duisters
linkerhand

le guin

M SF
SCIENCE FICTION

SHOUT
SHARE IT

Annotation

Winter is een extreem koude planeet. IJs en sneeuw spelen er zo'n grote rol dat de bewoners er tientallen verschillende woorden voor hebben. Op deze troosteloze wereld landt een Gezant. Zijn opdracht: de bevolking overhalen zich aan te sluiten bij een federatie van ruim tachtig planeten, stuk voor stuk millennia eerder gekoloniseerd en al bijna even lang onwetend van eikaars bestaan. Het is traditie dat een Gezant alleen komt, zodat niemand een invasie zal vrezen. Zonder wapens, met levensgevaar, moet hij zijn diplomatieke missie zien te volbrengen. Op hulp van buiten hoeft hij niet te rekenen. Hij is op zichzelf aangewezen. Hulp van een bewoner van Winter heeft hij wel: de eerste minister van het grote Karhide wendt zijn invloed aan voor de opdracht van de Gezant. Maar dankzij de enorme kloof tussen hun culturen concludeert de Gezant aanvankelijk dat de minister hem tegenwerkt, zijn opdracht saboteert. Zijn inspanningen lijken tot mislukken gedoemd — hij begrijpt Winter niet, en Winter begrijpt hem niet. Pas als de minister verbannen en geruïneerd is wegens zijn bemiddeling, als de Gezant gevangen wordt gezet in een kamp, de ex-minister hem eruit redt, en zij samen vluchten over het barre ijs, een tocht van maanden vol ontbering, begint de Gezant iets van de samenleving op Winter te doorzien. Zijn aanpak kon onmogelijk succes hebben. De mensen van Winter zijn namelijk wel volbloed mensen, maar met één zeer belangrijk verschil, dat hun gedrag bepaalt en hun samenleving beheerst — en de Gezant tot een paria bestempelt.

- Ursula K. Le Guin
  - 1. EEN PARADE IN ERHENRANG
  - 2. IN HET HART VAN DE SNEEUWSTORM
  - 3. DE KRANKZINNIGE KONING
  - 4. DE NEGENTIENDE DAG
  - 5. HET GETEMDE VOORGEVOEL
  - 6. EEN MANIER OM IN ORGOREYN TE KOMEN
  - 7. HET PROBLEEM VAN DE SEKS
  - 8. EEN ANDERE MANIER OM IN ORGOREYN TE KOMEN
  - 9. ESTRAVEN DE VERRADER
  - 10. GESPREKKEN IN MISHNORY
  - 11. ALLEENSPRAKEN IN MISHNORY
  - 12. OVER TIJD EN DUISTERNIS
  - 13. OP DE BOERDERIJ
  - 14. DE ONTSNAPPING
  - 15. NAAR HET IJS

- 16. TUSSEN DE DRUMNER EN DE DREMEGOLE
- 17. EEN ORGOTA SCHEPPINGSLEGENDE
- 18. OP HET IJS
- 19. DE THUISKOMST
- 20. EEN DWAZE ONDERNEMING
- DE GETHEENSE KALENDER EN DE KLOK

Ursula K. Le Guin
Duisters linkerhand

1. EEN PARADE IN ERHENRANG

Uit de Archieven van Hain. Afschrift van Weerwort
Dokument 01-01101-934-2-Gethen: Aan de Stabiel van Ollul: Verslag van Genly Ai, Eerste Mobiel op Gethen/Winter, Hainse Cyclus 93, Oecumenisch Jaar 1490-97.

Ik schrijf dit verslag alsof ik een verhaal vertel, want als kind leerde ik op mijn thuiswereld dat de Waarheid slechts een kwestie van verbeelding is. Zelfs een keihard feit kan echt of onecht lijken door de manier waarop het wordt verteld: zoals die organische edelsteen uit onze zeeën, die prachtig glanst als de ene vrouw hem draagt en die bij de ander dof wordt en uiteen valt. Feiten zijn niet tastbaarder, samenhangender, ronder of waarachtiger dan parels. Maar ze zijn allebei uiterst gevoelig.

Het verhaal is niet helemaal van mij en ook ben ik niet de enige die het vertelt. Ik weet eigenlijk niet precies wiens verhaal het is; dat kunt u beter beoordelen. Maar het hoort allemaal bij elkaar en als nu en dan met het veranderen van de stem de feiten schijnen te veranderen, dan kunt u het feit kiezen dat u het best bevalt; toch zijn ze geen van alle vals, en het is allemaal één verhaal.

Het begint op de 44e dag van het Jaar 1491, wat in het land Karhide op de planeet Winter, Odharhahad Tuwa was, oftewel de tweeëntwintigste dag van de derde lentemaand van het Jaar Een. Het is hier altijd het Jaar Een. Alleen de nummering van elk voorafgaand en elk toekomstig jaar verandert op Nieuwjaarsdag, aangezien men vanuit het eenvormige Nu terug of vooruit telt. Dus was het lente van het Jaar Een in Erhenrang, hoofdstad van Karhide en ik verkeerde in levensgevaar en wist er niets van.

Ik liep mee in een parade. Ik liep vlak achter de gossiwors en vlak voor de koning. Het regende.

Regenwolken boven donkere torens, regenachtige diepe straten, een donkere door de regen geteisterde stad van steen, waar zich langzaam een gouden draad doorheen weeft. Voorop lopen de kooplieden, de edelen en de ambachtslieden van de Stad Erhenrang, rij na rij, schitterend gekleed; ze bewegen zich even makkelijk in de regen als vissen in de zee. Hun gezichten staan opgewekt en kalm. Ze lopen niet in de pas. Dit is een parade zonder soldaten, zelfs geen namaaksoldaten.

Daarachter komen de heren, de burgemeesters en de vertegenwoordigers van elk Domein of Co-Domein van Karhide, één, of vijf, of vijfenveertig, of vierhonderd; een eindeloze, kleurrijke optocht die zich voortbeweegt op muziek van metalen hoorns, holle

blokken van been en hout en het droge, zuivere gezang van elektrische fluiten. De verschillende banieren van de grote Domeinen vormen een verregende wirwar van kleuren met de gele wimpels die de weg versieren, en de verschillende melodieën van elke groep botsen en vermengen zich in vele ritmes die in de diepe, stenen straten rondzingen.

Daarna komt er een troep jongleurs met gepolijste gouden ballen die ze in flitsende bogen omhoogwerpen en vangen en weer opwerpen, waardoor stralende jongleerfonteinen ontstaan. Plotseling schitteren de gouden ballen helder als glas, alsof ze letterlijk het licht gevangen houden: de zon breekt door.

Daarachter lopen veertig in geel geklede mannen die gossiwors bespelen. De gossiwor, die alleen in aanwezigheid van de koning wordt bespeeld, brengt een belachelijk, troosteloos geloei voort. Het geluid van veertig gossiwors tegelijk doet je verstand schudden, doet de torens van Erhenrang schudden en schudt de laatste regendroppel uit de winderige wolken. Als dit de Koninklijke Muziek is, geen wonder dan dat de koningen van Karhide allemaal krankzinnig zijn.

Daarna komt het koninklijk gezelschap, wachters, beambten en hoogwaardigheidsbeklederś van de stad en van het hof, afgevaardigden, senatoren, kanseliers, ambassadeurs en edelen van het Koninkrijk. Geen van allen loopt in de pas of in de rij, maar toch lopen ze allen met grote waardigheid; en tussen hen in loopt Koning Argaven XV in een witte mantel, een wit hemd en een witte broek, met beenkappen van saffraankleurig leer en een gele pet met een klep. Zijn enige sieraad en teken van zijn waardigheid is een gouden ring. Achter deze groep lopen acht stevige kerels die de koninklijke draagstoel, helemaal bezet met gele saffieren, dragen, waarin al eeuwen geen koning heeft gezeten; een ceremonieel overblijfsel van Zeer-Lang-Geleden. Naast de draagstoel lopen acht wachters, gewapend met ‘roofgeweren’, eveneens overblijfselen van een barbaarser verleden, doch deze zijn niet leeg maar geladen met kogels van weekijzer. De dood loopt achter de koning. Achter de dood komen de studenten van de Ambachtsscholen, de Universiteiten, de Handelsscholen en des Konings Haarden, lange rijen kinderen en jonge mensen in wit en rood en goud en groen; en eindelijk wordt de parade gesloten door een aantal zacht-brommende langzaam rijdende donkere wagens.

Heft koninklijk gezelschap, waaronder ook ik, verzamelt zich op een plankier van nieuw hout naast de onvoltooide Boog van de Brug. De parade is ter gelegenheid van het voltooien van die boog, waarmee de nieuwe Weg- en Waterwerken van Erhenrang klaar zijn. Een enorm karwei van baggeren en bouwen en wegenaanleg dat vijf jaar heeft geduurd en dat de regeringsperiode van Argaven XV zal doen

uitblinken in de geschiedenisboeken van Karhide.

We staan allemaal tamelijk dicht opeen op het plankier in onze natte, zware plunje. Het regent niet meer, de zon schijnt, de schitterende, stralende, verraderlijke zon van Winter. Ik zeg tegen de persoon aan mijn linkerhand: ‘Het is warm. Het is waarachtig warm.’

De persoon links van me — een gezette, donkere Karhider met zwaar, steil haar in een zware overjas van groen leer met goud bestikt en een zwaar wit hemd en een zware broek en een halsketen van zware zilveren schakels, zo breed als een hand — deze persoon, die zwaar staat te zweten, antwoordt: ‘Inderdaad.’

Terwijl we daar opeengepakt op ons plankier staan, zien we om ons heen de gezichten van de mensen uit de stad, omhooggeheven als een massa ronde, bruine kiezelstenen met micaglittertjes van duizenden kijkende ogen.

Nu bestijgt de koning een loopplank van ruw hout die vanaf het plankier omhoog leidt naar de top van de boog. De nog onverbonden pijlers torenen boven de menigte, de werven en de rivier uit. Terwijl hij naar boven klimt komt de massa in beroering en een enorm gemompel stijgt op: ‘Argaven!’ Hij antwoordt niet. Dat verwachten ze ook niet. De gossiwors stoten een donderend vals geblaat uit en zwijgen dan. Stilte. De zon schijnt op de stad, de rivier, de menigte en de koning. Beneden hebben metselaars een elektrische hijsinstallatie ingeschakeld en terwijl de koning verder klimt, stijgt de sluitsteen van de boog langs hem omhoog in zijn touwen, en wordt hij, ondanks het feit dat het een groot, tonnen wegend blok is, bijna geluidloos opgehesen, gericht, en in het gat tussen de twee pijlers gepast, waardoor die één worden, één ding, een boog. Boven op de steiger wacht een metselaar met een troffel en een emmer op de koning; alle andere werklieden gaan omlaag langs touwladders als een grote zwerm vlooien.

De koning en de metselaar knielen op hun steiger daarboven, tussen rivier en zon. De koning neemt de troffel ter hand en begint de lange naden van de sluitsteen dicht te metselen. Hij doet niet maar wat om vervolgens de troffel terug te geven aan de metselaar, maar hij pakt het karwei vakkundig aan. De specie die hij gebruikt is rose van kleur, anders dan de rest van het metselwerk en als ik vijf minuten naar de werkende koningsbij heb gekeken, vraag ik de persoon links van me: ‘Worden jullie sluitstenen altijd in rode specie gezet?’ Want in iedere boog van de Oude Brug, die zich stroomopwaarts van de boog schitterend boven de rivier verheft, is dezelfde kleur duidelijk zichtbaar rond de sluitsteen. Terwijl hij zich het zweet van zijn donkere voorhoofd wist, antwoordt de man — ik moet wel *man* zeggen nu ik *hij* en *zijn* heb gebruikt —: ‘Lang geleden werden sluitstenen altijd gezet met specie van gemalen botten en vermengd

met bloed, Mensenbotten en mensenbloed. Zonder die bloedband zou de boog ineenstorten, begrijp je. Tegenwoordig gebruiken we dierenbloed.'

Zo spreekt hij vaak, vrijmoedig maar toch voorzichtig, ironisch, alsof hij zich er altijd van bewust is dat ik waarneem en oordeel als een vreemdeling: een opmerkelijk besef voor iemand van zo'n geïsoleerd ras en zo'n hoge rang. Hij is een van de machtigste mannen van het land; ik weet niet precies welke historische titel precies met zijn positie overeenkomt, vizier of premier of raadsman; het Karhidische woord ervoor betekent Oor van de Koning. Hij is heer van een Domein en lid van de adel van het Koninkrijk, iemand die grote gebeurtenissen in beweging zet Hij heet Therein Harth rem ir Estraven.

De koning schijnt klaar met zijn metselwerk en ik verheug me daar al even over; maar hij loopt op zijn spinnenweb van planken onder de boog door en begint aan de andere kant van de sluitsteen, die tenslotte twee kanten heeft. Ongeduld heeft in Karhide geen enkele zin. Het is in het geheel geen apatisch volk, toch zijn ze vasthoudend, ze zijn eigenzinnig, zij maken hun metselwerk af. De menigte op de oevers van de Sess kijkt met genoegen naar de werkende koning, maar ik verveel me en ik heb het warm. Ik heb het nog nooit eerder warm gehad op Winter; het zal nooit weer gebeuren; toch kan ik de bijzondere gebeurtenis niet waarderen. Ik ben gekleed voor de Ijstijd en niet voor zonneschijn, in lagen en lagen kleren, geweven plantaardige vezel, kunstvezel, bont en leer; een stevige pantsering tegen de kou, waarin ik nu begin te verleppen als radijsloof. Voor de afleiding kijk ik naar de menigte en de andere deelnemers aan de parade die rond het plankier staan opgesteld met de banieren van hun Domeinen en families slap en schitterend in het zonlicht en terloops vraag ik Estraven wat dit voor een banier is en die en die andere. Elke vraag die ik erover stel kan hij beantwoorden, hoewel er honderden banieren zijn, sommige van veraf gelegen domeinen, haarden en stammetjes vanuit het Pering Stormgrensgebied en het Kermland.

Als ik zijn kennis prijs zegt hij: 'Ik kom zelf uit Kermland. Trouwens, het is mijn beroep de Domeinen te kennen. Zij vormen samen Karhide. Als je dit land wilt regeren, moet je de heren regeren. Niet dat iemand daar ooit in is geslaagd. Ken je de spreuk: *Karhide is geen land, maar een familieruzie?*' Die ken ik niet en ik vermoed dat Estraven hem zelf heeft verzonnen, het is echt iets voor hem.

Op dit moment duwt en wringt een ander lid van de *Kyorremy*, bovenkamer of parlement waarvan Estraven voorzitter is, zich naar voren tot vlakbij hem en begint tegen hem te praten. Het is een neef van de koning, Pemmer Harge rem ir Tibe. Hij spreekt met zeer zachte

stem tegen Estraven, zijn houding is ietwat onbeschaamd en hij lacht dikwijls. Estraven die staat te zweten als smeltend ijs blijft glad en koud als ijs en beantwoordt Tibes gefluister hardop met zo'n gewone, beleefde stem dat de ander een tamelijk dwaas figuur slaat. Ik luister terwijl ik naar de metselende koning kijk, maar het ontgaat me volkomen, behalve dan de vijandschap tussen Tibe en Estraven. In ieder geval heeft het niets met mij te maken en ik stel alleen maar belang in het gedrag van deze mensen, die in de ouderwetse zin van het woord een land regeren, die het lot van twintig miljoen andere mensen bepalen. In de werkwijze van de Oecumene is macht zo subtiel en ingewikkeld geworden dat alleen een zeer subtiele geest hem nog aan het werk kan zien; hier is hij nog beperkt, nog zichtbaar. Bij Estraven bijvoorbeeld voel je zijn macht als een toevoeging aan zijn karakter; hij kan geen leeg gebaar maken of een woord zeggen dat niet wordt gehoord. Hij weet het en die wetenschap geeft hem meer waarachtigheid dan de meeste mensen bezitten: eenheid van wezen, tastbaarheid, menselijke grootheid. Niets is zo succesvol als het succes. Ik vertrouw Estraven niet; toch voel ik zijn gezag en reageer ik erop, even zeker als ik op de warmte van de zon reageer.

Maar terwijl ik dit denk verdwijnt de zon van deze wereld al achter de dichttrekkende wolken en vlak daarna jaagt een eenzame regenvlaag hard over de rivier, bespettert de menigte op de Oevers en verduistert de hemel. Als de koning de loopplank afdaalt breekt de zon voor het laatst door en zijn witte gestalte en de grote boog steken een ogenblik helder en schitterend af tegen de donkerbewolkte zuidelijke hemel. De wolken sluiten zich. Een koude wind giert de Haven-en-Paleisstraat in, de rivier wordt grijs, de bomen op de oever staan te schudden. De parade is afgelopen. Een half uur later sneeuwt het.

Toen de auto van de koning wegreed door de Haven-en-Paleisstraat en de menigte in beweging kwam als een rotsig strand in beroering gebracht door een trage branding, wendde Estraven zich weer naar mij en zei hij: 'Wilt u vanavond bij me komen souperen, meneer Ai?' Ik nam het aan, meer verrast dan verheugd. Estraven had de laatste zes of acht maanden een heleboel voor me gedaan, maar ik had zo'n vertoon van persoonlijke gunst als een uitnodiging naar zijn huis niet verwacht, noch gewenst. Harge rem ir Tibe stond nog steeds achter ons, hij hoorde het en ik voelde dat het de bedoeling was dat hij het hoorde. Geërgerd door deze vrouwelijke intriges stapte ik van het plankier af en ging ik schuil onder de menigte, waarbij ik een beetje moest bukken en buigen. Ik ben niet veel langer dan de gemiddelde bewoner van Gethen, maar in een menigte is het verschil opvallend. *Dat is hem, kijk, daar is de Gezant*. Natuurlijk was dat een onderdeel van mijn taak, maar het was een onderdeel dat moeilijker

en niet makkelijker werd, naarmate de tijd verstreek; steeds vaker verlangde ik naar anonimiteit, naar gelijkheid. Ik begeerde gelijk te zijn aan ieder ander.

Na een paar blokken Brouwersstraat sloeg ik de richting van mijn kamer in en plotseling merkte ik dat Tibe naast me liep in dê dunner wordende menigte.

'Een onberispelijke gebeurtenis,' zei de neef van de koning lachend. Zijn lange, schone, gele tanden verschenen en verdwenen weer in een geel gezicht dat, hoewel hij nog niet oud was, een netwerk van fijne, zachte rimpeltjes had.

'Een goed voorteken voor het succes van de nieuwe Haven,' zei ik.

'Inderdaad.' Weer tanden.

'De plechtigheid van de sluitsteen is zeer indrukwekkend.'

'Inderdaad. Die plechtigheid is een overlevering van zeer-lang-geleden. Maar zonder twijfel heeft Heer Estraven u dat allemaal uitgelegd.'

'Heer Estraven is zeer gedienstig.'

Ik probeerde gewoon te praten, maar alles wat ik tegen Tibe zei, scheen plotseling voor tweeërlei uitleg vatbaar.

'O ja, inderdaad,' zei Tibe. 'Heer Estraven staat inderdaad bekend om zijn vriendelijkheid jegens vreemdelingen.' Hij lachte weer, en iedere tand scheen een betekenis te hebben, dubbel, driedubbel; tweeëndertig verschillende betekenissen.

'Er zijn maar weinig vreemdelingen zo vreemd als ik, Heer Tibe. Ik ben hem zeer dankbaar voor zijn vriendelijkheid.'

'Inderdaad, ja, inderdaad! En dankbaarheid is een edele, zeldzame, door dichters veelgeprezen emotie. Zeldzaam vooral hier in Erhenrang, ongetwijfeld omdat het niet praktisch is. Het zijn harde tijden waarin we leven, ondankbare tijden. De dingen zijn niet meer zoals ze waren in de dagen van onze grootouders, nietwaar?'

'Dat zou ik niet kunnen zeggen, meneer, maar op andere werelden heb ik dezelfde klacht gehoord.'

Tibe staarde me enige tijd aan alsof ik volkomen krankzinnig was. Toen bracht hij zijn lange, gele tanden weer tevoorschijn. 'Ach ja! Inderdaad ja! Ik vergeet telkens dat u van een andere planeet komt. Maar dat is natuurlijk niet iets dat je vergeet. Hoewel het leven hier in Erhenrang ongetwijfeld voor u heel wat eenvoudiger en gezonder zou zijn als u het wel zou kunnen vergeten, he? Inderdaad, ja! Daar is mijn auto, ik heb hem hier, uit de drukte laten wachten. Ik zou u graag bij uw eiland afzetten, maar kan tot mijn spijt geen gebruik maken van dat voorrecht, aangezien ik dadelijk naar des Konings Huis moet, en zoals het spreekwoord zegt, arme verwanten moeten op tijd komen, nietwaar? Inderdaad, ja!' zei de neef van de koning en hij stapte in

zijn kleine, zwarte elektrische auto en ontblootte over zijn schouder zijn tanden naar me, terwijl zijn ogen schuilgingen achter een netwerk van rimpels.

Ik liep verder naar huis, naar mijn eiland. (*Karosh, eiland, het gebruikelijke woord voor de pension-flatgebouwen waarin het grootste deel van de stadbewoners van Karhide is gehuisvest. De eilanden bevatten 20 tot 200 aparte kamers; de maaltijden zijn gemeenschappelijk. Sommige worden beheerd als een hotel, andere kermen net zo'n samenwerking als een kommune, weer andere kombineren deze twee vormen. Ze zijn stellig een stadse aanpassing van de fundamentele Karhidi-sche instelling van de Haard, hoewel natuurlijk de plaatselijke en genealogische stabiliteit van de Haard ontbreekt.*) Nu de laatste wintersneeuw was weggedooid was de voortuin zichtbaar, en de winterdeuren, drie meter boven de grond, waren voor een paar maanden gesloten tot de herfst en de diepe sneeuw weer terugkeerden. Opzij van het gebouw, temidden van modder, ijs en de snelle, tere, weelderige lentegewassen stond een jong paar te praten. Ze hielden elkaar bij de rechterhand. Ze waren in het eerste stadium van kemmer. De grote, zachte sneeuwvlokken dansten om hen heen terwijl ze daar blootsvoets in de ijzige modder stonden, de handen ineengestrengeld, volledig door elkaar in beslag genomen. Lente op Winter.

Ik dineerde in mijn eiland en klokslag Vier Uur, volgens de gong van de Remny Toren was ik bij het paleis om daar te gaan souperen. Karhiders eten per dag vier stevige maaltijden, ontbijt, lunch, diner en souper, met een heleboel bijkomende hapjes en beetjes er tussendoor. Er zijn op Winter geen grote slachtdieren en er zijn geen zuivelprodukten zoals melk, boter of kaas; de enige voedingsstoffen rijk aan eiwitten en koolhydraten zijn de verschillende soorten eieren, vis, noten en de Hainse granen. Een schraal dieet voor een bitter klimaat en men moet dikwijls bijbunkeren. Het leek wel alsof ik gewend was geraakt iedere paar minuten te eten. Pas later dat jaar ontdekte ik dat de Gethenen niet slechts meesters zijn in de techniek van het volproppen, maar ook in die van oneindig vasten.

Het sneeuwde nog steeds, een milde voorjaarsbui, veel aangenamer dan de onafgebroken regen van de Dooi die net voorbij was. Ik liep naar en door het Paleis in de rustige, bleke duisternis van de sneeuwbui en ik raakte maar één keer de weg kwijt. Het Paleis van Erhenrang is een stad op zichzelf, een ommuurde wildernis van paleizen, torens, tuinen, binnenplaatsen, galerijen, overdekte loopbruggen, open tunnelgangen, kleine wouden en forten vol kerkers; het resultaat van eeuwenlange achtervolgingswaan op grote schaal. Boven dit alles verrijzen de meedogenloze, ingewikkelde rode muren van des Konings Huis, dat weliswaar voortdurend in gebruik is, maar dat toch door niemand anders dan de koning wordt bewoond. Alle

anderen, bedienden, personeel, heren, ministers, parlementsleden, wachters of wat dan ook, slapen in een ander paleis of fort of hok of barak of huis binnen de paleismuren. Als teken van grote waardering van de koning woonde Estraven in het Rode Hoekhuis, dat 440 jaar geleden werd gebouwd voor Harmes, geliefde kemmering van Emran III, die nog steeds wordt geroemd om zijn schoonheid en die werd ontvoerd, verminkt en tot een imbeciel gemaakt door huurlingen van de Landsbelangen Partij. Veertig jaar later stierf Emran III, na een langdurige wraak op zijn ongelukkige land: Emran de Noodlottige. Deze tragedie is al zo oud dat de verschrikking ervan is afgesleten, en aan de stenen en de schaduwen van het huis kleeft alleen nog een zekert sfeer van droefgeestigheid en trouweloosheid. Het had een kleine, ommuurde tuin waarin serembomen over een rotsvijver leunden. In de doffe lichtbanen van de ramen van het huis zag ik de sneeuwvlokken en de witte, draadvormige zaaddozen van de bomen zachtjes samen op het donkere water vallen. Estraven stond me blootshoofds en zonder jas op te wachten terwijl hij naar die kleine, geheime, niet aflatende, nachtelijke waterval van sneeuw en zaad keek. Hij groette me kalm en leidde me het huis binnen. Er waren geen andere gasten.

Dat verbaasde me, maar we gingen meteen aan tafel en onder het eten wordt er niet over zaken gepraat; trouwens, mijn verbazing werd opgeëist door de maaltijd, die voortreffelijk was! Zelfs de eeuwige broodappels waren tot iets bijzonders gemaakt door een kok wiens kunst ik van harte prees. Na het eten dronken we heet bier bij het vuur. Op een wereld waar een klein apparaatje waarmee je het ijs breekt dat zich tussen de slokken door op je glas vormt, een gewoon stukje tafelgerei is, is heet bier iets dat je leert waarderen.

Aan tafel had Estraven opgewekt gepraat, maar nu hij tegenover me bij het vuur zat, was hij stil. Hoewel ik al bijna twee jaar op Winter was, was ik nog lang niet in staat de mensen van deze planeet met hun eigen ogen te zien. Ik probeerde het, maar mijn pogingen ontaardden in een egocentrische beschouwing van de Gethenen, eerst als man en toen als vrouw, waarbij ik ze in groeperingen probeerde te persen die helemaal niet overeenkomen met hun aard, maar die van zo'n wezenlijk belang zijn voor de mijne. Dus bedacht ik dat Estravens gedrag aan tafel volkomen vrouwelijk was geweest, een en al charme, takt en onbenul, erg slim en vol fraaie schijn. Was het misschien deze zachte, soepele vrouwelijkheid waardoor ik hem niet mocht en hem wantrouwde? Want het was me niet mogelijk hem als een vrouw te zien, die donkere, ironische, krachtige persoonlijkheid daar naast me in het door het vuur verlichte duister, en toch kreeg ik telkens als ik aan hem dacht als aan een man het gevoel dat er iets scheef zat, dat ik werd bedrogen: voelde ik dat in hem of in mijn eigen houding

tegenover hem? Hij had een zachte, tamelijk luide stem, maar niet laag, eigenlijk geen mannenstem, maar eigenlijk ook geen vrouwenstem… maar wat zei hij nu?

'Het spijt me,' zei hij, 'dat ik het genoegen u in mijn huis te ontvangen zolang heb moeten uitstellen; en wat dat betreft ben ik in ieder geval blij dat er nu tussen ons niet langer een beschermende verhouding bestaat.'

Daar moest ik even over nadenken. Hij had me stellig tot nu toe aan het hof onder zijn hoede genomen. Bedoelde hij dat de audiëntie die hij voor morgen voor me had geregeld met de koning, mij tot dezelfde hoogte had verheven als hij? 'Ik geloof niet dat ik u kan volgen,' zei ik.

Toen zweeg hij, kennelijk ook verbaasd. 'Nou ja, u begrijpt wel,' zei hij uiteindelijk, 'door uw aanwezigheid… u begrijpt dat ik nu natuurlijk niet langer uw belangen bij de koning kan behartigen.'

Hij sprak alsof hij zich voor mij schaamde, en niet voor zichzelf. Kennelijk had zijn uitnodiging en mijn aanvaarding daarvan een betekenis die mij was ontgaan. Maar mijn blunder betrof manieren, de zijne morele waarden.

Eerst dacht ik alleen dat ik altijd al gelijk had gehad om Estraven niet te vertrouwen. Hij was niet alleen maar handig en niet alleen maar machtig, hij was onbetrouwbaar. Al deze maanden in Erhenrang was hij degene geweest die naar me luisterde, die mijn vragen beantwoordde, die dokters en werktuigkundigen naar me toestuurde om de andersheid van mijn lichaam en mijn schip te laten bevestigen, die me in kennis bracht met mensen die ik nodig had en die me langzamerhand verhief uit mijn eerstejaars status van uiterst fantasievol monster tot mijn huidige erkenning als de geheimzinnige Afgezant die binnenkort door de koning zal worden ontvangen. En nu hij me had opgeheven tot die gevaarlijke hoge positie, kondigde hij plotseling koeltjes aan dat hij zijn steun terugtrok.

'U hebt me op u laten vertrouwen —'

'Dat was helemaal verkeerd.'

'Bedoelt u dat u, na deze audiëntie te hebben geregeld, mijn zending niet bij de koning heeft aanbevolen, zoals u —' Ik was zo verstandig het woord 'beloven' niet uit te spreken.

'Ik kan het niet.'

Ik was erg kwaad, maar in hem voelde ik geen boosheid en ook geen verontschuldiging.

'Wilt u me zeggen, waarom?'

Na enige tijd zei hij: 'Ja,' en toen zweeg hij weer. Tijdens die stilte bedacht ik dat een ongerijmde en onbeschermde vreemdeling geen verantwoording mocht verlangen van de eerste minister van een koninkrijk, vooral niet als hij de machtsbeginselen en het functioneren

van de regering van dat koninkrijk niet begrijpt en misschien wel nooit zal begrijpen. Ongetwijfeld was dit allemaal een kwestie van *shifgrethor* — prestige, image, rang, de trots-verhouding, het onvertaalbare en boven alles belangrijke grondbeginsel van sociaal gezag in Karhide en alle andere beschavingen op Gethen. En als dat zo was zou ik het niet begrijpen.

'Hebt u gehoord wat de koning vandaag tijdens de plechtigheid tegen me zei?'

'Nee.'

Estraven boog zich over het haardvuur, tilde de bierkan uit de hete as en vulde mijn beker. Verder zei hij niets, dus zei ik het iets duidelijker: 'De koning heeft binnen mijn gehoorbereik niet tegen u gesproken.'

'Binnen het mijne ook niet,' zei hij.

Nu zag ik eindelijk dat ik weer een seintje had gemist. Ik vervloekte zijn verwijfde omwegen en zei: 'Heer Estraven, probeert u me te vertellen dat u bij de koning uit de gunst bent?'

Ik geloof dat hij toen kwaad werd, maar hij liet het niet merken, hij zei alleen maar: 'Ik probeer u helemaal niets te vertellen, meneer Ai.'

'Mijn God, ik wilde dat u dat nou eindelijk wel eens deed.'

Hij keek me nieuwsgierig aan. 'Nou, laten we het dan zo stellen. Aan het hof bevinden zich bepaalde personen die, zoals u het uitdrukt, bij de koning in de gunst zijn, maar die uw aanwezigheid hier of uw zending niet gunstig zijn gezind.'

En jij haast je nou je bij hun aan te sluiten en mij te verkopen om je eigen huid te redden, dacht ik, maar het had geen zin dat te zeggen. Estraven was een hoveling, een politicus en ik was gek dat ik hem had vertrouwd. Zelfs in een biseksuele maatschappij is de politicus vaak een niet geheel complete persoonlijkheid. Dat hij me te eten had gevraagd, bewees dat hij dacht dat ik zijn verraad even makkelijk zou aanvaarden als hij het beging. Kennelijk was het redden van zijn gezicht belangrijker dan eerlijkheid. Dus bracht ik mezelf ertoe te zeggen: 'Het spijt me dat uw vriendelijkheid jegens mij u in moeilijkheden heeft gebracht.'

Vurige kolen. Ik genoot even van een gevoel van morele superioriteit, maar niet lang; hij was te onberekenbaar.

Hij leunde achterover zodat het roodachtige schijnsel van de vlammen over zijn knieën en zijn fijne, sterke handen en zijn zilveren beker viel, maar zijn gezicht in de schaduw bleef: een donker gelaat, altijd overschaduwd door het dikke, laagingeplante haar en zijn zware wenkbrauwen en oogharen en door een sombere, effen uitdrukking. Kan je iets lezen op het gezicht van een kat, een zeehond, een otter? Sommige Gethenen, dacht ik, lijken precies op die dieren, met hun

diepe, heldere ogen die niet van uitdrukking veranderen als ze spreken.

'Ik heb mezelf die moeilijkheden bezorgd,' antwoordde hij, 'door een handeling die niets met u heeft uit te staan, meneer Ai. U weet dat Karhide en Orgoreyn verschil van mening hebben over een grensgebied hoog in de Noordelijke Vallei, vlakbij Sassinoth. Argavens grootvader maakte voor Karhide aanspraak op de Sinothvallei, en de Kommensaals hebben die aanspraken nooit erkend. Een heleboel sneeuw uit één wolk en het wordt steeds erger. Ik heb een paar Karhidische boeren die in de Vallei woonden, geholpen zich terug te trekken naar het oosten over de oude grens, in de gedachte dat het meningsverschil zichzelf zou oplossen als de Vallei aan de Orgota werd gelaten, die daar al verscheidene duizenden jaren wonen. Enige jaren geleden maakte ik deel uit van de Administratie van de Noordelijke Vallei en ik leerde een paar van die boeren kennen. Ik vind het een onaangename gedachte dat ze gedood zouden kunnen worden tijdens een strooptocht of dat ze naar Vrijwillige Boerderijen in Orgoreyn zouden kunnen worden gezonden. Waarom het onderwerp van het geschil niet uit de weg geruimd?… Maar dat is geen vaderlandslievende gedachte. Om je de waarheid te zeggen, het getuigt van lafheid en het maakt inbreuk op de shifgrethor van de koning zelf.'

Zijn spot en deze bijzonderheden over een grensconflict met Orgoreyn, waren voor mij van geen enkel belang. Ik kwam weer terug op de zaak tussen ons. Of ik hem nou kon vertrouwen of niet, misschien kon ik hem toch nog gebruiken. 'Het spijt me,' zei ik, 'maar het lijkt me een treurige zaak dat deze kwestie van een paar boeren de kansen van mijn zending bij de koning zou kunnen bederven. Het gaat om belangrijker zaken dan een paar kilometer landsgrens.'

'Ja. Om veel meer. Maar misschien zal de Oecumene, die van grens tot grens honderd lichtjaren meet, wat geduld met ons willen hebben.'

'De Stabielen van de Oecumene zijn zeer geduldige mensen. Zij zullen honderd of vijfhonderd jaar wachten terwijl Karhide en de rest van Gethen beraadslagen en overwegen of ze zich bij de rest van de mensheid zullen aansluiten of niet. Ik spreek hier slechts over persoonlijke hoop. En persoonlijke teleurstelling. Ik moet bekennen dat ik dacht dat met uw steun —'

'Ik ook. Nou ja, de IJsvlakte is ook niet in een nacht dichtgevroren…' Die gemeenplaats vloeide hem gemakkelijk over de lippen, maar zijn geest was elders. Hij dacht na. In mijn verbeelding zag ik hem mij al samen met de andere pionnen rondschuiven in het spel om de macht, 'U bent,' zei hij eindelijk, 'in een vreemde tijd in mijn land aangekomen. De dingen zijn aan het veranderen; we zijn

bezig een nieuwe weg in te slaan. Nee, het is niet zozeer dat, als wel het feit dat we te ver zijn doorgegaan op de weg die we volgden. Ik dacht dat uw aanwezigheid, uw zending, zou kunnen voorkomen dat we de verkeerde kant opgaan, ons een geheel nieuwe mogelijkheid zou bieden. Maar op het juiste ogenblik — op de juiste plaats. Het is allemaal buitengewoon riskant, meneer Ai.'

Ongeduldig over zijn gemeenplaatsen zei ik: 'U impliceert dat dit niet het juiste ogenblik is. Zoudt u me dan aanraden mijn audiëntie te laten vervallen?' In het Karhidisch was mijn blunder nog veel erger, maar Estraven lachte niet en kromp niet ineen. 'Ik ben bang dat alleen de koning dat voorrecht heeft,' zei hij vriendelijk.

'O God, ja. Dat bedoelde ik ook niet.' Ik liet mijn hoofd in mijn handen zakken. Door mijn opvoeding in de wijdopen, ongedwongen gemeenschap van de Aarde, zou ik nooit het protocol onder de knie kunnen krijgen of de onverstoorbaarheid die de Karhiders zozeer waardeerden. Ik wist wat een koning was, de geschiedenis van de Aarde zit er vol mee, maar ik had geen proefondervindelijk gevoel voor privilege — en ook geen tact. Ik nam mijn beker en nam een heftige, hete teug. 'In ieder geval zal ik minder tegen de koning zeggen dan ik van plan was toen ik nog op u kon rekenen.'

'Goed.'

'Waarom goed?' vroeg ik.

'Meneer Ai, u bent niet krankzinnig. Ik ben ook niet krankzinnig. Maar wij zijn geen van beiden koning, ziet u… Ik veronderstel dat u Argaven rationeel uiteen wilde zetten dat uw opdracht is te proberen een verbond te bewerkstelligen tussen Gethen en de Oecumene. En rationeel weet hij dat al, omdat ik hem dat, zoals u weet, heb verteld. Ik heb bij hem op uw zaak aangedrongen, ik heb geprobeerd hem in u te interesseren. Doordat ik zelf zo geïnteresseerd was, vergat ik dat hij een koning is, en de dingen niet rationeel ziet, maar als een koning. Alles wat ik hem heb verteld betekent voor hem eenvoudig dat zijn macht wordt bedreigd, dat zijn koninkrijk een stofje is in het heelal en dat zijn koningschap een lachertje is voor mensen die honderd werelden regeren.'

'Maar de Oecumene regeert niet, hij coördineert. Zijn macht is volkomen gelijk aan die van de lidstaten en werelden. In een verbond met de Oecumene zal Karhide oneindig veel minder gevaar lopen en veel belangrijker worden dan het ooit is geweest.'

Estraven zweeg enige tijd. Hij staarde in het vuur met zijn knipogende vlammen die zich spiegelden in zijn beker en in de brede, zilveren ambtsketen om zijn schouders. Het oude huis was stil om ons heen. Er was een bediende geweest om de maaltijd op te dienen, maar Karhiders, die zulke instellingen als slavernij of lijfeigenschap niet kennen, huren diensten en geen personen, en de bedienden waren

inmiddels allemaal naar hun eigen huis. Zo iemand als Estraven moest toch ergens een soort lijfwacht hebben, want sluipmoorden is een levendig gebruik in Karhide, maar ik had geen wacht gezien of gehoord. We waren alleen.

Ik was alleen met een vreemde, binnen de muren van een donker paleis, in een vreemde, door de sneeuw veranderde stad, in het hart van de IJstijd van een vreemde wereld.

Alles wat ik had gezegd, die avond en sinds mijn aankomst op Winter, leek me plotseling stom en ongeloofwaardig. Hoe had ik kunnen verwachten dat deze man, of welke andere dan ook, mijn verhalen over andere werelden, andere volkeren en een vage, goedwillende regering daar ergens buiten in de ruimte, zou geloven? Het was allemaal onzin.

Ik was in Karhide aangekomen in een raar soort schip en in bepaalde opzichten verschilde ik lichamelijk van de Gethenen; dat vroeg om uitleg. Maar mijn eigen uitleg was belachelijk. Op dat ogenblik geloofde ik het zelf niet eens. ‘Ik geloof je,’ zei de vreemde, de vreemdeling die daar alleen met mij zat, en mijn zelfvervreemding was zover doorgewoekerd dat ik hem verbijsterd aankeek. ‘Ik ben bang dat Argaven je ook gelooft. Maar hij vertrouwt je niet. Gedeeltelijk omdat hij mij niet langer vertrouwt. Ik heb vergissingen gemaakt, ik ben slordig geweest. Ik kan je ook niet langer vragen mij te vertrouwen nu ik je in gevaar heb gebracht. Ik vergat wat een koning is, vergat dat de koning in zijn eigen ogen Karhide *is*, vergat wat vaderlandsliefde is en dat de koning, noodzakelijkerwijs, de volmaakte patriot is. Mag ik u eens vragen, meneer Ai: weet u, uit eigen ervaring wat vaderlandsliefde is?’

‘Nee,’ zei ik, geschokt door de kracht van die intense persoonlijkheid, die zich nu helemaal op mij concentreerde. ‘Ik geloof van niet. Als u tenminste met vaderlandsliefde niet liefde voor je geboorteland bedoelt, want dat ken ik wel.’

‘Nee, ik bedoel geen liefde als ik over vaderlandsliefde spreek. Ik bedoel angst. De angst voor de ander. En de uitingen daarvan zijn politiek, niet poëtisch: haat, wedijver, agressie. Die angst groeit in ons. Hij groeit met het jaar. We zijn veel te ver doorgegaan op onze weg. En u, die van een wereld komt die al eeuwen geleden het begrip natie is ontgroeid, die nauwelijks weet waarover ik praat, die ons de nieuwe weg laat zien —’ Hij brak af. Na enige tijd was hij zichzelf weer meester en ging hij koel en beleefd verder: ‘Het is uit angst dat ik nu weiger uw zaak bij de koning te behartigen. Maar geen angst om mezelf, meneer Ai. Ik doe geen vaderlandslievende daden. Er zijn tenslotte nog andere landen op Gethen.’

Ik had er geen idee van wat hij wilde, maar ik was er zeker van dat hij niet bedoelde wat hij scheen te bedoelen. Van alle duistere,

tegenwerkende, raadselachtige zielen die ik in deze troosteloze stad had ontmoet was de zijne wel de meest duistere. Ik dacht er niet aan zijn doolhof spelletje mee te spelen. Ik gaf geen antwoord. Na enige tijd ging hij tamelijk voorzichtig verder: 'Als ik u goed heb begrepen is uw Oecumene in wezen toegewijd aan het algemeen belang van de mensheid. Nu hebben bijvoorbeeld de Orgota ervaring in het ondergeschikt maken van plaatselijke belangen aan het algemeen belang, terwijl Karhide dat bijna geheel mist. En de Kommensaals van Orgoreyn zijn weliswaar intelligent, maar in ieder geval voor het grootste deel bij hun volle verstand, terwijl de koning van Karhide niet alleen krankzinnig is, maar ook nog tamelijk stom.'

Het was duidelijk dat Estraven in het geheel geen loyaliteit bezat. Ik zei met een lichte afkeer: 'Als dat het geval is, moet het u moeilijk zijn hem te dienen.'

'Ik ben er niet zeker van dat ik de koning ooit heb gediend,' zei 's konings eerste minister. 'Of het ooit van plan ben geweest. Ik ben niemands dienaar. Een man moet zijn eigen schaduw werpen…'

De gong van Remny Toren sloeg Zes Uur, middernacht, en dat gebruikte ik als verontschuldiging om weg te komen. Toen ik in de hal mijn jas aantrok zei hij: 'Ik heb voor het ogenblik mijn kansen verspeeld, want ik vermoed dat u Erhenrang zult verlaten' — waarom vermoedde hij dat? — 'maar ik vertrouw erop dat er een dag zal komen dat ik u weer vragen kan stellen. Er is zoveel dat ik wil weten. In het bijzonder over uw denktaal; u bent nauwelijks begonnen het me uit te leggen.'

Zijn nieuwsgierigheid leek volkomen oprecht. Hij had de onbeschaamdheid van de machtigen. Zijn belofte me te helpen had ook echt geleken. Ik zei ja, natuurlijk, wanneer hij maar wilde, en dat was het einde van de avond. Hij liet me uit door de tuin waar de sneeuw een dun laagje vormde in het schijnsel van Gethens grote, doffe, roodachtige maan. Ik huiverde toen we naar buiten liepen want het was een flink eind onder het vriespunt en hij zei met beleefde verbazing: 'Hebt u het koud?' Voor hem was het natuurlijk een zachte lentenacht.

Ik was moe en neerslachtig. Ik zei: 'Ik heb het sinds ik op deze wereld aankwam nog niet warm gehad.'

'Hoe noemt u hem, deze wereld, in uw taal?'

'Gethen.'

'Hebben jullie hem zelf geen naam gegeven?'

'Ja, de Eerste Onderzoekers wel. Zij noemden hem Winter.'

We stonden stil onder de poort van de ommuurde tuin. Buiten doemden de Paleistuinen en daken op in een donkere besneeuwde wirwar die hier en daar op verschillende hoogten werd verlicht door de vage, gouden spleten van ratmen. Toen ik daar onder de smalle

boog stond keek ik omhoog en ik vroeg me af of die sluitsteen ook was gezet met specie van bot en bloed. Estraven nam afscheid en draaide zich om; hij was nooit overdadig in zijn begroetingen en vaarwels. Ik liep door de stille tuinen en stegen van het Paleis met laarzen die kraakten op de dunne laag maanverlichte sneeuw, en daarna door de diepe straten van de stad naar huis. Ik had het koud en voelde me helemaal niet zeker van mezelf; ik was helemaal in beslag genomen door verraad, eenzaamheid en angst.

2. IN HET HART VAN DE SNEEUWSTORM

Overgenomen van een geluidsbandverzameling van Noord-Karhidische 'haard-verholen' uit de archieven van de Vereniging van Geschiedkundigen in Erhenrang; verteller onbekend, opgenomen tijdens de regering van Argaven VIII.

Ongeveer tweehonderd jaar geleden waren er in de Haard van Shath aan de Pering Stormgrens twee broers die elkaar kemmering zworen. In die tijden mochten volle broers net als nu kemmer houden tot een van hen zwanger werd, maar daarna moesten ze uiteengaan; dus was het hun nooit toegestaan om kemmering voor het leven te zweren. Toch hadden ze dat gedaan. Toen er een kind werd verwacht, beval de Heer van Shath hun de eed te breken en zich nooit meer in kemmer te verbinden. Toen hij dit bevel hoorde werd een van de twee, degene die het kind droeg, wanhopig. Hij wilde niet naar troost of raad luisteren, wist vergif in handen te krijgen en pleegde zelfmoord. Toen stonden de mensen van de Haard op tegen de andere broer en ze verdreven hem uit de Haard en het Domein omdat ze hem de schuld gaven van de zelfmoord. En aangezien hij door zijn eigen heer was verbannen en zijn verhaal al voor hem uit liep, wilde niemand hem opnemen, maar zonden allen hem, na drie dagen gastplicht, van hun deur als een uitgestotene. Dus ging hij van plaats naar plaats tot hij inzag dat er voor hem geen vriendelijkheid was in zijn eigen land en dat hem zijn misdaad niet zou worden vergeven (*Zijn overtreding van de code die de incest moet beperken werd een misdaad, toen hij werd gezien als de oorzaak van de zelfmoord van zijn broer. (G.A.)*), Hij had niet gedacht dat dat zo zou zijn, want hij was nog jong en zijn hart was nog niet verhard. Toen hij zag dat het wel zo was, keerde hij over land terug naar Shatli en stond daar als een banneling in de deuropening van de Buitenste Haard. Dit zei hij tegen zijn haardgenoten daar: 'Ik heb geen gezicht meer onder de mensen. Ze zien me niet. Ik spreek en ze horen me niet. Ik kom en ze verwelkomen me niet. Er is voor mij geen plaats bij het vuur en geen voedsel op de tafel en ook wordt er voor mij geen bed opgemaakt om in te slapen. Toch heb ik nog wel mijn naam: Getheren heet ik. Die naam leg ik nu als een vloek op deze Haard samen met mijn schande. Bewaar die voor me. Nu zal ik naamloos mijn dood gaan zoeken.' Toen sprongen een paar van de haardgenoten schreeuwend en krijsend overeind met de bedoeling hem te doden want moord ligt als een lichtere schaduw over een huis dan zelfmoord. Hij wist te

ontkomen en rende over het land in noordelijke richting naar het IJs en hij liep harder dan allen die hem achtervolgden. Ze kwamen allemaal ontmoedigd terug naar Shath. Maar Getheren ging verder en kwam na een tocht van twee dagen bij het Pering IJs. (*Het Pering IJs is de gletsjervlakte die het meest noordelijke deel van Karhide bedekt en die (als 's winters de Gathen Baai is dichtgevroren) overgaat ia het Gobrin IJs van Orgoreyn.*)

Twee dagen lang liep hij in noordelijke richting over het IJs. Hij had geen voedsel bij zich en geen bescherming behalve zijn jas. Er groeit niets op het IJs en er leeft geen enkel dier. Het was de maand Susmy en in die dagen en nachten vielen de eerste grote sneeuwbuien. Hij ging alleen door de storm. Op de tweede dag wist hij dat hij zwakker werd. In de tweede nacht moest hij gaan liggen en een poosje slapen. Toen hij op de derde morgen wakker werd zag hij dat zijn handen waren bevroren en hij merkte dat dat ook het geval was met zijn voeten, hoewel hij niet in staat was zijn schoenen los te maken om ernaar te kijken, omdat hij zijn handen niet kon gebruiken. Hij kroop verder op knieën en ellebogen. Hij had daar geen enkele reden voor, aangezien het er niet toe deed of hij op de ene of op de andere plaats van het IJs stierf, maar hij voelde dat hij verder moest gaan.

Na lange tijd hield het plotseling op met sneeuwen en met waaien. De zon scheen. Hij kon niet ver vooruit kijken onder het kruipen, want het bont van zijn muts hing voor zijn ogen. Toen hij geen kou meer voelde in zijn benen en armen en ook niet in zijn gezicht dacht hij dat de vorst hem had verdoofd. Toch kon hij zich nog bewegen. De sneeuw die over de ijsvlakte lag zag er vreemd uit alsof het wit gras was dat uit het ijs omhoog groeide. Het boog als hij het aanraakte en richtte zich dan weer op als grassprieten. Hij hield op met kruipen en ging zitten. Hij deed zijn capuchon af zodat hij om zich heen kon kijken. Voor zover hij kon zien strekten zich overal witte, glanzende velden van sneeuwgras uit. Er waren bosjes witte bomen met witte bladeren. De zon scheen, het was windstil en alles was wit. Getheren deed zijn handschoenen uit en keek naar zijn handen. Ze waren wit als sneeuw. Maar ze waren niet meer bevroren. Hij kon zijn vingers weer gebruiken en weer op zijn voeten staan. Hij voelde geen pijn, geen kou en geen honger.

Ver in het noorden zag hij over het ijs een witte toren, zoals de toren van een Domein, en van die plek ver weg kwam iemand aanlopen. Na enige tijd zag Getheren dat die persoon naakt was; zijn huid was helemaal wit en zijn haar was helemaal wit. Hij kwam dichterbij en toen was hij zo dichtbij dat hij kon spreken. Getheren zei: 'Wie ben je?'

De witte man zei: 'Ik ben je broer en kemmering, Hode.'

Hode was de naam van zijn broer die zichzelf had gedood. En

Getheren zag dat de witte man in lichaam en gelaat zijn broeder was. Maar er was niet langer enig leven in zijn buik en zijn stem klonk dun als het kraken van ijs.

Getheren vroeg: ‘Wat is dit voor een plek?’

Hode antwoordde: ‘Dit is het hart van de sneeuwstorm. Wij zelfmoordenaars leven hier. Hier zullen jij en ik onze eed houden.’

Getheren was bang en hij zei: ‘Ik blijf hier niet. Als je met me mee was gegaan, weg van onze Haard naar het zuiden, zouden we samen hebben kunnen blijven en ons hele leven onze eed houden, omdat geen mens wist wat onze overtreding was. Maar jij verbrak je eed en gooide hem weg tegelijk met je leven. En nu kan je mijn naam niet uitspreken.’

Dat was waar. Hode bewoog zijn witte lippen, maar hij kon zijn broeders naam niet uitspreken.

Hij liep snel naar Getheren toe met uitgestrekte armen om hem te omhelzen en hij greep hem bij de linkerhand. Getheren rukte zich los en rende weg. Hij rende naar het zuiden en al rennend zag hij een witte muur van vallende sneeuw voor zich oprijzen en toen hij die binnenging viel hij weer op zijn knieën en kon hij niet meer lopen, alleen nog maar kruipen.

Negen dagen nadat hij het IJs was opgegaan werd hij door mensen van de Orhoch Haard in hun Domein gevonden, dat ten noordoosten van Shath ligt. Zij wisten niet wie hij was en ook niet waar hij vandaan kwam, want ze vonden hem kruipend in de sneeuw, uitgehongerd, sneeuwblind, zijn gezicht zwart van de zon en de ijzige kou en aanvankelijk kon hij niet spreken. Toch ondervond hij geen blijvende schade behalve in zijn linkerhand; die was bevroren en moest worden geamputeerd. Sommige mensen zeiden dat het onmogelijk was omdat Getheren het IJs op was gegaan in de eerste herfststorm en zeker dood moest zijn. Hijzelf ontkende dat hij Getheren heette. Toen hij beter was verliet hij Orhoch en de Stormgrens en ging hij naar het zuiden waar hij zich Ennoch noemde.

Toen Ennoch een oude man was en op de vlakte van Rer woonde, ontmoette hij een man uit zijn eigen land en hij vroeg hem: ‘Hoe gaat het met het Domein Shath?’ De ander vertelde dat het slecht ging met Shath. Niets bloeide daar in haard of bouw, alle levende have slap en ziek, het voorjaarszaad in de grond bevroren of het rijpe graan verrot en zo was het al vele jaren. Toen vertelde Ennoch hem: ‘Ik ben Getheren van Shath,’ en hij vertelde hem hoe hij het IJs op was gegaan en wat hij daar had beleefd. Aan het eind van zijn verhaal zei hij: ‘Vertel ze in Shath dat ik mijn naam en mijn schaduw terugneem.’ Een paar dagen daarna werd Getheren ziek en hij stierf. De reiziger nam zijn boodschap mee terug naar Shath en men zegt dat van dat ogenblik af het domein weer bloeide en dat alles ging zoals het moet

gaan op het land, in het huis en in de Haard.

3. DE KRANKZINNIGE KONING

Ik bleef uitslapen en bracht de rest van de morgen door met het lezen van mijn aantekeningen over Paleisetiquette en de waarnemingen over Getheense psychologie en gedrag van mijn voorgangers, de Onderzoekers. Ik nam helemaal niet op wat ik las, wat niets uitmaakte, want ik kende het uit mijn hoofd en las het alleen maar om dat stemmetje in mijn binnenste de mond te snoeren dat me voortdurend vertelde, *Het is allemaal fout gelopen*. Als het niet wilde zwijgen, probeerde ik het te overtuigen door te beweren dat ik het best zonder Estraven kon redden — waarschijnlijk zelfs beter dan met hem. Mijn taak hier was tenslotte een eenpersoonstaak. Er is maar één Eerste Mobiel. Het eerste nieuws over de Oecumene, op welke wereld dan ook, wordt door één stem uitgesproken, één man die in den vleze aanwezig is, aanwezig en alleen. Hij kan worden gedood, zoals Pellelge op Taurus-Vier, of in een gekkenhuis worden gestopt zoals de eerste drie Mobielen op Gao, de een na de ander; toch wordt deze werkwijze gehandhaafd omdat hij voldoet. Een stem die waarheid spreekt heeft meer macht dan vloten en legers, als hij de tijd maar heeft; een heleboel tijd; maar tijd is nu juist datgene waar de Oecumene genoeg van heeft… *Maar jij niet*, zei de innerlijke stem, maar ik wist hem stil te krijgen en om Twee Uur stond ik voor het Paleis, kalm en vastberaden voor mijn audiëntie met de koning. In de wachtkamer raakte ik dat al weer kwijt, nog voor ik de koning had gezien.

Paleiswachters en oppassers brachten me naar de wachtkamer door de lange hallen en gangen van ‘s Konings Huis. Een bediende vroeg me te wachten en liet me alleen in de hoge, raamloze kamer. Daar stond ik, helemaal uitgedost voor een koninklijke visite. Ik had mijn vierde robijn verkocht (aangezien de Onderzoekers hadden gerapporteerd dat de Gethenen de koolstofstenen net zo hoog waarderen als Terranen, kwam ik naar Winter met een zak vol edelstenen om mijn kostje te betalen) en ik had een derde deel van de opbrengst aan kleren uitgegeven voor de parade van gisteren en de audiëntie van vandaag: alles nieuw, zeer zwaar en uitstekend vervaardigd, zoals alle kleren op Karhide. Een wit hemd van gebreid bont, een grijze broek, een lang tabberdachtig overtuniek, *hieb*, van blauwgroen leer, een nieuwe pet, nieuwe handschoenen, onder de juiste hoek tussen de losse riem van de hieb gestoken, en nieuwe laarzen… De zekerheid dat ik goed gekleed was verhoogde mijn kalmte en vastberadenheid. Ik keek kalm en vastberaden om me heen.

Net als alles aan des Konings Huis Was deze kamer hoog, rood, oud en kaal met een muffe kilte in de lucht alsof het er tochtte, niet

vanuit andere kamers, maar vanuit andere eeuwen. In de haard loeide een vuur, maar het hielp niets. In Karhide zijn de vuren er niet om het lichaam te verwarmen, maar de geest, Het mechanisch-industriële uitvinders tijdperk is in Karhide minstens drieduizend jaar oud en in die dertig eeuwen hebben ze uitstekende en economische centrale verwarmingssystemen ontwikkeld met gebruikmaking van stoom, elektriciteit en andere energiebronnen; maar ze installeren ze niet in hun huizen. Misschien zouden ze wel hun lichamelijke weers bestendigheid verliezen als ze het deden, net als Poolvogels die ze in warme tenten houden en die, als ze worden losgelaten, bevroren voeten krijgen. Maar ik, een tropische vogel, had het koud; van buiten koud op de ene manier, van binnen op een andere manier, onophoudelijk en min of meer door en door, koud. Ik liep heen en weer om mezelf te warmen. Behalve ikzelf en het vuur bevond zich weinig anders in de lange wachtkamer: een stoel en een tafel waarop een kom met vingerstenen stond en een antieke radio van gebeeldhouwd hout, ingelegd met been en zilver, een edel stukje vakmanschap. Hij stond heel zacht aan en ik zette hem harder toen ik hoorde dat het Paleisnieuws het dreunende Gezang of Gebed dat werd uitgezonden, verving. Karhiders lezen in de regel niet veel en ze verkiezen het horen van nieuws en literatuur boven het zien ervan; boeken en televisieapparaten zijn veel minder algemeen dan radio's, en kranten zijn er helemaal niet. Ik had het ochtendnieuws thuis op mijn toestel gemist en luisterde nu ook maar half omdat mijn gedachten elders waren, tot een herhaaldelijk genoemde naam eindelijk mijn aandacht ving en ik stond stil. Wat was dat over Estraven? Er werd een proclamatie voorgelezen.

'Therem Harth rem ir Estraven, Heer van Estre in Kerm, verliest bij dit bevel zijn Koninklijke titel en zijn zetel in de Sinten van het Koninkrijk en wordt bevolen het Koninkrijk en alle Domeinen van Karhide te verlaten. Als hij over drie dagen het Koninkrijk en alle Domeinen niet heeft verlaten of ooit in zijn leven in het Koninkrijk terugkeert, zal hij zonder vorm van proces door iedereen gedood mogen worden, Geen inwoner van Karhide mag Harth rem ir Estraven aanhoren of hem in zijn huis of op zijn land laten verblijven, op straffe van gevangenneming, noch mag een inwoner van Karhide Harth rem ir Estraven geld of goederen geven of lenen, noch hem een oude schuld terugbetalen, op straffe van gevangenneming en boete. Laten alle inwoners van Karhide weten en zeggen dat de misdaad waarvoor Harth rem ir Estraven is verbannen de misdaad van het Verraad is: aangezien hij onder voorwendsel van trouwe dienst aan de Koning, heimelijk en openlijk in de Staten en in het Paleis erop heeft aangedrongen dat de Natie en het Land van Karhide zijn zelfstandigheid opgeeft en zijn macht overgeeft, teneinde een

minderwaardige en onderworpen natie te worden in een zekere Volkeren-Unie, betreffende welke alle mensen moeten weten en zeggen dat zo'n Unie niet bestaat, maar een list en een zinloos verzinsel is van bepaalde samenspannende verraders die het Gezag van Karhide in de Koning willen aantasten tot het voordeel van de echte, aanwezige vijanden van het land. Odguymy Tuwa, Acht Uur, in het Paleis te Erhenrang: ARGAVEN HARGE.'

Het bevel was gedrukt en op alle hekken en wegwijzers in de stad aangeplakt en het bovenstaande is woordelijk van een dergelijk exemplaar overgenomen.

Mijn eerste neiging was erg eenvoudig. Ik zette de radio af alsof ik wilde voorkomen dat hij bewijzen tegen mij zou leveren, en holde naar de deur. Daar stond ik natuurlijk stil. Ik ging terug naar de tafel bij het haardvuur en bleef daar staan. Ik was niet langer kalm of vastberaden. Ik wilde mijn koffertje openen, de Weerwort eruit halen en een Bericht/Dringend! naar Hain zenden. Maar deze neiging onderdrukte ik ook omdat hij nog dwazer was dan de eerulo, Gelukkig had ik verder geen tijd voor neigingen. De dubbele deur aan het verste eind van de wachtkamer ging open en de bediende stapte opzij om me door te laten, kondigde me aan: 'Genry Ai' — ik heet Genly, maar Karhiders kunnen de l niet uitspreken — en liet me daar achter in de Rode Hal met Koning Argaven XV. Een geweldig hoge, lange kamer, die Rode Hal van des Konings Huis. Driekwart kilometer lang tot aan de open haarden. Driekwart kilometer hoog tot aan het balkenplafond dat was behangen met stoffige rode vlaggen en banieren, allemaal vergaan van ouderdom. De ramen zijn slechts spleten of sleutelgaten in de dikke muren en er zijn maar een paar vage, hoge lichtpunten. Mijn nieuwe schoenen gaan piep, piep, piep, piep terwijl ik door de hal naar de koning toeloop, een reis van zes maanden.

Argaven stond voor de middelste en grootste van de drie haarden, op een laag, breed toneel of platform: een korte gestalte in de rode gloed, tamelijk gezet, kaarsrecht, donker en zonder bijzonderheden in silhouet gezien, op de glans van de grote zegelring aan zijn duim na.

Ik stond stil bij de rand van het toneel zoals me was verteld en deed en zei niets.

'Kom boven, meneer Ai. Ga zitten.'

Ik gehoorzaamde en nam de rechterstoel bij de middelste haard. Dit was me allemaal ingeprent. Argaven ging niet zitten; hij bleef drie meter van me af staan, met de loeiende vlammen achter zijn rug en na enige tijd zei hij: 'Vertel me wat u heeft te vertellen, meneer Ai. Er is me verteld dat u een bericht komt brengen.'

Het gezicht dat zich naar me toedraaide, rood en pokdalig in vuurgloed en schaduw, was even plat en wreed als de maan, de doffe, rode maan van Winter. Argaven was minder koninklijk, minder

mannelijk dan hij er uit de verte temidden van zijn hovelingen uitzag. Hij had een dunne stem en hij hield zijn woeste krankzinnige kop op een bizarre, arrogante wijze opgeheven.

'Mijn Heer, ik weet niet meer wat ik te zeggen had. Ik heb zojuist pas gehoord dat Heer Estraven in ongenade is.'

Afgaven grijnsde breed. Hij lachte schril als een kwade vrouw die net doet of ze vrolijk is. 'Vervloekt zij hij,' zei hij, 'die trotse, praatjesmakende, leugenachtige verrader! Jij hebt gisteravond bij hem gegeten, he? En hij heeft je verleid hoe machtig hij is en hoe hij de koning naar zijn pijpen laat dansen en hoe gemakkelijk je mij kan inpalmen omdat hij al met mij over jou heeft gesproken — he? Heeft hij je dat verteld, meneer Ai?'

Ik aarzelde.

'Ik zal je vertellen wat hij tegen mij over jou heeft gezegd, als je er belang in stelt dat te weten. Hij heeft me aangeraden je een audiëntie te weigeren, om je nog wat te laten wachten, om je misschien wel weg te werken naar Orgoreyn of het Eilandenrijk. Deze hele halve maand heeft hij me dat ingeprent met zijn verdomde onbeschaamdheid! Hij was degene die werd weggewerkt naar Orgoreyn, ha ha ha-!' Weer die schrille, onechte lach en onderwijl klapte hij in zijn handen. Onmiddellijk verscheen er een zwijgende wachter tussen de gordijnen aan het eind van het platform. Argaven gromde naar hem en hij verdween. Nog steeds lachend en grommend kwam Argaven dichterbij en hij staarde me recht in mijn gezicht. De donkere irissen van zijn ogen gloeiden een beetje oranje op. Ik was heel wat banger voor hem dan ik had verwacht.

Temidden van deze chaos wist ik niets anders te doen dan oprecht te zijn. Ik zei: 'Ik kan u alleen maar vragen, heer, of men mij als medeplichtige aan Estravens misdaad beschouwt.'

'Jij? Nee.' Hij staarde me nog scherper aan. 'Ik weet voor de duivel niet wat u bent, meneer Ai, een seksueel misbaksel of een kunstmatig monster of een bezoeker uit de Domeinen van de Ruimte, maar u bent geen verrader, u bent slechts het werktuig van een verrader geweest. Ik straf geen werktuigen. Die kunnen alleen kwaad in de handen van een slecht vakman. Laat me u een raad geven.' Argaven zei dit met een vreemde nadruk en voldoening en toen pas drong het tot me door dat niemand anders me in die twee jaar ooit raad had gegeven. Ze beantwoordden vragen, maar ze raadden me nooit openlijk iets aan, zelfs Estraven niet in zijn meest hulpvaardige momenten. Dat moest met shifgrethor te maken hebben. 'Laat u door niemand gebruiken, meneer Ai,' zei de koning. 'Bemoei u niet met de politieke groeperingen. Vertel uw eigen leugens, doe uw eigen daden. En vertrouw niemand. Die verdomde, ijskoude, leugenachtige verrader, ik vertrouwde hem. Ik heb de zilveren keten om zijn hals

gehangen. Ik wou dat ik hem ermee had opgehangen. Ik heb hem nooit vertrouwd. Nooit. Vertrouw niemand. Moge hij verhongeren in de beerputten van Mishnory op zoek naar afval, mogen zijn ingewanden uit zijn lijf rotten, nooit —' Koning Argaven trilde, verslikte zich, kwam kokhalzend weer op adem en draaide mij zijn rug toe. Hij schopte tegen de blokken van het grote vuur tot de vonken dicht omhoog wolkten in zijn gezicht en op zijn haar en zijn zwarte tuniek vielen. Hij probeerde ze op te vangen op zijn handpalmen.

Hij draaide zich niet om maar zei met een schrille, gepijnigde stem: 'Zeg wat u te zeggen hebt, meneer Ai.'

'Mag ik u een vraag stellen, heer?'

'Ja.' Hij zwaaide heen en weer van zijn ene voet op de andere terwijl hij naar het vuur stond te kijken. Ik moest tegen zijn rug spreken. 'Gelooft u dat ik ben die ik zeg te zijn?'

'Estraven heeft me door de dokters eindeloos veel banden over jou laten sturen en nog meer door de werktuigkundigen van de Werkplaatsen die je vaartuig hebben, enzovoorts. Ze kunnen niet allemaal liegen en ze zeggen dat je geen mens bent. Wat dan?'

'Dan, heer, zijn er anderen net als ik. Dat wil zeggen, ik ben een vertegenwoordiger…'

'Van die Unie, die Autoriteit, ja, nou goed. Waarom hebben ze je hierheen gestuurd, wilde je me dat laten vragen?'

Argaven was dan misschien niet goed bij zijn hoofd en ook niet schrander, maar hij had jarenlange ervaring met de ontwijkingen, de uitlokkende opmerkingen en de redekundige subtiliteiten die in het gesprek worden gebruikt door diegenen wier voornaamste levensdoel het behalen en handhaven van een hoog shifgrethor is. Hele gebieden van die shifgrethor waren voor mij een onbeschreven blad, maar ik wist wel iets over het wedijverende prestige-zoekende aspect ervan en over het eindeloze woordspel dat daaruit kan voortkomen. Dat ik geen spel speelde met Argaven, maar hem iets probeerde uit te leggen, was op zichzelf al niet uit te leggen.

'Ik heb er geen geheim van gemaakt, heer. De Oecumene wil een verbond met de landen van Gethen.'

'Waarom?'

'Materieel voordeel. Kennisvermeerdering. Toename van de complexiteit en intensiteit van alle gebieden van het intelligente leven. Verrijking van harmonie en meerdere glorie van God. Nieuwsgierigheid. Avontuur. Plezier.'

Ik sprak niet in de taal van degenen die over de mens heersen, de koningen, veroveraars, dictators en generaals; in die taal was er geen antwoord op zijn vraag. Argaven staarde somber en achteloos naar het vuur en wiebelde van zijn ene voet op de andere.

'Hoe groot is dat koninkrijk in het Nergens, die Oecumene?'

‘De Oecumene omvat drieëntachtig bewoonbare planeten en daarop bevinden zich ongeveer drieduizend landen of bevolkingsgroepen.’

‘Drieduizend? Ik snap het. Vertel me nu eens waarom wij, één tegenover drieduizend, iets te maken zouden willen hebben met al die groepen monsters die daar nu in de Leegte wonen?’ Nu draaide hij zich om en hij keek me aan, want hij speelde nog steeds een spel. Hij stelde een rhetorische vraag, bijna een grap. Maar de grap ging niet erg diep. Hij was, zoals Estraven me had gewaarschuwd — niet op zijn gemak, hij was bevreesd.

‘Drieduizend landen op drieëntachtig werelden, heer; maar de dichtstbijzijnde ligt hier zeventien jaar reizen vandaan, in een schip dat bijna zo snel gaat als het licht. Als u soms dacht dat Gethen zou worden betrokken in strooptochten en plunderingen van zulke buren, denkt u dan eens aan de afstand waarop ze leven. Strooptochten door de ruimte zijn de moeite niet waard.’ Ik sprak niet over oorlog, en daar had ik een goede reden voor; Karhide heeft er geen woord voor. ‘Maar handel is wel de moeite waard. In ideeën en technieken, doorgegeven over de weerwort, in goederen en kunstvoorwerpen, verzonden met bemande of onbemande schepen. Ambassadeurs, onderwijzers en kooplieden; van hen kunnen er een paar hierheen komen en van jullie kunnen er een paar daarheen gaan. De Oecumene is geen koninkrijk, maar een coördinator, een doorgangshuis voor handel en wetenschap; als hij er niet was zou het contact tussen de werelden van de mens niet veilig zijn, en de handel zeer riskant, zoals u begrijpt. Een mensenleven is te kort om de tijdsprongen tussen de werelden aan te kunnen als er geen netwerk is en geen centrale organisatie, geen controle, geen continuïteit om mee te werken; daarom worden ze lid van de Oecumene… We zijn allemaal mensen, weet u, heer. Wij allemaal. Alle door mensen bewoonde werelden zijn eeuwen geleden vanuit één wereld gekoloniseerd, Hain. We verschillen, maar we zijn allemaal zonen van dezelfde Haard…’

Niets van dit alles wekte ‘s konings nieuwsgierigheid of stelde hem enigszins gerust. Ik ging nog iets verder en probeerde te suggereren dat zijn shifgrethor of die van Karhide, groter zou worden en niet in gevaar zou komen door de aanwezigheid van de Oecumene, maar het had geen zin. Argaven stond daar, somber als een oude vrouwtjesotter in een kooi, heen en weer te wiegen van de ene voet op de andere, heen en weer, en hij had zijn tanden ontbloot in een pijnlijke grijns. Ik hield op met praten.

‘Zijn ze allemaal zo zwart als jij?’

Gethenen zijn over het algemeen geel-bruin of rood-bruin, maar ik had er heel wat gezien die even donker waren als ikzelf. ‘Sommigen zijn zwarter,’ zei ik, ‘we zijn er in alle kleuren,’ en ik opende de koffer

(beleefd doorzocht door de paleiswachters in vier verschillende stadia van mijn tocht naar de Rode Hal) waarin mijn weerwort en wat plaatmateriaal, Het plaatmateriaal — films, foto's, schilderingen, levende beelden en een paar driedimensionale kubussen — was een kleine tentoonstelling van de Mens; mensen van Hain, Chiffewar en de Cetus groep, van S en Terra en Alterra, van de Randplaneten, Kapteyn, Ollul, Taurus-Vier, Rocannon, Ensbo, Cime, Gde en Schelphaven… De koning bekeek er een paar zonder belangstelling. 'Wat is dit?'

'Een persoon van Cime, een vrouw.' Ik moest een woord gebruiken dat Gethenen alleen zouden gebruiken voor een persoon op het hoogtepunt van kemmer, het enige alternatief was hun woord voor een vrouwtjesdier.

'Voorgoed?'

'Ja.'

Hij liet de kubus vallen, wiebelde van de ene voet op de andere en staarde naar me, of eigenlijk naar iets een eindje achter me terwijl de gloed van het vuur over zijn gezicht speelde. 'Zijn ze allemaal zo — als jij?'

Dit was een hindernis die ik niet voor ze kon wegnemen. Uiteindelijk moesten ze het toch leren aanvaarden.

'Ja. Voor zover wij weten is de Getheense seksuele fysiologie uniek onder de mensen.'

'Dus iedereen daar op die andere planeten is voortdurend in kemmer? Een maatschappij van verdorvenen? Zo stelde Heer Tibe het; ik dacht dat hij een grap maakte. Nou, het kan best zo wezen, maar het is een walgelijke gedachte, meneer Ai, en ik zie niet in waarom de mensen hier op aarde genoegen zouden moeten nemen met welke vorm van contact dan ook met wezens die zo monsterlijk verschillen. Maar misschien komt u me hier wel vertellen dat ik in deze zaak geen keus heb.'

'De keus, voor Karhide, is aan u, heer.'

'En als ik u wegstuur?'

'Nou, dan ga ik. Misschien probeer ik het nog eens over een generatie of zo…'

Dat prikte. Hij snauwde: 'Zijn jullie onsterfelijk?'

'Nee, helemaal niet heer. Maar de tijdsprongen hebben hun nuttige kanten. Als ik nu uit Gethen vertrok naar de dichtstbijzijnde wereld Ollul zou ik zeventien jaar planetaire tijd nodig hebben om er te komen. Een tijdsprong is een functie van verplaatsing die de lichtsnelheid benadert. Als ik gewoon omdraaide en hier weer terugkwam zou mijn verblijf van een paar uur op het schip, hier vierendertig jaar hebben geduurd; en kon ik helemaal overnieuw beginnen.' Maar de gedachte aan een tijdsprong die, met zijn onechte onsterfelijkheid, iedereen had gefascineerd die erover had gehoord,

van een visser van het eiland Horden tot de Eerste Minister toe, liet hem ijskoud. Hij zei met een schrille, rauwe stem: ‘Wat is dat?’ — en wees naar de weerwort.

‘De weerwort-communicator, heer.’

‘Een radio?’

‘Hij werkt niet met radiogolven of enige andere vorm van energie. Het grondbeginsel waarop hij werkt, de constante van gelijktijdigheid, is in sommige opzichten analoog aan de zwaartekracht —’ Ik was al weer vergeten dat ik niet tegen Estraven sprak, die elk rapport over me had gelezen en die gespannen en begrijpend naar al mijn verklaringen luisterde, maar tegen een verveelde koning. ‘Hij zorgt ervoor dat een bericht op twee punten tegelijk aanwezig is. Waar dan ook. Het ene punt moet een vast punt zijn op een planeet met een bepaalde massa, maar het andere uiteinde kan variabel zijn. Dat is dit uiteinde. Ik heb de coördinaten ingesteld op de Hoofdwereld, Hain. Een schip met bijna lichtsnelheid doet 67 jaar over de afstand tussen Gethen en Hain, maar als ik op dat toetsenbord een bericht tik wordt het op hetzelfde moment dat ik het schrijf op Hain ontvangen. Zoudt u misschien iets met de Stabielen op Hain willen bespreken, heer?’

‘Ik spreek de Ruimtetaal niet,’ zei de koning met een doffe, kwaadaardige grijns.

‘Ze hebben iemand bij de hand — ik heb ze gewaarschuwd — die Karhidisch kan spreken.’

‘Wat bedoel je? Hoe kan dat?’

‘Tja, zoals u weet, heer, ben ik niet de eerste vreemdeling op Gethen. Vóór mij is er een groep Onderzoekers geweest, die hun aanwezigheid niet bekend maakten, maar zo goed en zo kwaad als het kon voor Gethenen doorgingen en een jaar lang in Karhide en Orgoreyn en het Eilandenrijk hebben rondgezworven. Ze zijn weer vertrokken en hebben meer dan veertig jaar geleden verslag uitgebracht aan de Raden van de Oecumene, tijdens de regering van uw grootvader. Hun verslag was uiterst gunstig. En dus heb ik de gegevens die zij verzamelden en de talen die zij optekenden bestudeerd en ben ik gekomen. Wilt u het apparaat zien werken, heer?’

‘Ik hou niet van goocheltrucs, meneer Ai.’

‘Het is geen truc, heer. Uw eigen geleerden hebben het onderzocht —’

‘Ik ben geen geleerde.’

‘U bent een vorst, heer. Uw collega’s op de Hoofdwereld van de Oecumene wachten op een bericht van u.’

Hij keek me woest aan, In mijn poging zijn belangstelling te wekken, had ik hem in een prestige-val gelokt. Het ging helemaal verkeerd.

‘Goed dan. Vraag je machine daar dan wat iemand een verrader maakt.’

Ik tikte langzaam op de toetsen die van Karhidische lettertekens waren voorzien; ‘Koning Argaven van Karhide vraagt de Stabielen op Hain wat iemand een verrader maakt.’ De letters gloeiden op op het kleine scherm en vervaagden weer. Argaven wachtte, zijn rusteloze gewiebel hield even op.

Het duurde even, het duurde vrij lang. Ongetwijfeld was er nu zevenenzestig lichtjaren verderop iemand koortsachtig bezig vragen te stellen aan de computer voor de taal van Karhide, als het niet al een filosofiecomputer was. Eindelijk gloeiden de heldere letters op het scherm op, bleven even hangen en vervaagden langzaam: ‘Aan Koning Argaven van Karhide op Gethen, gegroet. Ik weet niet wat iemand een verrader maakt. Niemand beschouwt zichzelf als een verrader; daardoor is het moeilijk te bepalen. Hoogachtend, Spimolle G.F., uit naam van de Stabielen te Saire op Hain, 95/1491/45-’

Toen de antwoordstrook klaar was, trok ik hem eruit en gaf hem aan Argaven. Hij liet hem op de tafel vallen, liep weer naar de middelste haard, bijna tot in het vuur, schopte tegen de vlammende blokken en sloeg de vonken naar beneden met zijn blote handen. ‘Zo’n nutteloos antwoord had ik van iedere Voorspeller kunnen krijgen. Antwoorden zijn niet genoeg, meneer Ai. En uw doos ook niet, uw machine hier. En ook uw vaartuig niet, uw schip. Een zak vol goocheltrucs en een goochelaar. U wilt dat ik u geloof, uw verhalen en uw berichten. Maar waarom zou ik het geloven of ernaar luisteren? Laten daar tussen de sterren tachtigduizend werelden vol monsters zitten, wat zou dat? Wij willen niets met ze te maken hebben. Wij hebben onze manier van leven gekozen en die volgen we al zeer lang. Karhide staat aan het begin van een nieuw tijdperk, een grootse nieuwe tijd! Wij gaan onze eigen weg.’ Hij aarzelde alsof hij de draad van zijn verhaal kwijt was — waarschijnlijk in eerste instantie niet eens zijn eigen verhaal. Als Estraven niet langer ‘s Konings Oor was, was nu iemand anders dat. ‘En als er iets was dat die Oecumeners van ons willen, zouden ze u niet alleen hebben gestuurd. Het is een grap, een poets. Dan zouden er hier duizenden vreemdelingen zijn.’

‘Maar er zijn geen duizend mannen nodig om een deur te openen, heer.’

‘Misschien wel om hem open te houden.’

‘De Oecumene zal wachten tot u hem opent, heer. Ze zullen u tot niets dwingen. Ik ben hier alleen heengezonden, en ik blijf hier alleen, teneinde het onmogelijk te maken dat u bang voor me wordt.’

‘Bang worden?’ zei de koning. Hij draaide zijn beschaduwde gezicht naar me toe, grijnsde en sprak hoog en luid: ‘Maar ik ben al bang voor je, Gezant. Ik ben bang voor degenen die jou hebben

gezonden. Ik ben bang voor leugenaars en voor goochelaars en het meest vrees ik de bittere waarheid. En dus regeer ik mijn land goed. Omdat alleen angst de mensen kan regeren. Iets anders lukt niet. Iets anders lukt niet lang genoeg. U bent die u zegt te zijn, maar toch bent u een grap, een poets. Er is niets anders tussen de sterren dan leegte en angst en duisternis en daar komt u plotseling uit opduiken om me bang te maken. Maar ik ben al bang, en ik ben de koning. Angst is koning! Neem nu uw trucs en vallen mee en ga, er hoeft niets meer te worden gezegd. Ik heb bevolen dat u vrij door Karhide kunt rondreizen.'

Dus verliet ik de koninklijke aanwezigheid — *piep, piep, piep* de hele lange, rode vloer over in de rode gloed van de hal tot ik eindelijk van hem werd afgesneden door de dubbele deuren.

Ik bad het laten mislukken. Volkomen laten mislukken. Maar toen ik 's Konings Huis verliet en over het Paleisterrein liep, maakte ik me niet zozeer druk over mijn mislukken als wel over Estravens aandeel daarin. Waarom had de koning hem verbannen wegens het bevorderen van de zaak van de Oecumene (wat de betekenis van de afkondiging scheen te zijn) als hij (volgens de koning zelf) juist het tegenovergestelde had gedaan? Wanneer was hij begonnen de koning te adviseren zich niet met mij in te laten en waarom? Waarom werd hij verbannen en bleef ik vrij? Wie van hen had het meest gelogen en waarom voor de duivel logen ze eigenlijk? Estraven om zijn huid te redden, besloot ik, en de koning om zijn gezicht te redden. De verklaring was keurig. Maar had Estraven eigenlijk ooit tegen me gelogen? Ik merkte dat ik het niet wist.

Ik liep langs het Rode Hoekhuis. Het hek van de tuin stond open. Ik keek naar binnen naar de witte serembomen die over de donkere vijver leunden en naar de roze, bakstenen paden die daar verlaten lagen in het reine, grijze middaglicht. In de schaduw van de rotsen bij de vijver lag nog een beetje sneeuw. Ik dacht aan Estraven die daar gisteravond in de sneeuw op me had staan wachten en voelde plotseling oprecht medelijden met de man die ik gisteren in de parade had gezien, geweldig en zwetend onder het gewicht van zijn praal en zijn macht, een man op het toppunt van zijn carrière, krachtig en groots — verdwenen nu, omlaaggestort, afgelopen. Nu rende hij naar de grens met zijn dood op drie dagen afstand achter hem aan en niemand die tegen hem sprak. De doodstraf komt in Karhide zelden voor. Het leven op Winter is hard en de mensen daar laten de dood gewoonlijk over aan de natuur of aan de toorn, niet aan de wet. Ik vroeg me af hoe Estraven, opgejaagd door die veroordeling, zou reizen. Niet in een auto, want die waren hier allemaal eigendom van de Kroon; zou hij een plaats kunnen krijgen op een schip of een landboot? Of was hij te voet op weg, met alleen bij zich wat hij kon

dragen? Karhiders verplaatsen zich meestal te voet; ze hebben geen lastdieren, geen vliegtuigen, het weer zorgt er het grootste deel van het jaar voor dat het gemotoriseerde verkeer niet erg hard opschiet, en het zijn mensen zonder haast. Ik zag in mijn verbeelding de trotse man al stap voor stap in ballingschap gaan, een kleine, sjokkende gestalte op de lange weg naar de westelijke Baai. Dat alles kwam in mijn geest op en verdween er weer uit toen ik langs het hek van het Rode Hoekhuis liep en tegelijk daarmee verdwenen mijn verwarde gissingen over de handelingen en de motiveringen van Estraven en de koning. Voor mij hadden ze afgedaan. Het was me niet gelukt. Wat nu? Ik zou eigenlijk naar Orgoreyn moeten gaan, buurland en rivaal van Karhide. Maar als ik daar eenmaal was zou het wel eens moeilijk kunnen zijn om naar Karhide terug te keren en ik had hier nog wat af te handelen. Ik moest blijven bedenken dat ik wel eens mijn hele leven nodig zou kunnen hebben, en waarschijnlijk zou dat ook zo zijn, om mijn zending voor de Oecumene te volbrengen. Ik had geen haast. Het was niet nodig hals over kop naar Orgoreyn te rennen voor ik meer over Karhide wist, in het bijzonder over de Sterkten. Twee jaar lang had ik vragen beantwoord, nu zou ik er eens een paar gaan stellen. Maar niet in Erhenrang. Eindelijk begreep ik dat Estraven me had gewaarschuwd, en hoewel ik zijn waarschuwing wantrouwde, ik kon hem niet negeren. Hij had gezegd, hoe indirect ook, dat ik weg moest uit de stad en van het hof. Om een of andere reden moest ik aan de tanden van Tibe denken…

De koning had me de vrijheid gegeven te gaan waar ik wilde; ik zou er goed gebruik van maken. Op de Oecumenische School zeggen ze altijd, als handelen niets oplevert, verzamel dan gegevens; als gegevens niets opleveren, slaap dan. Maar ik was niet slaperig. Ik zou naar het oosten gaan, naar de Sterkten, en gegevens verzamelen over de Voorspellers, misschien.

4. DE NEGENTIENDE DAG

Een verhaal uit oostelijk Karhide, verteld door Tobord Chorhawa in de Haard Gorinhering en opgetekend door G.A., 93/1492.

Heer Berosty rem ir Ipe kwam naar de Sterkte Thangering en bood veertig aquamarijnen en de helft van de jaaropbrengst van zijn boomgaard als prijs voor een Voorspelling, en de prijs was aanvaardbaar. Hij stelde zijn vraag aan Wever Odren en de vraag was: *Op welke dag zal ik sterven?*

De Voorspellers kwamen bijeen en gingen samen de duisternis in. Aan het eind van de duisternis sprak Odren het antwoord uit: *Je zal sterven op Odstreth* (de 19e dag van de maand).

'In welke maand? Over hoeveel jaar?' riep Berosty, maar de band was gebroken en er kwam geen antwoord. Hij rende de kring in, greep Wever Odren bij de keel zodat hij bijna stikte en schreeuwde dat hij als hij geen antwoord kreeg de Wever de nek zou breken. Anderen trokken hem weg en hielden hem in bedwang, hoewel hij erg sterk was. Hij probeerde zich los te rukken en riep: 'Geef antwoord.' Odren zei: 'Je hebt het antwoord, en de prijs is betaald. Ga.'

Woedend keerde Berosty rem ir Ipe toen terug naar Charuthe, het derde Domein van zijn familie, een arme streek in noord Osnoriner, die hij nog armer had gemaakt door het bijeenschrapen van de prijs voor de Voorspelling. Hij sloot zich op in het bolwerk in de hoogste kamers van de Haard-Toren en hij wilde er niet uitkomen, voor vriend noch vijand, voor zaaitijd noch oogst, voor kemmer noch strooptocht, de hele maand niet en de volgende en de volgende, en zes maanden gingen voorbij en tien maanden gingen voorbij en nog steeds zat hij als een gevangene in zijn kamer te wachten. Op Onnetherhad en Odstreth (de 18e en 19e dag van de maand) at hij geen voedsel, wilde hij niet drinken en ook niet slapen.

Zijn geliefde, gezworen kemmering was Herbor van de Geganner familie. In de maand Grende kwam deze Herbor naar de Sterkte Thangering en hij zei tegen de Wever: 'Ik wil graag een Voorspelling.'

'Wat kun je betalen,' vroeg Odren, want hij zag dat de man armelijk was gekleed en slecht schoeisel droeg; zijn slee was oud en alles wat hij bij zich had was versleten. 'Ik zal mijn leven geven,' zei Herbor.

'Heeft u niets anders, heer?' vroeg Odren hem, alsof hij tegen een groot edelman sprak, 'heeft u niets anders te geven?'

'Ik heb niets anders,' zei Herbor. 'Maar ik weet niet of mijn leven voor u hier enige waarde heeft.'

'Nee,' zei Odren, 'het heeft voor ons geen waarde.'

Toen viel Herbor op zijn knieën, terneergeslagen door schaamte en liefde en hij riep tegen Odren: ‘Ik smeek u mijn vraag te beantwoorden. Het is niet voor mezelf!’

‘Voor wie dan?’ vroeg de Wever.

‘Voor mijn heer en kemmering Ashe Berosty,’ zei de man en hij weende. ‘Sinds hij hier is geweest en dat antwoord kreeg dat geen antwoord is, bezit hij liefde noch vreugde noch adel. Hij zal eraan sterven.’

‘Dat zal hij inderdaad: waar sterft een man anders aan dan aan zijn dood?’ vroeg Wever Odren, Maar Herbors smart ontroerde hem en eindelijk zei hij: ‘Ik zal het antwoord op de vraag die jij stelt zoeken, Herbor, en ik zal er geen prijs voor vragen. Maar bedenk wel, er is altijd een prijs. De vrager betaalt wat hij moet betalen.’

Toen legde Herbor Odrens handen tegen zijn eigen ogen als teken van dankbaarheid en zo begon de Voorspelling. De Voorspellers kwamen bijeen en gingen de duisternis in. Herbor kwam in hun midden en stelde zijn vraag en de vraag was: *Hoelang zal Ashe Berosty rem ir Ipe leven?* Want Herbor dacht op deze manier het aantal dagen of jaren te verkrijgen en zo het hart van zijn geliefde gerust te stellen met zekerheid. Toen gingen de Voorspellers de duisternis in en eindelijk riep Odren, vreselijk gekweld alsof hij brandde in een vuur: *Langer dan Herbor van Geganner!* Het was niet het antwoord waar Herbor op had gehoopt, maar het was het antwoord dat hij kreeg en aangezien hij geduldig was ging hij ermee terug naar Charuthe, door de sneeuw van Grende. Hij kwam in het Domein bij het bolwerk en beklom de toren en daar vond hij zijn kemmering Berosty zoals altijd, bleek en somber bij een door as verstikt vuur met zijn armen op een roodstenen tafel en zijn hoofd tussen zijn schouders.

‘Ashe,’ zei Herbor, ‘ik ben naar de Sterkte Thangering geweest en ik heb het antwoord gekregen van de Voorspellers. Ik heb ze gevraagd hoelang je zou leven en hun antwoord was: Berosty zal langer leven dan Herbor.’ Herosty keek naar hem op, langzaam alsof zijn halsscharnier roestig was geworden en hij zei: ‘Heb je ze dan gevraagd wanneer ik zou sterven?’

‘Ik heb ze gevraagd hoelang je zou leven.’

‘Hoelang? Jij idioot. Je mocht de Voorspellers een vraag stellen en je vroeg ze niet wanneer ik zal sterven, op welke dag, welke maand en welk jaar, hoeveel dagen heb ik nog — jij vroeg *hoelang?* O, jij dwaas, jij blinde dwaas, langer dan jij, ja, langer dan jij!’ Berosty nam het grote, stenen tafelblad alsof het een plaat blik was en sloeg er Herbor mee op zijn hoofd. Herbor viel met de steen bovenop zich. Berosty stond daar enige tijd volkomen buiten zichzelf. Toen tilde hij de steen op en zag hij dat hij Herbor de schedel had ingeslagen. Hij plaatste het blad weer op zijn voetstuk. Hij ging naast de dode liggen

en sloeg zijn armen om hem. Heen, alsof ze in kemmer waren en alles goed was. Zo vonden de mensen van Charuthe hun toen ze eindelijk de torenkamer openbraken. Daarna was Berosty krankzinnig en moest hij achter slot worden gehouden, want bij wilde altijd op zoek naar Herbor die naar hij dacht ergens in het Domein rondzwierf. Zo leefde hij een maand en toen verhing hij zich op Odstreth, de negentiende dag van de maand Thern.

5. HET GETEMDE VOORGEVOEL

Mijn hospita, een praatgraag persoon, regelde mijn reis naar het oosten. ‘Als iemand de Sterkten wil bezoeken moet hij het Kargavgebergte oversteken. Over de bergen het Oude Karhide in, naar Rer, de Stad van de Oude Koningen. Nou zal ik je eens wat vertellen, een haardgenoot van me beheert een landbootlijn over de Eskarpas en gister vertelde hij me bij een kop orsh dat ze van de zomer hun eerste reis op Getheny Osme maken, omdat het zo’n zacht voorjaar is geweest en de weg al vrij is tot Engohar en over een paar dagen zullen de ploegen de pas wel schoon hebben. Nou zal je mij de Kargav niet zien oversteken, geef mij Erhenrang maar, en een dak boven mijn hoofd. Maar ik ben een Yomeshta, heil de negenhonderd Troondragers en gezegend de Melk van Meshe, en een Yomeshta kan je overal zijn. We zijn een stelletje nieuwlichters, zie je, want Heer Meshe is pas 2202 jaar geleden geboren, maar de Oude Weg van de Handdara gaat nog terug tot tienduizend jaar daarvoor. Als je de Oude Weg zoekt moet je terug naar het Oude Land. Nou, kijk eens, meneer Ai, ik heb voor u een kamer op dit eiland wanneer u ook maar terugkomt, maar ik geloof dat u er erg verstandig aan doet een tijdje weg te gaan uit Erhenrang, wiint iedereen weet dat de Verrader zich duidelijk met je heeft bevriend in het Paleis. Met die Tibe als ‘s Konings Oor zal het wel weer gesmeerd gaan. Als je nou naar de Nieuwe Haven gaat tref je daar mijn haardgenoot en als je tegen hem zegt dat je van mij komt…’

Enzovoort. Hij was, zoals ik al zei, spraakzaam, en toen hij eenmaal had ontdekt dat ik geen shifgrethor had, greep hij iedere kans aan om me raad te geven, hoewel zelfs hij dat achter ofs of alsofs verstopte. Hij was de beheerder van mijn eiland, maar ik noemde hem mijn hospita, want hij had dikke billen die heen en weer trilden als hij liep, een zacht, dik gezicht en een nieuwsgierig, luistervinkig, onedel, vriendelijk karakter. Hij was goed voor me en liet als ik weg was tegen een kleine vergoeding mijn kamer zien aan nieuwsgierige bezoekers; De kamer van de Geheimzinnige Gezant. Hij zag er zo vrouwelijk uit en hij gedroeg zich zo vrouwelijk dat ik hem een keer vroeg hoeveel kinderen hij had. Hij keek somber. Hij had nooit kinderen gebaard. Maar hij was vader van vier. Dat was een van die kleine schokken die ik voortdurend kreeg. De culturele schok was niets vergeleken bij de biologische schok die ik als mannelijk mens onderging temidden van mensen die vijfzesde van de tijd geslachtloze hermafrodieten zijn.

In de nieuwsberichten werd voortdurend gesproken over de verrichtingen van de Nieuwe Eerste Minister, Pemmer Harge rem ir Tibe. Het meeste daarvan had betrekking op de affaires in het

noorden, in de Sinothvallei. Tibe was kennelijk van plan Karhides aanspraken op dat gebied met kracht te handhaven: precies het soort handeling dat, op elke andere wereld in dit ontwikkelingsstadium, op oorlog zou uitlopen. Maar op Gethen liep niets op oorlog uit. Ruzie, doodslag, vete, strooptocht, vendetta, moord, marteling en verminking, dit alles was opgenomen in hun voorraad menselijke verworvenheden; maar ze voerden geen oorlog. Het leek wel of ze het vermogen tot *mobiliseren* misten. In dat opzicht gedroegen ze zich als dieren; of als vrouwen. Ze gedroegen zich niet als mannen of mieren. Dat hadden ze in ieder geval nog nooit gedaan. Wat ik van Orgoreyn wist, wees erop dat dat, in de afgelopen vijf à zes eeuwen, steeds meer een mobiliseerbare maatschappij was geworden, een echte nationale staat. De prestigestrijd die zich tot nu toe voornamelijk op het economische vlak had afgespeeld, zou Karhide wel eens kunnen dwingen zijn grotere buurland na te volgen en een natie te worden in plaats van een familieruzie, zoals Estraven had gezegd; om, zoals Estraven ook had gezegd, vaderlandslievend te worden. Als dat zou gebeuren, hadden de Gethenen een uitstekende gelegenheid een staat van oorlog te bereiken.

Ik wilde naar Orgoreyn om te zien of mijn vermoeden over het land juist was, maar eerst wilde ik klaar zijn in Karhide; dus verkocht ik nog een robijn aan de juwelier met het gehavende gezicht in de Engstraat en vertrok ik, met geen andere bagage dan mijn geld, mijn weerwort, een paar instrumenten en een stel schone kleren, als passagier van een handelskaravaan op de eerste dag van de eerste zomermaand.

De landboten vertrokken bij het eerste licht van de tochtige loswallen van de Nieuwe Haven. Ze reden onder de Boog door en sloegen af naar het oosten, twintig grote, zacht zoemende, op boten lijkende vrachtauto's op rupsbanden, die achter elkaar door de diepe straten van Erhenrang reden in de ochtendschaduw. Ze waren beladen met kisten met lenzen, geluidsband, spoelen koper- en platinadraad, balen stof van een plantaardige vezel die in de Westelijke Vallei werd verbouwd en geweven, kisten gedroogde visvlokken van de Baai, kratten met kogellagers en andere kleine machineonderdelen en tien wagenladingen Orgota kadik-graan: allemaal bestemd voor de Pering Stormgrens, de noordoostelijke hoek van het land. Al het vervoer over liet Grote Continent gaat met die elektrisch aangedreven wagens, die waar mogelijk op schepen de rivieren en kanalen volgen. In de maanden van de diepe sneeuw is vervoer alleen mogelijk met trage trekkerploegen, aangedreven sleden en de nukkige ijsschepen over de bevroren rivieren, behalve de ski's en handgetrokken sleden; tijdens de Dooi is elke vorm van transport onbetrouwbaar; dus als het eenmaal zomer is vertrekt het vrachtverkeer gehaast. De wegen zien

dan zwart van de karavanen. Het verkeer wordt geregeld en alle voertuigen en karavanen moeten voortdurend radiocontact houden met de controleposten langs de weg. Hoe druk het ook is, het beweegt zich allemaal voort met een constante snelheid van veertig kilometer per uur (Aardse tijd). De Gethenen zouden hun voertuigen best sneller kunnen maken, maar dat doen ze niet. Als je vraagt waarom niet, antwoorden zij: 'Waarom wel?' Net zoals wanneer je aan Terranen vraagt waarom al onze voertuigen zo snel moeten gaan, wij antwoorden: 'Waarom niet?' Over smaak valt niet te twisten. Terranen hebben het gevoel dat ze vooruit moeten, dat ze vorderingen moeten maken. De mensen van Winter, die altijd in het Jaar Een leven, voelen dat vooruitgang minder belangrijk is dan aanwezigheid. Mijn smaak was Terraans en toen ik Erhenrang verliet ergerde ik me aan de methodische gang van de karavaan; ik wilde weg en snel ook. Ik was blij die lange stenen straten, overschaduwd door steile, zwarte daken en ontelbare torens, te verlaten; die stad zonder zon waar al mijn kansen waren veranderd in angst en verraad.

Terwijl we tegen het voorgebergte van de Kargav opklommen stopte de karavaan vaak, maar kort, bij de wegrestaurants voor de maaltijd. Later op de middag kregen we voor het eerst het gebergte goed te zien van de top van een van de heuvels van het voorgebergte. We zagen de Kostor, die van voet tot top zes en een halve kilometer hoog is; de enorme schuinte van de westelijke helling hield de noordelijke pieken erachter, waarvan sommige wel negen kilometer hoog zijn, verborgen. Ten zuiden van de Kostor tekende zich de ene witte piek na de andere af tegen de kleurloze hemel; ik telde er dertien, de laatste een ondefinieerbare glans in de verre mist in het zuiden. De chauffeur noemde ze allemaal voor me op en vertelde me verhalen over lawines, en landboten die door de bergwinden van de weg waren geblazen, en bemanningen van sneeuwploegen die wekenlang op ontoegankelijke hoogten geïsoleerd hadden gezeten enzovoort, in een vriendelijke poging me bang te maken. Hij vertelde hoe hij had gezien dat de wagen voor de zijne slipte en in een driehonderd meter diepe afgrond stortte; wat zo opvallend was, zei hij, was de traagheid waarmee de wagen viel. Het leek wel of hij de hele middag nodig had om in die afgrond naar beneden te zweven en hij was erg blij geweest hem uiteindelijk, zonder enig geluid in een twaalf meter diepe sneeuwbank te zien verdwijnen.

Om Drie Uur stopten we voor een warme maaltijd bij een groot hotel, een groots gebouw met enorme loeiende open haarden en enorme kamers met balkenplafonds vol tafels, beladen met heerlijk voedsel; maar we brachten er de nacht niet door. Wij hadden een slaapkaravaan, die zich haastte (op Karhidische manier) dat seizoen de eerste te zijn die in het Pering Stormgebied aankwam om de markt

af te romen voor zijn ondernemers. De batterijen van de wagens werden opgeladen, een verse ploeg chauffeurs nam het over en daar gingen we weer. Eén wagen van de karavaan deed dienst als slaapwagen, alleen voor chauffeurs. Voor passagiers waren er geen bedden. Ik bracht de nacht door in de koude kabine op de harde bank met tegen middernacht één onderbreking om iets te eten in een kleine herberg hoog in de heuvels. Karhide is geen land van comfort. Toen het licht werd was ik wakker en ik zag dat we alles lichter ons hadden gelaten behalve rotsen, ijs en licht, en de smalle weg die alsmaar omhoog liep onder onze banden. Huiverend dacht ik dat er belangrijker dingen zijn dan comfort, tenzij je een oude vrouw bent of een kat.

Nu waren er geen herbergen meer, langs deze angstaanjagende hellingen van sneeuw en graniet. Op etenstijd kwamen de landboten een voor een zwijgend tot stilstand op een of andere besneeuwde helling van dertig graden, en iedereen klom de kabine uit en verzamelde zich om de slaapwagen, waar kommen hete soep werden uitgedeeld, sneden gedroogde broodappel en bekers zuur bier. We stonden wat rond te stampen in de sneeuw en schrokten ons eten en drinken naar binnen met onze ruggen naar de snijdende wind die een glanzende wolk droge stuifsneeuw met zich meevoerde. Dan weer terug naar de landboten en voort en omhoog. Op het midden van de dag op de pas van de Welioth, op ongeveer 4200 meter, was het 28° C in de zon en –10° C in de schaduw. De elektrische motoren liepen zo stil dat je aan de overkant van valleien van dertig kilometer breed de lawines van enorme blauwe hellingen kon horen vallen.

Laat in de middag bereikten we het hoogste punt van de pas, bij de Eskar, 4560 meter. Toen ik langs de zuidelijke helling van de Kostor keek waar we de hele dag oneindig lang tegenop waren gekropen, zag ik, ongeveer een halve kilometer boven de weg een vreemde rotsformatie, een kasteelachtig uitsteeksel. ‘Zie je de Sterkte daarboven?’ vroeg de chauffeur.

‘Is dat een gebouw?’

‘Dat is de Sterkte Ariskostor.’

‘Maar daar kan toch niemand leven!’

‘O, de Oude Mannen wel. Vroeger reed ik op een karavaan die hun vanuit Erhenrang hun voedsel bracht, aan het eind van de zomer. Ze kunnen natuurlijk zeker tien of elf maanden van het jaar niet naar buiten of naar binnen, maar dat kan ze niet schelen. Er zijn daar zeven of acht Inwoners.’

Ik staarde omhoog naar de structuur van ruwe rots, alleen in de enorme eenzaamheid van de hoogten, en ik geloofde de chauffeur niet; maar ik schortte mijn ongeloof nog op. Als er ooit een volk was dat zich in zo’n bevroren luchtkasteel in leven zou kunnen houden,

waren dat wel de Karhiders.

De weg naar omlaag zwaaide ver naar het noorden en ver naar het zuiden, vlak langs de rand van afgronden, want de oostkant van het Kargavgebergte is moeilijker dan de westkant, omdat hij naar de vlakten omlaagdaalt in grote traptreden, de ruwe schollen van het ontstaan van de berg. Tegen zonsondergang zagen we tweeduizend meter onder ons een kleine stippellijn door een enorme witte schaduw kruipen: een landbootkaravaan die een dag voor ons uit Erhenrang was vertrokken. Aan het eind van de volgende dag waren wij ook zover afgedaald en kropen we langs diezelfde sneeuwhelling, heel zachtjes; we durfden zelfs niet te niezen uit angst voor lawines. Van daaruit zagen we gedurende enige tijd ver onder en achter ons in het oosten vage, uitgestrekte stukken vlak land, gedeeltelijk zichtbaar door wolken en schaduwen van wolken en doorsneden door zilveren rivieren, de Vlakte van Rer.

Tegen de avond van de vierde dag na ons vertrek uit Erhenrang bereikten we Rer. Tussen de twee steden ligt een afstand van zeventienhonderd kilometer, een muur van verscheidene kilometers hoog en een tijdsverschil van twee à drieduizend jaar. De karavaan hield stil voor de Westpoort waar alles op kanaalschuiten zou worden overgeladen. In Rer kunnen geen landboten of auto's rijden. Het werd nog gebouwd voordat de Karhiders aangedreven voertuigen hadden en die hebben ze nu al meer dan twintig eeuwen. Rer heeft geen straten. Er zijn overdekte wandelgangen, een soort tunnels waar je 's zomers naar believen doorheen of overheen kan lopen. De huizen, eilanden en Haarden staan alle kanten op, schots en scheef in een overvloedige, wonderbaarlijke verwarring die plotseling (zoals anarchie gewoonlijk doet in Karhide) uitloopt in een luisterrijk hoogtepunt: de grote Torens van het On-Paleis, bloedrood en helemaal zonder ramen. Deze torens die zeventien eeuwen geleden zijn gebouwd, boden gedurende duizend jaar onderdak aan de koningen van Karhide, totdat Argaven Harge, de eerste van zijn dynastie, het Kargavgebergte overstak en de grote Westelijke Vallei koloniseerde. Alle gebouwen in Rer zijn fantastisch stevig, goed gefundeerd en water- en weerbestendig. In de winter houden de winden van de vlakte de stad meestal sneeuwvrij, maar als het stormt en de sneeuw hoopt zich op maken ze de straten niet schoon, want ze hebben geen straten. Ze gebruiken de stenen tunnels of graven tijdelijke tunnels in de sneeuw. Van de huizen steken alleen de daken nog boven de sneeuw uit en de winterdeuren zitten vlak onder de dakrand of in het dak zelf als een soort dakkapel. De Dooi is de slechte tijd in die vlakte met zijn vele rivieren. Dan zijn de tunnels stormriolen en de ruimtes tussen de gebouwen worden kanalen of meren waarover de inwoners van Rer zich per boot naar hun werk begeven terwijl ze de kleine ijsschotsen met de riemen opzij

duwen. En altijd rijzen daar de Torens omhoog, boven het zomerse stof, boven de dakwoestijn van de winter of de overstromingen van het voorjaar; het lege hart van de stad, onverwoestbaar.

Ik logeerde in een druilerige, dure herberg, weggekropen in de beschutting van de Torens. Tegen zonsopgang stond ik op, na een heleboel akelige dromen. Ik betaalde de afperser voor het bed, het ontbijt en onnauwkeurige aanwijzingen omtrent de weg die ik moest nemen en ging te voet op pad naar Otherhord, een oude Sterkte niet ver van Rer.

Binnen vijftig meter van de herberg was ik verdwaald. Door de Torens achter mijn rug te houden en het enorme witte gevaarte van het Kargavgebergte aan mijn rechterhand, raakte ik toch de stad uit aan de zuidkant, en een boerenkind dat ik onderweg ontmoette vertelde me waar ik moest afslaan voor Otherhord.

Ik kwam daar midden op de dag aan. Dat wil zeggen, midden op de dag kwam ik ergens aan, maar ik wist niet precies waar. Het was voornamelijk een woud of een dicht bos; maar het was zelfs nog zorgvuldiger bijgehouden dan gewoon is in dat land van zorgzame houtvesters, en het pad liep langs een heuvel het bos in. Na enige tijd zag ik vlak naast het pad een houten hut aan mijn rechterhand en toen merkte ik iets verder aan mijn linkerhand een tamelijk groot houten gebouw op; en er steeg een heerlijke geur van versgebakken vis op.

Ik liep langzaam het pad over, een beetje zenuwachtig. Ik wist niet hoe de Handdarata over toeristen dachten. Ik wist eigenlijk erg weinig van ze. De Handdara is een religie zonder regels, zonder priesters, zonder hiërarchie, zonder geloften, zonder geloof; ik kan nog steeds niet zeggen of het een god heeft of niet. Handdara is ongrijpbaar. Hij is altijd ergens anders. De enige duidelijke openbaring ervan zijn de Sterkten, wijkplaatsen waarin mensen zich kunnen terugtrekken om er de nacht door te brengen, of hun hele leven. Ik zou deze vreemde, ongrijpbare cultus zeker niet tot in zijn geheime plaatsen hebben achtervolgd, als ik geen antwoord had willen vinden op de vraag die door de Onderzoekers was opengelaten: Wat zijn de Voorspellers en wat doen ze eigenlijk?

Ik was inmiddels langer in Karhide dan de Onderzoekers en ik twijfelde eraan of de verhalen over Voorspellers en hun waarzeggingen enige waarheid bevatten. Verhalen over voorspellingen zijn zeer algemeen in het hele Huishouden van de Mens. Goden spreken, geesten spreken, computers spreken. Mondelinge dubbelzinnigheid of statistische waarschijnlijkheid leveren achterdeurtjes op, en ongerijmdheden worden uitgewist door het Geloof. Maar het was de moeite waard de verhalen te onderzoeken. Ik had nog geen enkele Karhider kunnen overtuigen van het bestaan van telepathische communicatie; ze wilden het niet geloven voor ze het

hadden ‘gezien’: precies zo stond ik tegenover de Voorspellers van de Heinddara.

Toen ik verder langs het pad liep, besefte ik dat zich in de schaduw van het bos op de helling een heel dorp of stadje bevond, alles even willekeurig als in Rer, maar verscholen, landelijk, vredig. Boven ieder dak en pad hingen de takken vim de hemmen, de boom die op Winter het meest voorkomt, een stevige naaldboom met dikke, bleekrode naalden. De wirwar van paden was bedekt met hemmenappels, de wind geurde naar hemmenstuifmeel en alle huizen waren gebouwd van het donkere hemmenhout. Eindelijk stond ik stil en ik vroeg me af bij welke deur ik zou aankloppen toen er iemand vanuit het bos kwam aanslenteren die mij vriendelijk groette. ‘Zoekt u misschien een plaats om te wonen?’ vroeg hij.

‘Ik kom met een vraag voor de Voorspellers.’ Ik had besloten me in ieder geval in het begin voor te doen als een Karhider. Net als de Onderzoekers had ik nooit moeite gehad om voor een inboorling door te gaan als ik dat wilde; tussen al de dialecten van Karhide werd mijn accent niet opgemerkt en mijn seksuele afwijkingen gingen verborgen onder de zware kleren. Ik miste de fijne, dikke haardos en de scheef omlaagstaande ogen van de Getheen en ik was veel zwarter en langer dan de meesten, maar dat viel niet buiten het normale spectrum van variaties. Voor ik Ollul verliet was mijn kin voorgoed onthaard (toen wisten we nog niets van het bestaan van de ‘vacht’-stammen van Perunter, die niet alleen baarden hebben, maar over hun hele lichaam behaard zijn, net als Blanke Terranen). Af en toe vroeg men mij hoe ik aan die gebroken neus kwam. Ik heb een platte neus; Getheense neuzen zijn vooruitstekend en smal, met nauwe neusgaten, goed aangepast aan het inhaleren van lucht beneden het vriespunt. De persoon op het pad in Otherhord bekeek mijn neus met vriendelijke nieuwsgierigheid en antwoordde: ‘Misschien wilt u dan de Wever spreken? Hij is op de open plek, tenzij hij is uitgereden met de houtslee. Of wilt u liever eerst met een van de Celibatairen spreken?’

‘Ik weet het niet. Ik weet eigenlijk helemaal niets —’

De jongeman lachte en boog, ‘Zeer vereerd!’ zei hij. ‘Ik woon hier al drie jaar, maar ik ben er nog niet in geslaagd een noemenswaardige staat van niet-weten te bereiken.’ Hij maakte zich vrolijk, maar hij was erg vriendelijk en ik slaagde erin genoeg fragmenten Handdara bijeen te schrapen om te beseffen dat ik had staan opscheppen, precies alsof ik naar hem toe was gekomen en had gezegd: ‘Ik ben verschrikkelijk mooi…’

‘Ik bedoelde dat ik niets van de Voorspellers afweet —’

‘Benijdenswaardig!’ zei de jonge Inwoner, ‘Kijk, we moeten de verse sneeuw met onze voetafdrukken bezoedelen om ergens te komen. Mag ik u de weg wijzen naar de open plek? Ik heet Goss.’

Het was een voornaam, ‘Genry,’ zei ik; ik liet mijn ‘1’ vallen, Ik liep verder achter Goss aan de koele schaduw van het bos in. Het smalle pad veranderde vaak van richting, het kronkelde de helling op en weer omlaag; hier en daar, vlak langs het pad of tussen de stevige stammen van de hemmen, stonden de kleine, boskleurige huizen. Alles was rood en bruin, vochtig, stil, geurig en somber. Uit een van de huizen dreven vaag de zoete tonen van een Karhidische fluit. Goss liep licht en vlug, bevallig als een meisje, een paar meter voor me uit. Plotseling lichtte zijn witte hemd op en ik kwam na hem vanuit de schaduw in het volle zonlicht op een grote, groene weide.

Zes meter van ons af stond een gestalte, kaarsrecht en doodstil: zijn scharlakenrode hieb en zijn witte hemd als een mozaiek van schitterend email tegen het groen van het hoge gras. Honderd meter achter hem stond nog een standbeeld in blauw en wit; deze gestalte bewoog zich geen seconde en keek ook niet in onze richting terwijl we met de eerste praatten. Ze oefenden zich in de Handdara discipline van Aanwezigheid, wat een soort trance is — de Handdarata die erg van negatieve termen houden, noemen het een on-trance — die te maken heeft met persoonsverlies (persoonsuitbreiding?) door middel van extreme ontvankelijkheid en bewustzijn van de zintuigen. Hoewel de techniek precies tegenovergesteld is aan de meeste mystieke technieken, is het waarschijnlijk een mystieke discipline die iets op het ervaren van Immanentie lijkt; maar ik kan omtrent geen enkele gewoonte van de Handdarata iets met zekerheid zeggen. Goss sprak tegen de gestalte in het rood. Toen hij zijn intense bewegingloosheid verbrak en naar ons keek terwijl hij langzaam naar ons toeliep, voelde ik diep ontzag voor hem. In dat middaglicht schitterde hij met een eigen glans.

Hij was even lang als ik, en slank en hij had een helder, mooi open gezicht. Toen hij me aankeek, kreeg ik plotseling de neiging hem in gedachten aan te spreken in de denktaal die ik nog niet had gebruikt sinds mijn aankomst op Winter en die ik ook niet mocht gebruiken. De neiging was sterker dan mijn zelfbeheersing. Ik sprak hem aan. Er kwam geen antwoord. Er werd geen contact gelegd. Hij bleef me recht aankijken. Na enige tijd lachte hij en zei hij met een zachte, tamelijk hoge stem: ‘U bent de Gezant, nietwaar?’

Ik stotterde en zei:’la.’

‘tk heet Faxe. We zijn zeer vereerd u te ontvangen. Wilt u enige tijd bij ons blijven in Otherhord?’

‘Graag. Ik probeer iets te weten te komen over uw methode van Voorspellen. En als er iets is dat ik u op mijn beurt kan vertellen over wat ik ben, waar ik vandaan kom —’

‘Wat u maar wilt,’ zei Faxe met een serene glimlach. ‘Het is zeer plezierig dat u de Oceaan van de Ruimte bent overgestoken en dan

nog eens vijftienhonderd kilometer aan uw reis toevoegt, plus een tocht door het Kargavgebergte om ons hier te bezoeken.'

'Ik wilde naar Otherhord vanwege de roem van zijn Voorspellingen.'

'Dan wilt u ons misschien zien voorspellen. Of heeft u zelf een vraag?'

Zijn heldere ogen dwongen me de waarheid te zeggen. 'Ik weet het niet,' zei ik.

'*Nusuth*,' zei hij, 'doet er niet toe… Misschien zult u als u hier een tijdje bent merken of u een vraag hebt of niet… Er zijn maar bepaalde ogenblikken waarop de Voorspellers bijeen kunnen komen, weet u, zodat u in elke geval enige dagen bij ons zou wonen.'

Dat deed ik, en het waren aangename dagen. Er was geen dagindeling, behalve voor het gemeenschappelijke werk: werk op het land, in de tuin, houthakken, onderhoud, waarvoor een beroep werd gedaan op de gasten, zoals ik, door de groep die het het hardst nodig had. Afgezien van het werk, kon er een hele dag voorbij gaan zonder dat er een woord werd gesproken; degenen waarmee ik het meest praatte waren de jonge Goss en Faxe, de Wever, wiens buitengewone karakter, even klaar en peilloos als een zeer heldere bron, een wezenlijke weergave was van het karakter van de hele Sterkte, 's Avonds kwamen we vaak bijeen in de haardkamer van een van de lage, door bomen omringde huizen; er werd gepraat en bier gedronken, en soms werd er muziek gemaakt, de krachtige muziek van Karhide, eenvoudig van melodie maar met een zeer ingewikkeld ritme, altijd ex tempore gespeeld. Op een van die avonden dansten er twee Inwoners, die zo oud waren dat ze wit haar hadden en uitgeteerde ledematen. Hun donkere ogen gingen half verborgen achter de plooien van hun buitenste ooghoeken. Ze dansten langzaam, nauwkeurig en beheerst; oog en geest werden volkomen in beslag genomen. Om Drie Uur na het eten begonnen ze te dansen. Muzikanten vielen in en hielden weer op wanneer ze wilden, behalve de drummer die geen ogenblik zijn subtiel wisselend ritme staakte. Om Zes Uur 's nachts, na vijf Terraanse uren dansten de twee oude dansers nog. Dit was de eerste keer dat ik het verschijnsel *dothe* waarnam — het vrijwillige, beheerste gebruik van wat wij 'hysterische kracht' noemen — en daarna was ik meer geneigd de verhalen over de Oude Mannen van de Handdara te geloven.

Het was een introvert leven, het voorzag in eigen behoeften, was rustig en vol van dat ene 'niet-weten' dat zo door de Handdarata wordt gewaardeerd, en gehoorzaam aan hun regel van werkeloosheid of non-interferentie. Die regel (uitgedrukt in het woord *nusuth*, dat ik moet vertalen met 'doet er niet toe') is de spil van de cultus, en ik matig me niet aan er iets van te begrijpen. Maar na een halve maand

in Otherhord, begon ik Karhide beter te begrijpen. Onder de politiek, de parades en de passies vau dat land leeft een oude duisternis, passief, anarchistisch en zwijgzaam, de vruchtbare duisternis van de Handdara.

En uit die stilte rijst op onverklaarbare wijze de stem van de Voorspeller op.

De jonge Goss, die mij met veel plezier tot gids diende, vertelde me dat mijn vraag aan de Voorspellers alles kon betreffen en dat ik hem kon formuleren zoals ik wilde. 'Hoe meer de vraag bepaald en beperkt is, hoe vastomlijnder het antwoord,' zei hij. 'Vaagheid lokt vaagheid uit. En op sommige vragen is natuurlijk geen antwoord te geven.'

'En als ik nou zo'n vraag stel?' vroeg ik. Dit verstoppertje spelen kwam me geaffecteerd, maar niet onbekend voor. Maar ik rekende niet op zijn antwoord: 'De Wever zal hem weigeren. Niet te beantwoorden vragen zijn al herhaaldelijk de ondergang geweest van groepen Voorspellers.'

'De ondergang?'

'Ken je het verhaal van de Heer van Shorth, die de Voorspellers van de Sterkte Asen dwong antwoord te geven op de vraag *Wat is de zin van het leven?* Nou, dat was een paar duizend jaar geleden. De Voorspellers bleven zes dagen en nachten in de duisternis. Aan het eind waren alle Celibatairen katatonisch, de Zanies waren dood en de Verdor vene sloeg de Heer van Shorth dood met een steen en de Wever… Hij heette Meshe.'

'De stichter van de Yomesh cultus?'

'Ja,' zei Goss en hij lachte alsof hij het een erg leuk verhaal vond, maar ik wist niet of de grap de Yomeshta betrof of mij.

Ik had besloten een ja-of-nee vraag te stellen, zodat in ieder geval duidelijk zou zijn in welke mate en soort het antwoord duister of dubbelzinnig zou zijn. Faxe bevestigde wat Goss had gezegd, dat de vraag iets kon betreffen waar de Voorspellers helemaal niets van wisten. Ik kon vragen of de hoolmoogst dit jaar goed zou zijn op het noordelijk halfrond van S, en ze zouden antwoorden, hoewel ze tot nu toe zelfs niet wisten dat er een planeet S bestond. Dat leek de zaak op het vlak van de zuivere waarschijnlijkheidsleer te brengen, samen met duizendbladstengels en opgegooide munten. Nee, zei Faxe, helemaal niet, waarschijnlijkheid had er niets mee te maken. Het hele proces was in feite precies het tegenovergestelde van waarschijnlijkheid.

'Dan kunnen jullie gedachten lezen.'

'Nee,' zei Faxe met zijn serene en oprechte glimlach.

'Misschien doen jullie het zonder te weten dat je het doet.'

'Wat heeft dat nou voor zin? Als de vraagsteller het antwoord wist zou hij onze prijs er niet voor betalen.' Ik koos een vraag waarop ik

absoluut geen antwoord wist. Alleen de tijd kon bewijzen of de Voorspelling goed of fout was, tenzij het, zoals ik verwachtte, een van die bewonderenswaardige vakkundige voorspellingen was die op elke uitkomst van toepassing zijn. Het was geen triviale vraag; toen ik vernam dat het een zware en gevaarlijke onderneming was voor de negen Voorspellers van Otherhord, had ik mijn plan opgegeven te vragen wanneer het zou ophouden met regenen of een dergelijke kleinigheid. De vragensteller betaalde een hoge prijs — twee van mijn robijnen verdwenen in de schatkist van de Sterkte — maar degenen die antwoord gaven betaalden een hogere prijs. En toen ik Faxe goed leerde kennen, werd het niet alleen moeilijk te geloven dat hij een beroepsoplichter was, maar nog veel moeilijker om te geloven dat hij een eerlijke, zichzelf voor de gek houdende oplichter was; zijn verstand was even scherp, hard en glad als een robijn. Ik durfde hem niet in de val te laten lopen. Ik vroeg wat ik het liefst wilde weten.

Op Onnetherhad, de 18e van de maand, kwam het negental bijeen in een groot gebouw dat gewoonlijk op slot was: een hoge ruimte met een stenen vloer, koud, en vaag verlicht door een paar spleetvormige ramen en een vuur in de diepe haard aan het eind. Ze zaten in een kring op de kale stenen vloer, allen in een pij met kap; zwijgende gestalten die daar zaten als de stenen van een hunebed in de vage gloed van het vuur meters verderop. Goss en een paar andere jonge Inwoners en een arts uit het dichtstbijzijnde Domein keken zwijgend toe vanuit hun stoelen naast de haard toen ik de hal doorliep en in de kring stapte. Het wus allemaal erg informeel en erg gespannen. Een van de gestalten keek op toen ik in hun midden stapte en ik zag een vreemd gezicht, met zware, grove trekken, dat me onbeschaamd aanstaarde.

Faxe zat met gekruiste benen, doodstil, maar toch uiterst gespannen, vol van een bundelende kracht die zijn hoge, zachte stem deed knetteren als een bliksemschicht.

‘Vraag,’ zei hij.

Ik stond in de kring en stelde mijn vraag. ‘Zal deze wereld Gethen over vijf jaar lid zijn van de Oecumene van Bekende Werelden?’

Stilte. Ik stond daar, ik hing midden in een spinnenweb van stilte.

‘Kan worden beantwoord,’ zei de Wever kalm. De spanning week enigszins. De omhulde stenen schenen week te worden en bewogen een beetje; degene die zo vreemd naar me had gekeken begon tegen zijn buurman te fluisteren. Ik verliet de kring en voegde me bij de kijkers rond de haard. Twee van de Voorspellers bleven in zichzelf verzonken en spraken niet. Een van hen hief van tijd tot lijd zijn linkerhand op, sloeg tien of twintig keer snel en zuchtjes op de grond en zat dan weer doodstil. Ik had hen geen van tweeën ooit eerder gezien; zij waren de Zanies, zei Goss. Ze waren krankzinnig. Goss

noemde ze ‘tijd-verdelers’, wat misschien wel schizofrenen betekent. Hoewel de psychologen van Karhide de denktaal missen, en zo als blinde chirurgen aan het werk moeten, waren ze zeer kundig met medicijnen, hypnose, shock-, temperatuur- en verscheidene mentale therapieën; ik vroeg of die twee krankzinnigen niet konden worden genezen. ‘Genezen?’ zei Goss. ‘Zou jij een zanger van zijn stem genezen?’.

Vijf anderen uit de kring waren Inwoners van Otherhord, bedreven in de Haddaradiscipline van Aanwezigheid en ook, zei Goss, zolang ze Voorspellers bleven, celibatair; ze namen geen partner in hun perioden van seksuele potentie. Een van die Celibatairen moest tijdens de Voorspelling in kemmer zijn. Ik kon hem eruit halen, nu ik had geleerd de verfijnde lichamelijke veranderingen te herkennen, een soort glans, die het eerste stadium van kemmer aangeeft.

Naast de kemmerer zat de Verdorvene. ‘Hij is met de dokter uit Spreve gekomen,’ vertelde Goss me. ‘Sommige groepen Voorspellers wekken perversie op in een gewoon persoon — door hem in de dagen voor de zitting in te spuiten met mannelijke of vrouwelijke hormonen. Het is beter een natuurlijke Verdorvene te hebben. Hij komt graag; vindt het fijn om bekend te zijn.’

Goss gebruikte het voornaamwoord dat een mannelijk dier aanduidt, niet het voornaamwoord voor een man in de mannelijke kemmerrol. Hij keek een beetje pijnlijk. Karhiders bespreken seksuele zaken zeer openlijk en ze praten met eerbied en enthousiasme over kemmer, maar over perversiteiten zijn ze zeer gesloten — tenminste tegen mij. Buitensporige verlenging van de kemmerperiode, met een blijvende onbalans naar het mannelijke of het vrouwelijke, veroorzaakt wat zij verdorvenheid noemen; het is niet zeldzaam; drie of vier procent van de volwassenen zijn lichamelijk pervers of abnormaal — normaal, volgens onze maatstaven. Ze worden niet uit de gemeenschap gestoten, maar ze worden een beetje minachtend geduld, zoals homoseksuelen in veel biseksuele gemeenschappen. Het gewone Karhidische woord voor hen betekent *halfdoden*. Ze zijn steriel.

De Verdorvene van de groep besteedde, na die eerste lange, vreemde blik naar mij, aan niemand enige aandacht dan aan de persoon naast hem, de kemmerer, wiens toenemende seksuele aktiviteit verder zou toenemen en uiteindelijk zijn hoogtepunt zou vinden in een volledige vrouwelijke seksuele toestand door de voortdurende, overdreven mannelijkheid van de Verdorvene. De Verdorvene bleef zachtjes praten terwijl hij zich naar de kemmerer boog die weinig terugzei en een beetje achteruit deinsde. Al lange tijd had nu geen van de anderen iets gezegd, en er was geen ander geluid hoorbaar dan het zachte gefluister van de stem van de Verdorvene.

Faxe keek onafgebroken naar een van de Zanies. De Verdorvene legde vlug en zacht zijn hand op die van de kemmerer. De kemmerer trok snel zijn hand weg, uit angst of afkeer, en keek naar Faxe alsof hij hem om hulp vroeg. Faxe verroerde zich niet. De kemmerer bleef op zijn plaats zitten en hield zich rustig toen de Verdorvene hem weer aanraakte. Een van de Zanies hief zijn gezicht omhoog en lachte een lange, valse zangerige lach; 'Ah-ah-ah-ah…'

Faxe hief zijn hand op. Onmiddellijk draaide ieder gezicht in zijn richting alsof bij hun blikken bij een had gegaard in een bundel, een streng.

Toen we de hal binnengingen was het middag en het regende. Het grijze licht was al spoedig uit de spleetvormige ramen onder de dakrand verdwenen. Nu lagen wittige lichtbanen als scheve spookzeilen, lange driehoeken en rechthoeken, over de wanden en de vloer en over de gezichten van het negental; doffe scherven en repen licht van de maan die buiten boven het bos uitsteeg. Het vuur was allang uit en er was geen ander licht dan die schemerige repen en stroken die over de kring rondkropen en hier een gezicht, daar een hand of een bewegingloze rug deden oplichten. Gedurende enige tijd zag ik het gezicht van Faxe, stil als een bleke steen in een wolk van diffuus licht. De schuine baan maanlicht kroop verder en kwam bij een zwarte bult, de kemmerer, het hoofd op de knieën, de handen gebald op de vloer; zijn lichaam schokte in een regelmatig ritme dat werd herhaald door het *kletter-klap-klap* van de handen van de Zanie op de stenen vloer in het duister aan de andere kant van de kring. Ze waren allemaal verbonden, allemaal, alsof ze bevestigingspunten waren van een spinnenweb. Ik voelde, of ik wilde of niet, de band, de communicatie die woordloos en ongeformuleerd via Faxe liep, en die Faxe probeerde te vormen en te beheersen, want hij was het middelpunt, de Wever. Het vage licht viel uiteen en stierf weg terwijl het langs de oostelijke muur omhoogkroop. Het web van kracht, van spanning, van stilte, groeide.

Ik probeerde het contact met de geesten van de Voorspellers te vermijden. Ik werd erg zenuwachtig van die stille elektrische geladenheid, door het gevoel dat ik erheen werd gezogen, dat ik een punt of een figuur in het patroon werd, in het web. Maar toen ik me ervoor afsloot, was het nog erger; ik voelde me afgesneden en dook angstig weg in mijn eigen geest, bezeten door gezichts- en gehoorshallucinaties, een brei van wilde beelden en gedachten, plotselinge verschijningen en gewaarwordingen. Allemaal seksueel geladen en belachelijk gewelddadig, een rood-zwarte kookpot van erotische vervoering. Ik was omringd door grote, gapende gaten met rafelige randen, vagina's, wonden, hellenmonden, ik verloor mijn evenwicht, ik viel… Als ik deze chaos niet kon buitensluiten zou ik

inderdaad vallen, ik zou gek worden en ik kon het niet buitensluiten. De empatische en paraverbale krachten die aan het werk waren, gingen mijn beheersing en controle ver te boven. Ze waren oneindig krachtig en verward, ontstaan uit de perversie en de frustratie van de seks, uit een krankzinnigheid die de tijd misvormt en uit een verbijsterend vermogen tot volledige concentratie en het opnemen van de onmiddellijke werkelijkheid. Toch werden ze onder controle gehouden: Faxe was nog steeds het middelpunt. Uren en seconden gingen voorbij, het maanlicht scheen op de verkeerde muur, er was geen maanlicht, alleen maar duisternis en in het midden van alle duisternis Faxe: de Wever: een vrouw, een vrouw gekleed in licht. Het licht was zilver, het zilver van een wapenrusting, een gepantserde vrouw met een zwaard. Plotseling werd het licht onverdraaglijk fel, het licht om haar lichaam, het vuur, en ze schreeuwde luid in angst en pijn: 'Ja, ja, ja!'

De Zanie begon te lachen: 'Ah-ah-ah-ah,' steeds hoger en hoger tot het een zwevend gekrijs was dat maar aanhield, veel langer dan een stem kan blijven gillen, dwars door de tijd. Er was beweging in de duisternis, geritsel en gekraak, een hergroepering van oeroude eeuwen, een uittocht van voorboden. 'Licht, licht,' zei een onmetelijke stem in eindeloze lettergrepen, éénmaal of oneindig veel malen. 'Licht. Blok op het vuur, daar. Een beetje licht.' Het was de dokter uit Spreve. Hij was de kring binnengegaan. Die was helemaal verbroken. Hij zat geknield bij de Zanies, de zwaksten, de verbindingsschakels; ze lagen allebei ineengedoken op de grond. De kemmerer lag met zijn hoofd op de knieën van Faxe, hij schokte nog steeds en hij snakte naar adem; Faxe streelde hem vriendelijk, maar afwezig over zijn haar. De Verdorvene zat alleen in een hoek, somber en terneergeslagen. De zitting was afgelopen, de tijd verstreek weer met gewone snelheid, het web van kracht was uiteengevallen in onwaardigheid en vermoeidheid. Waar was mijn antwoord, het raadsel van het orakel, de dubbelzinnige voorspelling?

Ik knielde naast Faxe. Hij keek me aan met zijn heldere ogen. In dat ogenblik zag ik hem zoals ik hem in het duister had gezien, als een vrouw in een harnas van licht die in een vuur stond te branden en schreeuwde:' Ja —'

Faxes zachte stem verbrak het visioen. 'Heb je je antwoord, Vrager?'

'Ik heb mijn antwoord, Wever.'

Ik had inderdaad mijn antwoord. Over vijf jaar zou Gethen lid zijn van de Oecumene: ja. Geen raadsels, geen verstoppertje. Zelfs toen besefte ik wat voor soort antwoord het was, het was niet zozeer een voorspelling maar eerder een waarneming. Ik kon mijn eigen zekerheid dat het antwoord juist was, niet ontkennen. Het had de

dwingende helderheid van een voorgevoel.

Wij hebben schepen bijna net zo snel als het licht en rechtstreekse verbindingen en denktaal, maar wij zijn er nog niet in geslaagd het voorgevoel te temmen, daarvoor moeten we naar Gethen.

'Ik doe dienst als gloeidraad,' vertelde Faxe me, een dag of twee na de Voorspelling. 'De energie in ons neemt voortdurend toe, gaat telkens heen en weer, waarbij iedere keer de impuls wordt verdubbeld, tot hij naar buiten breekt en het licht in me is en om me heen, tot ik het licht ben… De Oude Man van de Sterkte Arbin zei eens dat als je de Wever op het moment van het Antwoord in een vacuum zou kunnen plaatsen, hij jarenlang zou kunnen blijven branden. Dat geloven de Yomeshta van Meshe: dat hij het verleden en het heden zag, niet voor even, maar zijn hele leven lang, na de Vraag van Shorth. Ik kan het moeilijk geloven. Ik betwijfel of iemand dat zou kunnen uithouden. Doet er ook niet toe…'

Nusuth, de alomtegenwoordige en dubbelzinnige ontkenning van de Handdara. We wandelden naast elkaar en Faxe keek me aan. Zijn gezicht, een van de mooiste mensengezichten die ik ooit zag, leek hard en fijn als gebeeldhouwde steen. 'In de duisternis,' zei hij, 'waren er tien; geen negen. Er was een vreemde.'

'Ja, die was er. Ik kon je niet buitensluiten. Jij bent een Ontvanger, Faxe, een natuurlijke empaat; en waarschijnlijk ook een krachtige, natuurlijke telepaat. Daarom ben jij de Wever, degene die de spanningen en reacties van de groep in een zelfvermeerderend patroon kan doen verlopen tot de spanning zelf het patroon verbreekt en jij het antwoord kunt grijpen.'

Hij luisterde ernstig en geïnteresseerd. 'Het is vreemd de geheimen van mijn leer van buitenaf te beschouwen, door jouw ogen. Ik heb ze allemaal van binnenuit gezien, als een leerling —'

'Als je het goed vindt — als je het wilt, Faxe, zou ik graag in de denktaal met je praten.' Ik was er nu zeker van dat hij een natuurlijk communicatievermogen bezat; zijn toestemming en een beetje oefening zouden genoeg zijn om mijn onbewuste barrière op te heffen. 'Als je dat eenmaal doet, hoor ik dan wat anderen denken?'

'Nee, nee. Niet meer dan je toch al doet als empaat. Denktaal is communicatie, vrijwillig gezonden en vrijwillig ontvangen.'

'Waarom dan niet overluid gesproken?'

'Nou, als je spreekt kan je liegen.'

'In denktaal niet?'

'Niet opzettelijk.'

Faxe dacht daar enige tijd over na. 'Dat is iets dat de belangstelling zal wekken van koningen, politici en zakenlieden.'

'Toen men pas had uitgevonden dat het geleerd kon worden, hebben zakenlieden zich heftig tegen het gebruik van denktaal verzet;

ze hebben het tientallen jaren verboden.

Faxe lachte. ‘En koningen?’

‘Wij hebben geen koningen meer.’

‘Ja. Ik begrijp het… Nou, dank je, Genry. Maar mijn taak is het afleren van dingen, niet het aanleren. En ik zou liever die kundigheid die de wereld volkomen zal veranderen nog niet leren.’

‘Maar volgens je eigen voorspelling zal deze wereld toch veranderen en al binnen de vijf jaar.’

‘En ik zal meeveranderen, Genry. Maar ik verlang er niet naar.’

Het regende, de lange, fijne regen van de Getheense zomer. We wandelden onder de hemmenbomen op de hellingen boven de Sterkte, waar geen paden waren. Het grijze licht viel door de donkere takken en van de scharlakenrode naalden dropen heldere druppels. De lucht was kil maar toch zacht en vol met het geluid van de regen.

‘Faxe, dit moet je me toch eens vertellen. Jullie Handdarata hebben een gave waar mensen op alle werelden naar hebben verlangd. Jullie hebben die. Jullie kunnen de toekomst voorspellen. En toch leven jullie net als de rest van ons, het schijnt niet uit te maken-’

‘Hoe kan het iets uitmaken, Genry?’

‘Nou kijk. Neem bijvoorbeeld die rivaliteit tussen Karhide en Orgoreyn, die ruzie over de Sinothvallei. Ik heb begrepen dat Karhide van de week lelijk zijn gezicht heeft verloren. Waarom heeft Koning Argaven zijn Voorspellers niet geraadpleegd, om te vragen wat hij moest doen of welk lid van de kyorremy hij eerste minister moest maken, of iets dergelijks.’

‘De vragen zijn moeilijk te stellen.’

‘Ik zie niet in waarom. Hij zou toch gewoon kunnen vragen: wie zal mij het best dienen als eerste minister? — en het daarbij laten.’

‘Dat zou hij kunnen doen. Maar hij weet niet wat hem het best dienen kan betekenen. Het zou kunnen betekenen dat de man die hij koos de vallei aan Orgoreyn zou uitleveren of in ballingschap zou gaan of de koning zou vermoorden; het zou heel veel dingen kunnen betekenen die hij niet zou verwachten of aanvaarden.’

‘Hij zou zijn vraag zeer nauwkeurig moeten formuleren.’

‘Ja. Maar dan zouden er een heleboel vragen zijn, zie je. En zelfs de koning moet de prijs betalen.’

‘Zou hij veel moeten betalen?’

‘Zeer veel,’ zei Faxe rustig. ‘De Vrager betaalt wat hij kan opbrengen, zoals je weet. Er zijn wel eens Koningen bij Voorspellers geweest, maar niet erg vaak…’

‘En als een van de Voorspellers zelf een machtig man is?’

‘Inwoners van de Sterkte hebben geen rang of status. Ik kan naar Erhenrang worden gezonden, naar de kyorremy; nou, als ik ga, neem ik mijn status en mijn schaduw weer aan, maar met het voorspellen is

het afgelopen. Als ik een vraag had terwijl ik dienst deed in de kyorremy zou ik daar naar de Sterkte Orgny gaan, mijn prijs betalen en mijn antwoord krijgen. Maar wij van de Handdara willen geen antwoorden. Het is moeilijk ze te vermijden, maar we proberen het.'

'Faxe, ik geloof niet dat ik het begrijp.'

'Nou, we komen hier voornamelijk naar de Sterkten om te leren welke vragen we niet moeten stellen.'

'Maar jullie geven de Antwoorden!'

'Begrijp je nog niet, Genry, waarom we het Voorspellen beoefenen en vervolmaken?'

'Nee-'

'Om de volmaakte nuttelоosheid aan te tonen van het weten en het antwoorden op de verkeerde vragen.'

Daar dacht ik lange tijd over na terwijl we naast elkaar door de regen liepen onder de donkere takken van het Woud van Otherhord. Faxe's gezicht onder de witte kap zag er kalm en vermoeid uit, het licht was gedoofd. Toch boezemde hij me nog steeds een beetje ontzag in. Als hij me aankeek met zijn heldere, vriendelijke, oprechte ogen, bekeek hij me vanuit een overlevering van dertienduizend jaar oud: een manier van denken en leven, zo oud, zo vastomlijnd, zo geïntegreerd en samenhangend, dat hij een menselijk wezen de onbewustheid, het gezag, de volkomenheid van een wild dier geeft; een groot, vreemd wezen dat je recht in je ogen kijkt vanuit zijn eeuwige heden…

'Het onbekende,' zei Faxes zachte stem in het woud, 'het onvoorziene, het onbewezene, daar is het leven op gegrondvest. Het niet-weten is de grondslag van het denken. Het niet-bewijzen is de grondslag van het handelen. Als je kon bewijzen dat er geen God is, was er geen religie. Geen Handdara, geen Yomesh, geen haardgoden, niets. Maar ook als werd bewezen dat er wel een God is, zou er geen religie zijn… Vertel me eens, Genry, wat weten we eigenlijk? Wat is zeker, voorspelbaar, onvermijdelijk — het ene ding wat jij met zekerheid over jouw en mijn toekomst weet?'

'Dat we zullen sterven.'

'Ja. Er is eigenlijk maar één vraag waarop een antwoord kan worden gegeven, Genry, en dat antwoord kennen we al… Het enige dat het leven mogelijk maakt is voortdurende, ondraaglijke onzekerheid: niet te weten wat er nu komt.'

6. EEN MANIER OM IN ORGOREYN TE KOMEN

De kok, die altijd erg vroeg is, maakte me wakker; ik slaap vast en hij moest me wakker schudden en in mijn oor schreeuwen: ‘Word wakker, Heer Estraven, er is een bode van ‘s Konings Huis!’ Eindelijk begreep ik hem en verward door de slaap en haast, stond ik snel op en ging ik naar de deur van mijn kamer waar de boodschapper wachtte en zo begon ik, spiernaakt en dom als een pasgeboren kind, aan mijn ballingschap.

Toen ik het papier las dat de bode mij gaf, zei ik bij mezelf dat ik dit had verwacht, hoewel niet zo snel. Maar toen ik moest toezien hoe de man dat verdomde papier aan de deur van het huis nagelde, voelde ik me alsof hij de nagels in mijn ogen timmerde en ik wendde me af en stond daar verbijsterd en verloren, ontsteld door een pijn die ik niet had verwacht.

Toen die aanval voorbij was, regelde ik alles wat er moest worden gedaan, en om klokslag Negen Uur was ik het Paleis uit. Er was niets om me daar langer te houden. Ik nam mee wat ik kon. Van mijn eigendommen en spaargeld kon ik niets opnemen zonder de mensen waarmee ik werkte in gevaar te brengen en mijn beste vrienden liepen het meeste gevaar. Ik schreef aan mijn oude kemmering Ashe hoe hij bepaalde waardevolle voorwerpen te gelde kon maken voor onze zonen, maar ik vertelde hem dat hij niet moest proberen me geld te sturen, want Tibe zou de grens in de gaten laten houden. Ik kon de brief niet tekenen. Iemand opbellen stond gelijk met hem de gevangenis insturen en ik haastte me weg voor een onwetende vriend op bezoek zou komen om dan als beloning voor zijn vriendschap zijn geld en zijn vrijheid te verliezen.

Ik ging in westelijke richting op weg door de stad. Op een kruispunt stond ik stil en dacht ik: Waarom zou ik niet naar het oosten gaan, over de bergen en de vlakten, terug naar Kermland, een arme vent te voet; en zo thuiskomen in Estre waar ik was geboren, dat stenen huis op een steile bergwand: waarom zou ik niet naar huis gaan? Drie of vier maal stond ik zo stil en keek ik om. Iedere keer zag ik tussen de onverschillige gezichten in de straat er wel een dat van een spion kon zijn die mij moest volgen tot ik Erhenrang uit was, en iedere keer bedacht ik hoe dwaas het was te proberen naar huis te gaan. Kon ik mezelf net zo goed doden. Kennelijk was ik geboren voor ballingschap en de enige manier waarop ik naar huis kon terugkeren was door mijn dood. Dus ging ik naar het westen en draaide ik me niet meer om.

In de drie dagen respijt die ik had, zou ik, als alles goed ging, op zijn hoogst Kuseben kunnen bereiken aan de Baai, honderddertig kilometer. Meestal krijgen ballingen de nacht van te voren een waarschuwing van hun Uitwijzing en dus een kans passage te boeken op een schip dat de Sess af vaart voordat de schippers kunnen worden gestraft voor hun hulp. Maar een dergelijke beleefdheid lag niet in Tibes aard. Nu zou geen schipper me meer durven meenemen; ze kenden me allemaal aan de Haven, aangezien ik die zelf had gebouwd voor Argaven. Geen landboot zou me mee laten rijden en de afstand tussen Erhenrang en de landsgrens is zeshonderdveertig kilometer. Ik had geen andere keus dan te voet naar Kuseben te gaan. De kok had dat begrepen. Ik had hem onmiddellijk weggezonden, maar voor zijn vertrek had hij al het voedsel dat hij kon vinden klaargezet in een pak, als brandstof voor mijn driedaagse vlucht. Dat vriendelijke gebaar was mijn redding en het redde ook mijn moed, want telkens als ik onderweg van het fruit of het brood at, dacht ik: ‘Er is tenminste iemand die niet denkt dat ik een verrader ben; want hij heeft me dit gegeven.’

Ik merkte dat het vreselijk is een verrader te worden genoemd. Vreemd dat het zo vreselijk is, want het is zo makkelijk een ander die naam te geven; het is een naam die zich vasthecht, die zich aanpast, die overtuigt. Ik was zelf al half overtuigd.

Tegen de avond van de derde dag bereikte ik Kuseben, Ik was bang en ik had zere voeten, want de laatste jaren in Erhenrang was ik dik geworden en makkelijk en eigenlijk te kortademig om zo’n eind te lopen. En daar, bij de poort van de stad, stond Ashe op me te wachten. Zeven jaar lang waren we kemmerings en we hadden twee zonen. Hij had ze gebaard, dus droegen ze zijn naam, Foreth rem ir Osboth en werden ze in die familiehaard opgevoed. Drie jaar geleden was hij naar de Sterkte Orgny gegaan en nu droeg hij de gouden keten van de Celibatairen van de Voorspellers. We hadden elkaar in die drie jaar niet gezien, maar toen ik zijn gezicht zag in het schemerige licht onder de stenen boog, voelde ik de oude gewoonte van onze liefde alsof die pas gister was verbroken, en ik herkende zijn trouw die hem hierheen bracht om mijn ellende te delen. En toen ik mij weer in de greep van die vergeefse band voelde geraken, werd ik kwaad; want Ashes liefde had me altijd gedwongen tegen mijn hart in te handelen.

Ik liep langs hem. Als ik wreed moest zijn, was het niet nodig dat te verbloemen en vriendelijkheid voor te wenden. ‘Therem,’ riep hij me na en hij volgde me. Snel liep ik door de steile straten van Kuseben naar de kade. Uit zee blies een zuidenwind, die de zwarte bomen in de tuinen deed ritselen, en in die warme, winderige zomerschemering haastte ik me van hem weg als van een moordenaar. Hij haalde me in, want ik had zulke zere voeten dat ik mijn tempo niet kon volhouden.

Hij zei: ‘Therem, ik ga met je mee.’

Ik gaf geen antwoord.

‘Tien jaar geleden in deze maand Tuwa legden we de eed-’

‘En drie jaar geleden heb je die gebroken door bij me weg te gaan, wat een wijs besluit was.’

‘Ik heb de eed die we zworen nooit gebroken, Therem.’

‘Dat is waar. Er was geen eed om te breken. Het was een valse eed, een tweede eed. Je weet het; je wist het toen. De ene echte eed van trouw die ik heb gezworen werd niet uitgesproken, kon ook niet worden uitgesproken, en de man aan wie ik trouw zwoer, is dood en de belofte is al lang geleden verbroken. Jij bent niets aan mij verschuldigd en ik niet aan jou. Laat me gaan.’

Terwijl ik sprak gingen mijn boosheid en mijn verbittering van Ashe over op mezelf en mijn eigen leven dat achter me lag als een gebroken belofte. Maar Ashe wist dat niet en de tranen sprongen hem in de ogen. Hij zei: ‘Wil je dit meenemen, Therem? Ik ben je niets verschuldigd, maar ik hou veel van je.’ Hij hield me een klein pakje voor.

‘Nee. Ik heb geld, Ashe. Laat me gaan. Ik moet alleen gaan.’

Ik ging verder en hij kwam niet achter me aan. Maar mijn broeders schaduw achtervolgde me. Ik had er verkeerd aan gedaan over hem te spreken. Ik had verkeerd gedaan in alle dingen.

Aan de haven had ik geen geluk. Er lag geen schip uit Orgoreyn in de haven waar ik aan boord kon gaan om te middernacht uit Karhide weg te zijn, zoals me was bevolen. Er waren maar een paar mensen in de haven en die hadden allemaal haast om thuis te komen; de enige die ik kon vinden om aan te spreken was een visser die de motor van zijn boot repareerde. Hij keek me even aan en draaide zich toen om, zonder iets te zeggen. Toen werd ik bang. De man kende me; hij zou het niet hebben geweten als hij niet was gewaarschuwd. Tibe had zijn huurlingen uitgestuurd om me op te houden en me in Karhide te houden tot mijn tijd om was. Tot nu toe had ik het druk gehad met mijn verdriet en mijn woede, maar nog niet met angst; ik had niet gedacht dat het Bevel tot Verbanning slechts een voorwendsel was voor mijn executie. Als het eenmaal klokslag Zes Uur was, hadden Tibes mannen vrij spel, en niemand kon zeggen dat het Moord was, maar alleen dat er Recht was gedaan.

Ik liet me op een ballastzak met zand vallen daar in de winderige, schitterende duisternis van de haven. De zee klotste tegen de palen en liep gorgelend weer terug en de vissersboten wiegelden aan hun meertouwen en helemaal aan het eind van de lange steiger brandde een lantaarn. Ik zat daar en staarde naar het licht en erlangs naar de duistere hemel boven de zee. Sommige mensen komen pas goed op gang in aanwezigheid van gevaar, ik niet. Mijn gave is planning. Als ik

in direct gevaar verkeer, word ik dom en ga ik me op een zandzak zitten afvragen of het mogelijk is naar Orgoreyn te zwemmen. Het ijs was al een maand of twee uit de Charisune baai en je zou wel enige tijd in leven kunnen blijven in het water. Het is tweehonderdveertig kilometer naar de kust van Orgoreyn. Ik kan niet zwemmen. Toen ik me van de zee afwendde en naar de straten van Kuseben keek, merkte ik dat ik uitkeek naar Ashe in de hoop dat hij me nog volgde. Toen het zover met me was gekomen, rukte de schaamte me los uit mijn verdoving en kon ik weer denken.

Als ik bij die visser die nog in de binnenhaven aan zijn boot werkte iets wilde bereiken, moest het wel met omkoperij of geweld gaan; en een kapotte motor scheen die moeite toch niet waard. Diefstal dan. Maar de motoren van de vissersschepen zitten op slot. En het leek me een dwaas, wanhopig waagstuk om het slot open te breken, de motor te starten, de boot de haven uit te sturen onder de lampen van de steiger en zo koers zetten naar Orgoreyn, terwijl ik nog nooit met een motorboot had gevaren. Ik had nog nooit met een motorboot gevaren, maar geroeid had ik wel, op het IJsvoetmeer in Kerm; en aan het eind van de pier lag een roeiboot gemeerd tussen twee motorschuiten. Zo gezien zo gestolen.

Ik rende de pier over onder het felle licht van de lampen, sprong in de boot, gooide het touw los, legde de riemen in de dollen en roeide het deinende water van de haven op, waar de lichten op de zwarte golven schitterden en glansden. Toen ik een flink eind weg was stopte ik even om een van de riemen beter in de dol te leggen, want die zat helemaal niet goed, en hoewel ik hoopte de volgende dag door een Orgota patrouilleboot of vissersschuit te worden opgepikt, had ik nog een flink eind roeien voor de boeg. Toen ik me naar de dol boog werd ik plotseling erg zwak. Ik dacht dat ik zou flauwvallen en ik zakte als een zoutzak ineen over de riemen. Het was de lafheidsziekte die me overviel. Maar ik had nooit geweten dat mijn lafheid me zo zwaar op de maag lag. Ik keek op en zag twee gestalten op het puntje van de pier; ze sprongen heen en weer als zwarte twijgen in de felle gloed van de elektrische verlichting en toen bedacht ik dat mijn verlamming niet door angst was veroorzaakt maar door een pistoolschot van zeer grote afstand.

Ik zag dat een van hun een roofgeweer had, en als het na middernacht was geweest zou hij dat vermoedelijk hebben gebruikt en me hebben gedood; maar het geweer maakt een hoop lawaai en dat zou verklaard moeten worden. Dus hadden ze een resonantiepistool gebruikt. In de verdoofstand heeft een resonantiepistool maar een bereik van ongeveer dertig meter. Ik weet niet wat het bereik is in de dodelijke stand, maar ik bevond me niet ver buiten de grens van dat gebied, want ik lag dubbelgeslagen als een baby met buikkrampen. Ik

had moeite met ademhalen, want ik was in de borst getroffen. Ze zouden spoedig met een motorboot achter me aankomen om me af te maken, dus kon ik mijn tijd nu niet langer verdoen door naar adem snakkend over de riemen te hangen. Achter mijn rug lag de duisternis, voor de boot, en daar moest ik heenroeien. Ik roeide met krachteloze armen en ik moest naar mijn handen kijken om er zeker van te zijn dat ik de riemen vasthad, want ik had geen gevoel in mijn handen. Zo kwam ik op het ruwe, open water van de Baai terecht, in het donker. Daar moest ik ophouden. De verdoving in mijn armen nam met iedere slag van de riemen toe. Mijn hart ging als een razende tekeer en mijn longen wisten niet meer hoe ze moesten ademen. Ik probeerde te roeien, maar ik was er niet zeker van dat mijn armen bewogen. Toen probeerde ik de riemen in de boot te trekken, maar ik kon het niet.

Toen het zwaailicht van een havenpatrouilleboot me uit de nacht oppikte als een sneeuwvlok op een beroete achtergrond, kon ik zelfs mijn ogen niet van het felle licht afwenden. Ze maakten mijn handen los van de riemen, hesen me uit de boot en legden me languit op het dek van de patrouilleboot, als een gekaakte zwartvis. Ik voelde dat ze naar me keken, maar ik kon niet verstaan wat ze zeiden, op een persoon na, de schipper aan zijn toon te oordelen; hij zei: ‘Het is nog geen Zes Uur,’ en toen weer tegen iemand anders: ‘Wat heb ik daarmee te maken? De koning heeft hem verbannen, ik volg de bevelen van de koning op en niet van zijn ondergeschikte.’ Dus nam die officier van de Kuseben Patrouille me mee, tegen de radiobevelen van Tibes mannen op de kust in en ondanks de argumenten van zijn stuurman die bang was voor vergelding. Hij bracht me over de Baai van Charisune en zette me veilig aan land in de haven van Shelt in Orgoreyn. Of hij dit uit shifgrethor deed tegen de mannen van Tibe die een ongewapend mens wilden doden, of uit vriendelijkheid, weet ik niet. *Nusuth*. ‘Het bewonderenswaardige is onverklaarbaar.’

Toen de kust van Orgoreyn grijs opdoemde uit de ochtendmist, kwam ik overeind, dwong ik mijn benen te bewegen en liep ik van het schip af de straten van Shelt in, maar daar ergens zakte ik weer in elkaar. Toen ik bijkwam lag ik in het Kommensale Ziekenhuis van Charisune, Kustgebied Vier, Vierentwintigste Kommensaliteit, Sennethny. Dat weet ik heel zeker, want het was overal met grote letters in gegraveerd of op geborduurd; het hoofdeind van het bed, de schemerlamp naast het bed, de metalen beker op het tafeltje naast het bed, het tafeltje zelf, de hiebs van de verpleegsters, het beddengoed en het nachthemd dat ik aanhad. Er kwam een dokter binnen die tegen me zei: ‘Waarom hebt u zich tegen dothe verzet?’

‘Ik was niet in dothe,’ zei ik. ‘Ik zat in een resonantieveld.’

‘Uw symptomen waren die van iemand die zich heeft verzet tegen de ontspanningsfase van dothe.’ Hij was een autoritaire, oude dokter,

en uiteindelijk moest ik toegeven dat ik zonder precies te weten dat ik het deed, tijdens het roeien dothekracht kon hebben gebruikt om de verlamming te compenseren; toen was ik 's morgens tijdens de *thangen* fase waarin je je rustig moet houden, opgestaan en had ik gelopen en zo mezelf bijna gedood. Toen dat allemaal tot zijn tevredenheid was geregeld, vertelde hij me dat ik over een dag of twee het ziekenhuis mocht verlaten en ging hij verder naar het volgende bed. Achter hem aan kwam de Inspecteur. Achter ieder mens in Orgoreyn komt de Inspecteur.

'Naam?'

Ik vroeg hem niet naar de zijne. Ik moest zonder schaduwen leren leven, zoals ze dat in Orgoreyn doen; me niet beledigd voelen; niet zonder reden anderen beledigen. Maar mijn landnaam gaf ik hem niet, dat gaat niemand in Orgoreyn iets aan.

'Therem Harth? Dat is geen Orgota naam. Welke Kommensaliteit?'

'Karhide.'

'Dat is geen Orgota Kommensaliteit. Waar zijn uw identiteitspapieren en uw visum?'

Waar waren mijn papieren?

Ik was flink door de straten van Shelt rondgerold voordat iemand me naar het ziekenhuis had gebracht waar ik zonder papieren, bezittingen, jas, schoenen of geld was gearriveerd. Toen ik dat hoorde was mijn boosheid verdwenen en lachte ik; op de bodem van de put is er geen woede. De Inspecteur was beledigd door mijn gelach.

'Begrijp je niet dat je een behoeftige, niet geregistreerde vreemdeling bent? Hoe ben je van plan naar Karhide terug te keren?'

'In een kist.'

'Het is niet toegestaan op officiële vragen ongepaste antwoorden te geven. Als je niet van plan bent naar je eigen land lerug te keren, word je naar de Vrijwillige Boerderij gestuurd, waar plaats is voor misdadig tuig, vreemdelingen en ongeregistreerde personen. In Orgoreyn is er anders geen plaats voor behoeftigen en subversieve personen. Je kan beter een verklaring afleggen dat je van plan bent binnen drie dagen naar Karhide terug te keren, andere zal ik genoodzaakt-'

'Ik ben uit Karhide verbannen.'

De dokter die zich bij het bed naast me had omgedraaid toen hij mijn naam hoorde trok de Inspecteur opzij en mompelde iets tegen hem. De Inspecteur keek zo zuur als slecht bier en toen hij bij me terugkwam zei hij, langzaam en wrokkig: 'Dan neem ik aan dat u mij zult verklaren dat u van plan bent een aanvraag in te dienen voor een vergunning om u definitief in de Grote Kommensaliteit van Orgoreyn te mogen vestigen, op voorwaarde dat u zich nuttig zult maken en

blijven maken als zelfstandig lid van een Kommensaliteit of Stad?'

Ik zei: 'Ja.' Met dat woord definitief, een uiterst ontnuchterend woord, was alle lol eraf.

Na vijf dagen werd me toegestaan me definitief te vestigen, op voorwaarde dat ik me liet inschrijven in de Stad Mishnory (wat ik had verzocht), en kreeg ik tijdelijke identiteitspapieren uitgereikt om naar die stad te kunnen reizen. Die vijf dagen zou ik honger hebben geleden, als de oude dokter me niet in het ziekenhuis had gehouden. Hij vond het leuk een Eerste Minister van Karhide onder zijn hoede te hebben, en de Eerste Minister was dankbaar.

Ik verdiende mijn reis naar Mishnory als landbootsjouwer op een karavaan met verse vis uit Shelt. Een snelle, stinkende tocht die eindigde op de grote Markt van Zuid Mishnory, waar ik al spoedig werk vond in de koelhuizen. In de zomer is er op zulke plaatsen altijd werk te vinden, met het laden, verpakken, wegzetten en inschepen van bederfelijke goederen. Ik had meestal vis onder handen en ik woonde in een eiland bij de Markt met mijn collega's uit het koelhuis; Viseiland noemden ze het; het stonk naar ons. Maar ik vond het een prettige baan omdat ik dan het grootste deel van de dag in het gekoelde pakhuis was.

Mishnory is in de zomer net een turks bad. De heuvels sluiten het in als een muur; de rivier kookt; de mensen zweten. In de maand Ockre waren er tien dagen en nachten dat de temperatuur niet onder de zestien graden kwam en één dag werd het zelfs 51° C. Als ik aan het eind van de dag uit mijn koude, vissige schuilplaats die hoogoven werd ingedreven, wankelde ik een paar kilometer naar de Kundererkade, waar bomen zijn en waar je de grote rivier kunt zien, hoewel je er niet bij kunt komen. Daar hing ik tot 's avonds laat rond en dan keerde ik eindelijk door de woeste, benauwde nacht terug naar Viseiland. In mijn deel van Mishnory gooiden ze de straatverlichting kapot om hun daden in het duister te volbrengen. Maar de auto's van de Inspecteurs reden altijd loerend met hun schijnwerpers door die donkere straten rond; ze ontnamen de arme mensen hun eigen privacy, de nacht.

In de maand Kus werd de nieuwe Vreemdelingen Registratiewet van kracht, een zet in het schaduwgevecht met Karhide, waardoor mijn papieren waardeloos werden en ik mijn baan kwijtraakte. En weer ging er een halve maand verloren met wachten in de wachtkamers van een eindeloos aantal Inspecteurs. Mijn kameraden van het werk leenden me geld en stalen vis om te eten, zodat ik weer was ingeschreven voor ik van honger omkwam; maar ik had mijn les geleerd. Ik mocht die harde loyale mensen wel, maar ze leefden in een val waar geen ontkomen aan was, en ik had werk te doen bij mensen die ik minder graag mocht. Ik voerde de telefoongesprekken die ik nu

al drie maanden had uitgesteld.

De volgende dag was ik mijn hemd aan het wassen in het washuis in de tuin van Viseiland samen met een paar anderen, allemaal naakt of halfnaakt, toen ik door de stoom, de stank van zweet en vis en het geklater van het water, iemand mijn landnaam hoorde roepen; en daar stond Kommensaal Yegey in het washuis; hij zag er nog precies zo uit als zeven maanden geleden op de Receptie van de Ambassadeur van het Eilandenrijk in de Ceremoniehal van het Paleis te Erhenrang.

'Kom mee, hier vandaan, Estraven,' zei hij met de hoge, luide neusstem van de rijken van Mishnory.

'O, laat dat stomme hemd toch liggen.'

'Ik heb geen ander.'

'Vis het dan op uit die soep en kom mee. Het is hier bloedheet.'

De anderen staarden hem zuur en nieuwsgierig aan; ze herkenden hem als een rijk man, maar ze wisten niet dat hij een Kommensaal was. Ik vond het niet prettig dat hij hier kwam, hij zou iemand anders hebben moeten sturen. Er zijn maar zeer weinig Orgota die enig gevoel hebben voor fatsoen. Ik wilde hem hier weg hebben. Aan een nat hemd had ik niets, dus zei ik tegen een haardloze jongen die in de tuin rondhing dat hij het voor mij moest dragen tot ik terugkwam. Mijn schulden en mijn huur waren betaald en mijn papieren zaten in de zak van mijn hieb; zonder hemd verliet ik het eiland op de Markt en ging ik met Yegey mee naar de wijk van de machthebbers. Ik werd opnieuw ingeschreven in de boeken van Orgoreyn als zijn 'secretaris', niet als zelfstandige, maar als afhankelijke. Namen zijn niet genoeg, ze willen etiketten en ze willen het ding benoemen voor ze het zien. Maar dit keer was hun etiket juist, ik was afhankelijk en al spoedig vervloekte ik het doel dat me ertoe had gebracht andermans brood te eten. Want al een maand lang had ik op geen enkele wijze gemerkt dat ik iets dichter bij dat doel was dan op Viseiland.

Op de regenachtige avond van de laatste zomerdag ontbood Yegey me naar zijn studeerkamer, waar ik hem aantrof in gezelschap van de Kommensaal van het Sekeve District, Obsle, die ik in Erhenrang had leren kennen als hoofd van de Orgota Zeevaart- en Handelscommissie, Hij was kort en krom, met kleine driehoekige oogjes in een dik, plat gezicht; vreemd gezelschap voor Yegey die vel over been was. Ze zagen eruit als de dikke en de dunne, maar ze waren nog iets meer. Ze waren twee van de Drieëndertig die Orgoreyn regeerden; toch waren ze ook nog weer iets meer dan dat.

Toen de beleefdheden waren uitgewisseld en er een glas Silthisch levenswater was genuttigd, zuchtte Obsle en hij zei tegen mij: 'Vertel me nou eens waarom je datgene wat je in Sassinoth deed hebt gedaan, Estraven, want als er ooit iemand was waarvan ik dacht dat hij zich onmogelijk kon vergissen in de timing van een handeling of het

afwegen van shifgrethor, was jij dat wel.'

'De angst woog me zwaarder dan de voorzichtigheid, Kommensaal.'

'Angst waarvoor in godsnaam? Waar was je bang voor, Estraven?'

'Voor wat er nu gebeurt. De voortdurende prestigestrijd in de Sinothvallei; de vernedering van Karhide, de woede die uit een vernedering ontstaat; het gebruik van die woede door de Regering van Karhide.'

'Gebruik? Met welk doel?'

Obsle heeft geen manieren; de fijngevoelige Yegey viel hem geprikkeld in de rede: 'Kommensaal, Heer Estraven is mijn gast en het is niet nodig dat hij wordt uitgevraagd —'

'Heer Estraven beantwoordt alleen vragen wanneer en hoe hij dat wil, zoals hij altijd al deed,' zei Obsle, met een grijns nis een naald in een berg vet. 'Hij weet dat hij hier onder vrienden is.'

'Ik aanvaard mijn vrienden waar ik ze vind, Kommensaal, maar ik reken er niet langer op ze lang te houden.'

'Dat begrijp ik. Maar we kunnen samen toch wel een slee trekken zonder kemmerings te zijn, zoals we in Eskeve zeggen — he? Wel verdomme, ik weet waarom je bent verbannen, mijn beste: omdat je Karhide meer liefhad dan zijn koning.'

'Eerder omdat ik de koning meer liefhad dan zijn neef, waarschijnlijk.'

'Of omdat je Karhide meer liefhebt dan Orgoreyn,' zei Yegey. 'Heb ik het mis, Heer Estraven?'

'Nee, Kommensaal.'

'Denk je dan,' zei Obsle, 'dat Tibe Karhide net zo wil regeren als wij Orgoreyn — doelmatig?'

'Inderdaad. Ik denk dat Tibe, met het geschil van de Sinoth vallei als prikkel, die hij naar behoefte zal verscherpen, binnen het jaar wel eens meer in Karhide zou kunnen veranderen dan er in de laatste duizend jaar is gebeurd. Hij heeft een voorbeeld waarvan hij uit kan gaan, de Sarf. En hij weet hoe hij Argaven bang kan maken. Dat is makkelijker dan te proberen Argavens moed op te wekken, zoals ik deed. Als Tibe slaagt, heren, zult u merken dat u een waardige tegenstander hebt.'

Obsle knikte. 'Ik zie af van shifgrethor,' zei Yegey, 'wat bedoel je Estraven?'

'Dit: Is het Grote Continent groot genoeg voor twee Orgoreyns?'

'Ai, ai, ai, dezelfde gedachte,' zei Obsle, 'dezelfde gedachte: jij hebt die al lang geleden in mijn hoofd geplant, Estraven, en ik kan hem niet meer kwijtraken. Onze schaduw wordt te lang. Hij zal Karhide ook bedekken. Een vete tussen twee families, ja; strooptochten tussen twee steden; ja; een grensgeschil en een paar

boerderijbranden en moorden, ja; maar een vete tussen twee landen? een strooptocht waarbij vijftig miljoen zielen zijn betrokken? O, bij de zoete melk van Meshe, dat is een beeld dat mijn slaap soms in lichterlaaie zet en waarvan ik zwetend wakker word… We zijn niet veilig, we zijn niet veilig. Je weet het, Yegey; je hebt het zelf al zo vaak gezegd met je eigen woorden.'

'Ik heb nu dertien keer tegengestemd als ze het Sinothvallei geschil erdoor wilden drukken. Maar wat geeft het? De Dominatiepartij heeft twintig stemmen in zijn zak en iedere zet van Tibe versterkt de greep van de Sarf op die twintig. Hij bouwt een muur dwars door de vallei, zet wachters langs het hek, gewapend met roofgeweren — roofgeweren! Ik dacht dat ze die in musea bewaarden. Telkens als ze een uitdaging nodig hebben verschaft hij er de Dominatiepartij een.'

'En versterkt zo Orgoreyn. Maar ook Karhide, Ieder antwoord op zijn uitdagingen, iedere vernedering die jullie Karhide aandoen, iedere millimeter die jullie in prestige winnen, zal dienen om Karbide sterker te maken, tot het jullie gelijke is — alles vanuit één middelpunt geregeld, net als Orgoreyn. En in Karhide bewaren ze de roof geweren niet in musea. De lijfwacht van de Koning is ermee uitgerust.'

Yegey schonk nog een rondje levenswater in. Orgota edelen drinken dat kostbare vuur, dat achtduizend kilometer over dn mistige zee uit Sith komt, alsof het bier is. Obsle veegde zijn mond af en knipperde met zijn ogen. 'Nou,' zei hij, 'het klopt allemaal wel met wat ik dacht en met wat ik denk. En ik denk dat we samen een slee hebben te trekken. Maar voor we ons inspannen, heb ik nog een vraag, Estraven. Je hebt me volkomen in den blinde gelaten. Vertel me nou eens: wat was dat allemaal voor een duister, verward en waanzinnig geleuter over een Afgezant van de andere kant van de maan?'

Dan had Genly Ai dus vergunning gevraagd Orgoreyn in te mogen.

'De Afgezant? Hij is wat hij zegt te zijn.'

'En dat is —'

'Een gezant van een andere wereld.'

'Nou niet van die verdomde, duistere Karhidische metaforen, Estraven, ik zie af van shifgrethor, ik zie er volkomen vanaf. Wil je me antwoorden?'

'Dat heb ik al gedaan.'

'Hij is een vreemd wezen?' zei Obsle, en Yegey: 'En hij heeft een audiëntie gehad met Koning Argaven?'

Ik zei ja op beide vragen. Ze zwegen een minuut, begonnen toen allebei tegelijk te praten en geen van beiden probeerden ze hun nieuwsgierigheid te verbergen. Yegey ging altijd via een omweg op

zijn doel af, maar Obsle kwam meteen terzake.

'Wat had jij dan voor plannen met hem? Kennelijk had je je helemaal voor hem ingezet, en toen tuimelde je van je voetstuk. Waarom?'

'Omdat Tibe me liet struikelen. Ik had mijn ogen op de sterren en lette niet op de modder waarin ik liep.'

'Ben je met sterrenkunde begonnen, mijn waarde?'

'Daar kunnen we beter allemaal mee beginnen, Obsle.'

'Is hij een bedreiging voor ons, die Afgezant?'

'Dat denk ik niet. Hij brengt aanbiedingen van zijn volk mee voor communicatie, handel, verdrag en verbond, anders niet. Hij kwam helemaal alleen, ongewapend en onbeschermd, met niets anders bij zich dan een communicatieapparaat, en zijn schip, dat wij volledig hebben mogen onderzoeken. Ik geloof niet dat we bang voor hem hoeven te zijn. Toch brengt hij de ondergang van het Koninkrijk en de Kommensaliteiten mee in zijn lege handen.'

'Hoezo?'

'Hoe moeten we vreemdelingen anders tegemoet treden dan als broeders? Hoe moet Gethen een verbond van tachtig werelden tegemoet treden, anders dan als wereld?'

'Tachtig werelden?' zei Yegey, en hij lachte zenuwachtig.

Obsle staarde me scheef aan en zei: 'Ik zou graag denken dat je te lang bij die gek in zijn paleis hebt gezeten en zelf gek bent geworden… In Meshes naam! Wat bazel je over verbonden met zonnen en verdragen met de maan? Hoe is die kerel hier gekomen, op de staart van een komeet? Op een meteoor? Een schip, wat voor schip drijft er nou op lucht? En op de lege ruimte? Toch ben je niet gekker dan altijd, Estraven, wat wil zeggen, slim gek, verstandig gek. Alle Karhiders zijn krankzinnig. Komaan, meneer, ga voort, ik volg!'

'Ik ga nergens heen, Obsle. Waar kan ik heen? Maar jij zou nog ergens kunnen komen. Als je de Afgezant een klein eindje volgt, zou hij je wel eens een weg kunnen wijzen uit de Sinothvallei, uit de slechte koers die ons gevangen houdt.'

'Uitstekend. Ik zal op mijn oude dag nog aan sterrenkunde gaan doen. Waartoe zal dat me brengen?'

'Tot grootheid, als u het verstandiger aanpakt dan ik. Heren, ik heb de Gezant gesproken, ik heb zijn schip gezien dat de lege ruimte heeft doorkruist, en ik weet dat hij wis en waarachtig een boodschapper is van elders dan deze aarde. Omtrent de waarachtigheid van zijn boodschap en de juistheid van zijn beschrijvingen van dat elders kunnen we niets met zekerheid zeggen; we kunnen alleen maar oordelen, zoals we over ieder mens oordelen; als hij een der onzen was, zou ik hem een eerlijk mens noemen. Zo zult u waarschijnlijk zelf ook oordelen. Maar dit staat vast: in zijn

tegenwoordigheid vormen lijnen die in de aarde zijn getrokken, geen begrenzing en geen verdediging. Er staat een machtiger uitdager dan Karhide voor de deuren van Orgoreyn, De mensen die die uitdaging aannemen, die het eerst de deuren van de aarde openen, zullen ons allemaal leiden. Alles: de Drie Continenten: de hele aarde. Onze grens is nu geen lijn tussen twee heuvels meer, maar de lijn die onze planeet om de zon trekt. Het is nu dwaasheid shifgrethor te wagen aan iets van minder belang.'

Ik had Yegey in mijn greep, maar Obsle zat me, weggedoken in zijn vet, met zijn kleine oogjes aan te staren. 'Het duurt minstens een maand voor ik dit kan geloven,' zei hij. 'En als ik het niet uit jouw mond had gehoord, Estraven, zou ik geloven dat het een grote bedriegerij was, een net voor onze trots, geweven uit sterrenschijn. Maar ik ken jouw stijve kop. Veel te koppig om je in zogenaamde ongenade te buigen om ons ertussen te nemen. Ik kan niet geloven dat je de waarheid spreekt en toch weet ik dat jij zou stikken in een leugen… Nou, nou. Zou hij met ons willen spreken, zoals hij kennelijk met jou heeft gedaan?'

'Dat wil hij juist: spreken en gehoord worden. Daar of hier. Als hij probeert zich in Karhide weer te laten horen, zal Tibe hem de mond snoeren. Ik maak me zorgen over hem, hij schijnt het gevaar waarin hij verkeert niet te beseffen.'

'Wil je ons vertellen wat je weet?'

'Jazeker; maar is er een reden waarom hij niet hier zou kunnen komen om het jullie zelf te vertellen?'

Yegey beet sierlijk op een nagel en zei: 'Ik geloof van niet. Hij heeft vergunning gevraagd de Kommensaliteit te mogen bezoeken. Karhide maakt geen bezwaar. Zijn verzoek is in behandeling…'

7. HET PROBLEEM VAN DE SEKS

Uit werkaantekeningen van Ong Tot Oppong, Onderzoeker van de Eerste Oecumenische landingsgroep op Gethen/Winter, Cyclus 93 O.J. 1448.

1448, dag 81. Zeer waarschijnlijk waren ze een experiment. Dat is een onplezierige gedachte. Maar nu er bewijsmateriaal is dat erop duidt dat de Terraanse kolonie een proefneming was, het plaatsen van een groep Hainse normalen op een wereld met zijn eigen protohominide bewoners, kan de mogelijkheid niet langer worden genegeerd. De Kolonisanten hebben absoluut met de menselijke genen gemanipuleerd; dat is het enige waarmee we de hilven van S of de gedegenereerde gevleugelde mensachtigen van Rocannon kunnen verklaren; is er iets anders om de geslachtelijke fysiologie van de Gethenen mee te verklaren? Toeval mogelijk; natuurlijke teeltkeus, nauwelijks. Hun tweeslachtigheid heeft weinig of geen aanpassingswaarde.

Waarom zo'n hardvochtige wereld uitgekozen voor zo'n proefneming? Geen antwoord. Tinibossol denkt dat de Kolonie werd opgezet tijdens een belangrijk Interglaciaal. De eerste 40 of 50.000 jaar hier kan het weer best tamelijk zacht zijn geweest. Tegen de tijd dat het ijs weer begon op te dringen, had Hain zich volledig teruggetrokken en stonden de Kolonisten er alleen voor; een aan zijn lot overgelaten experiment.

Nu ben ik aan het theoretiseren over de Getheense geslachtelijke fysiologie. Wat weet ik er eigenlijk van? Otie Nims bericht uit Orgoreyn heeft enkele van mijn eerdere misvattingen uit de weg geruimd. Laat me alles wat ik weet opschrijven, en daarna mijn theorieën; wat eerst moet, moet eerst.

De seksuele cyclus duurt gemiddeld 26 tot 28 dagen (zij hebben de neiging altijd 26 dagen te zeggen, omdat dat ongeveer overeenkomt met de maancyclus). Gedurende 21 of 22 dagen is de persoon *somer*, seksueel onwerkzaam, latent. Op ongeveer de 18e dag beginnen er hormonale wijzigingen op te treden die worden geregeld door de hypofyse, en op de 22e of 23e dag komt de persoon in *kemmer*, bronst. In dit eerste stadium van kemmer (Karh. *secher*) blijft hij volkomen tweeslachtig. Geslacht en potentie worden in afzondering niet verkregen. Als een Getheen in het eerste stadium van kemmer alleen blijft of in gezelschap van anderen die niet in kemmer zijn, blijft hij onbekwaam tot geslachtsgemeenschap. Toch is in dit stadium de geslachtelijke drift ontzettend sterk, hij beheerst de hele persoonlijkheid en onderwerpt alle andere driften aan zijn

heerschappij. Als de persoon een partner vindt die ook in kemmer is, wordt de hormoonafscheiding sterk gestimuleerd (voornamelijk door aanraking — afscheiding? reuk?) tot er in een van de partners of een mannelijk of een vrouwelijk hormoonevenwicht is bereikt. De geslachtsdelen zwellen of krimpen dienovereenkomstig, het voorspel verhevigt en de andere partner, geprikkeld door de verandering, neemt dan de andere seksuele rol aan (zonder uitzondering? Als er uitzonderingen zijn die kemmerpartners van hetzelfde geslacht tot gevolg hebben, zijn ze zo zeldzaam dat ze kunnen worden genegeerd). Dit tweede stadium van kemmer (Karh. *thorharnen*), het wederzijdse ontwikkelen van geslacht en potentie, geschiedt kennelijk binnen een tijd van twee tot twintig uur. Als een van de partners al volledig in kemmer is, is het stadium voor de tweede partner vanzelfsprekend tamelijk kort; als de twee gezamenlijk in kemmer gaan, duurt het meestal langer. Gewone individuen hebben geen voorkeur voor een van de twee seksuele rollen in kemmer; ze weten niet of ze de man of de vrouw zullen zijn en ze hebben daarin geen keus. (Otie Nim schreef dat in Orgoreyn het gebruik van hormoonderivaten om een favoriete geslachtelijkheid te krijgen heel gewoon is; in het landelijke Karhide heb ik dat niet waargenomen.) Als het geslacht eenmaal is bepaald, kan het gedurende de kemmerperiode niet veranderen. Het toppunt van kemmer (Karh. *thokemmer*) duurt twee tot vijf dagen, waarin de seksuele drift en de potentie zeer hoog zijn. Het is vrij plotseling afgelopen en als er geen bevruchting heeft plaatsgehad, keert het individu in een paar uur tijd weer terug naar het somerstadium (Otie Nim denkt dat dit 'vierde stadium' overeenkomt met de menstruatiecyclus) en begint alles weer van voren af aan. Als de persoon de vrouwelijke rol had en bevrucht werd, gaat de hormoonactiviteit natuurlijk door en blijft deze persoon vrouwelijk tijdens de 8,4 maanden durende zwangerschap en de 6 tot 8 maanden durende zoogperiode. De mannelijke geslachtsorganen blijven ingetrokken (zoals in somer), de borsten nemen wat in omvang toe, en de bekkengordel wordt breder. Als het zogen voorbij is, komt de vrouw weer in somer en wordt ze weer volmaakt tweeslachtig. Psychologische gewenning komt niet voor, en de moeder van een aantal kinderen kan de vader zijn van een aantal andere.

Sociale waarnemingen: Tot nu toe zeer oppervlakkig; ik reis zoveel rond dat ik nog geen samenhangende sociale waarnemingen heb kunnen doen.

Kemmer wordt niet altijd in paren gespeeld. Het schijnt wel de meest gebruikelijke gewoonte, maar in openbare kemmerhuizen van dorpen en steden kunnen groepen ontstaan en heeft er gemengd contact plaats tussen de mannelijke en de vrouwelijke leden van de groep. Het andere uiterste is het gebruik van *kemmering* zweren (Karh.

oskyommer), wat volkomen overeenkomt met een monogaam huwelijk. Het heeft geen wettelijke status, maar etisch en sociaal is het een oud en levendig gebruik. De hele structuur van de Karhidische familie-Haarden en Domeinen is zonder twijfel gebaseerd op de instelling van het monogame huwelijk. Ik weet niet precies hoe scheiding wordt geregeld; hier in Osnoriner komt het voor, maar na de scheiding of dood van een van de partners wordt er niet hertrouwd: men kan maar een keer kemmering zweren.

De afstamming wordt in geheel Gethen natuurlijk van de moeder af gerekend, de 'vlees en bloed ouder' (Karh. *amha*).

Incest is, met bepaalde beperkingen, toegestaan tussen broers, zelfs de volle nakomelingen van een gezworen paar kemmerings. Maar broers mogen geen kemmering zweren, en ze mogen ook niet elkaars kemmering blijven nadat een van hun zwanger is geworden. Incest tussen de verschillende generaties is absoluut verboden (in Karhide/ Orgoreyn, maar men zegt dat het bij de wilde stammen van Perunter, het Antarctische Kontinent, is toegestaan. Dit kan laster zijn.).

Wat weet ik verder met zekerheid? Dit schijnt het wel te zijn.

Er is een kant aan deze abnormale toestand die misschien aanpassingswaarde heeft. Aangezien de geslachtsgemeenschap alleen plaats heeft in de vruchtbare periode;, is de kans op bevruchting erg hoog, zoals bij alle zoogdieren met een bronstcyclus. Dit kan in grimmige omstandigheden waarin de kindersterfte hoog is van grote waarde zijn voor de instandhouding van het ras. Op het ogenblik is noch de kindersterfte, noch het geboortecijfer erg hoog in de beschaafde gebieden van Gethen. Tinibossol schat dat er op de drie continenten ongeveer 100 miljoen mensen wonen en hij neemt aan dat dat aantal al minstens duizend jaar stabiel is. Rituele en etische onthouding en het gebruik van anticonceptiepillen schijnen in het handhaven van deze stabiliteit een zeer belangrijke rol te hebben gespeeld.

Er zijn aspecten aan de tweeslachtigheid die wij slechts vaag hebben opgemerkt of waar wij slechts naar gissen, en die we misschien nooit volledig zullen kunnen bevatten. Het verschijnsel kemmer is voor ons Onderzoekers natuurlijk fascinerend. Het fascineert ons, maar het regeert de Gethenen, het heeft hen volkomen in zijn greep. De opbouw van hun maatschappij, het beheer van hun industrie, landbouw en handel, de afmetingen van hun nederzettingen, het onderwerp van hun verhalen, alles is ingepast in de somer-kemmer cyclus. Iedereen heeft eens in de maand een vakantie; niemand, wat voor positie hij ook heeft, wordt tot werken verplicht of gedwongen als hij in kemmer is. Niemand wordt uit het kemmerhuis geweerd, hoe arm of onbekend ook. Alles wijkt voor deze steeds terugkerende kwelling en vreugde van de hartstocht. Dat

kunnen wij makkelijk begrijpen. Wat we moeilijker kunnen begrijpen is het feit dat deze mensen viervijfde van de tijd in het geheel niet seksueel gemotiveerd zijn. Er wordt ruimte gemaakt voor seks, meer dan genoeg ruimte; maar als het ware een ruimte apart. De Getheense maatschappij is in zijn dagelijkse functie en continuïteit volkomen seksloos.

Denk je eens in: iedereen kan alles doen. Dit klinkt erg eenvoudig, maar de psychologische gevolgen zijn niet te berekenen. Het feit dat iedereen tussen de zeventien en de vijfendertig ieder ogenblik (zoals Nim het uitdrukt) “vast kan zitten aan het kinderen krijgen”, houdt in dat niemand hier zo grondig “vastzit” als vrouwen elders gewoonlijk vastzitten — psychologisch of lichamelijk. Last en voorrecht worden zeer eerlijk gedeeld; iedereen loopt hetzelfde risico of staat voor dezelfde keus. Daarom is niemand hier ook zo vrij als een vrij man elders.

Stel je voor: een kind zonder psychoseksuele relatie met zijn vader en moeder. Winter heeft geen Oedipuslegende. Stel je voor: seks zonder instemming komt niet voor, verkrachting ook niet. Net als bij de meeste zoogdieren, behalve de mens dan, het geval is, kan er alleen met wederzijds aandringen en goedvinden geslachtsgemeenschap plaats vinden; anders is het niet mogelijk. Verleiding is natuurlijk mogelijk, maar dat moet dan verdomd goed zijn getimed.

Stel je voor: de mensheid niet verdeeld in een sterke en een zwakke helft, beschermer/beschermde, heerser/onderworpene, eigenaar/eigendom, actief/passief. De hele neiging tot dualisme die het menselijke denken doordrenkt, is op Winter afgezwakt of veranderd.

Het volgende is voor mijn officiële Adviezen: Als je een Getheen ontmoet, kan en moet je niet doen wat een biseksueel automatisch doet, namelijk hem een Vrouwelijke of Mannelijke rol opdringen, waarbij je tegelijk zelf een bijpassende rol aanneemt, die afhangt van je verwachtingen van de bekende of mogelijke contacten tussen personen van overeenkomstig of tegengesteld geslacht. Ons hele patroon van socioseksuele interactie is hier volkomen afwezig. Zij kunnen het spel niet spelen. Ze zien elkaar niet als mannen of vrouwen. Wij kunnen ons dit bijna niet voorstellen. Wat is het eerste waarnaar we vragen bij een pasgeboren kind?

Toch denk je aan een Getheen niet als een “het”. Ze zijn niet onzijdig. Ze zijn latent, of volledig. Aangezien wij het Karhidische “menswoord” niet hebben dat zij voor mensen in somer gebruiken moet ik “hij” zeggen om dezelfde redenen als wij het mannelijk voornaamwoord gebruiken als we het over een transcendente god hebben: het is minder bepaald, minder nauwkeurig, dan het onzijdige of het vrouwelijke woord. Maar juist het gebruik van dat woord doet

me voortdurend vergeten dat de Karhider waarbij ik me bevind geen man is, maar een manvrouw.

Als er een Eerste Mobiel wordt gestuurd, moet ik hem waarschuwen dat, als hij niet uiterst zelfverzekerd of seniel is, zijn trots een gevoelige deuk zal oplopen. Een man wil dat men rekening houdt met zijn mannelijkheid en een vrouw wil dat haar vrouwelijkheid wordt gewaardeerd, hoe indirect en subtiel de aanwijzingen van dat rekening houden en dat waarderen ook zijn. Op Winter zal je dat niet vinden. Men wordt alleen geacht en beoordeeld als mens. Het is een nare ervaring.

Terug naar mijn theorieën. Terwijl ik mij bezon op motieven voor zo'n experiment, als het dat was, waarbij ik misschien wel probeerde onze Hainse voorouders van barbaarse praktijken vrij te pleiten, heb ik wat gissingen gedaan omtrent de bedoeling hiervan.

De somer-kemmer cyclus is in onze ogen iets vernederends, een terugkeer naar de bronstcyclus van de lagere zoogdieren, een onderwerping van mensen aan het mechanische hevel van de lust. Het is mogelijk dat de proefnemers wilden zien of mensen die de voortdurende seksuele prikkel missen, intelligent blijven en in staat tot cultuur. Aan de andere kant moet de beperking van de seksuele drift tot een eindige periode, en de "gelijkmaking" ervan in de tweeslachtigheid, in hoge mate zowel het uitbuiten als het frustreren van drift voorkomen. Seksuele frustratie is er natuurlijk wel (hoewel de gemeenschap die zoveel mogelijk voorkomt; zolang de maatschappelijke eenheid maar zo groot is dat er altijd meer dan één persoon tegelijk in kemmer is, is men vrij zeker van bevrediging), maar het kan tenminste niet escaleren; als de kemmer voorbij is, is het afgelopen. Prima; dat bespaart ze dus veel waanzin en nutteloosheid, maar wat blijft er over in somer? Wat hebben ze nog te verwerken? Wat zou er bereikt kunnen worden door een gemeenschap van eunuchs? — Maar ze zijn natuurlijk in somer geen eunuchs, maar eerder vergelijkbaar met preadolescenten: niet gecastreerd, maar latent.

Nog een gissing omtrent het onderwerp van de veronderstelde proefneming: het opheffen van oorlog. Namen de Antieke Hainsen aan dat voortdurende seksuele prikkeling en georganiseerde maatschappelijke agressie, wat allebei bij geen ander zoogdier dan de mens voorkomt, oorzaak en gevolg zijn? Of beschouwden ze de oorlog, net als Tumass Song Angot, als een zuiver mannelijke verdringingshandeling, een ontzettende Verkrachting, en verwijderden ze daarom bij hun proefneming het mannelijke dat verkracht en het vrouwelijke dat wordt verkracht? God mag het weten. Maar het is een feit dat Gethenen, hoewel zeer eerzuchtig (waar de ingewikkelde maatschappelijke kanalen voor het behalen van prestige enz. een

bewijs van zijn) niet erg agressief schijnen te zijn; in ieder geval hebben ze kennelijk nog nooit iets gehad wat je oorlog zou kunnen noemen. Ze doden elkaar makkelijk met een of twee, zelden tien of twintig, en nooit met honderden of duizenden tegelijk. Waarom? Het zou best eens iets met hun tweeslachtige psychologie te maken kunnen hebben. Zo talrijk zijn ze tenslotte niet. En dan is er het klimaat. Het weer van Winter is zo meedogenloos, zo dicht bij de grens van het dragelijke, zelfs voor hen met al hun aanpassingen aan de kou, dat ze misschien al hun vechtlust nodig hebben om de kou te bestrijden. Volken die op de grens leven, rassen die zich amper in stand kunnen houden, zijn zelden grote krijgers. En uiteindelijk is de overheersende factor in het Getheense leven niet de seks of een ander menselijk iets: het is hun omgeving, hun koude wereld. Hier heeft de mens een vijand nog wreder dan hijzelf.

Ik ben een vrouw van het vreedzame Chiffewar en geen deskundige in de aantrekkelijkheden van het geweld of de aard van de oorlog. Iemand anders moet dit maar uitwerken. Maar ik zie werkelijk niet hoe iemand veel waarde zou kunnen hechten aan overwinning of roem na een winter op Winter en een confrontatie met het IJs.

8. EEN ANDERE MANIER OM IN ORGOREYN TE KOMEN

Ik bracht de zomer meer als Onderzoeker dan als Mobiel door. Ik trok Karhide door van stad tot stad, van Domein naar Domein, kijkend en luisterend — dingen die een Mobiel aanvankelijk niet kan doen, als hij nog een wonder en een monster is en voortdurend klaar moet staan voor een voorstelling. Ik vertelde mijn gastheren in die landelijke Haarden en dorpen wie ik was; de meesten hadden al iets over me gehoord over de radio en ze hadden er een vaag idee van wat ik was. Ze waren nieuwsgierig, sommigen meer, anderen minder. Er waren er maar weinig die van mij persoonlijk bang waren, of die de bekende afkeer van vreemdelingen vertoonden. In Karhide is een vreemdeling, een indringer, geen vijand. De vreemdeling die onbekend binnentreedt is een gast. Je buurman is je vijand.

In de maand Kus leefde ik aan de Oostkust in een familie-Haard die Gorinhering heet, een huis-stad-fort-boerderij bovenop een heuvel, boven de eeuwige dampen van de Hodomin Oceaan. Daar woonden ongeveer vijfhonderd mensen. Vierduizend jaar geleden zou ik hun voorouders op dezelfde plaats hebben aangetroffen, in hetzelfde soort huis. In de loop van die vier duizendtallen werd de elektromotor ontwikkeld; radio's, krachtgetouwen en krachtvoertuigen, landbouwmachines en al dat spul kwam in gebruik en zo kwam een Machinetijdperk op gang, langzaamaan, zonder enige industriële revolutie, zonder wat voor revolutie dan ook. Winter heeft in dertig eeuwen nog niet bereikt wat Terra eens in dertig decaden bereikte. Maar Winter heeft ook nooit de prijs betaald die Terra betaalde.

Winter is een vijandige wereld, de straf als je iets verkeerd doet is snel en zeker: dood door kou of dood door honger. Geen ruimte voor nuances, geen genade. Een man kan op zijn geluk vertrouwen, maar een maatschappij kan dat niet, en culturele veranderingen kunnen, net als willekeurige mutaties, de zaken riskant maken. Dus is het allemaal erg langzaam gegaan. Een oppervlakkige waarnemer zou op elk punt van hun geschiedenis kunnen zeggen dat alle technologische vooruitgang en verbreiding stilstond. Toch is dat nooit zo geweest. Vergelijk de bergstroom maar eens met een gletsjer. Ze komen allebei waar ze heen willen.

Ik sprak veel met de oude mensen van Gorinhering en ook met de kinderen. Hier kreeg ik voor het eerst de kans een flink aantal Getheense kinderen te zien, want in Erhenrang gaan ze allemaal naar de openbare of bijzondere Haarden en Scholen. Een kwart à een derde deel van de volwassen stadsbevolking heeft een volledige dagtaak aan

de voeding en opvoeding van de kinderen. Hier zorgde de familie voor zijn eigen mensen; niemand en iedereen was verantwoordelijk voor ze. Het was een wild troepje dat rondrende over die mistige heuvels en stranden. Als ik er een lang genoeg kon vasthouden om mee te praten, merkte ik dat ze verlegen waren, trots, en oneindig goed van vertrouwen.

Het ouderinstinkt is op Gethen net zo gevarieerd als elders. Men kan niet generaliseren. Ik heb nooit een Karhider een kind zien slaan. Ik heb er één op zeer boze toon tegen een kind horen spreken. Hun tederheid tegenover hun kinderen kwam bij mij over als diep, effectief en bijna volkomen zonder bezitsgevoelens. Alleen in dit ontbreken van bezitsgevoelens verschilt het misschien met wat wij 'moeder'-instinct noemen. Ik vermoed dat er ook nauwelijks verschil kan worden gemaakt tussen een moeder- en een vaderinstinct; het ouderinstinct, de wens te beschermen, te helpen, is geen geslachtgebonden eigenschap… Voorin Hakanna hoorden we in Gorinhering op het zwaar gestoorde paleisnieuws dat Koning Argaven had aangekondigd in verwachting te zijn van een opvolger. Niet weer een kemmering-zoon, waarvan hij er al zeven had, maar een kind van zijn eigen vlees en bloed, een koningskind. De koning was zwanger.

Dat vond ik grappig en de familieleden van Gorinhering ook, maar om een andere reden. Zij zeiden dat hij te oud was om kinderen te baren en ze maakten er vrolijke en obscene grappen over. De oude mannen kakelden er dagenlang over. Ze lachten om de koning, maar verder interesseerde hij hun niet. 'De Domeinen zijn Karhide,' had Estraven gezegd, en zoals zoveel dingen die Estraven had gezegd, kwam dat steeds weer bij me terug naarmate ik meer leerde. Deze schijnbare natie, al eeuwenlang een eenheid, was een hutspot van ongecoördineerde vorstendommen, steden, dorpen en 'semi-feodale', economische stameenheden; een uitgebreide warboel van energieke, bekwame, twistzieke individualiteiten waar overheen onzeker en lichtjes een netwerk van gezag was uitgespreid. Niets, dacht ik, zou ooit Karhide tot een natie kunnen verenigen. Volledige verspreiding van snelle communicatiemiddelen, waarvan wordt verondersteld dat het bijna onvermijdelijk nationalisme met zich meebrengt, had dat niet gedaan. De Oecumene kon deze mensen niet als een sociale eenheid, een mobilisabel wezen, aanpakken: hij moest eerder hun sterke, maar onontplooide liefde voor de mensheid, voor menselijke eenheid, aanspreken. Toen ik daarover nadacht raakte ik tamelijk opgewonden. Ik had het natuurlijk mis; toch had ik iets over de Gethenen geleerd wat op de lange duur nuttige kennis bleek.

Als ik niet het hele jaar in Oud Karhide wilde doorbrengen moest ik terug naar de Westelijke Vallei, voor de passen van het Kargavgebergte dichtzaten. Zelfs hier aan de kust had het in de laatste

zomermaand al tweemaal gesneeuwd. Met tamelijk veel tegenzin vertrok ik weer naar het westen en ik kwam voorin Gor, de eerste herfstmaand, in Erhenrang aan. Argaven had zich teruggetrokken in het zomerpaleis in Warrever en hij had Pemmer Harge rem ir Tibe benoemd tot Regent tijdens zijn afwezigheid. Tibe profiteerde al ten volle van zijn tijdelijke macht. Binnen een paar uur na mijn aankomst begon ik te zien waar ik in mijn analyse van Karhide een fout had gemaakt — die was al niet meer van toepassing — ook begon ik me ongemakkelijk, misschien zelfs wel onveilig te voelen in Erhenrang.

Argaven was niet goed bij zijn hoofd; de donkere onsamenhangendheid van zijn geest verduisterde de sfeer van zijn hoofdstad; hij leefde van angst. Al het goede in zijn regeringsperiode was door zijn ministers gedaan en door de kyorremy. Maar hij had weinig kwaad gedaan. Zijn worstelingen met zijn eigen nachtmerries hadden het koninkrijk niet geschaad. Zijn neef Tibe was uit heel ander hout gesneden, want zijn krankzinnigheid was beredeneerd. Tibe wist wanneer te handelen en hoe te handelen. Hij wist alleen niet wanneer hij moest ophouden.

Tibe sprak veel voor de radio. Toen Estraven nog aan de macht was, had hij dat nooit gedaan en het lag ook niet in de aard van de Karhiders: hun regering was gewoonlijk geen openbare voorstelling; hij was geheim en indirect. Maar Tibe hield redevoeringen. Toen ik zijn stem hoorde op de radio zag ik weer die lachende bek met de lange tanden en zijn gezicht met het masker van fijne rimpels. Zijn toespraken waren lang en luid: lof voor Karhide, smaad voor Orgoreyn, verdachtmaking van ‘disloyale partijen’, besprekingen over de ‘rechtvaardigheid van de grenzen van het Koninkrijk’, lezingen over geschiedenis, ethica en economie, en dat alles met een dramatische, zangerige, emotionele stem die schel werd van het schelden of het vleien. Hij sprak veel over landstrots en vaderlandsliefde, maar weinig over shifgrethor, persoonlijke trots of prestige. Had Karhide zoveel prestige verloren in de zaak van de Sinothvallei dat dat onderwerp niet meer ter sprake kon worden gebracht? Nee; want hij sprak vaak over de Sinothvallei.

Ik besloot dat hij opzettelijk vermeed het onderwerp shifgrethor aan te snijden omdat hij meer elementaire, oncontroleerbare emoties wilde opwekken. Hij wilde iets oproepen waar het hele shifgrethor-patroon een verfijning van was, een sublimatie. Hij wilde dat zijn toehoorders bang zouden worden en kwaad. Zijn redes handelden helemaal niet over trots en liefde, hoewel hij die woorden voortdurend gebruikte; zoals hij ze gebruikte betekenden ze zelfverheerlijking en haat. Hij sprak ook veel over de Waarheid, want hij was, zoals hij zei, bezig ‘het dunne laagje vernis van de beschaving’ te verwijderen.

Het is een duurzame, alomtegenwoordige, schoonschijnende metafoor, die over het laagje vernis (of verf, of pliofilm of wat dan ook) dat de edeler werkelijkheid eronder verborgen houdt. Hij kan wel een tiental fouten tegelijk bevatten. Een van de meest gevaarlijke daarvan is de implicatie dat beschaving, omdat hij kunstmatig is, onnatuurlijk is, dat hij tegengesteld is aan primitieve eenvoud… Natuurlijk is er geen vernislaag, het is een langzaam groeiend proces, en primitiviteit en beschaving zijn verschillende stadia van hetzelfde ding. Als beschaving al een tegenpool heeft, is het oorlog. Van die twee dingen heb je of de een of de ander. Nooit allebei. Toen ik naar de saaie, woeste redevoeringen van Tibe luisterde, leek het mij dat hij zijn volk door middel van angst en overtuigingskracht wilde dwingen de keuze die ze al voor het begin van hun geschiedenis hadden gedaan, te veranderen; de keuze tussen die twee tegenpolen.

De tijd was rijp, misschien. Langzaam, zoals ook hun materiele en technologische ontwikkeling zich had voltrokken, omdat ze ‘vooruitgang’ op zich van zeer weinig waarde achtten, hadden ze uiteindelijk de laatste vijf of tien eeuwen een kleine voorsprong op de Natuur gekregen. Ze waren niet meer volkomen overgeleverd aan de willekeur van hun genadeloze klimaat; een slechte oogst betekende niet dat de hele provincie verhongerde en een strenge winter betekende niet dat iedere stad geïsoleerd raakte. Op deze achtergrond van materieel evenwicht had Orgoreyn langzamerhand een verenigde en in toenemende mate doelmatig gecentraliseerde staat opgebouwd. Nu moet Karhide zich vermannen en hetzelfde doen; en de manier om dat te bereiken was niet de trots van het land aan te wakkeren, de handel uit te breiden, of wegen, boerderijen, scholen enzovoort te verbeteren, niets daarvan; dat is beschaving, vernis, en Tibe wees dat honend van de hand. Hij was uit op iets veel zekerders, de snelle, zekere en duurzame manier om mensen tot een natie te verenigen; oorlog. Zijn gedachten daarover waren waarschijnlijk niet zo omlijnd, maar ze waren zeer gezond. De enige manier om een volk snel en volledig te mobiliseren is een nieuwe godsdienst; die was niet voorhanden; hij nam dus genoegen met oorlog.

Ik stuurde de Regent een briefje waarin ik woordelijk de vraag die ik de Voorspellers van Otherhord had gesteld en het antwoord dat ik erop had gekregen, vermeldde. Tibe gaf geen commentaar. Toen ging ik naar de Orgota Ambassade en vroeg ik toestemming Orgoreyn te bezoeken.

De kantoren van de Stabielen van de Oecumene op Hain worden door minder mensen gedreven dan die ambassade van het ene kleine land in het andere; en allemaal waren ze gewapend met meters geluidsband en stapels papieren. Ze waren langzaam, ze waren grondig, van de lukrake arrogantie en de plotselinge nukken, die zo

kenmerkend waren voor de ambtenaren van Karhide, was niets te bespeuren. Ik wachtte terwijl zij hun formulieren invulden.

Het wachten was nogal onrustig. Het aantal Paleiswachten en politieagenten in de straten van Erhenrang scheen met de dag toe te nemen; ze waren gewapend en ze hadden zelfs een soort uniform ontwikkeld. De stemming in de stad was naargeestig, hoewel de zaken voorspoedig gingen, de algemene welvaart toenam en het weer goed was. Niemand wilde wat met mij te maken hebben. Mijn 'hospita' liet niet langer mijn kamer zien aan de mensen, maar klaagde erover dat hij werd lastiggevallen door 'mensen van het Paleis', en hij behandelde me minder als een gewaardeerde kermisattractie dan als een politiek verdacht persoon. Tibe hield een toespraak over een strooptocht in de Sinothvallei: 'dappere Karhidische boeren, ware patriotten', hadden een uitval gedaan over de grens ten zuiden van Sassinoth, hadden een Orgota dorp aangevallen, het platgebrand, negen dorpelingen gedood en toen de lijken mee terug gesleept en ze in de rivier de Ey gegooid, 'een graf,' zei de Regent, 'zoals alle vijanden van onze natie zullen vinden!' Ik hoorde deze uitzending in de eethal van mijn eiland. Sommige mensen keken grimmig tijdens de toespraak, anderen ongeïnteresseerd, weer anderen tevreden, maar in die verschillende uitdrukkingen was er één gemeenschappelijk element, een kleine tic of gelaatskramp die er vroeger niet was, een bezorgde blik.

Die avond kwam er iemand op mijn kamer, mijn eerste bezoeker sinds ik in Erhenrang terug was. Hij was tenger, verlegen, had een gladde huid en droeg de gouden keten van een Voorspeller, een van de Celibatairen. 'Ik ben een vriend van iemand die vriendschap met u sloot,' zei hij met de directheid van verlegen mensen, 'ik ben gekomen om u een gunst te vragen voor hem.'

'U bedoelt Faxe?'

'Nee. Estraven.'

Mijn behulpzame uitdrukking verdween kennelijk van mijn gezicht. Er viel een korte stilte waarna de vreemdeling zei: 'Estraven de Verrader. Misschien herinnert u hem zich?'

Verlegenheid had plaats gemaakt voor boosheid en hij wilde shifgrethor met me spelen. Als ik mee wilde doen, moest ik iets zeggen als: 'Ik weet het niet zeker; vertel me eens iets over hem.' Maar ik wilde niet spelen, en zo langzamerhand was ik wel gewend aan de opvliegende Karhidische karakters. Ik bekeek zijn boosheid afkeurend en zei: 'Natuurlijk wel.'

'Maar niet in vriendschap.' Zijn donkere, schuin omlaagstaande ogen waren eerlijk en scherp.

'Eerder met dankbaarheid en teleurstelling. Heeft hij u naar mé toegestuurd?'

‘Dat heeft hij niet gedaan.’

Ik wachtte tot hij zich nader zou verklaren. Hij zei: ‘Neem me niet kwalijk. Ik nam iets als vanzelfsprekend aan; ik aanvaard wat die veronderstelling mij heeft opgeleverd.’

Ik hield de kleine, stijve man tegen bij de deur. ‘Alstublieft, ik weet niet wie u bent of wat u wilt. Ik heb niet geweigerd, ik heb gewoon nog niet toegestemd. U moet me toch recht geven op een redelijke voorzichtigheid. Estraven is verbannen omdat hij mijn zending hier steunde —’

‘Vindt u dat u hem daarvoor iets bent verschuldigd?’

‘In zekere zin wel. Maar mijn zending gaat alle persoonlijke schuld en loyaliteit te boven.’

‘Als dat zo is,’ zèi de vreemdeling met heftige overtuiging, ‘is het een immorele zending.’

Daar had ik niet van terug. Hij praatte net als een Advocaat van de Oecumene en ik had er geen antwoord op.

‘Dat denk ik niet,’ zei ik eindelijk: ‘de tekortkomingen liggen in de boodschapper, niet in de boodschap. Maar vertelt u me alstublieft wat u wilt dat ik doe.’

‘Ik heb een bepaald bedrag aan geld, rente en aflossing van schulden die ik uit de puinhopen van het fortuin van mijn vriend heb kunnen redden. Toen ik hoorde dat u op het punt stond naar Orgoreyn te vertrekken, dacht ik u te vragen hem het geld te overhandigen als u hem kunt vinden. Het zou een strafbaar feit zijn, zoals u weet. Het kan zelfs wel geen zin hebben. Hij kan in Mishnory zijn, of op een van hun vervloekte boerderijen, of dood. Ik kan daar op geen enkele manier achterkomen. Ik heb geen vrienden in Orgoreyn en hier is er niemand van wie ik dit durfde vragen. U leek me iemand die boven de politiek staat, vrij om te gaan en te komen. Ik heb er niet bij stilgestaan dat u natuurlijk uw eigen politiek hebt. Ik maak u niijn excuus voor mijn domheid.’

‘Nou, ik zal het geld voor hem meenemen. Maar als hij dood is, of onvindbaar, naar wie moet ik het dan terugsturen?’

Hij staarde me aan. Zijn gezicht vertrok en veranderde, hij hield zijn adem in en snikte. De meeste Karhiders huilen erg makkelijk, aangezien ze zich voor tranen net zomin schamen als voor lachen. Hij zei: ‘Dank u. Ik heet Foreth. Ik ben Inwoner van de Sterkte Orgny.’

‘Bent u van Estravens familie?’

‘Nee. Foreth rem ir Osboth: ik was zijn kemmering.’

Toen ik Estraven leerde kennen had hij geen kemmering, maar ik kon deze man onmogelijk verdacht vinden. Misschien werkte hij zonder het te weten aan het doel van een ander mee, maar hij was echt. En hij had me zojuist een lesje geleerd: dat shifgrethor ook op ethisch niveau kan worden gespeeld, en dat de beste speler wint. Hij

had me in ongeveer twee zetten mat. — Hij had het geld bij zie h en gaf het me een flinke som in Koninklijke Karhidisehe Koopmanskredietbrieven, niets wat me zou kunnen belasten, en dus ook niets wat me zou kunnen weerhouden het gewoon uit te geven.

'Als u hem vindt…' Hij bleef steken.

'Een bericht?'

'Nee. Als ik alleen maar wist…'

'Als ik hem vind, zal ik proberen u bericht van hem te zenden.'

'Dank u,' zei hij en hij stak allebei zijn handen naar me uit, een gebaar van vriendschap dat in Karhide niet lichtvaardig wordt gemaakt. 'Ik wens u succes met uw taak, meneer Ai. Hij — Estraven — geloofde dat u hier bent gekomen voor iets goeds, dat weet ik. Hij geloofde er heel sterk in.'

Voor deze man was er buiten Estraven niets anders op de wereld. Hij was een van diegenen die gedoemd zijn maar eenmaal lief te hebben. Ik zei weer; 'Kan ik hem geen boodschap van u overbrengen?'

'Zeg hem dat de kinderen het goed maken,' zei hij, aarzelde toen en zei kalm: '*Nusuth*, geeft niet,' en vertrok.

Twee dagen later vertrok ik te voet uit Erhenrang, dit keer langs de noordwestelijke weg. Mijn visum voor Orgoreyn was veel eerder in orde dan de ambtenaren en de secretarissen van de Orgota Ambassade me hadden doen verwachten of zelf hadden verwacht; toen ik de papieren ging ophalen behandelden ze me met een soort ontzag alsof ik giftig was, geërgerd doordat voor mij protocol en voorschriften op bevel van iemand opzij waren geschoven. Aangezien in Karhide helemaal geen voorschriften zijn voor het verlaten van het land, ging ik meteen op weg. De afgelopen zomer had ik gemerkt dat Karhide een erg prettig land is om te wandelen. Wegen en herbergen zijn zowel op voetverkeer als op krachtvervoer ingesteld en waar de herbergen ontbreken, kun je onfeilbaar op gastvrijheid rekenen. Stedelingen uit Co-Domeinen en dorpelingen, boeren of de heer van welk Domein dan ook, ze verstrekken een reiziger altijd voedsel en onderdak, volgens de plicht gedurende drie dagen, en in de praktijk nog veel langer; en het fijne daarvan is dat je altijd zonder veel omhaal wordt ontvangen, verwelkomd, alsof ze je hadden verwacht.

Ik dwaalde op mijn gemak over het schitterende, hellende land tussen Sess en Ey. Af en toe werkte ik een paar ochtenden voor mijn kost op de akkers van de grote Domeinen waar ze de oogst binnen haalden, met iedere hand en ieder apparaat in touw om de gouden velden gemaaid te krijgen voor het weer omsloeg. De wandelweek was helemaal van goud, helemaal goed; en 's nachts, voor ik ging slapen stapte ik naar buiten uit de donkere boerderij of de door vuur verlichte Haardzaal waar ik logeerde, ik liep een eindje over de droge stoppels en ik keek naar de sterren die schitterden als verre steden in

het winderige herfstduister.

Ik had eigenlijk helemaal geen zin dit land te verlaten, waarvan ik had ondervonden dat het weliswaar onverschillig was voor de Gezant, maar zeer vriendelijk voor de vreemdeling. Ik was bang om helemaal overnieuw te moeten beginnen, mijn nieuws te herhalen in een nieuwe taal voor nieuwe toehoorders, en misschien weer te falen. Ik ging meer naar het noorden dan naar het westen en kon mijn koers rechtvaardigen met het feit dat ik benieuwd was naar het gebied van de Sinothvallei, de plaats van de rivaliteit tussen Karhide en Orgoreyn. Hoewel het weer helder bleef werd het kouder en vlak voor ik Sassinoth bereikte, sloeg ik eindelijk af naar het westen, want ik herinnerde me dat langs dit stuk grens een hek stond en ik zou Karhide daar wel eens niet zo makkelijk kunnen verlaten. Hier vormde de Ey de grens, een smalle maar woeste rivier gevoed door gletsjers, net als alle rivieren op het Grote Continent. Ik moest een paar kilometer terug naar het zuiden op zoek naar een brug en ik vond er een die twee kleine dorpjes met elkaar verbond; Passerer aan de kant van Karhide en Siuwensin in Orgoreyn, die elkaar slaperig lagen te beloeren over de lawaaierige Ey.

De Karhidische brugwachter vroeg me alleen of ik van plan was die nacht terug te keren, en wuifde dat ik kon doorlopen. Aan de Orgota kant werd er een Inspecteur bij geroepen om mijn pas en mijn papieren te controleren, waar hij ongeveer een uur voor nodig had, en dat nog wel een Karhidisch uur. Hij hield het paspoort, vertelde me dat ik het de volgende morgen weer kon afhalen en gaf me in plaats ervan een permiso voor maaltijden en logies in het Kommensale Doorgangshuis van Siuwensin. Het volgende uur bracht ik door in het kantoor van de opzichter van het Doorgangshuis, terwijl de opzichter mijn papieren las en de echtheid van de permiso controleerde door de Inspecteur in het Kommensale Grensstation, waar ik zojuist vandaan kwam, op te bellen.

Ik kan dat Orgota woord dat hier als ‘kommensaal’ of ‘kommensaliteit’ is weergegeven niet goed uitleggen. De stam ervan is een woord dat “samen eten’ betekent. Alle nationale en regeringsinstellingen van Orgoreyn, van de Staat als geheel via de drieëndertig onderstaten of Districten tot en met de onder-onderstaten, steden, gemeenschappelijke boerderijen, mijnen, fabrieken enzovoort, waaruit die bestaan, worden ermee aangeduid. Het wordt bij alle bovengenoemde instellingen bijvoeglijk gebruikt; als ‘de Kommensaals’ worden er gewoonlijk de drieëndertig Di-strictshoofden mee bedoeld die het regeringslichaam vormen, uitvoerend en wetgevend, van de Grote Kommensaliteit Orgoreyn, maar het betekent ook de burgers, de mensen zelf. In dit vreemde gebrek aan onderscheid tussen de algemene en de specifieke

toepassing van dat woord, in het gebruik ervan voor het geheel en voor het deel, de staat en het individu, in deze onbepaaldheid ligt nu juist de eigenlijke betekenis.

Uiteindelijk werden mijn papieren en mijn aanwezigheid goedgekeurd en tegen Vier Uur kreeg ik mijn eerste maal sinds het vroeg-ontbijt. Avondeten: kadikpap en een koude snee broodappel. Ondanks zijn hele stoet ambtenaren was Siuwensin een zeer kleine, eenvoudige plaats, weggezakt in landelijke verstijving. Het Kommensale Doorgangshuis was korter dan zijn naam. De eetkamer had maar één tafel, vijf stoelen en geen vuur; het voedsel werd verstrekt door de dorpsgaarkeuken. De andere kamer was de slaapzaal: zes bedden, een heleboel stof en een beetje schimmel. Ik had hem voor me alleen. Aangezien kennelijk iedereen in Siuwensin onmiddellijk na het eten naar bed was gegaan, deed ik hetzelfde. In die volkomen stille landelijkheid die je oren doet tuiten viel ik in slaap. Ik sliep een uur en werd wakker in de greep van een nachtmerrie over ontploffingen, invallen, moord en brand.

Het was een bijzonder slechte droom, het soort waarin je in het donker door een vreemde straat holt samen met een heleboel mensen zonder gezichten, met achter je brandende huizen en gillende kinderen.

Ik kwam uit op een open veld en stond naast een zwarte heg in de droge stoppels. Door de wolken boven mijn hoofd zag ik de halve dofrode maan en een paar sterren. De wind was bitter koud. Naast me doemde een grote schuur of graanpakhuis op uit het duister en in de verte daarachter zag ik kleine fonteinen van vonken opstijgen op de wind.

Ik liep op blote voeten en met blote benen, alleen in mijn hemd, zonder broek, hieb of jas: maar ik had mijn pak nog kunnen grijpen. Daarin zaten niet alleen reservekleren, maar ook mijn robijnen, geld, papieren, documenten en de weerwort en als ik op reis was gebruikte ik het altijd als hoofdkussen. Kennelijk klampte ik me er zelfs in akelige dromen aan vast. Ik haalde er schoenen, een broek en mijn bontgevoerde winterjas uit en kleedde me daar op het koude, donkere land in alle stilte aan, terwijl driekwart kilometer achter me Siuwensin lag te smeulen.

Toen ging ik op zoek naar een weg, die ik al spoedig vond, en op die weg vond ik andere mensen. Zij waren vluchtelingen, net als ik, maar zij wisten waar ze heengingen. Ik liep achter hen aan, daar ik zelf geen bepaalde richting uit wilde, behalve dan weg van Siuwensin, dat zoals ik onder het lopen opving, was overvallen door een grote groep stropers uit Passerer van over de brug.

Ze hadden toegeslagen, brand gesticht en waren toen weer weggegaan; er was niet gevochten. Maar plotseling werden, we uit het

duister beschenen door een felle gloed en toen we naar de kant waren geschuifeld zagen we een landkaravaan van twintig wagens op topsnelheid uit het westen naar Siuwensin stuiven. Hij reed ons met twintigmaal een lichtflits en sissende wielen voorbij; toen werd het weer stil en donker.

Vlak daarna kwamen we bij een gemeenschappelijk boerencentrum waar we werden aangehouden en ondervraagd. Ik probeerde bij de groep te blijven waarmee ik hier was gekomen, maar ik had geen geluk; zij trouwens ook niet als ze hun identiteitspapieren niet bij zich hadden. Zij, en ik als vreemdeling zonder paspoort, werden van de groep gescheiden en voor de nacht apart ondergebracht in een opslagschuur, een enorm kelderachtig gebouw van steen, met een deur die achter ons op slot ging en helemaal zonder ramen. Nu en dan ging de deur open en werd er een nieuwe vluchteling naar binnen geduwd door een met een Getheens resonantiepistool bewapende Boerderijpolitieagent. Als de deur dicht was, was het volkomen duister: geen licht. Je ogen, beroofd van alle licht, gaan dan felle vlekken en fonteinen van sterren op het duister projecteren. De lucht was koud en zwaar van de geur en het stof van het graan. Niemand had een handlamp; dit waren mensen die net als ik uit hun bed waren gejaagd, een aantal van hen letterlijk naakt. Ze hadden onderweg van anderen dekens gekregen. Ze hadden niets. Als ze al iets hadden kunnen grijpen zouden het hun papieren zijn geweest. In Orgoreyn kan je beter geen kleren hebben dan geen papieren.

Ze zaten verspreid in die hoge, holle, stoffige duisternis. Soms spraken er twee zachtjes met elkaar. Er was geen saamhorigheidsgevoel van gevangenen onder elkaar. Er werd niet geklaagd.

Ik hoorde er links naast me een fluisteren; ‘Ik zag hem voor mijn deur op straat liggen. Zijn hoofd was helemaal kapot.’ Ze gebruikten van die geweren die stukken metaal afschieten. Roofgeweren.’

‘Tiena zei dat ze helemaal niet uit Passerer kwamen, maar uit het Domein Ovord, met een vrachtwagen hierheen gebracht.’

‘Maar Ovord en Siuwensin hebben helemaal geen ruzie…’

Ze begrepen het niet; ze klaagden niet. Ze protesteerden niet tegen het feit dat ze door hun medemensen in een kelder waren opgesloten nadat er op hen was geschoten en hun huizen waren platgebrand. Ze zochten niet naar redenen voor wat er met ze gebeurde. Het zachte gefluister in liet donker, in de vloeiende taal van Orgoreyn waarbij het Karhidisch wel een rammelend blik vol kiezels leek, hield langzamerhand op. De mensen sliepen. Ergens verderop in liet donker huilde een baby, hij huilde om de echo’s van zijn eigen kreten.

De deur ging piepend open en het was klaarlichte dag; de zon priemde als een mes in de ogen, fel en angstaanjagend, Ik strompelde met de anderen naar buiten en liep automatisch achter ze aan toen ik mijn naam hoorde. Ik had hem niet herkend, want de Orgota konden de ‘1’ wel zeggen. Meteen toen de deur open was had iemand met kleine tussenpozen mijn naam geroepen.

‘Komt u alstublieft deze kant op, meneer Ai,’ zei een gehaaste gestalte in het rood en ik was niet langer een vluchteling. Ik werd afgescheiden van die naamlozen waarmee ik langs de donkere weg was gevlucht en met wie ik de hele nacht het gebrek aan identiteit had gedeeld. Ik werd bij mijn naam genoemd, gezien, herkend; ik bestond. Het was een enorme opluchting. Ik volgde mijn leider met zeer veel genoegen.

Het kantoor van het Plaatselijke Kommunale Boerencentrum was een warboel en een puinhoop, maar ze maakten tijd voor me, en ze verontschuldigden zich voor de ongemakken van de afgelopen nacht. ‘Als u nu de Kommensaliteit maar niet bij Siuwensin was binnengekomen! jammerde een dikke Inspecteur, ‘had u de gewone wegen maar gevolgd!’ Ze wisten niet wie ik was of waarom ik een bijzondere behandeling kreeg; dat ze niets wisten bleek duidelijk genoeg, maar het maakte geen verschil, Genly Ai, de Gezant, moest als een voornaam persoon worden behandeld. En dat gebeurde. Tegen het middaguur was ik op weg naar Mishnory in een auto die mij ter beschikking was gesteld door het Kommensale Boerencentrum van Oostelijk Homvashom, District Acht. Ik had een nieuw paspoort en vrij toegang tot alle Doorgangshuizen onderweg en een telegrafische uitnodiging voor het huis van de Eerste Kommensale Districts Commissionaris van Toegangswegen en -Havens, de heer Uth Shusgis in Mishnory.

De radio van de kleine wagen ging aan toen ik de motor startte en bleef aan terwijl de auto reed; dus luisterde ik de hele middag naar de radio terwijl ik door de grote, vlakke graanvelden van Oostelijk Orgoreyn reed. Er waren geen hekken (er zijn geen kuddedieren) maar wel een heleboel rivieren. Hij vertelde me over het weer, de oogst, de toestand van de wegen, hij waarschuwde me voorzichtig te rijden; hij vertelde me allerlei nieuws uit alle drieëndertig Districten, de productie van verschillende fabrieken, verschepingsinformatie uit verschillende zee- en rivierhavens; hij zong wat Yomesh liederen, en vertelde me toen weer over het weer. Het was allemaal erg vriendelijk na al het gebral dat ik in Erhenrang op de radio had gehoord. De aanval op Siuwensin werd niet genoemd, kennelijk wilde de Orgota regering opwinding voorkomen en niet aanwakkeren. Een kort officieel bulletin dat zeer vaak werd herhaald, zei eenvoudig dat de orde langs de Oostgrens werd gehandhaafd en dat ook zou blijven. Dat

vond ik prettig; het was geruststellend en niet provocatief en het had die rustige kracht die ik altijd in de Gethenen had bewonderd: de Orde wordt gehandhaafd…

Nu was ik blij dat ik uit Karhide weg was, een onsamenhangend land dat door een paranoïde, zwangere koning en een door zichzelf bezeten Regent tot geweld werd gedreven. Ik was blij dat ik met een rustig gangetje van veertig kilometer per uur door uitgestrekte, kaarsrechte graanlanden reed, onder een effen grijze lucht, naar een hoofdstad met een regering die in Orde geloofde.

Langs de weg stonden zeer veel borden (in tegenstelling tot de Karhidische wegen waar je maar moest raden of vragen welke kant je op moest) met het bevel bij het Inspectie Station van dat-en-dat Kommensale Gebied of Streek te stoppen, In deze binnenlandse douanekantoren moest je je papieren laten zien en werd genoteerd dat je was langs gekomen. Mijn papieren doorstonden elk onderzoek en na een zo kort mogelijk oponthoud gebaarde men dat ik kon doorrijden en vertelde men mij beleefd hoe ver het nog naar het volgende Doorgangshuis was als ik wilde eten of slapen, Met een snelheid van veertig kilometer per uur is het een aanzienlijke reis van de Noordelijke Vallei naar Mishnory, en ik moest tweemaal overnachten. Het voedsel in de Doorgangshuizen was saai, maar overvloedig, de bedden waren keurig; het enige dat ontbrak was privacy. En zelfs daar werd in zekere zin aan tegemoet gekomen door de terughoudendheid van mijn medereizigers. In geen van die pleisterplaatsen deed ik een kennis op of voerde ik een echt gesprek, hoewel ik het verscheidene malen probeerde. De Orgota schenen geen onvriendelijke mensen, maar ze waren absoluut niet nieuwsgierig; ze waren kleurloos, oppassend en ingetogen. Ik mocht ze wel. Ik had twee jaar kleur, woede en hartstocht achter de rug in Karhide. Een verandering stond mij wel aan.

Langs de oostoever van de grote rivier de Kunderer kwam ik op mijn derde morgen in Orgoreyn, bij Mishnory, de grootste stad op Winter.

In het zwakke zonlicht, tussen de herfstbuien, was het een vreemd uitziende stad, allemaal vlakke stenen muren met een paar smalle ramen die veel te hoog zaten, brede straten waarin de mensen net dwergen leken, straatlantaarns met belachelijk lange palen, daken zo steil als gevouwen handen, afdaken die vijfeneenhalve meter boven de grond uit de muren van de huizen staken als zinloze boekenplanken — een slecht geproportioneerde, belachelijke stad, in het zonlicht. Hij was niet gebouwd voor zonlicht. Hij was gebouwd voor de winter. In de winter, met die straten opgevuld met drie meter diepe, aangestampte, hardgerolde sneeuw, de steile daken met guirlandes van ijspegels, sleden geparkeerd onder de afdaken, de smalle

raamspleten geelglanzend in een sneeuwstorm, kon je de doelmatigheid van die stad zien, kon je zien hoe economisch hij was, hoe fraai.

Mishnory was schoner, groter en lichter dan Erhenrang, meer open en indrukwekkend. Het werd beheerst door grote gebouwen van geelachtig witte steen, eenvoudige, statige blokken, allemaal in een patroon gebouwd, waarin de kantoren en diensten van de Kommensale Regering waren ondergebracht en ook de belangrijkste tempels van de Yomesh cultus, die door de Kommensaliteit wordt gepropageerd. Er was geen wanorde en verwarring, geen gevoel dat je altijd in de schaduw leefde van een hoog en somber iets, zoals in Erhenrang; alles was eenvoudig, groots opgezet en ordelijk. Ik voelde me alsof ik net uit de middeleeuwen kwam en ik wilde dat ik die twee jaar niet in Karhide had verspild. Dit zag er tenminste uit als een land dat gereed was om het Oecumenisch Tijdperk binnen te treden. Ik reed een tijdje door de stad rond, bracht toen de auto naar het juiste Regionale Bureau en ging te voet naar de woning van de Eerste Kommensale Districts Commisionaris van Toegangswegen en -Havens. Ik had niet onderzocht of de uitnodiging een verzoek was of een beleefd bevel. *Nusuth*. Ik was in Orgoreyn om over de Oecumene te spreken en ik kon net zo goed hier beginnen als elders.

Mijn opvattingen over Orgota kalmte en zelfbeheersing werden bedorven door Commisionaris Shusgis, die me lachend en schreeuwend tegemoet kwam, allebei mijn handen greep in het gebaar dat Karhiders voor ogenblikken van grote persoonlijke ontroering reserveren, mijn armen op en neer pompte alsof hij mijn motor probeerde aan te slingeren, en een groet brulde aan de Ambassadeur van de Oecumene van de Bekende Werelden op Gethen.

Dat was een verrassing, want niet een van de twaalf of veertien Inspecteurs die mijn papieren hadden bestudeerd, had laten blijken dat hij mijn naam herkende, of de term Gezant of Oecumene — wat toch allemaal bij de Karhiders die ik had ontmoet in ieder geval vaag bekend was. Ik besloot dat Karhide de Orgota stations nooit gebruik had la-h ii maken van programma's die over mij gingen, maar dat zebhadden geprobeerd mij een nationaal geheim te laten zijn.

'Geen Ambassadeur, meneer Shusgis. Slechts gezant.'

'Toekomstig Ambassadeur dan. Ja, bij Meshe!' Shusgis, een stevige, glunderende man, bekeek me van top tot teen en lachte weer. 'U ziet er anders uit dan ik verwachtte, meneer Ai! Heel anders. Lang als een lantaarnpaal, zeiden ze, mager als een slededrijver, pikzwart en met scheve ogen — een ijsreus verwachtte ik, een monster! Niets daarvan, U bent alleen wat donkerder dan de meeste van ons.'

Aardkleurig,' zei ik.

'En u was in Siuwensin op de nacht van de inval? Bij de borsten

van Meshe! Wat leven we toch in een rare wereld. U zou gedood kunnen zijn terwijl u de brug over de Ey overstak, nadat u de hele ruimte heeft doorkruist om hier te komen. Nou! Nou! U bent hier. En er zijn een heleboel mensen die u willen zien en horen, die u eindelijk in Orgoreyn willen verwelkomen.'

Hij installeerde me onmiddellijk, zonder gezeur, in een deel van zijn huis. Als hoog ambtenaar en rijk man, leefde hij in een stijl die in Karhide zijn gelijke niet heeft, zelfs niet onder de heren van grote Domeinen. Het huis van Shusgis was een heel eiland, waarin meer dan honderd werknemers, huishoudelijk personeel, sekretarissen, technische adviseurs enzovoort, waren gehuisvest, maar geen verwanten, geen familie. Het systeem van de uitgebreide familiegroepen, van Haarden en Domeinen, werd in Orgoreyn, hoewel nog vaag te herkennen in de Kommensale structuur, verscheidene honderden jaren geleden 'genationaliseerd'.

Geen enkel kind boven de één jaar leeft bij zijn ouders; ze worden allemaal grootgebracht in de Kommensale Haarden. Er is geen status door afstamming. Persoonlijke testamenten zijn niet rechtsgeldig: een man die sterft laat zijn geld na aan de staat. Iedereen begint gelijk. Maar kennelijk blijft dat niet zo. Shusgis was rijk, en gul met zijn rijkdom. In mijn kamer vond ik een weelde waarvan ik niet wist dat die op Winter bestond — een douche, bijvoorbeeld. Er was een elektrische kachel en ook een goed gevulde open haard. Shusgis lachte: 'Ze hebben me verteld, hou de Gezant warm, hij komt van een warme wereld, een wereld die wel een oven lijkt, en hij kan niet tegen onze kou. Behandel hem alsof hij zwanger was, leg vachten op zijn bed, zet kachels in zijn kamer, verwarm zijn waswater en hou zijn ramen dicht! Is het naar uw zin? Zult u zich hier op uw gemak voelen? Vertel me alstublieft wat u hier nog meer zou willen hebben.'

Naar mijn zin? Niemand in Karhide had me, onder welke omstandigheden ook, ooit gevraagd of het naar mijn zin was.

'Meneer Shusgis,' zei ik vol gevoel, 'ik voel me volkomen thuis.'

Hij was niet tevreden voor hij nog een pesthryvacht op het bed had gelegd en meer hout op het vuur. 'Ik weet wat het is,' zei hij, 'toen ik zwanger was kon ik niet warm blijven — mijn voeten waren net ijsklompen, de hele winter heb ik voor het vuur gezeten. Lang geleden natuurlijk, maar ik herinner het me best!' — Gethenen krijgen gewoonlijk hun kinderen op jonge leeftijd; de meeste van hen gebruiken na hun vierentwintigste of zo anticonceptiemiddelen, en in het vrouwelijk stadium zijn ze na hun veertigste niet meer vruchtbaar. Shusgis was in de vijftig, vandaar zijn 'lang geleden natuurlijk', en het was inderdaad moeilijk je hem voor te stellen als een jonge moeder. Hij was een harde, slimme, joviale politicus, die alleen vriendelijk was als het hem te pas kwam en die alleen in zichzelf was geïnteresseerd.

Zijn soort kom je door de hele mensheid tegen. Ik had hem ontmoet op Aarde, op Hain en op Ollul. Ik zal hem ook wel in de Hel ontmoeten.

'U bent goed op de hoogte met mijn uiterlijk en mijn smaak, meneer Shusgis. Ik ben gevleid; ik dacht dat mijn roep me niet vooruit was gegaan.'

'Nee,' zei hij en hij begreep precies wat ik bedoelde, 'ze zouden u net zo lief onder een sneeuwhoop verborgen hebben gehouden daar in Erhenrang, he? Maar ze lieten u toch gaan; en toen beseften wij hier dat u niet zomaar een of andere Karhidische gek was, maar echt.'

'Ik geloof niet dat ik u kan volgen.'

'Nou, Argaven en zijn maats waren bang van u, meneer Ai — bang van u en blij uw rug te zien. Ze waren bang dat, als ze u slecht behandelden of tot zwijgen brachten, er dan een wraakoefening zou volgen. Een inval vanuit de ruimte, hé! Dus durfden ze u niet aan te raken. En ze probeerden u dood te zwijgen. Omdat ze bang voor u zijn en voor wat u naar Gethen brengt.'

Het was overdreven; ik was absoluut niet uit het nieuws gecensureerd in Karhide, tenminste zolang Estraven aan de macht was. Maar ik had al de indruk dat in Orgoreyn om een of andere reden weinig over mij bekend was, en Shusgis bevestigde mijn vermoedens.

'Dan bent u dus niet bang van hetgeen ik naar Gethen breng?'

'Neen, zeker niet, meneer!'

'Ik soms wel.'

Daarop verkoos hij hartelijk te lachen. Ik zwakte mijn woorden niet af. Ik ben geen handelsreiziger die de Vooruitgang aan de Inboorlingen probeert te slijten. Wij moeten elkaar als gelijken tegemoet kunnen treden, met wat wederzijds begrip en vertrouwen, voor mijn zending zelfs maar kan beginnen.

'Meneer Ai, er zijn een heleboel mensen die u willen ontmoeten, hoge pieten en lage pietjes, en sommigen daarvan zijn degenen met wie u zult willen spreken, de mensen die de dingen laten gebeuren. Ik heb de eer u hier te ontvangen voor mijzelf opgeëist omdat ik een groot huis heb en omdat ik bekend sta als een neutraal soort mens, geen Dominant en geen Vrijhandelaar, gewoon een eenvoudige Commissionaris die zijn werk doet en bij wie je geen gevaar loopt voor roddelpraatjes over bij wie je in huis bent.'

Hij lachte. 'Maar dat betekent dat u veel buitenshuis zult eten, als u het niet erg vindt.'

'Ik sta geheel tot uw dienst, meneer Shusgis.'

'Dan is er vanavond een klein souper bij Vanake Slose.'

'Kommensaal van Kuwera — Derde District, nietwaar?' Ik had natuurlijk wat huiswerk gedaan voor ik hierheen kwam. Hij maakte een heleboel drukte over mijn welwillendheid me te verwaardigen iets

over zijn land te weten te komen. De omgangsvormen hier waren inderdaad heel anders dan in Karhide; daar zou hij met zijn drukte zijn eigen shifgrethor of die van mij hebben beledigd; ik wist niet precies welke van de twee, maar het een of het ander zou zijn gebeurd — dat was met bijna alles het geval.

Vanwege het feit dat ik mijn goede Erhenrangse kleren was kwijtgeraakt in de aanval op Siuwensin, had ik kleren nodig waarmee ik naar diners kon gaan, dus nam ik die middag een Regelingstaxi naar de stad en kocht ik een Orgota uitmonstering. Hieb en hemd waren net als in Karhide, maar in plaats van een zomerbroek droegen ze het hele jaar door beenkappen tot op de dij, lelijk en omslachtig; de kleuren waren schreeuwende blauwen en roden en de stof en de snit waren allemaal een beetje armoedig. Het was confectiewerk. De kleren lieten me zien wat deze stevige, indrukwekkende stad miste: sierlijkheid. Maar sierlijkheid is slechts een geringe prijs voor Verlichting en ik betaalde die graag. Ik ging terug naar het huis van Shusgis en genoot van het hete water dat overal tegelijk vandaan kwam in een soort prikkelende nevel. Ik dacht aan de koude metalen badkuipen van Oostelijk Karhide waar ik de afgelopen zomer in had zitten klappertanden en rillen, en aan de ijsomrande kom op mijn kamer in Erhenrang. Was dat sierlijkhcid? Lang leve het gemak! Ik trok mijn vrolijke inde kostuum aan en reed met Shusgis in zijn eigen wagen met chauffeur naar het souper. In Orgoreyn zijn er meer bedienden en meer diensten dan in Karhide. Dat komt doordat alle Orgota werknemers van de staat zijn; de staat moet alle burgers van werk voorzien, en doet dat ook. Dat is tenminste de algemeen aanvaarde verklaring, hoewel die, zoals de meeste economische verklaringen, op een bepaalde manier het belangrijkste punt over het hoofd schijnt te zien.

Er bevonden zich twintig à dertig gasten in de fel verlichte, hoge, witte ontvangkamer van Kommensaal Slose, drie ervan Kommensaals en kennelijk allen op een of andere manier aanzienlijk. Dit was meer dan een groep Orgota die nieuwsgierig waren naar de ‘vreemdeling’. Ik was geen bezienswaardigheid, zoals een heel jaar lang in Karhide; geen rariteit; geen raadsel. Het leek wel alsof ik een sleutel was.

Welke deur moest ik dan openmaken? Sommigen van hen hadden daar wel idee van, deze staatslieden en hoogwaardigheidsbeklеders die mij zo overhartelijk begroetten, maar ik had dat niet.

Daar zou ik ook onder het eten niet achter komen. Over geheel Winter, zelfs in het ijzige Perunter, wordt het als afschuwelijk vulgair beschouwd om onder het eten over zaken te praten. Dus stelde ik onmiddellijk mijn vragen uit toen het souper werd opgediend en wijdde ik me aan een kleverige vissoep, aan mijn gastheer en aan mijn medegasten. Slose was een tenger, vrij jong persoon, met ongewoon

lichte, heldere ogen en een gedempte, indringende stem; liij zag eruit als een idealist, als een toegewijde ziel. Zijn manier van doen stond me wel aan, maar ik vroeg me af waaraan hij zo toegewijd was. Aan mijn linkerhand zat een andere Kommensaal, een kereltje met een dik gezicht, dat Obsle heette. Hij was dik, vriendelijk en nieuwsgierig. Bij de derde lepel soep vroeg hij me al of ik voor de duivel echt op een andere wereld was geboren — hoe was het daar — warmer dan Gethen, zei iedereen — hoe warm?

'Nou, op Aarde sneeuwt het op deze breedtegraad nooit.'

'Het sneeuwt er nooit. Het sneeuwt er nooit?' Hij lachte oprecht geamuseerd, zoals een kind lacht om een goed leugentje, zodat je door zult gaan.

'De gebieden om onze poolcirkels zijn vrijwel gelijk aan uw bewoonbare streken; onze laatste Ijstijd ligt verder achter ons dan die van u, maar hij is nog niet voorbij, ziet u. In de grond lijken Terra en Getheri erg veel op elkaar. Alle bewoonde werelden. De mens kan slechts binnen een smalle strook leven; Gethen is het ene uiterste…'

'Dan zijn er dus werelden die warmer zijn dan die van u?'

'De meeste zijn warmer. Sommige zijn echt heet; Gde bijvoorbeeld. Die bestaat voor het grootste deel uit zand en rotswoestijn. Het was er al warm om mee te beginnen, en een uitbuitersbeschaving heeft er vijftig à zestigduizend jaar geleden het natuurlijk evenwicht verstoord; alle wouden verstookt als brandhout, als het ware. Er wonen nog veel mensen, maar het lijkt er — als ik die Tekst goed begrijp — op het beeld dat de Yomeshta hebben van de plaats waar dieven na hun dood heengaan.'

Obsle grijnsde, een rustige, waarderende grijns die me hem plotseling heel anders deed beoordelen.

'Er is een aantal subgroepen van de cultus die beweren dat die Tussenperioden na-het-leven, inderdaad lichamelijk plaats vinden op andere werelden, andere planeten in het bestaande heelal. Bent u die gedachte al tegengekomen, meneer Ai?'

'Nee; ik ben op heel wat verschillende manieren beschreven, maar niemand heeft me nog verklaard als een geest.' Terwijl ik dat zei keek ik toevallig naar rechts, en terwijl ik het woord 'geest' uitsprak, zag ik er een. Donker, in donkere kleren, zwijgend en schimmig, zat hij daar naast me, het spook aan het banket.

Obsle was in beslag genomen door zijn andere buurman en de meeste aanwezigen luisterden naar Slose aan het hoofd van de tafel. Ik zei zachtjes: 'Ik had niet verwacht u hier te zien, heer Estraven.'

'Het onverwachte maakt het leven mogelijk,' zei hij.

'Er is mij een boodschap voor u toevertrouwd.'

Hij keek me vragend aan.

'Hij is in de vorm van geld — een gedeelte van uw eigen geld —

Foreth rem ir Osboth stuurt het. Ik heb het bij me, in het huis van de heer Shusgis. Ik zal ervoor zorgen dat u het krijgt.'

'Dat is vriendelijk van u, meneer Ai.'

Hij was kalm, bedaard, onderworpen — een banneling die zich in een vreemd land met zijn verstand in leven hield. Hij scheen niet van plan met me te praten, en ik was blij dat ik niet met hem hoefde te spreken. Hoewel ik al mijn aandacht op die ingewikkelde en machtige Orgota richtte, die mij tot vriend wilden hebben of mij wilden gebruiken, was ik me tijdens dat lange, zware, woordrijke banket, toch af en toe scherp bewust van hem; van zijn zwijgende aanwezigheid; van zijn donkere, afgewende gelaat. Even kwam het in me op dat ik niet uit eigen vrije wil naar Mishnory was gekomen om geroosterde zwartvis te eten met de Kommensaals; en dat ook zij niet degenen waren die mij hier hadden gebracht. Hij had het gedaan. Maar ik verwierp het weer als volkomen ongegrond.

9. ESTRAVEN DE VERRADER

Een verhaal uit Oostelijk Karhide, zoals in Gorinhering verteld door Tobord Chorhawa, en opgetekend door G.A. Het verhaal is in verschillende versies bekend en de reizende toneelgroepen ten oosten van de Kargav hebben een hierop gebaseerd 'habben'-spel op hun repertoire.

Lang geleden, voor de dagen van Koning Argaven I, die van Karhide één koninkrijk maakte, was er een bloedvete tussen het Domein Stok en het Domein Estre in Kermland,; Al drie generaties lang werd de vete uitgevochten met rooftochten en hinderlagen en hij kon niet worden bijgelegd, want het was een geschil over een stuk land. Vruchtbaar land is zeldzaam in Kerm, en de trots van een Domein ligt in de lengte van zijn grenzen en de heren van Kermland zijn trotse licht ontvlambare mannen, die zwarte schaduwen werpen.

Het geschiedde dat de bloedzoon van de Heer Estre, een jongeman, in de maand Irrem op ski's het IJsvoetmeer overstak op jacht naar pesthry en daarbij op slecht ijs raakte en in het meer viel. Hoewel hij zich uiteindelijk uit het water wist te werken door een ski als hefboom te gebruiken op een steviger stuk ijs, was hij uit het water bijna even slecht af als in het water, want hij was volkomen doorweekt, de lucht was *kurem* (*vochtig weer, van –18° C tot –29° C*) en de avond viel. Hij had geen enkele hoop Estre te bereiken dat dertien kilometer heuvelopwaarts ligt en hij ging dus op pad naar het dorp Ebos aan de noordelijke oever van het meer. Toen de nacht inviel, rolde de mist omlaag van de gletsjer en verspreidde zich helemaal over het meer zodat hij niet kon zien waar hij heen moest, noch waar hij zijn ski's moest neerzetten. Hij ging langzaam verder omdat hij bang was voor slecht ijs, maar toch haastig omdat de kou al aan zijn botten knaagde en het niet lang zou duren voor hij zich niet meer kon bewegen. Eindelijk zag hij een licht voor zich uit in de nachtelijke mist. Hij gooide zijn ski's af, want de meeroever was moeilijk begaanbaar en hier en daar sneeuwvrij. Zijn benen konden hem nauwelijks nog dragen en hij worstelde zo goed en zo kwaad als het ging in de richting van het licht. Hij was helemaal afgedwaald van de weg naar Ebos. Dit was een klein huis dat helemaal alleen stond in een bos van thorebomen, zoals alle bossen van Kermland, en ze groeiden dicht om het huis heen en niet hoger dan het dak. Hij sloeg met zijn handen op de deur en riep hard, en iemand deed de deur open en bracht hem bij het vuur.

Er was daar niemand anders, alleen deze ene persoon. Hij trok Estraven zijn kleren uit, die wel van ijzer leken door al het ijs, en hij stopte hem naakt tussen een stapel vachten en verdreef met de

warmte van zijn eigen lichaam de vorst uit Estravens handen en voeten en zijn gezicht en hij gaf hem warm bier te drinken. Eindelijk kwam de jongeman weer tot zichzelf en hij keek naar degeen die voor hem zorgde.

Dat was een vreemdeling, net zo jong als hijzelf. Ze keken elkaar aan. Beiden waren ze mooi, met een sterk skelet en fijne trekken, recht en donker. Estraven zag in het gezicht van de ander het vuur van de kemmer branden.

Hij zei: 'Ik ben Arek van Estre.'

De ander zei: 'Ik ben Therem van Stok.'

Toen lachte Estraven, want hij was nog zwak, en hij zei: 'Heb je me helemaal tot leven gewarmd om me nu te doden, Stokven?'

De ander zei: 'Nee.'

Hij stak zijn hand uit en raakte die van Estraven aan, alsof hij zich ervan wilde vergewissen dat alle kou was verdreven. En hoewel Estraven nog ongeveer twee dagen van kemmer af was, voelde hij bij die aanraking ook in zichzelf het vuur oplaaien. Dus zaten ze daar zwijgend enige tijd met de handen ineen.

'Ze zijn hetzelfde,' zei Stokven en hij legde zijn handpalm tegen die van Estraven om te laten zien dat het zo was: hun handen hadden dezelfde lengte en vorm; vinger voor vinger pasten ze bij elkaar als de handen van een man die de palmen tegen elkaar houdt.

'Ik heb je nooit eerder gezien,' zei Stokven. 'We zijn doodsvijanden.' Hij stond op, gooide hout op het vuur in de haard en kwam weer naast Estraven zitten.

'We zijn doodsvijanden,' zei Estraven. 'Maar ik zou met jou kemmering willen zweren.'

'En ik met jou,' zei de ander. Toen zworen ze elkaar kemmering en in Kermland mocht die eed van trouw, net als nu nog, niet worden verbroken, en niet door een andere worden vervangen. Die nacht en de dag die erop volgde en de nacht die erop volgde, brachten ze door in de hut in het bos bij het bevroren meer. De volgende morgen kwam er een groep mannen van Stok naar de hut. Een van hen kende de jonge Estraven van gezicht. Hij zei geen woord en gaf geen waarschuwing maar trok zijn mes en stak Estraven voor Stokvens ogen in de keel en de borst en de jongeman viel bloedend in de koude haard, dood.

'Hij was de opvolger van Estre,' zei de moordenaar. Stokven zei: 'Leg hem op je slee, en breng hem naar Estre om hem te laten begraven.'

Hij ging terug naar Stok. De mannen vertrokken met Estravens lijk op de slee, maar ze lieten het diep in het thorewoud achter om het door wilde dieren te laten verscheuren en keerden diezelfde avond nog naar Stok terug. Therem stond op voor zijn bloedmoeder, Heer

Harish rem ir Stokven en zei tot de mannen: ‘Hebben jullie gedaan wat ik had gevraagd?’ Ze antwoordden: ‘Ja,’ Therem zei; ‘Jullie liegen, want jullie zouden Estre nooit levend hebben verlaten. Deze mannen hebben een bevel van mij niet uitgevoerd en gelogen om hun ongehoorzaamheid te verbergen: ik eis dat ze worden verbannen.’ Heer Harish stond dat toe en ze werden verdreven uit haard en wet.

Vlak daarna verliet Therem zijn Domein met de mededeling dat hij enige tijd in de Sterkte Rotherer wilde wonen, en pas een jaar later keerde hij terug naar Stok. Maar in het Domein van Estre zochten ze naar Arek in de bergen en de vlakten en ze rouwden om hem: zware rouw de hele zomer en de herfst, want hij was het enige bloedkind van de heer. Maar aan het eind van de maand Thern, toen de winter zwaar over het land lag, kwam er een man op ski’s de berg op, die aan de poortwachter van Estre een in bont gewikkeld bundeltje gaf met de woorden: ‘Dit is Therem, de zoon van Estres zoon.’ Toen was hij de berg al weer af op zijn ski’s, als een steentje dat over het water keilt, voor iemand er aan dacht hem tegen te houden.

In het bundeltje vachten lag een pasgeboren kind te huilen. Ze brachten het kind bij Heer Sorve en vertelden hem wat de vreemdeling had gezegd; en de oude bedroefde heer herkende in het kind zijn verloren zoon Arek. Hij beval dat het kind moest worden grootgebracht als een zoon van de Binnenste Haard en dat hij Therem zou heten, hoewel die naam nooit werd gebruikt door de families van Estre.

Het kind groeide op tot een mooie, fijne en sterke knaap; hij was somber van aard en zwijgzaam; toch zagen allen dat hij op de verloren Arek leek. Toen hij volwassen was benoemde Heer Sorve hem in de koppigheid van zijn ouderdom tot opvolger van Estre. Toen kwam er een toorn in het hart van Sorves kemmeringzonen, allen sterke mannen in de bloei van hun leven, die allang op de titel wachtten. Ze legden een hinderlaag voor de jonge Therem toen hij alleen op pesthryjacht ging in de maand Irrem. Maar hij was gewapend en het kwam niet onverwacht. Hij schoot twee van zijn haardbroeders neer in de dikke mist die in het dooiweer over het IJsvoetmeer hing, en de derde bevocht hij met een mes, man tegen man, en eindelijk doodde hij hem, hoewel hij zelf diepe wonden had in zijn hals en zijn borst. Toen stond hij in de mist die over het ijs hing bij het lichaam van zijn broeder en hij zag dat de avond viel.

Hij werd misselijk en zwak door het bloedverlies uit zijn wonden en hij wilde naar het dorp Ebos gaan voor hulp; maar in de vallende duisternis raakte hij de weg kwijt en kwam hij bij een thorebos op de oostelijke oever van het meer. Daar zag hij een verlaten hut die hij binnenging en omdat hij te zwak was om een vuur te maken viel hij neer in de koude haard en lag daar met zijn ongestelpte wonden.

Er kwam iemand uit de nacht, een eenzame man. Hij stond stil in de deuropening en staarde zwijgend naar de man die daar bloedend in de haard lag. Toen trad hij haastig binnen, maakte een bed van vachten die hij uit een oude kast haalde en hij maakte een vuur en reinigde Therems wonden en verbond ze. Toen hij zag dat de jongeman naar hem keek, zei hij; ‘Ik ben Therem van Stok.’

‘Ik ben Therem van Estre.’

Ze zwegen allebei een ogenblik. Toen lachte de jongeman en hij zei: ‘Heb je mijn wonden verbonden om me nu te doden, Stokven?’

‘Nee,’ zei de oudere man.

Estraven vroeg: ‘Hoe komt het dat u, de Heer van Stok, hier toevallig helemaal alleen bent in dit omstreden gebied?’

‘Ik kom hier vaak,’ antwoordde Stokven.

Hij voelde de jongeman de pols en de hand om te zien of hij koorts had en daarbij legde hij even zijn handpalm tegen die van Estraven; en vinger voor vinger waren de twee handen gelijk, als de twee handen van één man.

‘Wij zijn doodsvijanden,’ zei Stokven.

Estraven antwoordde: ‘Wij zijn doodsvijanden. Toch heb ik u nooit eerder gezien.’

Stokven wendde zijn gezicht af. ‘Ik heb jou één keer gezien. Heel lang geleden,’ zei hij. ‘Ik wilde dat er vrede was tussen onze huizen.’

Estraven zei: ‘Ik wil vrede met u zweren.’

Dat deden ze en toen zeiden ze niets meer en de gewonde man sliep. De volgende morgen was Stokven verdwenen, maar er kwam een groep dorpelingen uit Ebos naar de hut die Estraven naar huis droegen, naar Estre. Daar durfde niemand zich nog tegen de wil van de oude heer te verzetten, waarvan de juistheid zeer duidelijk was neergeschreven op het ijs van het meer, met het bloed van drie mannen; en toen Sorve stierf werd Therem Heer van Estre.

Binnen het jaar maakte hij een eind aan de oude vete door de helft van het omstreden gebied aan het Domein van Stok te geven. Daarom, en om het doden van zijn haardbroeders werd hij Estraven de Verrader genoemd. Toch krijgen kinderen in dat Domein nog steeds zijn naam, Therem.

10. GESPREKKEN IN MISHNORY

Toen ik de volgende morgen aan een laat ontbijt zat dat me in mijn suite in het huis van Shusgis werd opgediend, liet de huistelefoon een beleefd geblaat horen. Toen ik hem inschakelde, hoorde ik een stem in het Karhidisch zeggen: 'Therem Harth hier. Mag ik boven komen?'

'Graag.'

Ik was blij die ontmoeting meteen achter de rug te hebben. Het was duidelijk dat er geen redelijke betrekking tussen Estraven en mezelf kon bestaan. Zelfs hoewel zijn ongemak en zijn verbanning in ieder geval in naam door mij waren veroorzaakt, kon ik de verantwoordelijkheid voor wat er was gebeurd niet op me nemen, voelde ik totaal geen schuld; in Erhenrang had hij me noch zijn handelingen noch zijn motiveringen duidelijk gemaakt en ik kon de kerel niet vertrouwen. Ik wenste wel dat hij niets te maken had met deze Orgota die mij als het ware hadden geadopteerd, Zijn aanwezigheid was verwarrend en maakte alles ingewikkelder.

Hij werd naar mijn kamer gebracht door een van de vele huisbedienden. Ik liet hem plaatsnemen in een van de grote, zachte stoelen en bood hem ontbijtbier aan. Hij weigerde. Hij gedroeg zich niet verlegen — als hij ooit verlegen was geweest had hij dat nu ver achter zich gelaten — maar ingetogen: aarzelend, gereserveerd.

'De eerste echte sneeuwbui.' zei hij en toen hij mij naar het met een zwaar gordijn afgesloten raam zag kijken: 'Heeft u nog niet naar buiten gekeken?'

Ik deed het en zag de dichte sneeuw op de zachte bries omlaagdwarrelen in de straat en over de witte daken; die nacht was er al een paar centimeter sneeuw gevallen. Het was Odarhad Gor, de 17e van de eerste herfstmaand. 'Het is vroeg,' zei ik, een ogenblik betoverd door de witte sneeuw.

'Ze voorspellen dit jaar een strenge winter.'

Ik liet de gordijnen open. Het sombere, effen licht van buiten viel over zijn donkere gezicht. Hij zag er ouder uit. Hij had het moeilijk gehad sinds ik hem voor het laatst zag in het Rode Hoekhuis van het Paleis van Erhenrang naast zijn eigen haardvuur.

Hier heb ik wat mij verzocht werd mee te nemen.' zei ik, en ik gaf hem het in folie gewikkelde pakje geld, dat ik op de tafel had klaargelegd toen hij belde. Hij nam het aan en bedankte me ernstig. Ik was niet gaan zitten. Na een ogenblik stond hij op, het pakje nog in zijn hand.

Mijn geweten jeukte een beetje, maar ik krabde niet. Ik wilde hem ontmoedigen mij weer op te zoeken. Dat dit inhield dat ik hem

moest vernederen was jammer. Hij keek me recht aan. Hij was kleiner dan ik natuurlijk, stevig en met korte benen, nog kleiner dan veel vrouwen van mijn ras. Maar toen hij naar me keek scheen hij niet naar me op te kijken. Ik ontweek zijn ogen. Ik bekeek de radio op de tafel met geveinsde belangstelling.

'Men kan niet alles geloven wat men hier op de radio hoort,' zei hij vriendelijk. 'Toch lijkt het me dat u hier in Mishnory wat inlichtingen en advies nodig zult hebben.'

'Er schijnt een flink aantal mensen gaarne bereid die te verstrekken.'

'En veiligheid ligt in grote aantallen, hè? Tien mensen zijn betrouwbaarder dan één mens. Neem me niet kwalijk, ik moet geen Karhidisch spreken, dat vergat ik.' Hij ging verder in Orgota: 'Bannelingen moeten nooit hun geboortetaal gebruiken; die klinkt bitter uit hun mond. En deze taal past beter bij een verrader, vind ik; druipt van je tanden als suikerstroop. Meneer Ai, ik heb het recht u te bedanken. U hebt mij en mijn oude vriend en kemmering Ashe Foreth een dienst bewezen, en in zijn naam en de mijne eis ik dat recht op. Mijn dank komt in de vorm van een advies.' Hij zweeg even; ik zei niets. Ik had hem nog nooit zulke harde, uiterst beleefde taal horen gebruiken en ik had er geen idee van wat het betekende. Hij ging verder: 'U bent hier in Mishnory wat u niet was in Erhenrang. Daar zeiden ze dat u het was; hier zullen ze zeggen dat u het niet bent. U bent het werktuig van een partij. Ik raad u aan voorzichtig te zijn met u te laten gebruiken. Ik raad u aan uit te vissen welke de vijandige partij is en wie het zijn, en u nooit door hen te laten gebruiken, want ze zullen u niet goed gebruiken.'

Hij zweeg. Ik stond op het punt hem te vragen wat duidelijker te zijn, maar hij zei: 'Vaarwel, meneer Ai,' draaide zich om en vertrok. Ik stond als verdoofd. Die man was net een elektrische schok — niets waaraan je hem kon vasthouden en je weet niet wat je heeft getroffen.

In ieder geval had hij de vredige zelfvergenoegde stemming waarin ik had ontbeten grondig bedorven. Ik liep naar liet smalle raam en keek naar buiten. De sneeuw was wat dunner geworden. Het was een prachtig gezicht; de sneeuw zweefde rond in witte klonters en wolken, als de kersenbloesems in de boomgaarden van mijn huis, wanneer er een voorjaarsbries van de groene hellingen van Borland blaast, waar ik ben geboren: op Aarde, de warme Aarde, waar de bomen in het voorjaar in bloei staan. Plotseling was ik vreselijk terneergeslagen en had ik enorm heimwee. Ik was nu al twee jaar op deze verdomde planeet, en de derde winter was al aan de gang voor zelfs de herfst was begonnen — maanden en maanden van onbarmhartige kou, hagel, ijs, wind, regen, sneeuw, kou, koud binnen, koud buiten, koud tot op het bot en tot op het merg van het bot. En al

die tijd helemaal in mijn eentje, vreemd en eenzaam, zonder één ziel die ik kon vertrouwen. Arme Genly, zullen we even huilen. Onder me zag ik Estraven uit het huis de straat opstappen, een donkere, gedrongen gestalte in het vlakke, vage, grijzige wit van de sneeuw. Hij keek om zich heen en maakte de losse riem van zijn hieb vast — hij droeg geen jas. Hij liep door de straat met een vlugge, preciese elegantie, een levendigheid waardoor het op dat ogenblik leek alsof hij het enige levende wezen in Mishnory was.

Ik keerde terug naar de warme kamer. Het stoffige comfort ervan benauwde me, de kachel, de zachte stoelen, het bed met de stapel vachten, de kleden, de gordijnen, doeken en bontjes.

Ik trok mijn winterjas aan en ging naar buiten om te wandelen, in een onaangename stemming in een onaangename wereld.

Die dag moest ik lunchen met Kommensaal Obsle en Kommensaal Yegey en anderen die ik de vorige avond had ontmoet en ik zou worden voorgesteld aan een paar mensen die ik nog niet had ontmoet. De lunch staat gewoonlijk klaar op een buffet en wordt staand gegeten, misschien wel om je niet het gevoel te geven dat je de hele dag aan tafel zit. Maar voor deze formele gelegenheid waren er tafels gedekt en het buffet was geweldig, achttien of twintig hete en koude schotels, de meeste variaties op sube-eieren en broodappel. Voor het taboe op zakelijke gesprekken inging, merkte Obsle die bij het buffet zijn bord stond vol te laden met beignets van sube-eieren, tegen me op: ‘Die vent die Mersen heet is een spion uit Erhenrang, en Gaum daar is openlijk een agent van de Sarf, weet je.’ Hij sprak lichtjes, lachte alsof ik een grappige opmerking had geplaatst en liep door naar de gepekelde zwartvis.

Ik had er geen idee van wat de Sarf was.

Terwijl de mensen plaatsnamen kwam er een jongeman binnen die iets tegen de gastheer, Yegey, fluisterde die zich daarna tot ons wendde. ‘Nieuws uit Karhide,’ zei hij. ‘Koning Argaven heeft vanmorgen een kind gebaard, maar het stierf al binnen een uur.’

Het was even stil, toen klonk er geroezemoes en toen lachte de knappe man die Gaum heette en hij hief zijn bierkroes omhoog. ‘Mogen alle Koningen van Karhide zo lang leven!’ riep hij. Sommigen dronken de toast met hem mee, de meesten niet.

‘Bij Meshe, lachen om de dood van een kind!’ zei een dikke, oude man in het paars die zich naast me liet neer ploffen; zijn beenkappen rimpelden als een rok om zijn benen en zijn gezicht was vertrokken van afkeer.

Nu werd er gesproken over wie van zijn kemmeringzonen Argaven tot opvolger zou benoemen — want hij was al over de veertig en zou nu absoluut zelf geen kind meer kunnen krijgen — en hoelang Tibe nog Regent zou blijven. Sommigen dachten dat het Regentschap

nu wel onmiddellijk zou zijn afgelopen, anderen betwijfelden dat. ‘Wat denkt u, meneer Ai?’ vroeg de man Mersen, die Obsle had aangeduid als een agent van Karhide, en dus waarschijnlijk een van Tibes eigen mensen. ‘U komt net uit Erhenrang, wat zeggen ze daar over die geruchten dat Argaven eigenlijk zonder het openbaar te maken afstand heeft gedaan, dat hij de slede aan zijn neef heeft overgedragen?’

‘Tja, ik heb dat gerucht wel gehoord, ja.’

‘Denkt u dat er enige grond in zit?’

‘Ik heb er geen idee van,’ zei ik en op dat moment kwam de gastheer tussenbeide met een opmerking over het weer; want de mensen waren begonnen te eten.

Nadat de bedienden de borden en het enorme slagveld van lekkernijen hadden opgeruimd, bleven we allemaal om de lange tafel zitten; er werden kleine kommetjes met sterke drank rondgediend, levenswater noemden ze het, zoals mensen meestal doen; en ze stelden me vragen.

Na mijn onderzoek door de doktoren en wetenschapsmensen van Erhenrang had ik nooit meer tegenover een groep mensen gestaan die wilden dat ik hun vragen beantwoordde. Weinig Karhiders, zelfs de vissers en de boeren bij wie ik in mijn eerste maanden had doorgebracht, hadden hun nieuwsgierigheid — die vaak zeer groot was — willen bevredigen door eenvoudig iets te vragen. Ze waren ingekeerd, eenzelvig en indirect; ze hielden niet van vragen en antwoorden. Ik dacht aan de Sterkte Otherhord, aan wat Faxe de Wever had gezegd over antwoorden… Zelfs de deskundigen hadden hun vragen beperkt tot strikt lichamelijke onderwerpen, zoals de klierfunkties en de bloedsomloop waarin ik het meest van de Getheense norm afweek. Ze hadden bijvoorbeeld nooit gevraagd hoe de voortdurende seksualiteit van mijn volk de sociale instelling beïnvloedde, hoe wij onze permanente ‘kemmer’ aanpakten. Ze luisterden goed toen ik het ze vertelde; de psychologen luisterden toen ik ze over de denktaal vertelde; maar niet een van hen had zichzelf ertoe kunnen brengen genoeg algemene vragen te stellen om zich een afdoende beeld te kunnen vormen van de Terraanse of Oecumenische maatschappij — behalve misschien Estraven.

Hier waren ze niet zo gebonden door overwegingen van prestige en trots, en vragen waren hier kennelijk noch beledigend voor de vrager noch voor degene aan wie ze werden gesteld. Maar al gauw zag ik dat sommige van de vragenstellers erop uit waren me in de val te lokken, te bewijzen dat ik niet echt was. Dat bracht me even van mijn stuk. In Karhide had ik natuurlijk ook ongeloof ontmoet, maar zelden opzettelijke ongelovigheid. Tibe had die dag van de parade in Erhenrang een ingewikkelde show weggegeven van meedoen-met-de-

bedriegerij, maar ik wist nu dat dat een onderdeel was van het spel dat hij speelde om Estraven in ongenade te laten vallen, en ik vermoedde dat Tibe me eigenlijk wel geloofde. Hij had tenslotte mijn schip gezien, de kleine landingsboot die me op de planeet had afgezet; hij had samen met iedereen vrije toegang tot de rapporten van de werktuigkundigen over het schip en de weerwort. Geen van deze Orgota had het schip gezien. Ik kon ze de weerwort laten zien, maar dat was geen erg overtuigend Vreemd Voorwerp, daar het zo onbegrijpelijk was dat het net zo goed vals kon zijn als echt.

De oude Wet van het Culturele Embargo verhinderde in dit stadium de invoer van begrijpelijke, na te maken voorwerpen, en dus had ik niets anders bij me dan het schip en de weerwort, mijn doos met foto's, de absolute vreemdheid van mijn lichaam en de onbewijsbare eenheid van mijn geest. De foto's gingen de hele tafel rond en werden bekeken met de uitdrukkingsloze gezichten die je aantreft bij mensen die foto's van iemand zijn familieleden bekijken. De vragen gingen verder. Wat, vroeg Obsle, was de Oeumene — een wereld, een verbond van werelden, een plaats, een regering?

'Nou ja, alles wat u opnoemt, en ook weer niet, Oecumene is ons Terraanse woord; in de algemene taal heet het de Huishouding; in Karhide zou het Haard zijn. In Orgota weet; ik het niet, ik ken de taal nog niet goed genoeg. Niet de Kommensaliteit, denk ik, hoewel er ongetwijfeld overeenkomsten zijn tussen de Kommensale Regering en de Oecumene. Maar de Oecumene is in wezen eigenlijk helemaal geen regering. Hij is een poging het mystieke met het politieke te herenigen, en is als zodanig voornamelijk een mislukking; maar dat mislukken heeft de mensheid tot nu toe meer goed gedaan dan het slagen van zijn voorgangers. Hij is een maatschappij en hij heeft, tenminste latent, een beschaving. Hij is een vorm van onderwijs; in bepaald opzicht is hij een soort heel grote school — maar dan heel erg groot. Maar het wezen ervan vormen de motieven van communicatie en samenwerking, en daarom is hij in een ander opzicht een verbond of een unie van werelden die een bepaalde graad van gecentraliseerde, conventionele organisatie hebben. Dat aspect, het Verbond, wordt nu door mij vertegenwoordigd. De Oecumene als politiek lichaam functioneert via coördinatie, niet volgens regels. Hij dringt geen wetten op; beslissingen worden genomen na beraad en stemming, niet door eenheid of bevel. Als economisch lichaam is hij verschrikkelijk actief, zorgt voor communicatie tussen de werelden en houdt de handel tussen de Tachtig Werelden in evenwicht. Vierentachtig om precies te zijn, als Gethen tot de Oecumene toetreedt…'

'Wat bedoelt u, dringt geen wetten op?' zei Slose.

'Er zijn geen wetten. De Lidstaten volgen hun eigen wetten; als ze geschillen hebben, bemiddelt de Oecumene, probeert hij een

wettelijke of ethische aanpassing of vergelijk of keuze te bereiken. Als de Oecumene ooit zal falen als experiment in het superorganische, zal hij een vredesmacht moeten worden, een politiemacht moeten ontwikkelen, enzovoort. Maar dat is in dit stadium nog niet nodig. Alle centrale werelden zijn nog herstellende van een ramp vaft een paar eeuwen geleden, ze herontdekken verloren kundigheden en verloren ideeën, leren weer praten…'

Hoe kon ik het Tijdperk van de Vijand en de naweeën daarvan uitleggen aan een Volk dat geen woord heeft voor oorlog?

'Dit is geweldig fascinerend, meneer Ai,' zei de gastheer, Kommensaal Yegey, een tenger, parmantig, lijzig sprekend kereltje met pientere ogen. 'Maar ik snap niet wat ze met ons zouden moeten. Ik bedoel daarmee, wat hebben ze nou aan een vierentachtigste wereld? En naar ik aanneem, niet eens zo'n erg slimme wereld, want we hebben geen sterrenschepen, en zij allemaal wel.'

'Geen van ons had die, tot de Hainsen en de Cetianen arriveerden. En een heleboel werelden kregen ze toen eeuwenlang nog niet, tot de Oecumene de regels vastlegde voor wat u hier geloof ik Vrijhandel noemt.' Daar moest iedereen om lachen want dat was de naam van Yegey's partij of groep in de Kommensaliteit. 'Eigenlijk probeer ik hier de Vrijhandel te vestigen. Natuurlijk niet alleen handel in goederen, maar in kennis, technologie, ideeën, filosofie, kunst, medicijnen, wetenschap, theorieën… Ik betwijfel of er veel lichamelijk reizen tussen Gethen en de andere werelden zal plaatsvinden. We zitten hier zeventien lichtjaren van de dichtstbijzijnde Oecumenische wereld vandaan. Ollul, een planeet van de ster die jullie Asyomse noemen; de verste is tweehonderdvijftig lichtjaren hiervandaan en zelfs de zon van die planeet is hier niet zichtbaar. Met de weerwort communicator zou je met die wereld kunnen spreken als over de radio met een naburige stad. Maar ik betwijfel het of je de mensen ervan ooit zou ontmoeten… Het soort handel dat ik bedoel kan zeer voordelig zijn, maar het bestaat hoofdzakelijk uit communicatie in plaats van transport. Mijn eigenlijke taak hier is eigenlijk erachter zien te komen of jullie bereid zijn met de rest van de mensheid te communiceren.'

' 'Jullie',' herhaalde Slose die gespannen voorover leunde; 'Betekent dat Orgoreyn? of betekent het heel Gethen?'

Ik aazelde even want het was niet de vraag die ik had verwacht.

'Hier en nu, betekent het Orgoreyn, Maar het contract kun niet exclusief zijn. Als Sith, of het Eilandenrijk of Karhide besluiten tot de Oecumene toe te treden, kan dat. Het is iedere keer een kwestie van persoonlijke keus. Wat er dan gewoonlijk gebeurt op een planeet met een hoge ontwikkelingsgraad als Gethen is dat de verschillende groepen of gebieden of landen uiteindelijk een aantal vertegenwoordigers aanstellen die dienst moeten doen als

coördinatiegroep tussen de planeet en de andere planeten — een plaatselijke Stabiliteit, zoals wij dat noemen. Door op deze manier te beginnen spaart men een heleboel tijd uit; en geld, door de kosten samen te delen. Als jullie besloten zelf een sterrenschip te bouwen, bijvoorbeeld.'

'Bij de melk van Meshe!' zei de dikke Humery naast me, 'u wilt *ons* door de Leegte laten vliegen? Hu!'

Hij piepte als de hoge tonen van een accordeon, van afschuw en plezier.

Gaum sprak: 'Waar is *uw* schip, meneer Ai?' Hij stelde de vraag zachtjes en glimlachend alsof het een uiterst subtiele vraag was en hij graag wilde dat de subtiliteit ervan werd opgemerkt. Hij was een buitengewoon mooi mens, volgens alle normen en voor beide geslachten, en ik kon niet nalaten hem aan te staren terwijl ik hem antwoordde en weer vroeg ik me af wat de Sarf was. 'Nou, dat is geen geheim, er is heel wat over gesproken op de Karhidische radio. De raket waarmee ik op het eiland Horden landde bevindt zich nu in de Koninklijke Metaalwerkplaats en Gieterij in de Ambachtsschool; het grootste deel in ieder geval; ik vermoed dat verscheidene deskundigen enige onderdelen hebben meegenomen nadat ze het hadden onderzocht.'

'Raket?' vroeg Humery, want ik had het Orgota woord voor vuurpijl gebruikt.

'Dat beschrijft in het kort het aandrijfmechanisme van het landingsvaartuig, meneer.'

Humery piepte weer. Gaum glimlachte alleen maar en zei: 'Dan kunt u dus niet terugkeren naar… nou, waar u vandaan komt?'

'O ja. Ik kan met Ollul spreken via de weerwort en vragen of ze een snelschip sturen om me op te halen. Dat zou hier over zeventien jaar aankomen. Of ik kan een radiobericht sturen naar het sterrenschip dat me in uw zonnestelsel heeft gebracht. Dat cirkelt nu in een baan om uw zon. Dat kan hier in een paar dagen zijn.'

De beroering die dat teweegbracht was zichtbaar en hoorbaar, en zelfs de Gaum kon zijn verrassing niet verbergen. Er was hier een tegenstrijdigheid. Dit was het enige belangrijke feit dat ik in Karhide verborgen had gehouden, zelfs voor Estraven. Als de Orgota, zoals ze mij te verstaan hadden gegeven, alleen de dingen over mij wisten die Karhide had verkozen hun te vertellen, zou dit slechts een van de vele verrassingen zijn geweest. Dat was het niet. Het was dé grote verrassing.

'Waar is dat schip, meneer?' vroeg Yegey.

'In een baan om de zon, ergens tussen Gethen en Kuhurn.'

'Hoe bent u vandaar naar hier gekomen?'

'Met de vuurpijl,' zei de oude Humery.

‘Juist. We landen niet met een sterrenschip op een bewoonde planeet tot er open communicatie gevestigd of een verbond gesloten is. Dus kwam ik in een kleine raket en landde ik op het eiland Horden.’

‘En u kunt in contact treden met het — het grote schip via een gewone radio, meneer Ai?’ Dat was Obsle.

‘Ja.’ Ik maakte nog geen melding van mijn kleine schakelsatelliet die ik vanuit de raket had gelanceerd; ik wilde ze niet de indruk geven dat hun atmosfeer vol zat met mijn rommel. ‘Ik zou een tamelijk krachtige zender nodig hebben, maar die hebben jullie genoeg.’

‘Dan zouden wij dus uw schip kunnen oproepen?’

‘Ja, als u het juiste signaal had. De mensen aan boord van het schip bevinden zich in een toestand die wij stasis noemen, winterslaap zou je kunnen zeggen, zodat ze de jaren die ze moeten wachten tot ik mijn zaken hier heb geregeld, niet verliezen. Het juiste signaal op de juiste golflengte zet machinerieën in beweging die hen uit die stasis halen; waarna ze met mij zullen beraadslagen over de radio of over de weerwort, met Ollul als schakelverbinding.’

Iemand vroeg ongemakkelijk: ‘Hoeveel zijn het er?’

‘Elf.’

Dat veroorzaakte een zucht van opluchting, een lach. De spanning zakte een beetje.

‘En als u helemaal niet seint?’ vroeg Obsle. ‘Dan komen ze over ongeveer vier jaar automatisch uit stasis.’

‘Komen ze dan achter u aan?’

‘Niet als ze niets van me hebben gehoord. Ze zouden via de weerwort de Stabielen op Ollul en Hain raadplegen. Zeer waarschijnlijk zouden ze besluiten het opnieuw te proberen — iemand anders als Gezant naar beneden sturen. De Tweede Gezant heeft het vaak makkelijker dan de Eerste, Hij hoeft minder uit te leggen en de mensen zijn meer geneigd hem te geloven…’

Obsle grinnikte. De meeste anderen keken nog steeds bedachtzaam en waakzaam. Gaum gaf me een verward knikje alsof hij mijn snelle antwoorden waardeerde: een samenzweerdersknikje. Slose zat gespannen en met grote ogen naar een of ander innerlijk visioen te staren, vanwaar hij zich plotseling tot mij richtte. ‘Waarom,’ zei hij, ‘meneer de Gezant, heeft u in die twee jaar in Karhide nooit over dit andere schip gesproken?’

‘Hoe kunnen wij weten dat hij dat niet heeft gedaan?’ zei Gaum glimlachend.

‘We weten verdomd goed dat hij dat niet heeft gedaan, meneer Gaum,’ zei Yegey, ook glimlachend.

‘Ik heb het niet gedaan,’ zei ik, ‘En ik zal u vertellen waarom. Het idee van dat schip dat daar ligt te wachten kan angstaanjagend zijn. Ik

geloof dat sommigen van u dat ook vinden. In Karhide werd ik nooit zo vertrouwelijk met degenen met wie ik omging dat ik het risico kon nemen over het schip te spreken. Hier heeft u langer over mij kunnen nadenken; u bent bereid openlijk naar me te luisteren, in het openbaar; u wordt niet zo belemmerd door angst. Ik nam het risico omdat ik vind dat het tijd is geworden om het te nemen, en dat Orgoreyn de juiste plaats is.'

'Juist, meneer Ai, juist,' zei Slose heftig. 'Binnen een maand zult u dat schip oproepen, en het zal in Orgoreyn worden verwelkomd als het zichtbare merkteken van een nieuw tijdperk. Zij die het nu nog niet zien, zullen dan de ogen wel opengaan.'

Het ging maar door, tot we het diner kregen opgediend waar we zaten. We aten en dronken en gingen naar huis. Ik was bekaf, maar toch al met al wel tevreden met de loop der dingen. Er waren natuurlijk waarschuwingen en duisterheden. Slose wilde een godsdienst van me maken. Gaum wilde een bedrieger van me maken. Mersen scheen te willen bewijzen dat hij geen agent van Karhide was door te bewijzen dat ik er wel een was. Maar Obsle, Yegey en een paar anderen werkten op een hoger niveau. Zij wilden communiceren met de Stabielen en het snelschip in Orgoreyn laten landen om zo de Kommensaliteit van Orgoreyn over te halen of te dwingen een verbond te sluiten met de Oecumene. Zij geloofden dat Orgoreyn daarmee een grote, blijvende prestigeoverwinning op Karhide zou behalen, en dat de Kommensaals die deze overwinning hadden voorbereid dientengevolge prestige en macht in hun regering zouden verwerven. Hun Vrijhandelspartij, een minderheid in de Drieëndertig, was tegen voortzetting van het geschil om de Sinothvallei, en voerde over het algemeen een conservatieve, niet agressieve, niet nationalistische politiek. Ze waren al lange tijd niet meer aan de macht en ze hadden berekend dat met enig risico de weg die ik ze wees wel eens de manier zou kunnen zijn om die macht terug te krijgen. Dat ze niet verder keken, dat mijn zending voor hen slechts een middel was en geen doel, kon niet veel kwaad. Als ze zich eenmaal op weg bevonden, zou het misschien bij hen beginnen te dagen waarheen die weg hen zou kunnen brengen. En ondertussen waren ze weliswaar kortzichtig, maar tenminste realistisch.

Obsle had, in een poging de anderen te overtuigen, gezegd: 'Of Karhide zal bang worden van de kracht die deze band ons zal verschaffen — en Karhide is altijd bang van nieuwe wegen en nieuwe ideeën, denk daar goed aan — en zal zich zo afzijdig houden en achterop raken. Of anders zal de Regering van Erhenrang zijn moed verzamelen en zullen ze komen vragen of ze mee mogen doen, na ons, op de tweede plaats. In beide gevallen zal de shifgrethor van Karhide een deuk oplopen; en in beide gevallen besturen wij de slede. Als we

zo slim zijn om nu van dit voordeel gebruik te maken, zal het een blijvend en zeker voordeel zijn!' Toen wendde hij zich tot mij: 'Maar de Oecumene moet bereid zijn ons te helpen, meneer Ai. Wij moeten meer hebben om ons volk te laten zien dan alleen u, één man die in Erhenrang al bekend is.'

'Dat begrijp ik, Kommensaal. U wilt graag een goed, tastbaar bewijs, en dat zou ik u graag aanbieden. Maar ik kan het schip niet omlaag roepen tot de veiligheid ervan en uw eerlijke bedoelingen redelijk zeker zijn. Ik moet toestemming en garantie hebben van uw regering, wat naar ik aanneem de hele groep Kommensaals betekent — aangekondigd in het openbaar.'

Obsle keek zuur, maar zei: 'Dat is redelijk.' Toen ik naar huis reed met Shusgis, die die middag niets had bijgedragen dan zijn hartelijke lach, vroeg ik: 'Meneer Shusgis, wat is de Sarf?'

'Een van de permanente Kantoren van de Binnenlandse Administratie. Speurt naar valse papieren, reizen zonder vergunning, nepbanen, vervalsingen, dat soort dingen — troep. Dat betekent *sarf* ook in plat Orgota, troep. Het is een bijnaam.'

'Dan zijn de Inspecteurs dus agenten van de Sarf?'

'Nou, sommige wel.'

'En de politie, die staat vermoedelijk gedeeltelijk ook onder bevel van de Sarf?' Ik stelde de vraag voorzichtig en er werd mij op dezelfde manier geantwoord. 'Ik vermoed van wel. Ik zit natuurlijk in de Buitenlandse Administratie, en ik weet niet precies hoe dat allemaal ligt in de afdeling Binnenland.'

'Het is inderdaad erg verwarrend; wat is bijvoorbeeld het Waterkantoor?' Zo stapte ik zo goed en zo kwaad als het ging van het onderwerp Sarf af. Wat Shusgis allemaal niet over het onderwerp had gezegd, zou voor iemand van bijvoorbeeld Hain, of het vreedzame Chiffewar, waarschijnlijk helemaal niets hebben betekend; maar ik ben op Aarde geboren. Het is niet helemaal nadelig om misdadige voorouders te hebben. Een brandstichtende grootvader kan je een fijne neus voor rook nalaten. Het was vermakelijk en fascinerend om hier op Gethen regeringen aan te treffen die zozeer leken op die uit de oude geschiedenis van Terra: een koninkrijk en een echte, volledig ontwikkelde bureaucratie. Deze nieuwe ontwikkeling was ook fascinerend, maar minder vermakelijk. Het was vreemd in de minst primitieve maatschappij zo'n duister zaakje aan te treffen.

Dus Gaum, die mij voor leugenaar wilde zetten, was een agent van de geheime politie van Orgoreyn. Wist hij dat Obsle hem als zodanig kende? Ongetwijfeld wel. Was hij dan een provocateur? Werkte hij in naam soms voor, of tegen, Obsles partij? Welke groepering van de Drieëndertig controleerde de Sarf, of werd er door gecontroleerd? Die dingen kon ik beter precies uitzoeken maar dat zou

wel eens niet zo makkelijk kunnen zijn. Mijn koers, die er enige tijd geleden zo helder en hoopvol had uitgezien, zou nu waarschijnlijk even kronkelig en vol geheimen worden als in Erhenrang. Alles was goed gegaan, dacht ik, tot Estraven gisteravond zo spookachtig naast me was opgedoemd.

'Wat is de positie van Heer Estraven hier in Mishnory?' vroeg ik Shusgis die achterover lag in een hoek van de zachtzoevende auto en al bijna sliep.

'Estraven? Hij heet hier Harth, weet je. In Orgoreyn hebben we geen titels, dat hebben we allemaal laten vallen met het nieuwe tijdperk. Nou, ik heb begrepen dat hij een Ondergeschikte is van Kommensaal Yegey.'

'Woont hij daar?'

'Dat geloof ik wel.'

Ik stond op het punt op te merken dat het vreemd was dat hij gisteravond wel bij Slose was en vandaag niet bij Yegey, toen ik inzag dat het in het licht van het korte gesprek van die morgen helemaal niet zo vreemd was. Toch maakte zelfs de gedachte dat hij opzettelijk wegbleef me ongemakkelijk.

Shusgis schikte zijn brede heupen weer op de zachte bank en zei: 'Ze hebben hem ergens op de zuidoever gevonden, in een lijmfabriek of een visconservenfabriek of iets dergelijks, en ze hebben hem uit de goot geholpen. Een paar mensen van de Vrijhandelskliek, bedoel ik. Natuurlijk was hij nuttig voor hen toen hij in de kyorremy zat en Eerste Minister was, dus laten ze hem nu niet in de steek. Maar ze doen het voornamelijk om Mersen te ergeren, denk ik. Ha, ha! Mersen is een spion van Tibe en hij denkt natuurlijk dat niemand dat weet, maar iedereen weet het, en hij kan Harth niet luchten of zien — denkt dat hij ofwel een verrader is of een dubbelagent en weet niet wat, en kan zijn shifgrethor niet in de waagschaal stellen om het uit te zoeken. Ha, ha-'

'Wat denkt u dat Harth is, meneer Shusgis?'

'Een verrader, meneer Ai. Duidelijk en eenvoudig. Verkocht de aanspraken van zijn land op de Sinothvallei om zo te voorkomen dat Tibe aan de macht kwam, maar heeft het niet handig genoeg gespeeld. Hier zou hij een zwaardere straf hebben gekregen dan verbanning. Bij de tieten van Meshe! Als je je eigen ploeg tegenwerkt verlies je het hele spel. Dat kunnen die kerels die geen vaderlandsliefde kennen maar alleen eigenliefde niet inzien. Hoewel ik vermoed, dat het Harth niet veel kan schelen waar hij is zolang hij zich maar enige macht kan veroveren. Hij heeft het hier in die vijf maanden niet zo slecht gedaan, zoals u ziet.'

'Niet zo slecht.'

'U vertrouwt hem ook niet, he?'

‘Nee, ik vertrouw hem niet.’

‘Ik ben blij dat te horen, meneer Ai. Ik snap niet waarom Yegey en Obsle die kerel op sleeptouw houden. Het is bewezen dat hij een verrader is, die uit is op eigen voordeel, en hij probeert mee te rijden op uw slee, meneer Ai, tot hij zichzelf op gang kan houden. Zo zie ik het. Nou, ik weet wel dat ik hem geen gratis rit zou geven, als hij me dat kwam vragen!’ Shusgis pufte, knikte krachtig ter goedkeuring van zijn eigen mening, en lachte naar me, de lach van de ene deugdzame mens naar de andere. De auto zoefde zachtjes door de brede, goed verlichte straten. De sneeuw van die morgen was gesmolten op een paar vieze hopen langs de goten na; het regende nu, een miezerige, koude regen.

De grote gebouwen van het centrum van Mishnory, regeringsgebouwen, scholen en Yomeshtempels, zagen er door de regen zo vaag uit in het vloeibare licht van de hoge straatlantaarns dat ze leken te smelten. De hoeken waren vaag, de gevels streperig, beslagen en vlekkerig. Er was iets vloeibaars, iets onwezenlijks in de massiviteit van deze stad van monolieten, deze monolitische staat die de onderdelen en het geheel bij dezelfde naam noemde. En Shusgis, mijn hartelijke gastheer, een zware kerel, een tastbare aanwezigheid; op de een of andere manier was hij ook een beetje vaag, om de hoeken en de randen, een beetje, een klein beetje onwerkelijk.

Sinds ik vier dagen geleden per auto door de wijde, gouden velden van Orgoreyn was begonnen aan mijn succesvolle tocht naar het heilige der heiligen van Mishnory, had ik aldoor iets gemist. Maar wat? Ik voelde me afgesneden. De laatste tijd had ik het niet koud gehad. Ze hielden de kamers hier redelijk warm. Ik had de laatste tijd niet met genoegen gegeten. Het Orgota eten was saai; dat kon geen kwaad. Maar waarom leken alle mensen die ik ontmoette, of ze me nou kwaad of goed waren gezind, ook zo saai? Er waren levendige karakters onder — Obsle, Slose en de knappe, verachtelijke Gaum — en toch misten ze allemaal iets, een bepaalde bestaansdimensie; en ze slaagden er niet in me te overtuigen. Ze waren niet helemaal massief.

Het was, dacht ik, alsof ze geen schaduw hadden.

Dit soort tamelijk hooggrijpende speculatie is een wezenlijk onderdeel van mijn werk. Zonder enig talent ervoor zou ik niet hebben voldaan als Mobiel, en op Hain waar ze het de eervolle naam Ver Zoeken hebben gegeven, ontving ik er een formele opleiding in. Wat je doet als je aan het ver zoeken bent zou je kunnen beschrijven als het intuïtieve waarnemen van een moreel geheel; en dus heb je de neiging het niet in rationele symbolen maar in metaforen uit te drukken. Ik was nooit een vooraanstaand ver zoeker, en deze nacht wantrouwde ik mijn eigen intuïtie, want ik was erg moe. Toen ik op mijn kamer terug was zocht ik troost bij een warme douche. Maar

zelfs daar voelde ik me vaag ongemakkelijk, alsof het hete water niet helemaal echt en betrouwbaar was en alsof ik er niet op kon rekenen.

11. ALLEENSPRAKEN IN MISHNORY

Mishnory. Streth Susmy. Ik heb weinig hoop, hoewel alle gebeurtenissen toch reden tot hoop geven. Obsle sjachert en kibbelt met zijn collega Kommensaals, Yegey gebruikt vleierij, Slose bekeert, en hun volgelingen nemen in aantal toe. Het zijn slimme kerels en ze hebben hun partij goed in de hand. Slechts zeven van de Drieëndertig zijn betrouwbare Vrijhandelaars; Obsle denkt dat hij er van de rest tien met zekerheid aan zijn kant kan krijgen, wat een zeer krappe meerderheid oplevert. Een van hen schijnt echt belang te stellen in de Gezant: Ksl. Ithepen van het District Eynyen, die al nieuwsgierig was naar de Boodschap van de Vreemdeling toen hij, in dienst van de Sarf, belast was met het censureren van de radio-uitzendingen uit Erhenrang, Het gewicht van die achtergehouden informatie schijnt hem zwaar op zijn geweten te drukken. Hij stelde voor aan Obsle dat de Drieëndertig hun uitnodiging aan het Sterrenschip niet alleen aan hun landgenoten bekend maken, maar tegelijk aan Karhide, met een verzoek aan Argaven Karhides stem bij de uitnodiging te voegen. Een edel plan, en het zal niet worden uitgevoerd. Ze zullen nooit Karhide vragen in wat dan ook met hen mee te doen.

De Sarfmensen onder de Drieëndertig zijn natuurlijk tegen de aanwezigheid en de opdracht van de Gezant. En wat betreft de halfzachte, ongebonden personen die Obsle hoopt over te halen, ik denk dat ze bang zijn van de Gezant, net als Argaven en het grootste deel van de Hovelingen; met dit verschil dat Argaven dacht dat hij gek was, net als hijzelf, terwijl zij denken dat hij een leugenaar is, net als zijzelf. Zij zijn bang in het openbaar aan een enorme grap mee te werken, een grap die al door Karhide is geweigerd, ja, misschien zelfs wel door Karhide is bedacht. Zij doen hun uitnodiging, zij doen die in het openbaar; maar waar blijft dan hun shifgrethor als het Sterrenschip niet komt opdagen?

Genly Ai verlangt wel een buitensporig vertrouwen van ons.

Voor hem is dat kennelijk niet buitensporig.

En Obsle en Yegey denken dat ze de meerderheid van de Drieëndertig kunnen overhalen hem te geloven. Ik weet niet waarom ik minder hoopvol ben dan zij; misschien wil ik eigenlijk wel niet dat Orgoreyn meer verlicht blijkt dan Karhide, dat zij het risico nemen en de prijs betalen en Karhide in de schaduw stellen.

Als deze afgunst vaderlandsliefde is, komt hij te laat; zodra ik inzag dat Tibe mij weldra zou verdringen, deed ik alles wat ik kon om me ervan te verzekeren dat de Gezant naar Orgoreyn zou gaan en hier in mijn ballingschap heb ik gedaan wat ik kon om hen voor hem te winnen.

Dankzij het geld dat hij meebracht van Ashe, woon ik nu weer op mezelf, als ‘eenling’ en niet als ‘ondergeschikte’. Ik ga niet meer naar banketten, vertoon me niet in het openhaar met Obsle of andere mensen die de Gezant steunen, en heb de Gezant zelf al meer dan een halve maand niet gezien, na zijn tweede dag in Mishnory.

Hij gaf me het geld van Ashe zoals iemand een gehuurde moordenaar zijn loon zou geven. Ik ben niet vaak zo kwaad geweest en ik heb hem opzettelijk beledigd. Hij wist dat ik kwaad was maar ik ben er niet zeker van dat hij begreep dat hij werd beledigd. Hij scheen mijn advies te *accepteren* ondanks de manier waarop het werd gegeven; en toen mijn boosheid zakte besefte ik dat en maakte ik me ongerust. Is het mogelijk dat hij in Erhenrang aldoor al mijn advies zocht, zonder te weten hoe hij mij dat duidelijk moest maken? Als dat zo is, moet hij de helft van wat ik hem die avond na de Plechtigheid van de Sluitsteen naast liet vuur in het Paleis heb verteld, verkeerd hebben begrepen en de rest helemaal niet. Zijn shifgrethor moet een heel ander beginsel, samenstelling en opbouw hebben dan die van ons; en toen ik dacht dat ik uiterst oprecht en vrij tegen hem was, moet hij me zeer subtiel en troebel hebben gevonden.

Zijn botheid komt voort uit onwetendheid. Zijn arrogantie komt voort uit onwetendheid. Hij weet niets van ons; en wij niet van hem. Hij is oneindig vreemd aan ons, en ik ben een idioot dat ik mijn schaduw laat vallen over het licht van de hoop die hij ons brengt. Ik onderdruk mijn menselijke ijdelheid. Ik blijf hem uit de weg; want dat wil hij kennelijk. Hij heeft gelijk. Een verbannen Karhidische verrader doet zijn zaak geen goed.

Ingevolge de Ogota wet dat iedere ‘eenheid’ werken moet, werk ik van Acht Uur tot ‘s middags in een Plasticfabriek. Makkelijk werk: ik bedien een machine die stukken plastic aan elkaar past en smelt tot kleine, doorzichtige doosjes. Ik weet niet waarvoor die doosjes zijn. ‘s Middags als ik me verveel oefen ik de oude disciplines die ik in Roherer heb geleerd. Ik ben blij te zien dat ik mijn vermogen de dothe-kracht op te roepen, of in on-trance te treden, nog niet heb verloren; maar de on-trance doet me weinig goed, en wat het vermogen tot onbeweeglijkheid en vasten betreft, die zou ik net zo goed nooit geleerd kunnen hebben en ik moet weer helemaal opnieuw beginnen, als een kind. Ik heb nu een dag gevast en mijn maag schreeuwt. Een week! Een maand!

Tegenwoordig vriest het ‘s nachts; vanavond blaast een harde wind bevroren regen aan. Ik denk de hele avond al aan Estre en het geluid van de wind lijkt op het geluid van de wind die daar waait. Vanavond heb ik aan mijn zoon geschreven, een lange brief. Terwijl ik die schreef, kreeg ik telkens weer de indruk dat Arek achter me stond, alsof ik hem zou zien als ik me omdraaide. Waarom houd ik eigenlijk

aantekeningen bij? Om mijn zoon te laten lezen? Dat zou hem weinig opleveren. Ik schrijf misschien wel om eens iets in mijn eigen taal te schrijven.

Harhahad Susmy. De Gezant is nog steeds niet op de radio genoemd, met geen woord. Ik vraag me af of Genly Ai inziet dat in Orgoreyn, ondanks het enorme, zichtbare regeringsapparaat, niets openlijk wordt gedaan, niets hardop wordt gezegd. De machine houdt zijn eigen handelingen verborgen.

Tibe wil Karhide leren hoe het moet liegen. Hij is weer in de leer bij Orgoreyn: een goede school. Maar ik denk dat we het moeilijk zullen vinden te leren liegen, omdat we al zolang de kunst beoefenen om de waarheid heen te draaien zonder er ooit over te liegen, en zonder hem ooit te benaderen ook.

Gisteren was er een grote Orgota strooptocht over de Ey; ze hebben de graanpakhuizen van Tekember in brand gestoken. Maar waar houdt het op?

Slose, die zijn Yomesh mystiek op de uitlatingen van de Gezant heeft losgelaten, verklaart de komst van de Oecumene op aarde als de komst van het Rijk van Meshe onder de mensen, en verliest ons doel uit het oog. ‘We moeten dat geschil met Karhide beëindigen voor de komst van de Nieuwe Mens,’ zegt hij. ‘We moeten onze ziel reinigen voor hun komst. We moeten afzien van shifgrethor, alle wraakhandelingen verbieden en ons zonder afgunst verenigen als broeders van een Haard.’ Maar hoe doen we dat, tot hun komst? Hoe doorbreken we de cirkel?

Guyrny Susmy. Slose is hoofd van een commissie die voorstelt de obscene toneelstukken die hier in de openbare kemmerhuizen worden opgevoerd te verbieden; waarschijnlijk net zoiets als de Karhidische *huhuth*. Slose is ertegen omdat ze vulgair zijn, triviaal en lasterlijk.

Ergens op tegen zijn betekent het te handhaven.

Ze zeggen hier: ‘Alle wegen leiden naar Mishnory.’ En inderdaad als je Mishnory de rug toekeert, en ervan wegloopt, bevind je je nog steeds op de weg naar Mishnory. Het verbieden van vulgariteiten is onvermijdelijk vulgair. Je moet ergens anders heengaan; je moet een ander doel hebben; dan bewandel je een andere weg.

Yegey vandaag in de Hal van de Drieëndertig: ‘Ik ben onverbiddelijk tegen deze blokkade van graanexporten naar Karhide en de geest van wedijver die hiertoe heeft geleid,’ Gelijk heeft hij, maar op die manier raakt hij niet van de weg naar Mishnory af. Hij moet een alternatief bieden. Orgoreyn en Karhide moeten allebei de weg die ze volgen verlaten; ze moeten ergens anders heengaan en de cirkel doorbreken. Ik vind dat Yegey over de Gezant moet spreken en over niets anders.

Een atheïst houdt God in leven. Zijn bestaan of niet-bestaan komt

op het vlak van bewijzen op hetzelfde neer. Daarom is bewijs een woord dat weinig wordt gebruikt door de Handdarata, die hebben verkozen God niet als een feit te behandelen, ondergeschikt aan bewijs of geloof: en zij hebben de cirkel doorbroken en ze zijn vrij.

Het te weten komen op welke vragen geen antwoord is, en ze niet te beantwoorden, deze kundigheid is uiterst noodzakelijk in duistere, spannende tijden.

Tormenbod Susmy. Mijn onrust neemt toe: nog steeds is er over de Radio van het Centrale Bureau met geen woord over de Gezant gesproken. Niets van het nieuws dat we in Erhenrang over hem uitzonden is hier ooit vrijgegeven, en geruchten die afkomstig zijn van illegale luisteraars aan de grens, en verhalen van reizigers en handelaren schijnen nooit Ver te komen. De Sarf heeft vollediger controle over de communicatie dan ik wist, of voor mogelijk hield. De mogelijkheden zijn ontzagwekkend. In Karhide hebben Koning en kyorremy heel wat te zeggen over wat de mensen doen, maar erg weinig over wat ze horen en niets over wat ze zeggen. Hier kan de regering niet alleen handeling, maar ook gedachte controleren. Mensen behoren toch niet zo'n macht over anderen te hebben.

Shusgis en anderen nemen Genly Ai openlijk mee door de stad. Ik vraag me af of hij inziet dat deze openlijkheid het feit dat hij verborgen wordt gehouden, verbergt. Niemand weet dat hij hier is. Ik vraag mijn collega's op het werk in de fabriek ernaar, zij weten niets en denken dat ik het over een of andere krankzinnige van een Yomesh sekte heb. Geen informatie, geen belangstelling, niets dat Ai's zaak kan bevorderen, of zijn leven kan beschermen.

Het is jammer dat hij zo op ons lijkt. In Erhenrang wezen de mensen hem vaak na op straat, want zij wisten iets over hem en ze wisten dat hij bestond. Hier, waar zijn aanwezigheid geheim wordt gehouden, wordt hij niet opgemerkt. Ze zien hem ongetwijfeld, net als ik hem voor het eerst zag: een ongewoon lange, potige, donkere jongeling die net in kemmer gaat. Vorig jaar heb ik de doktersrapporten over hem, gelezen. Hij verschilt behoorlijk van ons. De verschillen zijn niet oppervlakkig. Maar je moet hem kennen om te weten dat hij een vreemdeling is. Waarom verbergen ze hem dan? Waarom drijft een van de Kommensaals de zaak niet door en praat hij niet over hem in een openbare redevoering? Of voor de radio? Waarom zwijgt zelfs Obsle? Uit angst?

Mijn koning was bang voor de Gezant; deze kerels zijn bang voor elkaar.

Ik denk dat ik, een buitenlander, de enige persoon ben die door Obsle wordt vertrouwd. Hij schept een zeker behagen in mijn gezelschap (zoals ik in het zijne) en heeft al herhaaldelijk shifgrethor opgeheven om mij openlijk om raad te vragen. Maar als ik erop

aandring dat hij zijn mond opendoet, dat hij de publieke belangstelling moet opwekken als bescherming tegen intrigeren door de partijen, hoort hij me niet.

'Als de hele Kommensaliteit de ogen op de Gezant heeft gericht, durft de Sarf niet aan hem te komen,' zeg ik, 'of aan jou, Obsle.'

Obsle zucht. 'Ja, ja, maar dat kunnen we niet doen, Estraven. Radio, gedrukte nieuwsbladen, wetenschappelijke tijdschriften, het is allemaal in handen van de Sarf. Wat moet ik doen, op straathoeken gaan staan preken als een of andere fanatieke priester?'

'Nou, je kan met de mensen praten, geruchten verspreiden; vorig jaar heb ik in Erhenrang iets dergelijks moeten doen. Probeer de mensen ertoe te krijgen dat ze vragen gaan stellen, waarop jij het antwoord hebt, dat wil zeggen de Gezant in eigen persoon.'

'Als hij dat verdomde schip van hem nou maar omlaagbracht, zodat we de mensen iets konden laten zien! Maar zoals het nu ligt-'

'Hij haalt zijn schip niet omlaag tot hij weet dat jullie te goeder trouw handelen.'

'Doe ik dat dan niet?' schreeuwt Obsle, en hij zwelt op als een grote stekelbaars — 'Heb ik niet de afgelopen maand ieder uur aan deze zaak besteed? Goede trouw! Hij verwacht dat wij alles wat hij vertelt geloven, maar hij vertrouwt ons niet!'

'Zou hij dat dan moeten doen?'

Obsle snuift en zwijgt.

Hij is de minst oneerlijke Orgota regeringsambtenaar die ik ken.

Odgetheny Susmy. Om een belangrijke post in de Sarf te verkrijgen moet je, naar het schijnt, een ingewikkeld soort stomheid bezitten. Gaum is daar een voorbeeld van. Hij beschouwt mij als een Karhidisch agent die Orgoreyn tot een ontzettend prestigeverlies probeert te brengen door het Over te halen in de bedriegerij van de Gezant van de Oecumene te geloven; hij denkt dat ik de tijd dat ik Eerste Minister was heb gebruikt om deze bedriegerij voor te bereiden. Mijn God, ik heb wel wat beters te doen dan shifgrethor spelen met uitschot. Maar tot een dergelijke eenvoudige gedachte is hij niet in staat. Nu Yegey me kennelijk heeft verstoten denkt Gaum dat ik te koop ben en dus bereidde hij zich erop voor mij op zijn eigen vreemde manier om te kopen. Hij had me genoeg in de gaten gehouden, of laten houden om te weten dat op Posthe of Tormenbod mijn kemmerperiode zou beginnen; dus verscheen hij gisteravond volledig in kemmer, ongetwijfeld opgewekt met hormonen, helemaal klaar om mij te verleiden. Een toevallige ontmoeting op de Pyenefenstraat. 'Harth! Ik heb je al een halve maand niet gezien, waar heb je je al die tijd verstopt? Kom mee, dan krijg je een kroes bier van me.'

Hij koos een café naast een van de Kommensale Openbare Kemmerhuizen. Hij bestelde geen bier maar levenswater. Hij wilde

kennelijk geen tijd verliezen. Na één glas legde hij zijn hand op de mijne, duwde zijn gezicht tot vlak voor me en fluisterde: ‘Dit is geen toevallige ontmoeting, ik heb op je gewacht: ik wil jou vannacht als mijn kemmering,’ en hij noemde me bij mijn roepnaam. Ik sneed hem zijn tong niet uit omdat ik na mijn vertrek uit Estre geen mes meer draag. Ik vertelde hem dat ik me wilde onthouden in mijn ballingschap. Hij vleide en mompelde en hield allebei mijn handen vast Hij veranderde zeer snel tot het volledig vrouwelijke stadium. Gaum is erg mooi als hij in kemmer is, en hij rekende op zijn schoonheid en zijn seksuele overtuigingskracht, vermoedelijk in de wetenschap dat ik als lid van de Handdara waarschijnlijk wel geen kemmeronderdrukkende middelen zou gebruiken en dat ik me niet tegen het lot in aan mijn onthouding zou vastklampen. Hij vergat dat afkeer net zo goed is als welk middel dan ook. Ik trok me los uit zijn greep, die natuurlijk wel enige uitwerking op me had, en verliet hem met de suggestie dat hij het openbare kemmerhuis naast de deur maar moest proberen. Toen keek hij me aan met een blik vol meelijwekkende haat: want hij was, hoe vals zijn doel ook mocht zijn, echt in kemmer en in diepe vervoering.

Dacht hij nou werkelijk dat ik me zou verkopen voor zijn wisselgeld? Hij moet wel denken dat ik erg ongerust ben; wat me inderdaad erg ongerust maakt.

Dat de duivel ze hale, deze onreine mensen. Er is onder hen niet één rein mens.

Odsordny Susmy. Vanmiddag sprak Genly Ai in de Hal van de Drieëndertig. Er werd geen publiek toegelaten en er werd geen radio-uitzending van gemaakt, maar Obsle haalde me later naar zijn huis en speelde zijn eigen bandopname van de zitting voor me af. De Gezant sprak goed, met ontroerende oprechtheid en dringendheid. Hij heeft een onschuld die ik alleen maar dwaas en vreemd kan vinden; maar toch openbaart die onschuld op andere momenten een enorme kennis en een zo groots doel dat ik ervan onder de indruk raak. Via hem spreekt een schrander en grootmoedig volk, een volk dat een oude, diepe, verschrikkelijke en onvoorstelbaar gevarieerde levenservaring heeft verweven tot één wijsheid Maar hijzelf is jong: ongeduldig, onervaren. Hij staat hoger dan wij en ziet dus verder, maar zelf is hij niet groter dan een gewoon mens.

Hij spreekt nu beter dan in Erhenrang, eenvoudiger en subtieler; hij heeft het geleerd door het te doen, net als wij allemaal.

Zijn rede werd vaak onderbroken door leden van de Dominatiepartij die eisten dat de Voorzitter deze krankzinnige de mond zou snoeren, hem eruit zou zetten en verder zou gaan met de orde van de dag. Ksl. Yemenbey was zeer luidruchtig, en misschien zelfs wel spontaan. ‘Je slikt die *gi-chy-michy* toch niet?’ bleef hij maar

tegen Obsle brullen. Voorbereide onderbrekingen, die een deel van de band moeilijk te volgen maakten werden, volgens Obsle, gedirigeerd door Kaharosile.

— Van wat ik me herinner:

Alshel (voorzitter): Meneer de Gezant, wij vinden deze informatie en de voorstellen van de heren Obsle, Slose, Ithepen, Yegey en anderen, zeer belangwekkend zeer stimulerend. Maar we hebben toch wel wat meer nodig om op af te gaan. (Gelach) Aangezien de Koning van Karhide uw… het voertuig waarin u arriveerde in zijn bezit heeft, achter slot en grendel waar wij het niet kunnen zien, zou het dan voor u misschien mogelijk zijn, zoals voorgesteld, uw… Sterrenschip omlaag te roepen. Hoe noemt u het?

Ai: Sterrenschip is een uitstekende naam, meneer.

Alshel: O? Hoe noemt u het?

Ai: Tja, technisch gesproken is het een bemand interstellair snelschip-20 van Cetiaans ontwerp.

Stem: Weet u zeker dat het niet de slee van Sint Pethethe is? (Gelach)

Alshel: Alstublieft. Ja, Nou, als u dit schip omlaag kunt krijgen op de grond hier — vaste grond zou je kunnen zeggen — zodat wij, als het ware, iets tastbaars zouden hebben —

Stem: Tastbaar, me neus!

Ai: Ik zou dat schip erg graag omlaag roepen, meneer Alshel, als bewijs en getuigenis van ons wederzijds goed vertrouwen. Ik wacht slechts op uw voorbereidende openbare aankondiging van die gebeurtenis.

Kaharosile: Kommensaals, zien jullie niet wat dit allemaal betekent? Het is niet zomaar een stomme grap. De bedoeling ervan is onze goedgelovigheid in het openbaar belachelijk te maken, onze blindheid en onze domheid — met ongelooflijke onbeschaamdheid opgezet door deze persoon die hier vandaag voor ons staat. Jullie weten dat hij uit Karhide komt. Jullie weten dat hij een Karhidische spion is. Jullie kunnen zien dat hij een seksuele afwijking heeft van het soort dat in Karhide, onder invloed van de Cultus van de Duisternis, niet wordt genezen, en soms zelfs kunstmatig wordt opgewekt voor de orgieën van de Voorspellers. En toch doen sommigen van jullie gewoon je ogen dicht, schakelen jullie je verstand uit, en geloven jullie hem als hij zegt: ‘Ik kom uit de ruimte’! Ik had zoiets niet voor mogelijk gehouden, enz., enz.

Als ik op de band kan afgaan, vind ik dat Ai spot en aanvallen geduldig heeft doorstaan. Obsle zegt dat hij zich goed hield, Ik hing rond bij de uitgang van de Hal om ze naar buiten te zien komen na de zitting van de Drieëndertig. Ai keek grimmig en ernstig. En dat was niet voor niks. Mijn hulpeloosheid is ondraaglijk. Ik was degene die

deze nachtmerrie in beweging zette en nu kan ik hem niet meer in bedwang houden. Ik sluip rond door de straten met mijn muts diep over mijn ogen om een glimp op te vangen van de Gezant. Voor dit nutteloze, stiekeme leven heb ik alles vergooid; mijn macht, mijn geld en mijn vrienden. Wat ben je toch een dwaas, Therem.

Waarom kan ik niet tevreden zijn met een haalbaar doel?

Odeps Susmy. Het zendapparaat dat Genly Ai nu aan de Drieëndertig heeft afgestaan onder verantwoordelijkheid van Obsle, zal ze niet van gedachten doen veranderen. Zonder twijfel doet het wat Ai zegt dat het doet, maar als de Koninklijke Mathematicus Shorst er alleen maar van kon zeggen: 'Ik begrijp de beginselen niet,' dan zullen de Orgota mathematici of werktuigkundigen het niet veel beter doen en wordt er niets bewezen. Een geweldig resultaat als deze wereld een Sterkte van de Handdara was, maar helaas moeten we de verse sneeuw bezoedelen met onze voetstappen als we vooruit willen komen, moeten we dingen bewijzen en moeten we vragen en antwoorden.

Ik drong er nogmaals bij Obsle op aan dat het nuttig zou zijn Ai zijn Sterrenschip te laten oproepen, de mensen aan boord te wekken en hun vragen via de radio met de Kommensaals te spreken in de Hal van de Drieëndertig. Dit keer had Obsle een reden waarom hij dat niet wilde. 'Luister Estraven, mijn beste, je weet nu zo langzamerhand wel dat de Sarf de radio in handen heeft. Zelfs ik heb er geen flauw idee van welke mensen op de Afdeling Communicatie Sarf-agenten zijn; ongetwijfeld bijna allemaal, want ik weet absoluut zeker dat ze de zenders en de ontvangers helemaal in handen hebben tot en met de technici en de onderhoudsmonteurs, Zij zouden elk bericht dat wij ontvingen kunnen tegenhouden — of vervalsen — en dat zouden ze doen ook, als we al bericht zouden ontvangen! Kan je je dat tafereel voorstellen in de Hal? Wij de 'Ruimtevaarders', slachtoffers van onze eigen bedriegerij, die met ingehouden adem naar een hele hoop statisch geruis luisteren — en niets anders — geen antwoord, geen Bericht.'

'En jullie hebben geen geld genoeg om een eerlijke technicus te huren of er een paar van hen om te kopen?' vroeg ik; maar het had geen zin. Hij is bang voor zijn eigen prestige. Zijn gedrag tegenover mij is ook al veranderd. Als hij vanavond zijn receptie voor de Gezant aflast, staat het er slecht voor.

Odarhad Susmy. Hij heeft de receptie afgelast. Vanmorgen heb ik de Gezant bezocht, zoals het hoort in Orgoreyn. Niet openlijk in het huis van Shusgis, waar het personeel natuurlijk krioelt van de Sarfagenten — Shusgis is er zelf ook een — maar op straat, toevallig, net als Gaum, sluipend en stiekem. 'Meneer Ai, mag ik u iets zeggen?'

Hij keek verbaasd om en herkende mij verschrikt. Na een

ogenblik viel hij uit: ‘Wat heeft het voor zin, meneer Harth? U weet dat ik u niet meer kan vertrouwen — na Erhenrang —’

Dat was niet fijngevoelig, maar wel oprecht; toch was het ook weer wel fijngevoelig: hij wist dat ik hem raad wilde geven en niet iets wilde vragen en hij sprak om mijn trots te redden.

Ik zei: ‘Dit is Mishnory, niet Erhenrang, maar het gevaar waarin u verkeert is hetzelfde. Als u Obsle of Yegey niet kan overhalen u over de radio contact te laten opnemen met uw schip, zodat de mensen aan boord veilig en wel uw verklaringen zouden kunnen bekrachtigen, geloof ik dat u uw eigen apparaat, de weerwort moet gebruiken om het schip onmiddellijk omlaag te roepen. Het risico dat het loopt is kleiner dan het risico dat u op het ogenblik in uw eentje loopt’

‘De debatten van de Kommensaais over mijn missie zijn geheim, Hoe weet u iets over mijn verklaringen, meneer Harth?’

‘Omdat ik daar mijn levenswerk van heb gemaakt —’

‘Maar dat zijn hier uw zaken niet, meneer. Nu hangt het af van de Kommensaals van Orgoreyn.’

‘Ik zeg dat u zich in levensgevaar bevindt, meneer Ai,’ zei ik; daar had hij mets op te zeggen, en ik verliet hem.

Ik had al dagen geleden met hem moeten praten. Het is te laat. Weer is het de angst die zijn missie en mijn hoop teniet doet. Geen angst voor het vreemde, het onaardse, niet hier. Deze Orgota missen het verstand en de grootheid van geest om datgene wat waarlijk en oneindig vreemd is te vrezen. Ze zien het zelfs niet. Ze kijken naar een mens van een andere wereld en wat zien ze? een spion uit Karhide, een verdorvene, een agent, een zielige, kleine politieke Eenheid, zoals zijzelf.

Als hij niet onmiddellijk zijn schip waarschuwt is het te laat; het kan zelfs nu al te laat zijn.

Het is mijn schuld. Ik heb niets goed gedaan.

12. OVER TIJD EN DUISTERNIS

Uit Uitspraken van Tuhulme *de Hogepriester, een boek uit de Yomesh Bijbel, ongeveer 900 jaar geleden opgetekend in Noordelijk Orgoreyn.*

Meshe is het Middelpunt van de Tijd. Dat ogenblik van zijn leven waarin hij alle dingen helder zag, kwam toen hij dertig jaar op aarde had geleefd, en daarna leefde hij nog dertig jaar op aarde, zodat het Zien in het midden van zijn leven viel. En alle eeuwen tot aan het Zien waren even lang als alle eeuwen die na het Zien zullen komen. Want het Zien geschiedde in het Midden van de Tijd. En in het Midden is er geen verleden en geen toekomst. Het is in het hele verleden. Het is in de hele toekomst. Het is niet geweest en zal ook niet komen. Het is. Het is alles.

Niets blijft ongezien.

De arme man uit Sheney kwam bij Meshe klagen dat hij geen eten had voor het kind van zijn vlees en geen graan om te zaaien, want de regen had het zaad doen verrotten in de grond en al het volk van zijn haard leed honger.

Meshe zei: ‘Graaf in de steenvelden van Tuerresh, waar je een schat zult vinden van zilver en edelstenen; want ik zie een koning die daar werd begraven, tienduizend jaar geleden toen een naburig koning met hem de strijd aanbond.’

De arme man uit Sheney groef in de morenen van Tuerresh en hij groef waar Meshe wees een grote hoeveelheid oude kostbaarheden op en toen hij ze zag schreeuwde hij van vreugde. Maar Meshe die naast hem stond weende bij de aanblik ervan en zei: ‘Ik zie een man die zijn haardbroeder doodt voor één van die gepolijste stenen. Dat is over tienduizend jaar, en de botten van de vermoorde man zullen in dit gat liggen waar nu de schat ligt. O, man uit Seney, ik weet ook waar jouw graf is: ik zie je er al in liggen.’

Het leven van elk mens is in het Midden van de Tijd, want dat werd allemaal gezien in het Zien van Meshe, en hij heeft alles in het Oog. Wij zijn de pupillen van zijn Oog. Ons doen is zijn Zien; ons zijn is zijn Weten.

Er was een hemmenboom in het hart van het Ornenwoud dat honderdvijftig kilometer lang is en honderdvijftig kilometer breed, die oud was en geweldig groot, met honderd takken en aan iedere tak duizend twijgen en aan elke twijg honderd naalden. De boom zei in zijn vastgewortelde wezen: ‘Al mijn naalden zijn zichtbaar, op één na, deze ene die zich in de schaduw van alle anderen bevindt. Deze ene naald houd ik voor mezelf. Wie zal hem zien in de schaduw van mijn

naalden? en wie zal ze tellen?'

Op zijn dwalingen kwam Meshe door het Ornenwoud en hij plukte die ene naald van die ene boom.

In de herfststormen valt er geen enkele regendroppel die al eerder is gevallen en de regen viel, en valt en zal vallen in alle herfsten van alle jaren. Meshe zag elke druppel, waar bij viel, en valt, en zal vallen.

Meshe heeft alle sterren in het Oog, en de duisternis tussen de sterren: en alles is licht.

Bij het beantwoorden van de Vraag van de Heer van Shorth, op het ogenblik van het Zien, zag Meshe de hele hemel alsof het één zon was. Boven de aarde en eronder was de hele hemelkoepel als het oppervlak van de zon, en er was geen duisternis. Want hij zag niet wat er is geweest, noch wat er zal komen, maar wat er is. De sterren die wegvliegen en hun licht wegnemen had hij allemaal in het Oog en al hun licht scheen op dat ogenblik. (*Dit is een mystieke formulering van een van de theorieën die worden gebruikt om de veronderstelling van het uitdijend heelal te staven, zoals meer dan vierduizend jaar geleden voor het eerst geformuleerd door de Mathematische School van Sith en door latere kosmologen algemeen aanvaard, hoewel de weersgesteldheid van Gethen hen verhindert veel sterrenkundige waarnemingen te doen. De snelheid van uitdijen (de constante van Hubble; de constante van Rerherek) kan in feite worden geschat aan de hand van de waargenomen hoeveelheid licht in de nachtelijke hemel; de stelling hier bedoeld is dat de nachthemel, als het heelal niet zou uitdijen, niet duister zou lijken.*)

Alleen het stervelingenoog, dat denkt te zien, maar niet ziet, kent duisternis. In de Blik van Meshe is geen duisternis.

Daarom worden diegenen die zich op de duisternis beroepen (*de Handdarata*) voor dwazen gehouden en uit Meshes Mond gespuwd, want zij geven iets dat niet bestaat een naam en noemen het Oorsprong en Eind.

Er is geen Oorsprong en ook geen Eind, want alle dingen zijn in het Midden van de Tijd. Zoals de sterren kunnen worden weerkaatst in een ronde regendruppel die 's nachts valt: zo weerkaatsen ook alle sterren de regendroppel. Er is geen duisternis en geen dood, want alle dingen zijn in het licht van het Ogenblik, en hun eind en hun begin is één ding.

Eén middelpunt, één zien, één wet, één licht. Kijk nu in het Oog van Meshe.

13. OP DE BOERDERIJ

Geschrokken door het plotselinge opduiken van Estraven, zijn kennis van zaken en de dringende heftigheid van zijn waarschuwing, riep ik een taxi en reed ik rechtstreeks naar het eiland van Obsle, met de bedoeling de Kommensaal te vragen hoe het kwam dat Estraven zoveel wist en waarom hij plotseling was opgedoken uit het niets en mij had aangespoord tot iets wat Obsle me gister ernstig had afgeraden. De Kommensaal was uit, de portier wist niet waar hij was of wanneer hij zou terugkomen. Ik ging naar Yegey's huis waar ik evenmin geluk had. Er viel een dik pak sneeuw, tot dusver de ergste sneeuw van die herfst; mijn chauffeur weigerde me verder te brengen dan het huis van Shusgis omdat hij geen sneeuwkettingen om zijn banden had. Die avond slaagde ik er niet in Obsle, Yegey of Slose telefonisch te bereiken.

Onder het eten legde Shusgis me uit waarom: er was een Yomesh feest aan de gang, de Plechtigheid van de Heiligen en de Troondragers, en er werd van de hoge ambtenaren van de Kommensaliteit verwacht dat ze zich in de tempels vertoonden. Ook het gedrag van Estraven verklaarde hij, uiterst slim, als het gedrag van iemand die eens machtig was en nu een gevallen man, die iedere kans aangrijpt om personen en gebeurtenissen te beïnvloeden — steeds minder redelijk, steeds wanhopiger naarmate de tijd verstrijkt en hij zich voelt wegzinken in machteloze onbekendheid. Ik was het met hem eens dat dit Estravens zenuwachtige, bijna krankzinnige gedrag zou verklaren. Maar zijn onrust had me aangestoken. Gedurende het hele lange en zware maal was ik in het geheel niet op mijn gemak.

Shusgis praatte maar en praatte maar, tegen mij en de vele werknemers, secretarissen en vleiers die iedere avond bij hem aan tafel zaten; ik had nooit geweten dat hij zo lang van stof kon zijn en zo ontzettend joviaal. Na de maaltijd was het te laat om nog uit te gaan en de Kommensaals waren trouwens toch tot na middernacht bezig met de Plechtigheid, zei Shusgis. Ik besloot het souper over te slaan en ging vroeg naar bed. Ergens tussen middernacht en zonsopgang werd ik gewekt door onbekenden die me vertelden dat ik onder arrest was en werd ik door een groep gewapende bewakers naar de Kundershaden gevangenis gevoerd.

Kundershaden is oud, een van de zeer weinige oude gebouwen die nog over zijn in Mishnory. Ik had het vaak opgemerkt als ik door de stad liep, een lang, smerig, akelig uitziend gebouw met een heleboel torens, dat duidelijk opviel tussen de grote, bleke rompen van de Kommensale gebouwen. Het is wat het lijkt en hoe het heet. Het is een gevangenis. Het is geen façade voor iets anders, geen loze

gevel, geen pseudoniem. Het is echt, helemaal echt, precies wat het woord zegt.

De wachters, een groep forse, stevige kerels, joegen me door de gangen en lieten me alleen in een kleine kamer die erg smerig was en zeer fel verlicht. Een paar minuten later kwam er een andere groep wachters binnenvallen als lijfwacht van een magere kerel met een autoritair gezicht. Hij stuurde ze allemaal weg op twee na. Ik vroeg hem of ik Kommensaal Obsle een bericht mocht sturen.

'De Kommensaal weet dat u bent gearresteerd.'

Ik zei; 'Weet het?' erg dom.

'Mijn superieuren handelen natuurlijk op bevel van de Drieëndertig — u wordt nu ondervraagd.'

De wachters grepen mijn armen. Ik bood weerstand en zei kwaad: 'Ik wil op alles wat u vraagt antwoorden, de intimidatie kan wel achterwege blijven!' De magere kerel trok zich er niets van aan maar riep een van de wachters terug. Met zijn drieën bonden ze me vast op een klaptafel, kleedden me uit en gaven me een injectie met naar ik aanneem een of ander waarheidsgif.

Ik weet niet hoelang de ondervraging duurde of waar het over ging, aangezien ik voortdurend min of meer was verdoofd en ik herinner me er niets van. Toen ik weer bijkwam, had ik er geen idee van hoelang ik al in Kundershaden was: vier à vijf dagen te oordelen naar mijn lichamelijke toestand, maar ik was er niet zeker van. Tot vrij lang daarna wist ik niet wat voor dag van de maand het was, en ook niet wat voor maand, en eigenlijk duurde het tamelijk lang voor mijn omgeving een beetje tot me begon door te dringen.

Ik bevond me in een vrachtwagen, net zoiets als de wagen waarmee ik over het Kargavgebergte naar Rer was gereisd, maar dan in de laadbak, niet in de cabine. Behalve ik zaten er nog twintig of dertig andere mensen in, moeilijk te schatten hoeveel, aangezien er geen ramen waren en er alleen wat licht binnenviel door een luchtspleet in de achterdeur die was afgeschermd met vier dikke lagen staalgaas.

Kennelijk reden we al enige tijd toen ik mijn bewustzijn terugkreeg, want iedereen had al een min of meer vaste plaats, en de stank van uitwerpselen, braaksel en zweet had al een hoogte bereikt die niet werd overschreden en die niet afnam. Niemand wist iets van de anderen. Niemand wist waar we heengebracht werden. Er werd niet gesproken. Het was de tweede keer dat ik in het donker was opgesloten met niet klagende, hopeloze mensen uit Orgoreyn. Nu herkende ik het teken dat me toen, mijn eerste nacht in dit land, was gegeven. Ik had geen aandacht geschonken aan die zwarte kelder en ik had de essentie van Orgoreyn boven de grond gezocht, in het daglicht. Geen wonder dat alles onecht leek.

Ik voelde dat de wagen in oostelijke richting reed en die indruk kon ik niet kwijt raken, zelfs niet toen duidelijk werd dat hij naar het westen reed, steeds dieper Orgoreyn in. Op een andere planeet is je richtingsgevoel altijd helemaal in de war; als het verstand die fout niet wil of kan opvangen is het resultaat een diepe verbijstering, een gevoel dat letterlijk alles is losgeslagen.

Een van de mensen in de wagen stierf die nacht. Hij was in de buik geschopt of gestompt en hij stierf terwijl het bloed uit zijn mond en zijn anus golfde. Niemand deed iets voor hem; er viel niets te doen. Een paar uur ervoor was er een plastic kan met water naar binnen geschoven, maar die was allang leeg. De man lag toevallig naast me, dus nam ik zijn hoofd op mijn knieën om hem enige verlichting te geven bij het ademhalen; zo stierf hij. We waren allemaal naakt, maar daarna droeg ik een gewaad van bloed, over mijn benen, mijn dijen en mijn handen; een droog, stijf bruin gewaad dat geen enkele warmte gaf.

De nacht was bitterkoud en we moesten dicht opeenkruipen om warm te blijven. Het lijk, dat niets meer had bij te dragen, werd uit de groep geduwd, buitengesloten. Wij anderen kropen dicht bijeen, zwaaiend en schokkend in één beweging, de hele nacht lang. Onze stalen kist was volkomen duister. We bevonden ons op een of andere landweg en er reed geen wagen achter ons; zelfs met je gezicht tegen het gaas aangedrukt zag je niets anders dan duisternis en de vage glans van pasgevallen sneeuw door de spleet in de deur.

Vallende sneeuw; pasgevallen sneeuw; lang geleden gevallen sneeuw; sneeuw waar een regenbui overheen is gegaan; bevroren sneeuw… Het Orgota en het Karhidisch hebben voor al die dingen aparte woorden. In het Karhidisch (dat ik beter ken dan het Orgota) hebben ze volgens mijn telling tweeënzestig woorden voor de verschillende soorten, stadia, ouderdom en hoedanigheden van sneeuw; dat wil zeggen sneeuw die gevallen is. Er is een andere groep woorden voor de verschillende soorten sneeuwbuien; en weer een andere voor ijs; en dan nog een stuk of twintig die aangeven hoe de temperatuur is, hoe hard de wind is, en wat voor neerslag er valt, en dat allemaal in een woord. Ik zat maar en probeerde de hele nacht in mijn hoofd lijsten van die woorden op te stellen. Iedere keer als ik me er weer een herinnerde, herhaalde ik de hele lijst, waarbij ik het nieuwe woord op zijn juiste alphabetische plaats zette.

Vlak na zonsopgang stond de wagen stil. Een paar mensen schreeuwden uit de spleet dat er een lijk in de wagen was, of ze dat eruit wilden halen. De een na de ander schreeuwde en gilde. We bonkten samen op de zijwanden en de deur en maakten zo'n afschuwelijk kabaal in de stalen doos dat we het zelf niet konden verdragen. Er kwam niemand. De wagen stond een paar uur stil.

Eindelijk hoorden we buiten stemmen; de wagen zwaaide, slipte op een stuk ijs en ging weer op weg. Door de spleet konden we zien dat het laat op een zonnige ochtend was en dat we over beboste heuvels reden.

Zo ging de wagen nog drie dagen en nachten verder — vier in totaal na mijn ontwaken. Hij stopte niet hij Controleposten en ik geloof niet dat hij ooit door een redelijk grote stad reed. Het was een grillige en heimelijke tocht. Er waren pauzes waarin van chauffeur werd gewisseld en de accu's werden opgeladen; er waren andere, langere pauzes waarvoor wij in de wagen geen reden konden ontdekken.Twee dagen stond hij van het middaguur tot de avond stil alsof hij volkomen was verlaten, en begon toen 's nachts weer te rijden. Een keer per dag, omstreeks het middaguur, werd er door een luik in de deur een grote kan water naar binnen geschoven.

Met het lijk mee waren we met zesentwintig man, tweemaal dertien. Gethenen rekenen vaak in dertientallen, zesentwintigtallen of tweeënvijftigtallen, ongetwijfeld vanwege de maancyclus van 26 dagen die Hun onveranderlijke maanden bepaalt en hun seksuele cyclus benadert. We schoven het lijk dicht tegen de stalen deuren in de achterwand, waar het koud zou blijven.

Wij anderen zaten, lagen en hurkten, ieder op zijn eigen plek, zijn grondgebied, zijn Domein, tot de nacht kwam en de kou zo verschrikkelijk werd dat we steeds dichter bijeenkropen tot we één wezen werden dat slechts één ruimte innam, warm in het midden, koud aan de buitenkant.

Er was mededogen. Ze merkten dat ik en een paar anderen, een oude man en iemand die erg hoestte, het minst bestand waren tegen de kou. En iedere nacht zaten wij in het midden van de groep, het wezen van de vijfentwintig, waar het het warmst was. We vochten niet om de warmste plek, iedere nacht waren we er gewoon. Het is iets vreselijks, dat mededogen dat de mens niet verliest. Vreselijk omdat het, als we eindelijk naakt en koud in het donker zitten, het enige is dat we nog hebben. Wij die zo rijk zijn, zo vol kracht, wij houden niets anders over dan dat kleine beetje wisselgeld. We hebben niets anders te geven.

Ondanks het feit dat we dicht opeen zaten en 's nachts bij elkaar kropen, waren we in de wagen mijlenver van elkaar verwijderd. Sommigen waren versuft door verdoving, anderen waren misschien altijd al geestelijk of sociaal minder valide, allen waren we slecht behandeld en bang; toch is het vreemd dat er tussen die vijfentwintig mensen niet één was die alle anderen tegelijk aansprak; niet eens om tegen ze te vloeken. Er was mededogen en lijdzaamheid, maar in stilte, altijd in stilte. Opeengepakt in de zure duisternis van onze sterfelijkheid, stootten we elkaar voortdurend aan, hosten we samen

heen en weer, vielen we over elkaar, ademden we dezelfde lucht in, legden we de hitte van onze lichamen bijeen alsof we een vuur opbouwden — maar we bleven vreemdelingen. Ik weet van geen van de mensen in de wagen de naam.

Op een dag, de derde geloof ik, toen de wagen een paar uur stilstond en ik me afvroeg of ze ons gewoon maar op een verlaten plek hadden achtergelaten om daar om te komen, begon een van hen met me te praten. Hij vertelde me een lang verhaal over een fabriek in zuidelijk Orgoreyn waar hij had gewerkt en hoe hij moeilijkheden had gekregen met een opzichter. Hij praatte en praatte maar met zijn zachte, eentonige stem en hij legde telkens zijn hand op de mijne alsof hij zich ervan wilde overtuigen dat ik luisterde. De zon stond inmiddels westelijk van ons en aangezien we schuin in de berm van de weg stonden priemde er een lichtstraal door de kier van de deur; plotseling konden we wat zien, zelfs achter de kist. Ik zag een meisje, een smerig, knap, dom, moe meisje dat me al pratend aankeek met een verlegen lachje en dat troost zocht. De jonge Orgota was in kemmer en voelde zich tot mij aangetrokken. Dit was de enige keer dat een van hen mij iets vroeg, en ik kon het niet geven. Ik stond op en liep naar de kier alsof ik frisse lucht wilde hebben en naar buiten wilde kijken en ik keerde lange tijd niet naar mijn plaats terug.

Die nacht reed de wagen over lange hellingen, omhoog, omlaag en weer omhoog. Af en toe stond hij om voor ons onverklaarbare redenen stil. Bij iedere stopplaats lag er een bevroren, onverbroken stilte om onze stalen doos, de stilte van uitgestrekte woestenijen, de stilte van de bergen. De kemmerer had nog steeds de plaats naast mij en probeerde me nog steeds aan te raken. Ik stond weer lange tijd met mijn gezicht tegen het stalen gaas van de deur en ademde de frisse lucht in die als een scheermes door mijn keel en mijn longen sneed. Ik had geen gevoel meer in mijn handen die ik tegen de metalen deur hield. Eindelijk besefte ik dat ze bevroren waren of in ieder geval bijna. Mijn adem had een ijsbrug geslagen tussen het gaas en mijn lippen Die moest ik met mijn vingers kapot breken vöor ik me kon omdraaien. Toen ik met de anderen bijeen kroop begon ik te rillen van de kou, een manier van rillen die ik nog nooit had meegemaakt; schokkende, folterende krampen als stuiptrekkingen. De wagen begon weer te rijden. Het lawaai en de beweging gaven een illusie van warmte omdat ze die ontzettende, ijselijke stilte verbraken, maar ik was nog steeds te koud om die nacht te slapen. Ik dacht dat we het grootste gedeelte van de nacht tamelijk hoog zaten, maar het was moeilijk uit te maken, aangezien ademhaling, hartslag en energieniveau onder de gegeven omstandigheden onbetrouwbare meters waren.

Zoals ik later vernam reden we die nacht over het

Sembensyengebergte en moeten we op de passen boven de zevenentwintighonderd meter zijn geweest.

Ik had weinig last van honger. Het laatste maal dat ik me herinnerde was dat lange, zware diner in het huis van Shusgis; ze hadden me in Kundershaden waarschijnlijk ook te eten gegeven, maar ik herinnerde me er niets van. Eten scheen geen onderdeel van dit bestaan in de stalen doos en ik dacht er vaak niet aan. Maar dorst was een van de voortdurend aanwezige levensomstandigheden. Een keer per dag, als de wagen stilstond, werd het luik dat kennelijk voor dit doel was aangebracht, losgemaakt; een van ons stak de plastic kan naar buiten die vlak daarna weer naar binnen werd geschoven samen met een vlaag ijskoude lucht. Er was geen manier om het water eerlijk te verdelen. De kan werd rondgegeven en ieder nam drie of vier flinke slokken voor de volgende zijn hand ernaar uitstak. Niemand trad op als verdeler of oppasser; niemand lette erop dat de man die hoestte wat extra water kreeg, hoewel hij nu hoge koortsen had. Ik stelde het een keer voor en degenen om me heen knikten, maar het gebeurde niet. Het water werd min of meer gelijk opgedeeld — niemand probeerde ooit veel meer dan zijn deel te krijgen — en het was binnen een paar minuten verdwenen. Een keer kregen de laatste drie die tegen de voorste wand van de doos zaten niets, omdat de kruik al leeg was toen het hun beurt was. De volgende dag wilden twee van hen als eersten drinken en dat gebeurde. De derde lag onbeweeglijk in zijn hoek en niemand zorgde ervoor dat hij zijn deel kreeg. Waarom probeerde ik het niet? Ik weet het niet. Dat was de vierde dag in de vrachtwagen. Ik weet niet zeker of ik, als ik was overgeslagen moeite gedaan zou hebben om mijn portie te krijgen. Ik was me zijn dorst en zijn lijden bewust, en dat van de zieke en van de anderen, evenzeer als ik me mijn eigen ellende bewust was. Ik was niet in staat iets aan dit lijden te verlichten en daarom verdroeg ik het, net als zij, rustig.

Ik weet dat mensen zich onder dezelfde omstandigheden heel anders kunnen gedragen. Dit waren Orgota, mensen die van hun geboorte af getraind worden in een leer van samenwerking, gehoorzaamheid, ondergeschiktheid aan een groter doel op bevel van hogerhand. Eigenschappen als onafhankelijkheid en besluitvaardigheid werden sterk afgezwakt. Ze hadden weinig aanleg voor woede. Ze vormden een geheel, ik met hen. Ieder voelde dat en het was een toevlucht en een ware troost in de nacht, die eenheid van de opeengepakte groep waarin ieder dankzij de anderen het leven behield. Maar het geheel had geen mond, het had geen kop, het was passief.

Mensen met een sterkere eigen wil hadden het misschien veel beter gedaan: zouden meer hebben gepraat, het water eerlijker verdeeld, de zieken verzorgd en de moed erin gehouden hebben. Ik

weet het niet. Ik weet alleen hoe het in die laadbak was. Als ik goed heb geteld stopte de wagen op de vijfde ochtend na de dag dat ik bij bewustzijn was gekomen. We hoorden stemmen buiten en over en weer geroep. De stalen deuren werden aan de buitenkant losgemaakt en wijdopen gegooid.

Een voor een kropen we naar dat open eind van de stalen doos; sommigen op handen en knieën, en we sprongen of kropen naar de grond. Vierentwintig mensen deden dat. Twee doden, het oude lijk en een nieuw exemplaar, degene die al twee dagen geen water had gehad, werden naar buiten gesleept.

Het was koud buiten, zo koud en zo helder door het witte zonlicht op de witte sneeuw dat het erg zwaar viel de stinkende beschutting van de vrachtwagen te verlaten, en sommigen van ons huilden. We stonden op een kluitje naast de grote wagen, allemaal naakt en stinkend, ons kleine geheel, onze nachtelijke eenheid, blootgesteld aan het schelle, wrede daglicht. Ze haalden ons uit elkaar, lieten ons een rij vormen en voerden ons naar een gebouw een paar honderd meter verderop. De metalen wanden en het besneeuwde dak van het gebouw, de sneeuwvlakte om ons heen, de hoge bergketen die onder de opkomende zon lag, de eindeloze hemel, alles scheen te trillen en te schitteren in een overvloed aan licht.

We moesten ons in een rij wassen aan een grote trog in een spantenschuur; iedereen begon het waswater te drinken. Daarna werden we het hoofdgebouw binnengevoerd en kregen we onderhemden, grijze vilten hemden, een broek, beenkappen en vilten laarzen. Een wachter streepte onze naam aan op een lijst terwijl we een voor een de zaal binnengingen, waar we met honderd of meer andere mensen in het grijs aan vastgeschroefde tafels gingen zitten en wat te eten kregen: graanpap en bier.

Daarna werd de hele ploeg, nieuwe en oude gevangenen, verdeeld in groepen van twaalf. Mijn ploeg moest naar een zagerij een paar honderd meter achter het hoofdgebouw, binnen het hek. Niet ver buiten het hek begon een woud dat de golvende heuvels bedekte voor zover je naar het noorden kon zien. Onder aanwijzingen van een wachter droegen we gezaagde planken uit de fabriek naar een enorme schuur waar het hout ‘s winters werd bewaard.

Het was niet makkelijk om te lopen, te bukken en een last te tillen na de dagen in de vrachtwagen. Ze lieten ons niet werkeloos staan, maar ze joegen ons ook niet op. Midden op de dag kregen we een kom ongegiste graandrank, orsh, en voor zonsondergang werden we naar de barakken teruggevoerd en kregen we avondeten, een brij met wat groenten en bier. Toen het donker werd werden we opgesloten in de slaapzaal die de hele nacht helder verlicht bleef. We sliepen op anderhalve meter brede planken die in twee lagen tegen de muur van

de zaal waren aangebracht. Oude gevangenen snelden op de bovenste laag af, die begeerlijk was aangezien warmte omhoog stijgt. Bij de deur kreeg iedereen als beddengoed een slaapzak uitgereikt. Het waren ruwe, zware zakken, vies van andermans zweet, maar goed geïsoleerd en warm. Hun enige nadeel was voor mij dat ze zo kort waren. Een Getheen van gemiddelde lengte kon er met hoofd en al in, maar ik niet, ik kon niet eens languit liggen op de slaapbank.

Het heette er Derde Vrijwillige Kommensaliteits Boerderij en Omscholings Station van Pulefen, Pulefen, District Dertig, ligt in de uiterste noordwesthoek van het bewoonbare gedeelte van Orgoreyn dat wordt ingesloten door het Sembensyengebergte, de Esagelrivier en de kust. Het gebied is dun bevolkt, zonder grote steden. De dichtstbijzijnde redelijk grote plaats was Turuf, een aantal kilometers naar het zuidwesten; ik heb het nooit gezien. De Boerderij lag aan de rand van een groot, onbewoond woud, Tarrenpeth. Het was te noordelijk voor de grotere bomen, hemmen of serem of de zwarte vate, en het bos bestond uit één soort bomen, een knoestige, borstelige conifeer van drie à vier meter hoog, met grijze naalden, die thore heet. Hoewel het aantal planten- en dierensoorten op Winter ongewoon klein is, is het aantal exemplaren van iedere soort buitengewoon groot: er waren duizenden vierkante kilometers thorebomen en weinig anders in dat ene bos. Zelfs wild gebied wordt hier zorgvuldig onderhouden en hoewel er in dat woud al eeuwenlang werd gekapt waren er geen open plekken, geen stronkwoestijnen en geen afgekalfde hellingen. Het scheen dat elke boom was geteld en dat zelfs geen korreltje zaagsel uit onze zagerij ongebruikt werd gelaten.

Op de Boerderij was een kleine fabriek en als het weer niet geschikt was om het bos in te gaan, werkten we in de zagerij of in de fabriek, waar spaanders, bast en zaagsel een speciale behandeling ondergingen en in verschillende vormen werden geperst en waar uit de gedroogde thorenaalden een hars werd geperst dat werd gebruikt in de plasticfabricage.

Het werk was echt werk en we werden niet afgejakkerd. Als ze een beetje meer voedsel en wat betere kleding zouden geven, zou een groot deel van het werk wel aangenaam zijn, maar meestentijds waren we te koud en te hongerig om ergens plezier in te hebben. De bewakers waren zelden ruw en nooit wreed. Ze waren allemaal een beetje onaandoenlijk, slordig, zwaar en in mijn ogen verwijfd — niet verfijnd enzo, maar precies het tegenovergestelde: een grove, vriendelijke vlezigheid, een sloomheid zonder pit of doel. Ook had ik voor het eerst op Winter het gevoel dat ik een man onder vrouwen was, of onder eunuchs. De gevangenen hadden diezelfde sloomheid en grofheid. Je kon ze moeilijk uit elkaar houden; hun stemming was altijd beneden peil, hun gesprekken zonder enige betekenis. Eerst nam

ik aan dat deze lusteloosheid en eenvormigheid het gevolg waren van gebrek aan voedsel, warmte en vrijheid, maar al gauw ontdekte ik dat het het gevolg was van iets heel bepaalds: het was het gevolg van chemicaliën die alle gevangenen kregen om ze uit kemmer te houden.

Ik wist dat er chemicaliën bestonden die de geslachtelijke fase van de Getheense seksuele cyclus konden verminderen of bijna uitschakelen; ze werden gebruikt als onthouding nodig was om redenen van gezondheid, gemak of moraal. Men kon zo een of meer kemmerperioden overslaan zonder kwalijke gevolgen. Vrijwillig gebruik van dergelijke middelen werd algemeen aanvaard. Het was nooit bij me opgekomen dat ze ook toegediend konden worden aan personen die dat niet wilden.

Er waren goede redenen. Een gevangene in kemmer zou een onrustig element vormen in zijn werkploeg. Als hij van zijn werk werd vrijgesteld, wat moest er dan met hem gebeuren? — vooral als er in die tijd geen enkele andere gevangene in kemmer was, wat heel goed mogelijk was aangezien we slechts met ongeveer 150 man waren. Een kemmerperiode doormaken zonder partner is vreselijk voor een Getheen; dan was het maar beter om die ellende en het verlies aan werktijd te voorkomen en helemaal geen kemmer door te maken. Dus voorkwamen ze het.

Gevangenen die hier al een paar jaar waren, waren psychologisch en volgens mij in zekere zin ook lichamelijk, aangepast aan deze chemische castratie. Ze waren even geslachtloos als ossen. Ze kenden geen schaamte en geen begeerte, net als engelen. Maar het is niet menselijk geen schaamte en geen begeerte te kennen.

De seksuele drift van de Gethenen die zo streng is bepaald en afgeperkt door de natuur wordt door de maatschappij eigenlijk weinig dwars gezeten: er is hier minder geregeld, minder vastgelegd, en seks wordt hier minder onderdrukt dan in elke biseksuele maatschappij die ik ken. Onthouding geschiedt volkomen vrijwillig; bevrediging is volkomen aanvaardbaar. Seksuele angst en seksuele frustratie zijn beide uiterst zeldzaam. Dit was de eerste keer dat ik een maatschappelijk doel in botsing zag met de seksuele drift. Aangezien het een onderdrukking was en niet zomaar een verbod, veroorzaakte het geen frustratie, maar iets dat op de lange duur waarschijnlijk veel onheilspellender was: passiviteit.

Er zijn geen sociale insecten op Winter. Gethenen delen hun aardbol niet zoals de Terranen met die oudere gemeenschappen, die ontelbare steden van kleine, geslachtloze werkers die geen ander instinkt hebben dan de groep, het geheel te dienen. Als er mieren op Winter waren geweest, zouden de Gethenen ze misschien allang geleden hebben nagevolgd. Het regime van de Vrijwillige Boerderijen is betrekkelijk jong, beperkt tot één land van de planeet en letterlijk

elders onbekend. Maar het is een onheilspellend beeld van de richting die een gemeenschap van mensen die zo vatbaar zijn voor seksuele controle zou kunnen inslaan.

Zoals ik al zei kregen we op de Pulefen Boerderij te weinig eten voor het werk dat we deden, en onze kleding en vooral ons schoeisel was volkomen ontoereikend voor dat winterse klimaat. De bewakers, meestal voorwaardelijk gestraften, waren niet veel beter af. Het doel van de instelling was te straffen, niet te vernietigen en ik vermoed dat het wel dragelijk zou kunnen zijn, zonder de chemische middelen en de verhoren.

Sommige gevangenen werden in groepen verhoord, zij dreunden alleen een soort biecht en catechismus op, kregen hun antikemmerprik, en mochten weer aan het werk. Anderen, de politieke gevangenen, werden iedere vijf dagen onder verdoving verhoord.

Ik weet niet wat voor middelen ze gebruikten. Ik weet niet wat de bedoeling was van de verhoren. Ik heb er geen idee van wat voor vragen ze me stelden. Na enige uren kwam ik weer tot bewustzijn in de slaapzaal waar ik met zes à zeven anderen op de slaapplank lag. Sommigen, pas ontwaakt, net als ik, anderen nog slap en bewusteloos in de greep van het gif. Als we allemaal op waren brachten de bewakers ons naar de fabriek om te werken; maar na het derde of vierde verhoor kon ik niet opstaan. Ze lieten me liggen en de volgende dag kon ik weer met mijn ploeg aan het werk, hoewel ik me nog wel bibberig voelde. Na het volgende verhoor was ik twee dagen hulpeloos. De antikemmerhormonen of de waarheidsmiddelen hadden kennelijk een giftige uitwerking op mijn niet-Getheense zenuwstelsel en die uitwerking nam steeds toe.

Ik herinner me hoe ik plannen maakte om bij het volgende verhoor de Inspecteur om genade te smeken. Ik begon met te beloven dat ik alles wat hij vroeg naar waarheid zou beantwoorden, zonder injectie; en later zou ik tegen hem zeggen: ‘Meneer, ziet u niet hoe nutteloos het is, het antwoord te kennen op de verkeerde vraag?’

Dan veranderde de Inspecteur in Faxe met de gouden Voorspellersketen om zijn hals, en had ik lange, aangename gesprekken met Faxe, terwijl ik de zuurstroom controleerde die uit mijn buis in een bak met verpulverde houtspaanders liep. Maar als ik in de kleine kamer kwam waar ze ons verhoorden, had de helper van de Inspecteur natuurlijk allang mijn kraag omlaaggetrokken en me een injektie gegeven, voor ik iets kon zeggen, en het enige dat ik me van die keer herinner, of misschien is het wel een herinnering aan een eerder verhoor, is de Inspecteur, een vermoeid uitziende jonge Orgota met smerige nagels, die somber zei: ‘U moet mijn vragen in het Orgota beantwoorden, U mag geen andere taal spreken. U moet Orgota

spreken.'

Er was geen ziekenzaal. Het beginsel van de Boerderij was werken of sterven, maar de praktijk was wat zachtmoediger — ruimte tussen werken en dood, verschaft door de bewakers. Zoals ik al zei, wreed waren ze niet; maar ook niet vriendelijk. Ze waren slordig en het kon ze niet veel schelen zolang ze zelf geen moeilijkheden kregen. Ze lieten mij en een andere gevangene in de slaapzaal blijven, lieten ons daar gewoon in onze slaapzakken liggen alsof ze ons niet zagen, toen het duidelijk was dat we niet op onze benen konden staan. Na het laatste verhoor was ik vreselijk ziek; de andere, een man van middelbare leeftijd, had een ziekte of een afwijking aan zijn nieren en hij was stervende. Aangezien hij niet in een tel kon sterven, mocht hij er enige tijd over doen, op de slaapplank.

Ik herinner me hem beter dan al het andere op de Pulefen Boerderij. Lichamelijk was hij een typische Getheen van het Grote Continent, compact gebouwd, met korte armen en benen, met een stevige laag onderhuids vet die hem zelfs op zijn sterfbed een dikke aanblik gaf. Hij had kleine handen en voeten, tamelijk brede heupen en een brede borstkas met borsten die nauwelijks meer waren ontwikkeld dan bij een man van mijn ras. Zijn huid was donker roodbruin, zijn zwarte haar was fijn en leek wel een vacht. Zijn gezicht was breed, met kleine, sterke gelaatstrekken en vooruitstekende jukbeenderen. Hij leek wel wat op verscheidene geïsoleerde Terraanse groepen die op zeer grote hoogten of binnen de Poolcirkel leven. Hij heette Asra; hij was timmerman.

Ik geloof dat Asra wel graag wilde sterven, maar hij was bang voor de dood; hij zocht afleiding van die angst. We hadden weinig anders gemeen dan het feit dat we beiden de dood nabij waren, en daarover wilden we niet praten; dus begrepen we elkaar meestentijds niet erg goed. Hem kon het niet schelen. Ik, jonger en ongelovig, zou graag wat begrip hebben gehad, meegevoel en verduidelijking. Maar er werd niets verduidelijkt. We praatten.

's Nachts was de slaapzaal van de barakken fel verlicht, druk en lawaaiig. Overdag was het licht uit en de grote kamer schemerig, leeg en stil. We lagen dicht bijeen op de slaapplank en praatten zachtjes. Asra vond het heerlijk lange, zwevende verhalen te vertellen over zijn jeugd op een Kommensale Boerderij in de Kunderer vallei, die brede, schitterende vlakte waar ik doorheen was gereden toen ik van de grens naar Mishnory reisde. Hij sprak een sterk dialect en hij gebruikte een heleboel namen voor mensen, plaatsen, gewoonten en gereedschappen die ik niet kende, zodat ik zelden meer opving dan de algemene strekking van zijn herinneringen. Als hij zich redelijk voelde, gewoonlijk rond het middaguur, vroeg ik hem om een verhaal of een legende. De meeste Gethenen kennen er een heleboel. Ze

hebben een levendige mondelinge literatuur, hoewel er ook geschreven literatuur bestaat; en in die zin zijn ze allemaal geletterd. Asra kende de belangrijkste verhalen van Orgoreyn; de Korte Verhalen over Meshe, de geschiedenis van Parsid, delen van de grote epische vertellingen en de op een roman lijkende Zeevaarderssage. Dat, en stukjes van sprookjes die hij zich uit zijn jeugd herinnerde, vertelde hij me in zijn zachte, slepende dialect, en als hij moe werd vroeg hij mij om een verhaal. 'Wat vertellen ze in Karhide?' vroeg hij terwijl hij over zijn benen wreef die hem kwelden met pijnen en stekende scheuten en hij keek me aan met zijn verlegen, slimme, geduldige glimlach.

Een keer zei ik: 'Ik weet een verhaal over mensen die op een andere wereld wonen.'

'Wat is dat voor een soort wereld?'

'Ongeveer net als deze, maar hij wentelt niet om de zon. Hij draait om een ster die jullie Selemy noemen. Dat is een gele ster net als de zon, en op die wereld, onder die zon, wonen andere mensen.'

'Dat staat ook in de Sanovy leer, dat van die andere werelden. Vroeger was er een oude, gekke Sanovy priester die toen ik nog klein was langs onze Haard kwam en ons kinderen daar alles over vertelde, waar de leugenaars heengaan als ze sterven, waar de zelfmoordenaars heengaan, en waar de dieven heengaan — daar gaan wij ook heen, hé, jij en ik, naar een van die plaatsen.'

'Nee wat ik nou vertel gaat niet over een geestenwereld. Een echte wereld. De mensen die er leven zijn echte mensen, levend, net als hier. Maar heel-lang-geleden leerden ze hoe ze moesten vliegen.'

Asra grinnikte.

'Niet door met hun armen te fladderen, weet je. Ze vlogen in machines, net als auto's.' Maar het was moeilijk uit te leggen in Orgota, dat geen woord heeft dat precies 'vliegen' betekent; het woord dat er het dichtst bijkomt betekent meer 'zweven'. 'Nou ze leerden hoe ze machines konden maken die over de lucht gleden zoals een slee over de sneeuw glijdt. En na een tijdje leerden ze hoe je ze verder en harder kon laten vliegen, tot ze als een steen uit een slinger van de aardbol wegschoten, over de wolken, uit de lucht, helemaal naar een andere wereld die om een andere zon draait. En toen ze op die wereld kwamen, wat vonden ze daar anders dan mensen…'

'Die in de lucht zweefden?'

'Misschien, misschien ook niet… Toen ze bij mijn wereld kwamen, wisten wij al hoe je in de lucht kon vliegen. Maar zij leerden ons hoe je van wereld tot wereld kan vliegen, daar hadden we nog geen machines voor.'

Asra was verbaasd over het feit dat de verteller bij het verhaal betrokken werd. Ik was koortsig, had last van de zweren die het gif op

mijn armen en mijn borst had veroorzaakt en ik wist niet meer hoe ik het verhaal had willen vertellen.

'Ga verder,' zei hij terwijl hij het probeerde te begrijpen. 'Wat deden ze nog meer behalve in de lucht rondhangen?'

'O, ze deden ongeveer hetzelfde als de mensen hier. Maar ze zijn altijd in kemmer.'

Hij grinnikte. In dit leven was er natuurlijk geen kans op om iets geheim te houden en mijn bijnaam bij de gevangenen en de bewakers was natuurlijk 'de Verdorvene'. Maar waar geen begeerte en geen schaamte is, wordt niemand uitgestoten hoe abnormaal ook; en ik geloof dat Asra deze opmerking niet op mijzelf en mijn eigen toestand betrok. Hij zag het slechts als een variatie op een oud thema en daarom grinnikte hij een beetje en hij zei: 'Voortdurend in kemmer… Is het dan een hemel? Of een hel?'

'Ik weet het niet, Asra. Wat is deze wereld?'

'Geen van beide, kind. Dit is gewoon een wereld, zo is het nou eenmaal. Je wordt erin geboren en… de dingen zijn zoals ze zijn…'

'Ik ben hier niet geboren. Ik ben hier heengegaan. Ik heb deze wereld gekozen.'

De stilte en de schaduw hingen om ons heen. Ver weg, in de landelijke stilte achter de muren van de barak hoorden we een vaag geluid, een piepende handzaag: anders niet.

'Ach ja… ach ja,' mompelde Asra. Hij zuchtte, wreef over zijn benen en kreunde een beetje zonder dat hij het zelf merkte. 'We hebben geen van allen gekozen,' zei hij.

Een nacht of twee daarna raakte hij bewusteloos en kort daarop stierf hij. Ik wist niet waarvoor hij naar de Vrijwillige Boerderij was gestuurd, voor welke misdaad of fout of onregelmatigheid in zijn papieren, en ik wist alleen maar dat hij nog geen jaar op de Pulefen Boerderij was. De dag na Asra's dood kwamen ze me halen voor een verhoor: dit keer moesten ze me binnendragen en van daaraf kan ik me niets meer herinneren.

14. DE ONTSNAPPING

Toen Obsle en Yegey allebei de stad verlieten en Sloses portier mij de toegang weigerde, wist ik dat het tijd was me tot mijn vijanden te wenden, aangezien er in mijn vrienden weinig goeds was overgebleven. Ik ging naar Commissionaris Shusgis en chanteerde hem. Aangezien ik niet genoeg geld had om hem te kopen moest ik mijn goede naam vergooien. Tussen onbetrouwbaar volk is de term verrader al een heel kapitaal. Ik vertelde hem dat ik in Orgoreyn was als agent van de Adellijke Partij van Karhide, die plannen smeedde om Tibe te vermoorden, en dat hij was aangewezen als mijn contact met de Sarf; als hij weigerde mij de benodigde inlichtingen te verstrekken zou ik mijn vrienden in Erhenrang vertellen dat hij een dubbelagent was die voor de Vrijhandelspartij werkte, en dat gerucht zou natuurlijk weer in Mishnory en bij te Sarf terugkomen: en die stomme idioot geloofde me nog ook. Hij vertelde me vlug genoeg wat ik wilde weten; hij vroeg me zelfs of ik het ermee eens was.

Van mijn vrienden Obsle, Yegey en de anderen liep ik niet dadelijk gevaar. Zij hadden hun eigen veiligheid gekocht door de Gezant op te offeren en ze vertrouwden erop dat ik het hun of mezelf niet moeilijk zou maken. Tot ik naar Shusgis ging had niemand in de Sarf, behalve Gaum dan, mij enige aandacht waard gevonden, maar nu zouden ze me op de hielen gaan zitten. Ik moest mijn zaken regelen en uit het gezicht verdwijnen. Aangezien ik op geen enkele manier in direct contact kon treden met iemand uit Karhide, omdat de post werd geopend en de telefoon en de radio werden afgeluisterd, ging ik voor het eerst naar de Koninklijke Ambassade. Sardon rem ir Chenewich, die ik aan het hof goed had gekend, werkte daar. Hij stemde ogenblikkelijk toe een bericht over te brengen aan Argaven, omtrent wat er met de Gezant was gebeurd en waar hij gevangen zou worden gezet. Ik kon erop vertrouwen dat Chenewich, een verstandig en eerlijk man, de boodschap ongeschonden zon overbrengen, hoewel ik er geen idee van had wat Argaven ervan zou maken of wat hij ermee zou gaan doen. Ik wilde dat Argaven het wist voor het geval dat Ai's Sterrenschip plotseling uit de wolken zou komen vallen; want toen had ik nog enige hoop dat hij het Schip had kunnen bereiken voor de Sarf hem arresteerde.

Nu verkeerde ik in gevaar, en als men mij de Ambassade had zien betreden, was dat een dringend gevaar. Ik begaf me vandaar rechtstreeks naar de Karavaanhaven op de zuidelijke oever en voor de middag van die dag, Odstreth Susmy, verliet ik Mishnory, zoals ik er was binnengekomen, als stouwer op een vrachtwagen. Ik had mijn oude vergunning bij me, een beetje veranderd voor de nieuwe baan.

Vervalsing van papieren is riskant in Orgoreyn, waar ze iedere dag tweeënvijftig keer worden gecontroleerd, maar risico lopen is geen zeldzaamheid en mijn oude makkers op Viseiland hadden me de trucjes geleerd. Het dragen van een valse naam staat me tegen, maar er was niets anders dat me kon redden, of dat me dwars door Orgoreyn naar de westelijke zeekust kon brengen.

Terwijl de karavaan nog over de Kundererbrug daverde en Mishnory uitreed waren mijn gedachten al in het westen. De herfst ging al bijna over in de winter en ik moest mijn doel bereiken voor de wegen dichtzaten voor snelverkeer en terwijl het nog enige zin had. Toen ik in de Sinoth Administratie werkte had ik een Vrijwillige Boerderij in Komsvashom gezien en ik had met oud-gevangenen van Boerderijen gesproken. Wat ik had gezien en gehoord drukte nu zwaar op me. De Gezant die zo gevoelig voor kou was, dat hij al een jas droeg als de temperatuur om het vriespunt was, zou de winter in Pulefen niet overleven. Dus had ik erg veel haast, maar de karavaan vorderde langzaam en slingerde van stad naar stad benoorden en bezuiden de weg, zodat het me een halve maand kostte om naar Ethwen te komen, aan de monding van de rivier de Esagel.

In Ethwen had ik geluk. Toen ik met de mensen in het Doorgangshuis praatte hoorde ik over de bonthandel langs de rivier, hoe jagers met vergunning met een slee of een ijsboot door het Tarrenpethwoud langs de rivier heen en weer trokken, bijna tot aan het IJs. Hun gepraat over vallen bracht mij op een idee een val open te krijgen. In Kermland zijn er net als in de Achterlanden van Gobrin witte pesthry; ze houden van de koude adem van de gletsjers. In mijn jeugd had ik in de thorebossen van Kerm op ze gejaagd, waarom zou ik ze dan niet gaan vangen in de thorewouden van Pulefen?

In dat verre noordwesten van Orgoreyn, in de grote, wilde vlakten ten westen van het Sembensyengebergte, komen en gaan de mensen min of meer naar het hun belieft, want er zijn niet genoeg Inspecteurs om ze allemaal ingesloten te houden. Ondanks het Nieuwe Tijdperk leeft daar nog iets van de oude vrijheid. Ethwen is een grijze havenstad, gebouwd op de grijze rotsen van de Esagelbaai; een regenachtige zeewind waait er door de straten en de mensen zijn grimmige, rondborstige zeelieden. Ik kijk met genoegen terug op Ethwen, waar mijn kansen keerden.

Ik kocht ski's, sneeuwschoenen, vallen en proviand, kreeg mijn jachtvergunning, machtiging, identiteitspapieren enzovoort van het Kommensale Bureau en ging te voet de Esagel op met een groep jagers onder leiding van een oude man die Mavriva heette. De rivier lag nog niet helemaal dicht en er reed nog verkeer over de wegen, want op deze kusthellingen viel er meer regen dan sneeuw, zelfs nu in de laatste maand van het jaar. De meeste jagers wachten tot het echt

winter is, en gaan in de maand Thern de Esagel op met een ijsboot, maar Mavriva wilde vroeg hoog in het noorden zijn en de pesthry vangen als ze aan hun trek naar de bossen beginnen. Mavriva kende de Achterlanden, het noordelijk deel van het Sembensyengebergte en de Vuurbergen zoals niemand ze kent en in die dagen dat we stroomopwaarts trokken leerde ik veel van hem dat me later van pas kwam.

Bij de stad Turuf verliet ik de groep onder het voorwendsel dat ik ziek was. Zij gingen verder naar het noorden, waarna ik in mijn eentje naar het noordoosten trok, naar het hoge voorgebergte van de Sembensyen. Enige dagen lang verkende ik het land en toen, nadat ik bijna alles wat ik bij me had in een afgelegen vallei, een kilometer of twintig van Turuf, had verborgen, keerde ik uit het zuiden naar de stad terug en dit keer ging ik er binnen en nam ik mijn intrek in het Doorgangshuis. Alsof ik insloeg voor een jachtpartij kocht ik ski's, sneeuwschoenen, proviand, een vachtzak en winterkleren, alles nog een keer; ook een Chabekachel, een polyfilmtent en een lichte slee om het allemaal op te vervoeren. Toen zat er niets anders op dan te wachten tot de regen in sneeuw veranderde en de modder in ijs: niet lang, want ik had er al een maand over gedaan om van Mishnory naar Turuf te komen. Op Arhad Thern begon het te vriezen en begon de sneeuw waarop ik had gewacht te vallen.

Vroeg in de middag passeerde ik de elektrische hekken van de Pulefen Boerderij, elk spoor achter me was al spoedig onder de sneeuw verdwenen. Ik liet de slee achter in een greppel, diep in het bos ten oosten van de Boerderij en met slechts een rugzak om liep ik op mijn sneeuwschoenen terug naar de weg; daarlangs begaf ik me openlijk naar de hoofdingang van de Boerderij, Daar liet ik de papieren zien die ik weer had vervalst, tijdens mijn verblijf in Turuf. Ze waren nu 'blauwe stempel', en identificeerden me als Thener Benth, gevangene onder erewoord en er zat een bevel aan vast dat ik me op of voor Eps Thern moest melden bij de Derde Vrijwillige Kommensaliteits Boerderij van Pulefen, voor twee jaar bewakingsdienst. Een scherp oplettende Inspecteur zou achterdocht hebben gekregen door die verfomfaaide papieren, maar er waren hier maar weinig scherpe ogen. Niets was gemakkelijker dan de gevangenis binnendringen. Dat stelde me enigszins gerust over het er weer uitkomen.

Het hoofd van de bewakingsdienst berispte me dat ik een dag later was dan op mijn papieren was vermeld en zond me naar de barakken. De maaltijd was al afgelopen en het was gelukkig te laat om me de voorgeschreven laarzen en het uniform uit te reiken en mijn eigen goede kleren in beslag te nemen. Ze gaven me geen pistool,

maar ik vond er een toen ik bij de keuken rondhing om de kok over te halen me een hapje eten te geven. De kok had zijn pistool aan een haak achter de ovens hangen. Ik stal het. Het had geen dodelijke stand; misschien had geen enkel wapen hier dat. Ze doden geen mensen op de Boerderijen: ze laten de honger en de winter en de wanhoop hun moordenaarswerk voor hen doen.

Er waren dertig of veertig bewakers en een honderdvijftig of honderdzestig gevangenen, geen van allen goed af, de meesten vast in slaap, hoewel het nog maar net Vier Uur was. Ik kreeg een jonge bewaker zover dat hij me rondleidde en me de slapende gevangenen liet zien. Ik zag ze in het schelle licht van de grote zaal waarin ze sliepen en gaf al bijna de hoop op dat ik die eerste avond zou kunnen handelen voor ze achterdocht konden krijgen. Ze waren allemaal verborgen in hun slaapzakken op de planken, als babies en baarmoeders, onzichtbaar, onherkenbaar. — Allemaal, op een na, die was te lang om zich te verstoppen, een gezicht donker als een doodskop met ingevallen, gesloten ogen en een bos lang, vezelig haar.

Het geluk dat met me was in Ethwen kon ik nu, met de hele wereld, met één beweging naar mijn hand zetten. Ik had slechts één gave; te weten wanneer het grote rad gemakkelijk in beweging kan worden gebracht, dat te weten en dan te handelen. Het afgelopen jaar in Erhenrang dacht ik dat ik dat gevoel kwijt was en dat ik het nooit meer terug zou krijgen. Het was een grote vreugde die zekerheid weer te voelen, zeker te weten dat ik mijn geluk en dat van de wereld als een bobslee langs het steile, gevaarlijke pad kon sturen.

Aangezien ik bleef rondneuzen en scharrelen, in mijn rol van rusteloze, nieuwsgierige, domme kerel, gaven ze mij de late wacht; om middernacht sliep binnen iedereen, behalve ik en een andere bewaker die ook late dienst had. Ik bleef rusteloos ronddolen en liep af en toe heen en weer voor de slaapplanken. Ik had mijn plannen klaar en begon mijn wil en mijn lichaam voor te bereiden op dothe, want mijn eigen kracht zou zonder de hulp van de kracht uit de Duisternis niet toereikend zijn. Vlak voor zonsopgang ging ik nog eens het slaapvertrek binnen, ik gaf Genly Ai met het pistool van de kok een honderdste seconde verdoving in het hoofd, hees hem toen met zak en al omhoog ontdroeg hem over mijn schouder naar het wachtlokaal. ‘Wat is er aan de hand?’ zei de andere wachter half slapend. ‘Laat hem liggen.’

‘Hij is dood’

‘Weer één dood? Bij de ingewanden van Meshe, en de winter nog maar amper begonnen.’ Hij draaide zijn hoofd opzij om naar het gezicht van de Gezant te kijken dat op mijn rug hing. ‘O, dat is die Verdorvene. Bij het Oog, ik geloofde niets van al die praatjes over Karhiders tot ik hem zag, lelijk misbaksel dat hij is. Hij heeft de hele

week op de plank liggen kreunen en zuchten, maar ik dacht niet dat hij al zo gauw dood zou gaan. Nou, gooi hem maar naar buiten, daar blijft hij wel goed tot het licht is en sta daar niet als een sjouwer met een zak stront.'

Onderweg in de gang stopte ik even bij het Inspectie Kantoor en aangezien ik de bewaker was hield niemand me tegen en ik keek rond tot ik het controlepaneel vond met de alarmschakelaars. Er stond niets op, maar de bewakers hadden er letters naast gekrast als geheugensteuntje in grote haast; ik nam aan dat Hn 'hekken' betekende en die schakelaar haalde ik over om de stroom in de buitenste omheining van de Boerderij uit te schakelen en toen ging ik verder terwijl ik Ai bij de schouders voortsleepte. Ik kwam langs de bewaker die dienst deed in het wachthuisje bij de deur. Ik deed net of ik vreselijke moeite had met het voortsleuren van mijn dode vracht, want mijn dothe-kracht had zich volledig ontplooid en ik wilde niet dat hij zag hoe makkelijk ik eigenlijk iemand kon dragen die zwaarder was dan ikzelf. Ik zei: 'Een dode gevangene, ze zeiden dat ik hem de slaapzaal uit moest brengen. Waar leg ik hem neer?'

'Weet ik veel. Breng hem naar buiten. Maar leg hem onder een afdak, zodat hij niet ondersneeuwt en volgend voorjaar stinkend omhoog komt drijven als de dooi begint. Het sneeuwt *peditia*.' Hij bedoelde wat wij *sove*-sneeuw noemen, een dik, vochtig pak sneeuw, uitstekend nieuws voor mij. "Goed, goed,' zei ik en ik sleepte mijn vracht naar buiten, de hoek van de barak om uit zijn gezichtsveld. Ik hees Ai weer over mijn schouders, ging een paar honderd meter naar het noordoosten, klom op het dode hek, liet mijn vracht zakken, sprong eraf, tilde Ai weer op en liep zo snel ik kon naar de rivier. Ik was nog niet ver van het hek toen een fluitje begon te snerpen en de schijnwerpers aanflitsten. Het sneeuwde hard genoeg om mij onzichtbaar te maken, maar niet hard genoeg om binnen een paar minuten mijn sporen uit te wissen. Toch hadden ze mijn spoor nog niet te pakken toen ik bij de rivier aankwam. Ik ging over de onbesneeuwde grond onder de bomen naar het noorden, of door het water als er geen onbesneeuwde grond was; de rivier, een snelle kleine zijstroom van de Esagel lag nog open. Nu de dageraad aanbrak kon ik alles beter zien en ik schoot hard op. In volledige dothe vond ik de Gezant weliswaar een onhandige, maar niet zware last. Langs de rivier liep ik het bos in en kwam zo bij de greppel waar mijn slee lag. Ik bond de Gezant op de slee en pakte mijn spullen om en over hem heen tot hij goed verborgen was en over dat alles een groot dekzeil; toen trok ik andere kleren aan en at wat uit mijn rugzak, want de ontzettende honger die je krijgt in langdurige dothe knaagde al aan mijn ingewanden. Toen vertrok ik over de hoofdweg van het bos naar het noorden. Kort daarna werd ik ingehaald door een stel skiërs. Ik

had nu de kleren en de uitrusting van een jager en ik vertelde hun dat ik probeerde de ploeg van Mavriva in te halen, die in de laatste dagen van Grende naar het noorden was getrokken. Ze kenden Mavriva en namen genoegen met mijn verhaal nadat ze even naar mijn jachtvergunning hadden gekeken. Ze verwachtten niet de ontsnapte mannen in het noorden te vinden, want in het noorden van Pulefen ligt niets anders dan het bos en het IJs; misschien interesseerde het ze wel helemaal niet of ze de ontsnapte mannen zouden vinden of niet. Waarom ook? Ze gingen verder en nauwelijks een uur later passeerden ze me weer op hun terugtocht naar de Boerderij. Een van hen was de kerel met wie ik de late wacht had gedeeld. Hij had mijn gezicht helemaal niet gezien hoewel hij het de halve nacht voor zijn ogen had gehad.

Toen ik er zeker van was dat ze weg waren ging ik van de weg af en volgde de hele dag een lange half ronde baan terug door het bos en het voorgebergte ten oosten van de Boerderij, tot ik uiteindelijk vanuit het oosten uit de wildernis de verborgen vallei bereikte waar ik mijn reserve-uitrusting had verstopt. Het slederijden ging zwaar in dit heuvelige land met meer dan mijn eigen gewicht te trekken, maar de sneeuw was dik en werd al stevig en ik was in dothe. Die toestand moest ik handhaven, want als je eenmaal de dothekracht laat varen kan je helemaal niets meer. Ik was nog nooit langer dan een uur in dothe geweest, maar ik wist dat sommige van de Oude Mensen de volledige kracht een dag en een nacht of zelfs nog langer konden volhouden, en mijn huidige behoefte was een goede aanvulling op mijn training. In dothe maak je je eigenlijk nergens druk over en de enige zorgen die ik had waren over de Gezant die allang uit de lichte verdoving had moeten ontwaken. Hij verroerde zich niet en ik had geen tijd om hem te verzorgen. Was zijn lichaam zo anders dat iets dat voor ons slechts verdoving was voor hem de dood betekende? Als het rad onder je handen draait, moet je op je woorden letten: en tweemaal had ik gezegd dat hij dood was en ik had hem gedragen zoals je een dode draagt. Dan vreesde ik plotseling dat ik een dode over de heuvels sleepte en dat mijn geluk en zijn leven toch nog verloren waren gegaan. En dan begon ik te Zweten en te vloeken en leek het wel alsof de dothekracht als water uit een gebarsten pot uit me wegstroomde. Maar ik ging verder en de kracht begaf het pas toen ik de schuilplaats in de heuvels had bereikt en de tent had opgezet en alles wat ik voor Ai kon doen had gedaan. Ik maakte een doos geconcentreerde voedseltabletten open, waarvan ik het grootste deel verorberde, maar een paar ervan wist ik bij hem binnen te krijgen als bouillon, want hij zag eruit alsof hij bijna was verhongerd. Hij had zweren op zijn armen en zijn borst die open bleven door de smerige slaapzak waarin hij lag. Toen die wonden waren gereinigd en hij in de warme vachtzak lag, zo

goed mogelijk verstopt als dat ging in de winterwoestenij, was er niets meer dat ik kon doen. De avond was gevallen en de grote duisternis, de prijs voor het vrijwillig oproepen van de volledige lichaamskracht, overviel me; ik moest me aan die duisternis toevertrouwen, en hem ook.

We sliepen. Het sneeuwde. De hele nacht en de dag en de nacht dat ik mijn *thangens*laap sliep, moet het hebben gesneeuwd, geen sneeuwstorm, maar de eerste echte winterse sneeuwbui. Toen ik eindelijk wakker werd en mezelf overeind hees om naar buiten te kijken was de tent half bedolven. Het stralende zonlicht wierp blauwe schaduwen over de sneeuw. Ver weg, hoog in het oosten dreef een grijze sliert in de heldere hemel: de rook van Udenushreke, de Vuurberg die het dichtst bij ons was. Rondom de kleine piek van de tent lag de sneeuw; bergjes, heuvels, golven, hellingen allemaal wit en ongerept.

Daar ik nog steeds in de herstelperiode was, was ik nog erg zwak en slaperig, maar telkens als ik even wakker kon blijven gaf ik Ai bouillon, een klein beetje tegelijk; en op de avond van die dag kwam hij bij bewustzijn, hoewel hij nog helemaal in de war was. Hij schoot schreeuwend overeind alsof hij vreselijk bang was. Toen ik naast hem knielde worstelde hij om zich los te rukken maar die inspanning was hem te veel en hij viel flauw. Die nacht praatte hij veel in een taal die ik niet kende. Het was vreemd hem daar in die stille duistere woestenij woorden te horen mompelen in een taal die hij op een andere wereld had geleerd.

De volgende dag was moeilijk, want telkens als ik hem wilde verzorgen hield hij me waarschijnlijk voor een van de bewakers van de Boerderij en was hij doodsbang dat ik hem een injectie zou geven. Hij begon op een zielige manier Orgota en Karhidisch door elkaar te ratelen en smeekte me ‘het niet te doen’ en hij verzette zich met een panische kracht. Dit gebeurde telkens weer en aangezien ik nog steeds in thangen was en erg zwak, leek het erop dat ik hem helemaal niet zou kunnen verzorgen. Die dag dacht ik dat ze hem niet alleen hadden verdoofd maar ook nog zijn geest hadden veranderd waardoor hij krankzinnig of imbeciel was geworden. Toen wenste ik dat hij in het thorewoud op de slee was gestorven of dat ik helemaal geen geluk had gehad maar was gearresteerd toen ik Mishnory verliet en naar een of andere Boerderij was gestuurd om daar aan mijn eigen verdoemenis te werken.

Ik werd wakker en hij lag naar me te kijken.

‘Estraven?’ fluisterde hij verbaasd.

Toen kreeg ik weer moed. Ik kon hem geruststellen en verzorgen; en die nacht sliepen we allebei goed. De volgende dag was hij veel beter en kon hij zittend eten. De zweren op zijn lichaam waren aan

het genezen. Ik vroeg hem hoe hij daaraan kwam.

'Ik weet het niet. Ik denk dat het van de chemicaliën komt; ze gaven me telkens maar injecties…'

'Om kemmer te voorkomen?' Dat was een van de dingen die ik had gehoord van de mannen die uit Vrijwillige Boerderijen waren ontsnapt of ontslagen.

'Ja. En nog wat, ik weet niet wat dat was, een of ander waarheidsmiddel. Ik werd er ziek van en ze bleven het maar inspuiten. Wat probeerden ze uit te vissen, wat kon ik ze vertellen?'

'Misschien wilden ze je niet zozeer ondervragen als wel tam maken.' 'Tam maken?'

'Je volgzaam maken door een gedwongen verslaving aan een van de orgrevy derivaten. Die praktijk is in Karhide ook niet onbekend. Of misschien voerden ze wel een experiment uit met jou en de andere gevangenen. Men heeft mij verteld dat ze geestveranderende giffen en methoden uitproberen op de gevangenen van de Boerderijen. Ik betwijfelde dat toen ik het hoorde; maar nu niet meer.'

'Hebben jullie die Boerderijen ook in Karhide?'

'In Karhide?' zei ik. 'Nee.'

Hij wreef geërgerd over zijn voorhoofd. 'In Mishnory zeggen ze natuurlijk dat ze in Orgoreyn ook niet bestaan.'

'In tegendeel. Ze scheppen erover op en laten je films en foto's zien van de Vrijwillige Boerderijen, waar afwijkende personen worden gerehabiliteerd en verdwijnende bevolkingsgroepen een toevluchtsoord vinden. Ze leiden je misschien zelfs wel rond op de Vrijwillige Boerderij van District Eén, vlak buiten Mishnory, een geweldige vertoning volgens de berichten. Als u denkt dat wij in Karhide Boerderijen hebben, meneer Ai, overschat u ons schromelijk. Wij zijn geen ontwikkeld volk.'

Lange tijd lag hij naar de Chabekachel te staren die ik zo hoog had gezet dat hij een verstikkende warmte afgaf. Toen keek hij me aan.

'Ik weet dat u het me vanmorgen al hebt verteld, maar ik denk dat ik nog niet helemaal helder was. Waar zijn we. En hoe zijn we hier gekomen?'

Ik vertelde het hem nog een keer.

'U liep gewoon… met me naar buiten?'

'Meneer Ai, elke gevangene, of jullie allemaal samen, zouden iedere nacht daar vandaan kunnen wandelen. Als jullie niet ondervoed, uitgeput, wanhopig en verdoofd waren; en als jullie winterkleren hadden; en als jullie ergens heen konden… Daar zit het hem in. Waar zouden jullie heen moeten? Naar een stad? Geen papieren; dan is het met je gedaan. De wildernis in? Geen beschutting; dan is het met je gedaan. Ik denk dat ze 's zomers meer bewakers op

de Pulefen Boerderij hebben, ‘s Winters gebruiken ze de winter zelf als gevangenbewaarder.’

Hij luisterde nauwelijks. ‘U zou me nog geen vijf meter kunnen dragen, Estraven. Laat staan met mij op uw rug een paar kilometer in het donker overal dwars doorheen hollen.’

‘Ik was in dothe.’

Hij aarzelde. ‘Vrijwillig aangegaan?’

‘Ja.’

‘U bent… een Handdarata?’

‘Ik ben met de Handdara grootgebracht en heb twee jaar in de Sterkte Rotherer gewoond. In Kermland zijn de meeste mensen van de binnenste Haarden Handdarata.’

‘Ik dacht dat er na de dotheperiode, dat het overmatige energieverbruik een soort instorting noodzakelijk maakte —’

‘Ja; thangen heet dat, de duistere slaap. Die duurt veel langer dan de dotheperiode en als je eenmaal die herstelperiode ingaat, is het erg gevaarlijk je ertegen te verzetten. Ik heb twee dagen en nachten aan een stuk door geslapen. Ik ben nu nog steeds in thangen: ik zou die heuvel niet kunnen beklimmen. En honger is er ook een onderdeel van, ik heb het grootste deel van het voedsel dat ik voor de hele week had bestemd al opgegeten.’

‘Goed,’ zei hij snel en geërgerd, ‘ik zie het, ik geloof u — wat kan ik anders doen dan u geloven. Hier ben ik, daar bent u… maar ik begrijp het niet. Ik begrijp niet waarom u dat allemaal hebt gedaan.’

Toen werd ik vreselijk kwaad en ik moest naar het ijsmes staren dat vlak naast me lag en niet naar hem kijken en niets zeggen tot ik mijn woede de baas was. Gelukkig had ik nog maar weinig energie en ik zei bij mezelf dat hij een vreemdeling was, die niets wist, misbruikt en bang was. Zo kon ik het eindelijk rechtvaardigen en zei ik: ‘Ik vind dat het gedeeltelijk mijn schuld is dat u in Orgoreyn terecht bent gekomen en zo op de Pulefen Boerderij. Ik probeer mijn fout goed te maken.’

‘U had niets met mijn komst naar Orgoreyn te maken.’

‘Meneer Ai, we hebben dezelfde gebeurtenissen waargenomen met verschillende ogen; ik nam ten onrechte aan dat we hetzelfde zouden zien. Laat me terugkeren naar de afgelopen lente. Ongeveer een halve maand voor de Plechtigheid van de Sluitsteen begon ik Koning Argaven aan te sporen te wachten en nog geen besluit omtrent uw missie te nemen. De audiëntie stond al vast, en het leek me het beste die gewoon plaats te laten vinden zonder enig resultaat ervan te verwachten. Ik dacht dat u dat allemaal begreep en daarin beging ik een fout. Ik nam teveel als vanzelfsprekend aan; ik wilde u niet voor het hoofd stoten door u raad te geven; ik dacht dat u het gevaar van Pemmer Harge rem ir Tibes plotselinge opkomst in de kyorremy wel

begreep. Als Tibe een goede reden had kunnen bedenken om u te vrezen had hij u beschuldigd van steun aan een politieke groepering, en dan had Argaven, die erg gauw bang is, u waarschijnlijk laten vermoorden. Ik wilde u veilig onderaan de ladder hebben als Tibe bovenaan de macht had. Maar het kwam zo uit dat ik tegelijk met u omlaagstortte. Dat had ik wel verwacht, maar ik wist niet dat het precies die nacht zou gebeuren dat we samen hebben gepraat; maar niemand blijft lang aan als Argavens Eerste Minister. Toen ik mijn verbanningsbevel had ontvangen kon ik niet meer met u in contact treden omdat ik u anders met mijn ongenade zou besmetten en zo het gevaar waarin u verkeerde zou vergroten. Ik kwam hier naar Orgoreyn. Ik probeerde u te suggereren dat u ook naar Orgoreyn moest gaan. Ik drong er bij de leden van de Drieëndertig die ik het minst wantrouwde op aan dat ze u een visum gaven; u zou het niet hebben gekregen zonder hun bemoeienis. Ze zagen, en ik moedigde dat in hen aan, in u een manier om aan de macht te komen, een manier om te ontkomen aan de toenemende rivaliteit met Karhide en terug te keren naar het herstel van de vrije handel, misschien zelfs een kans om de greep van de Sarf te doorbreken. Maar ze zijn veel te voorzichtig, te bang om te handelen. Inplaats van uw bestaan te openbaren, verstoppen ze u en lieten zo hun kans voorbijgaan en verkochten u toen aan de Sarf om hun eigen huid te redden. Ik rekende teveel op ze, en daarom is liet mijn fout.'

'Maar met welk doel — al dit geïntrigeer, dit verstoppertje spelen en macht verwerven en plannen smeden — waarvoor diende dit alles, Estraven? Wat wilde u bereiken?'

'Ik wilde bereiken wat u wilt bereiken. Een verbond van mijn wereld met uw werelden. Wat dacht u anders?'

We staarden elkaar over de gloeiende kachel aan als een paar houten poppen.

'U bedoelt zelfs als Orgoreyn het verbond had gesloten —?'

'Zelfs als het Orgoreyn was. Karhide zou spoedig gevolgd zijn. Dacht u dat ik shifgrethor zou spelen als er zoveel op het spel staat voor ons allemaal, voor al mijn medemensen? Wat doet het ertoe welk land het eerst ontwaakt, als we maar ontwaken!'

'Hoe kan ik verdomme iets geloven van wat u zegt!' barstte hij uit. Lichamelijke zwakte deed zijn verontwaardiging jankerig en gekwetst klinken. 'Als dat allemaal waar is had u dat wel eens eerder kunnen uitleggen, vorig voorjaar, dan had u ons allebei het tochtje naar Pulefen bespaard. Uw pogingen te mijner gunste —'

'Zijn mislukt. En hebben u pijn, schande en gevaar gebracht. Ik weet het. Maar als ik had geprobeerd om uwentwil Tibe te bestrijden, zou u nou niet hier zijn, maar in een graf in Erhenrang. En nu zijn er tenminste een paar mensen in Karhide en een paar in Orgoreyn die uw

verhaal geloven omdat ze naar me hebben geluisterd. Zij kunnen u nog steeds van dienst zijn. Mijn grootste vergissing was, zoals ik al zei, dat ik niet duidelijk tegen u ben geweest. Ik ben dat niet gewend. Ik ben er niet aan gewend om raad of schuld te geven of te nemen.'

'Ik wilde niet onrechtvaardig zijn, Estraven —'

'Toch bent u dat wel. Het is vreemd. Ik ben de enige mens op Gethen die u volkomen heeft vertrouwd en ik ben de enige mens op Gethen die u hebt geweigerd te vertrouwen.'

Hij legde zijn hoofd in zijn handen. Eindelijk zei hij: 'Het spijt me, Estraven.' Het was tegelijk een erkenning en een verontschuldiging.

'Het is nu eenmaal zo,' zei ik, 'dat u niet kunt of wilt geloven dat ik in u geloof.' Ik stond op, want ik kreeg kramp in mijn benen en merkte dat ik trilde van woede en vermoeidheid. 'Leer me uw denktaal,' zei ik en ik probeerde gewoon te praten, zonder boosheid, 'uw taal zonder leugens. Leer me die en vraag me dan waarom ik deed wat ik heb gedaan.'

'Dat zou ik graag willen, Estraven.'

15. NAAR HET IJS

Ik werd wakker. Tot nu toe was het vreemd en ongeloofwaardig geweest om wakker te worden in een schemerige kegel van warmte en mijn verstand te horen vertellen dat het een tent was waarin ik lag, levend, dat ik niet meer op de Pulefen Boerderij was. Dit keer voelde ik me niet vreemd bij het ontwaken, maar voelde ik me dankbaar en vredig. Ik ging zitten, gaapte en probeerde mijn warrige haardos glad te strijken met mijn vingers. Ik keek naar Estraven die vast in slaap op zijn slaapzak lag, een paar decimeter van me af. Hij had alleen zijn broek aan; hij had het warm. Zijn donkere, geheimzinnige gezicht lag open voor het licht en voor mijn blik. Estraven zag er slapend een beetje dom uit, net als ieder ander die slaapt: een rond, sterk gezicht, ontspannen en kalm, met kleine zweetdruppeltjes op de bovenlip en boven de zware wenkbrauwen. Ik herinnerde me hoe hij had staan zweten op het plankier in Erhenrang in de overmaat aan vertoon en zonlicht. Ik zag hem nu weerloos en halfnaakt in het koude licht en voor het eerst zag ik hem zoals hij was.

Hij werd laat en langzaam wakker. Eindelijk wankelde hij gapend overeind, trok zijn hemd aan, stak zijn hoofd naar buiten om het weer te beoordelen en vroeg me toen of ik een kom orsh wilde. Toen hij merkte dat ik rond had gekropen en zelf een pot van het spul had gebrouwen met liet water dat hij gisteravond als ijs in een pan op de kachel had gezet, nam hij een kopje van me aan, bedankte me stijfjes en ging zitten om het op te drinken.

‘Waar gaan we nu heen, Estraven?’

‘Dat hangt ervan af waar u heen wilt, meneer Ai. En op welke manier u kunt reizen.’

‘Wat is de snelste weg om Orgoreyn uit te komen?’

‘Naar het westen, naar de kust, ongeveer vijftig kilometer.’

‘En wat dan?’

‘De havens zullen daar bijna of helemaal zijn dichtgevroren. In ieder geval maken de schepen ‘s winters geen verre tochten. Het zou een kwestie zijn van ergens in het geheim op het volgend voorjaar te wachten, wanneer de grote handelsschepen naar Sith en Perunter vertrekken. Als het handelsembargo aanhoudt gaan er geen schepen naar Karhide. We zouden voor onze passage kunnen werken op een handelsschuit. Ongelukkigerwijs heb ik geen geld meer.’

‘Is er een andere mogelijkheid?’

‘Naar Karhide, over land.’

‘Hoever is dat — vijftienhonderd kilometer?’

‘Ja, over de weg. Maar we kunnen niet over de weg gaan. We zouden niet eens langs de eerste Inspecteur komen. De enige manier

zou zijn naar het Noorden door de bergen, naar het oosten over de Gobrin en dan bij de Guthenbaai naar de grens.'

'Over de Gobrin — de IJsvlakte bedoelt u?'

Hij knikte. 'Dat is toch in de winter niet te doen?'

'Ik denk het wel; met een beetje geluk, zoals alle wintertochten. In één opzicht is het beter om in de winter een ijsvlakte over te steken. Weet u, het goede weer heeft de neiging boven de grote ijsvlakten te blijven hangen, waar het ijs de hitte van de zon weerkaatst; de buien worden naar de rand gedreven. Vandaar de legenden over het Hart van de Sneeuwstorm. Dat zou in ons voordeel kunnen zijn. Weinig anders.'

'Dan denkt u dus serieus —'

'Het zou weinig zin hebben gehad u uit de Pulefen Boerderij te bevrijden als ik dat niet dacht.'

Hij was nog steeds stijf, kwaad en grimmig. Het gesprek van gisteravond had ons beiden geschokt.

'En ik neem aan dat u het oversteken van het IJs minder gevaarlijk vindt dan tot het volgend voorjaar wachten op een schip over zee?'

Hij knikte. 'Eenzaamheid,' legde hij laconiek uit.

Ik dacht er enige tijd over na. 'Ik hoop dat u rekening hebt gehouden met mijn onbekwaamheden. Ik ben niet zo goed tegen de koude bestand als u, in de verste verte niet. Ik kan niet zo goed skieën. Ik ben niet zo goed in vorm, hoewel al veel beter dan een paar dagen geleden.'

Weer knikte hij. 'Ik geloof dat we het kunnen halen,' zei hij met die volmaakte eenvoud die ik zolang voor spotternij had gehouden.

'Prima.'

Hij keek me aan en dronk zijn thee op. Je kon het best thee noemen; orsh wordt gebrouwen uit geroosterd permgraan en is een bruine, zuurzoete drank, rijk aan vitamine A en C, en een aangename stimulant, verwant aan lobeline. Waar op Winter geen bier is, is er orsh. Waar er noch bier, noch orsh is, zijn er geen mensen.

'Het zal zwaar zijn,' zei hij, terwijl hij zijn kom neerzette. 'Zeer zwaar. Zonder geluk halen we het niet.'

'Ik sterf liever op het IJs dan in die hel waaruit u me hebt bevrijd.'

Hij sneed een stuk gedroogde broodappel af, gaf mij een plak en zat bedachtzaam te kauwen.

'We hebben meer voedsel nodig,' zei hij.

'Wat gebeurt er als we Karhide halen — met u, bedoel ik? U bent nog steeds verbannen.'

Hij keek me aan met zijn donkere otterblik, 'Ja. Ik denk dat ik maar aan deze kant blijf.'

‘En als ze erachter komen dat u hun gevangene hebt helpen ontsnappen?’

‘Daar hoeven ze niet achter te komen.’ Hij glimlachte treurig, en zei: ‘Eerst moeten we het IJs oversteken.’

Ik zei plotseling: ‘Luister eens Estraven, wilt u me vergeven wat ik gister heb gezegd —’

‘*Nusuth*.’ Al kauwend stond hij op, trok zijn hieb, zijn jas en zijn laarzen aan en glipte als een otter uit de zelfsluitende deursluis. Toen hij buiten was stak hij zijn hoofd weer naar binnen. ‘Misschien ben ik laat of blijf ik vannacht weg. Kunt u het hier redden?’

‘Ja.’

‘Prima.’ Daarmee vertrok hij. Ik heb nooit iemand gekend die zo volledig en zo snel op een veranderde situatie reageerde als Estraven. Ik was herstellende en was bereid de tocht te maken; hij was uit thangen; zodra dat allemaal duidelijk was, was hij al weg. Hij was nooit onbesuisd of overhaast, maar hij was altijd klaar. Dat was ongetwijfeld het geheim van zijn buitengewone politieke loopbaan die hij voor mij overboord had gezet; het was ook de verklaring voor zijn geloof in mij en zijn toewijding aan mijn zending. Toen ik kwam was hij klaar. Niemand anders op Winter was klaar.

Toch beschouwde hij zichzelf als een traag persoon die noodsituaties moeilijk aankon.

Eens vertelde hij me dat hij omdat hij zo traag dacht, zijn handelingen moest laten leiden door een algemene intuïtie omtrent de richting waarin zijn ‘geluk’ lag en dat deze intuïtie hem zelden in de steek liet. Hij meende het; misschien was het wel waar. De Voorspellers van de Sterkten zijn op Winter niet de enige mensen die vooruit kunnen zien. Zij hebben het voorgevoel getemd en geoefend, maar ze hebben de juistheid niet vergroot. Wat dat betreft hebben de Yomeshta ook een belangrijk punt; de gave is misschien niet eenvoudig alleen een kwestie van voorspellen, maar is eerder het vermogen (al is het maar voor één ogenblik) *alles tegelijk* te kunnen zien: het geheel te zien.

Terwijl Estraven weg was hield ik de kleine kachel op zijn hoogste stand en werd zo door en door warm, voor het eerst in — hoeveel tijd? Ik dacht dat het nu wel Thern zou zijn, de eerste maand van de winter en van het nieuwe Jaar Een, maar in Pulefen was ik de tel kwijtgeraakt —

De kachel was één van die uitstekende, economische apparaten die door de Gethenen was vervolmaakt in hun eindeloze pogingen de kou te slim af te zijn. Slechts het gebruik van een kernbatterij als krachtbron kon hem nog verbeteren. Op zijn bio-accumulator kon hij veertien maanden lang onafgebroken werken, hij gaf een ontzettende hitte af en was kachel, kooktoestel en lantaarn tegelijk, en hij woog

nog geen twee kilo. Zonder de kachel zouden we nog geen tachtig kilometer ver komen. Hij moest een flinke bres in Estravens geld hebben geslagen, het geld dat ik hem in Mishnory zo hooghartig had overhandigd. De tent, vervaardigd uit een plasticsoort speciaal ontwikkeld voor weerbestendigheid en ontworpen om tenininstè een deel van het condensvocht, bij koud weer de pest voor alle tenten, te kunnen verwerken; de slaapzakken van pesthrybont, de kleren; de ski's, de slee, de voedselvoorraad, alles was van de beste kwaliteit. Licht van gewicht, sterk en duur. Als hij op meer voedsel uit was, waarmee wilde hij het dan betalen?

Hij kwam pas de volgende avond terug. Ik was er een paar maal op mijn sneeuwschoenen op uit gegaan om kracht te verzamelen en wat ervaring op te doen door rond te waggelen over de heuvels van de besneeuwde vallei die onze tent verborg. Op ski's kon ik me redelijk redden, maar op sneeuwschoenen ging het niet best. Ik durfde niet ver over de heuvels te gaan uit angst dat ik de terugweg niet meer zou kunnen vinden; het was een wild landschap, steil, vol met beken en afgronden en het rees snel omhoog tiaar de omwolkte bergtoppen in het oosten. Ik had tijd om me af te vragen wat ik hier in deze verlaten streek moest, als Estraven niet terugkwam.

Hij kwam over de schemerige heuvel aansuizen — hij was een geweldig skiër — en stopte vlak naast me; moe, smerig en zwaar beladen. Op zijn rug had hij een grote roetige zak vol met pakjes; Sinterklaas die op de Oude Aarde door de schoorsteen komt. In de pakken zat gekiemde kadik, gedroogde broodappel, thee en plakken van de harde, rode, grondig smakende suiker die de Gethenen uit een van hun wortels raffineren.

'Hoe komt u daar allemaal aan?'

'Gestolen,' zei de voormalige Eerste Minister van Karhide, terwijl hij zijn handen boven de kachel hield die hij nog niet laag had gedraaid; zelfs hij had het koud. 'In Turuf. Was op het kantje af.' Dat was alles wat ik ooit te weten kwam. Hij was niet trots op zijn daad en hij kon er niet om lachen. Stelen is op Winter een gemene misdaad; de enige mens die meer wordt veracht dan de dief is de zelfmoordenaar.

'Dit spul maken we eerst op,' zei hij, toen ik een pan sneeuw op de kachel zette om te laten smelten. 'Dat is zwaar.' Het meeste voedsel dat hij eerder had ingeslagen was 'supervoedsel', een geconcentreerd, gedroogd, geperst en gesneden mengsel van verschillende soorten voedsel met hoge voedingswaarde — de Orgota noemen het gichy-michy, en zo noemden wij het ook, hoewel we natuurlijk samen Karhidisch spraken. We hadden genoeg voor zestig dagen op het minimum standaardrantsoen; een pond de man per dag. Nadat hij zich had gewassen en nadat hij had gegeten zat Estraven die avond lange tijd bij de kachel om precies uit te rekenen wat we hadden en hoe en

wanneer we het moesten gebruiken. We hadden geen weegschaal en hij moest het schatten met een pondsblik gichy-michy als maatstaf. Hij kende, zoals vele Gethenen, de calorische en de voedingswaarde van elke voedselsoort; hij kende zijn eigen behoeften onder verschillende omstandigheden en hij kon de mijne vrij nauwkeurig schatten. Zulke kennis heeft hoge overlevingswaarde op Winter.

Toen hij eindelijk onze rantsoenen had uitgerekend liet hij zich op zijn slaapzak vallen en ging slapen, 's Nachts hoorde ik hem in zijn slaap getallen mompelen: gewichten, dagen, afstanden…

Ruw geschat hadden we dertienhonderd kilometer af te leggen. De eerste honderdvijftig kilometer waren in noordelijke of noordoostelijke richting, door het bos en over de meest noordelijke uitlopers van de Sembensyenketen naar de grote gletsjer, de ijsvlakte die het hele Grote Continent bedekt boven de 45e breedtegraad en op sommige plaatsen zelfs onder de 55e graad komt. Een van deze zuidelijke uitlopers ligt in het gebied van de Vuurbergen, de laatste toppen van de Sembensyenketen, en dat gebied was ons eerste doel. Estraven redeneerde dat we daar tussen de bergen op de ijsvlakte zouden kunnen komen door er vanaf een berghelling naar af te dalen of er via de tong van een van de zijgletsjers naar omhoog te klimmen. Daarna zouden we ongeveer duizend kilometer over het IJs naar het oosten trekken. Waar de rand van het IJs weer naar het noorden buigt bij de Guthenbaai, zouden we eraf gaan en zouden we de laatste tachtig à honderd kilometer naar de Karhidische grens afleggen door de Shensey Moerassen die tegen die tijd onder een meter of vijf sneeuw zouden liggen.

Deze route zou ons van begin tot eind uit de buurt houden van bewoond of bewoonbaar gebied. We zouden geen enkele Inspecteur ontmoeten. Dat was ongetwijfeld van het allergrootste belang. Ik had geen papieren en Estraven zei dat de zijne nog een vervalsing niet zouden overleven. In ieder geval kon ik weliswaar voor een Getheen doorgaan als niemand iets anders verwachtte, maar voor iemand die naar me uitkeek was ik niet te vermommen. In dit opzicht was de route die Estraven voor ons voorstelde uiterst praktisch.

In alle andere opzichten scheen hij volkomen krankzinnig. Ik hield mijn mening voor me, want ik meende volkomen wat ik had gezegd over voorkeur voor op de vlucht sterven als ik een keus mocht maken. Maar Estraven zocht nog naar andere oplossingen. De volgende dag, toen we de slee zeer zorgvuldig laadden en bepakten, zei hij: 'Als je het Sterrenschip zou oproepen, wanneer zou het er dan kunnen zijn?'

'Ergens tussen acht dagen en een halve maand; het hangt ervan af waar het zich bevindt ten opzichte van Gethen. Het kan aan de andere kant van de zon zijn.'

‘Niet eerder?’

‘Niet eerder. De snelle aandrijving kan niet worden gebruikt binnen een zonnestelsel. Het schip kan alleen op raketaandrijving binnenkomen en dat duurt in ieder geval acht dagen. Waarom?’

Hij haalde een touw en legde er een knoop in voor hij antwoordde. ‘Ik overwoog of het misschien verstandig was jouw wereld om hulp te vragen, aangezien de mijne niet zo hulpvaardig schijnt. Er is een radiobaken in Turuf.’

‘Hoe sterk?’

‘Niet zo erg. De dichtstbijzijnde grote zender is in Kuhumey, ongeveer zeshonderd kilometer naar het zuiden.’

‘Kuhumey is een grote stad, nietwaar?’

‘Een kwart miljoen inwoners.’

‘We zouden op een of andere manier gebruik moeten kunnen maken van de radiozender; ons dan tenminste acht dagen verstoppen met de Sarf gealarmeerd… Niet veel kans.’

Hij knikte.

Ik sleepte de zak kadikkiemen uit de tent, legde hem op zijn plaats op de slee en zei: ‘Als ik het schip die avond in Mishnory had opgeroepen — die avond dat u me waarschuwde dat te doen — de avond dat ik werd gearresteerd… Maar Obsle had mijn weerwort; heeft hem waarschijnlijk nog steeds.’

‘Kan hij hem gebruiken?’

‘Nee. Niet eens per ongeluk als hij ermee zit te spelen. Het instellen van de coördinaten is uiterst ingewikkeld. O, had ik hem maar gebruikt!’

‘Had ik maar geweten dat die dag het spel al uit was,’ zei hij en lachte. Hij was niet iemand voor berouw.

‘Ik geloof dat u het wel wist. Maar ik geloofde u niet.’

Toen de slee was opgeladen stond hij erop dat we de rest van de dag niets deden, om energie te verzamelen. Hij lag in de tent te schrijven in een klein opschrijfboekje, in zijn kleine, snelle, cursieve Karhidische schrift; het verslag dat hier als het vorige hoofdstuk is opgenomen. De afgelopen maand had hij zijn dagboek niet kunnen bijhouden en dat ergerde hem; hij was erg precies op dat dagboek. Hij schreef het, geloof ik, zowel vanwege de verplichtingen als vanwege de band met zijn familie, de Haard van Estre. Maar dat vernam ik pas later; toen wist ik niet wat hij schreef en ik zat ski’s in te smeren met was of gewoon te niksen. Ik floot een danswijsje en hield plotseling middenin op. We hadden maar één tent en als we die moesten delen zonder elkaar helemaal krankzinnig te maken, was een bepaalde hoeveelheid zelfbeheersing, een hoeveelheid goede manieren absoluut vereist… Estraven keek inderdaad op toen ik begon te fluiten, maar niet geërgerd. Hij keek me dromerig aan en zei: ‘Ik wilde dat ik vorig

jaar al van het schip had geweten… Waarom hebben ze u in uw eentje naar deze wereld gestuurd?'

'De Eerste Gezant komt altijd alleen. Eén vreemdeling is een rariteit, twee is een invasie.'

'Het leven van de Eerste Gezant is dus niet veel waard?'

'Nee; de Oecumene acht ieder leven van grote waarde. Waaruit volgt dat het beter is één leven in de waagschaal te stellen dan twee of twintig. Ook is het erg kostbaar en tijdrovend, weet u, om mensen te verschepen over de grote tijdsprongen. In ieder geval heb ik zelf om die baan gevraagd.'

'In gevaar ligt eer,' zei hij, kennelijk een spreekwoord, want hij voegde er vriendelijk aan toe: 'Als we Karhide bereiken zullen we veel eer ontvangen…'

Toen hij dat zei, merkte ik dat ik geloofde dat we Karhide inderdaad zouden bereiken, over dertienhonderd kilometer van bergen, ravijnen, spleten, vulkanen, gletsjers, ijsvlakte, bevroren moerassen of een bevroren baai, allemaal verlaten terrein, zonder beschutting, zonder enig levend wezen, in de midwinterstormen midden in een IJstijd. Hij zat in zijn dagboek te schrijven met dezelfde volhardende geduldige grondigheid die ik had waargenomen in een krankzinnige Koning die op een steiger een steen stond te metselen, en ik zei: '*Als* we Karhide bereiken…'

Zijn *als* was ook niet zomaar een onbepaalde hoop. Hij was van plan op de vierde dag van de vierde wintermaand, Arhad Anner, in Karhide aan te komen. Morgen gingen we op weg, de dertiende van de eerste maand, Tormenbod Thern. Zo goed en zo kwaad als hij het kon berekenen zou onze voedselvoorraad op zijn hoogst voldoende zijn voor drie Getheense maanden, 78 dagen; dus moesten we zeventig dagen lang twintig kilometer per dag afleggen en zouden we Karhide op Arhad Anner bereiken. Dat stond vast. Nu was er niets anders te doen dan een nacht goed slapen.

We vertrokken bij zonsopgang, op sneeuwschoenen in een lichte sneeuwbui zonder wind. De sneeuw op de heuvels was *bessa*, zacht en nog niet ingezakt, ik geloof dat Terraanse skiërs dat 'wilde' sneeuw noemen. De slee was zwaar beladen; Estraven schatte het totale gewicht dat we voort moesten slepen op ruim honderd kilo. De losse sneeuw maakte het trekken moeilijk, hoewel de slee zo wendbaar was als een kleine, goedgebouwde boot; de glijders waren fantastisch, bedekt met een polymeerlaagje dat de wrijving bijna helemaal ophief. Maar daar hadden we natuurlijk weinig aan als het hele zaakje vast zat in een sneeuwhoop. We merkten dat er op zo'n ondergrond, over heuvels en kreken, het best een van ons kon trekken, terwijl de ander van achteren duwde. De zachte, fijne sneeuw viel de hele dag door. Tweemaal stopten we even om iets te eten. Nergens in dat wijde,

heuvelachtige land was een geluid te horen. We gingen verder en plotseling viel de duisternis in. We stopten in een vallei die precies leek op het dal dat we die morgen hadden verlaten, een vallei tussen witte heuvels. Ik was zo moe dat ik op mijn benen stond te tollen, maar toch kon ik niet geloven dat de dag voorbij was. Volgens de sledemeter hadden we bijna vierentwintig kilometer afgelegd.

Als we met volle bepakking zo goed opschoten in die zachte sneeuw, door een steile landstreek met de heuvels en dalen allemaal dwars op onze richting, dan zouden we op het IJs nog harder gaan, met harde sneeuw, een vlak landschap, en een last die steeds lichter werd. Ik had Estraven geloofd omdat ik hem *wilde* geloven; nu geloofde ik hem echt. Over zeventig dagen zouden we in Karhide zijn.

'Hebt u al eerder zo gereisd?' vroeg ik hem.

'Met een slee? Vaak.'

'Lange afstanden?'

'Jaren geleden ben ik in de herfst een paar honderd kilometer over de Kerm IJsvlakte getrokken.'

Het laagste deel van Kermland, het bergachtige meest zuidelijke schiereiland van Karhide, is net als het noorden met IJs bedekt. Op het Grote Continent van Gethen leeft de mensheid op een strook land tussen twee witte muren. Als de zonnestraling met nog acht procent afnam, hadden ze berekend, zouden die twee muren naar elkaar toekruipen, dan zouden er geen mensen meer zijn en geen land, alleen maar IJs.

'Waarom?'

'Nieuwsgierigheid, avontuur.' Hij aarzelde en lachte een beetje. 'Het uitbreiden van de complexiteit en de intensiteit van het door intelligente levensvormen bestreken gebied,' citeerde hij een van mijn Oecumenische uitspraken.

'Aha, u was bewust bezig de evolutionele neiging die inherent is aan het Bestaan uit te breiden; waarvan onderzoek een van de verschijningsvormen is.' We waren allebei erg tevreden zoals we daar in de warme tent thee zaten te drinken en te wachten tot de kadikpap kookte.

'Dat is het,' zei hij. 'Met zijn zessen. Allemaal erg jong. Mijn broer en ik van Estre en vier van onze vrienden uit Stok. De reis had geen doel. We wilden de Teremander zien, een berg die daar midden op de vlakte uit het ijs oprijst. Er zijn maar weinig mensen die hem vanaf het land hebben gezien.'

De pap was klaar, heel wat anders dan de stijve zemelenbrij van de Pulefen Boerderij; het smaakte als geroosterde Terraanse kastanjes en je kon er uitstekend je mond aan branden. Ik was lekker warm, voelde me prettig en zei: 'Het beste voedsel dat ik op Gethen heb gegeten was altijd in uw gezelschap, Estraven.'

‘Niet aan het banket in Mishnory.’

‘Nee, dat is waar… U haat Orgoreyn, nietwaar?’

‘Er zijn maar weinig Orgota die goed kunnen koken. Orgoreyn haten? Nee, hoe zou ik? Hoe kan je een land haten of liefhebben? Tibe praat daar altijd over; ik weet niet hoe het moet. Ik ken mensen, ik ken steden, boerderijen, heuvels en rivieren en stenen, ik weet hoe de zon in de herfst ondergaat over een bepaalde akker in de heuvels; maar wat heeft het voor zin dat allemaal af te perken, het een naam te geven en op te houden met liefhebben als de naam niet van toepassing is? Wat is liefde voor je land; is het soms haat voor het land van anderen? Dan is het geen goed ding. Is het gewoon liefde voor jezelf? Dat is iets goeds, maar daar moet men geen deugd van maken, of een beroep… Voor zover ik van het leven houd, houd ik van de heuvels van het Domein Estre, maar dat soort liefde heeft geen grenslijn van haat. En verder hoop ik onkundig te zijn.’

Onkundig, in de zin van Handdara: het negeren van het abstracte, het vasthouden van het tastbare. Deze houding had iets vrouwelijks, een afwijzing van het abstracte, het ideale, een onderworpenheid aan gegeven omstandigheden, dat me helemaal niet beviel.

Toch voegde hij er nauwkeurig aan toe: ‘Een man die een slechte regering niet verafschuwt is een dwaas. En als er ergens op aarde een goede regering was zou het een grote vreugde zijn die te dienen.’

Daar begrepen we elkaar. ‘Ik ken die vreugde enigszins,’ zei ik.

‘Ja; dat dacht ik al.’

Ik spoelde onze kommen om met heet water en gooide het vuile water uit de deursluis naar buiten. Het was buiten pikdonker; er viel een fijne, lichte sneeuw, nauwelijks zichtbaar in de vage, ovale lichtstraal uit de sluis. Toen we weer in de veilige, droge warmte van de tent zaten spreidden we onze slaapzakken uit. Hij zei iets; ‘Geef me de kommen eens aan, meneer Ai,’ of iets dergelijke, en ik zei: ‘Blijft het ‘meneer’, dat hele eind over het Gobrin IJs?’ Hij keek op en lachte. ‘Ik weet niet hoe ik j e moet noemen.’

‘Ik heet Genly Ai.’

‘Dat weet ik. Jij gebruikt mijn landnaam.’

‘Ik weet ook niet hoe ik jou moet noemen.’

‘Harth.’

‘Dan heet ik Ai — Wie gebruiken er voornamen tegen elkaar?’

‘Haardbroeders of vrienden,’ zei hij en terwijl hij dat zei was hij ver weg, onbereikbaar, een halve meter van me af in een tent van twee en een halve meter breed. Daar had ik geen antwoord op. Is er iets arroganter dan eerlijkheid? Bekoeld klom ik in mijn slaapzak. ‘Goedenacht, Ai,’ zei de vreemdeling, en de andere vreemdeling zei: ‘Goedenacht, Harth.’

Een vriend. Wat is een vriend in een wereld waar iedere vriend in

de volgende fase een minnaar kan worden. Ik niet, gevangen in mijn mannelijkheid; geen vriend van Therem Harth of iemand anders van zijn ras. Geen man en geen vrouw, geen van tweeën en toch allebei tegelijk, cyclisch, afhankelijk van de maan, veranderend onder de aanraking van een hand, wisselkinderen in de wieg van de mensheid, zij waren niet van mijn vlees, geen vrienden; tussen ons was er geen liefde.

We sliepen. Ik werd één keer wakker en hoorde de sneeuw dik en zacht op de tent tikken.

Toen de zon opging was Estraven al bezig met het ontbijt. De dag begon helder. We laadden op toen de zon de toppen van de kleine struiken langs de rand van het dal verguldde. Estraven als trekker en ik als duwer en roerganger achteraan.

De sneeuw begon een korst te krijgen; op gladde neerwaartse hellingen holden we als een hondenkoppel naar beneden. Die dag trokken we langs het bos dat aan de Pulefen Boerderij grenst en toen doken we erin; het bos van dwergachtige, dicht opeengepakte, knoestige thorebomen met baarden van ijs. We durfden de noordelijke hoofdweg niet te gebruiken, maar soms konden we enige tijd de houthakkerspaden volgen, en aangezien het bos werd vrijgehouden van omgevallen bomen en onderhout vorderden we goed. Toen we eenmaal in het Tarrenpethbos waren, waren er minder ravijnen en steile richels. De dagteller van de slee wees die avond tweeëndertig kilometer aan, en we waren minder moe dan de vorige avond. De winter op Winter heeft één voordeel; het blijft overdag licht. De planeet hangt een paar graden uit het lood ten opzichte van het vlak der ecliptica, niet genoeg om op lage breedtegraden enig merkbaar verschil in de seizoenen te veroorzaken. De seizoenen zijn niet een zaak van het halfrond maar van de hele wereldbol, een gevolg van de elliptische baan. Bij het naderen en weer verlaten van het aphelion vindt er net genoeg verlies van zonnestraling plaats om het toch al onrustige weerpatroon te verstoren, om alles wat al koud is nog kouder te maken en de witte, grijze zomer in een witte, strenge winter te veranderen. De winter is droger dan de rest van het jaar en als het niet zo verschrikkelijk koud was zou hij best aangenaam kunnen zijn. Als je de zon kunt zien, staat hij hoog aan de hemel; het licht wordt niet langzaam opgeslorpt door de duisternis, zoals aan de polen van de Aarde, waar de koude en de duisternis hand in hand voortschrijden. Gethen heeft een felle winter; bitter, verschrikkelijk en fel.

Drie dagen lang trokken we door het Tarrenpethwoud. Op de laatste dag sloeg Estraven vroeg het kamp op om wat vallen te zetten. Hij wilde wat pesthry vangen. Eén van de grote landdieren van Winter, ongeveer zo groot als een vos, eierleggende planteneters met

een prachtige vacht van grijs of wit bont. Het ging hem om het vlees, want pesthry zijn eetbaar. Ze trokken in enorme aantallen naar het zuiden. Ze zijn zo lichtvoetig en zo solitair dat we er op onze tocht maar twee of drie zagen, maar op iedere open plek in het thorebos was de sneeuw dicht besterd met kleine sneeuwschoensporen die allemaal in zuidelijke richting liepen. Na een uur of twee waren Estravens vallen vol. Hij maakte de zes beesten schoon en sneed ze in stukken; hij hing wat vlees op om het te laten bevriezen en stoofde een deel voor ons avondeten. Gethenen zijn geen jagers omdat er weinig valt te jagen — geen grote planteneters en dus ook geen grote vleeseters, behalve dan in de krioelende zeeën. Ze vissen en doen aan landbouw. Nooit eerder had ik een Getheen gezien met bloed aan zijn handen.

Estraven keek naar de witte vachten. 'Daar ligt een week onderdak en voedsel voor een pesthryjager,' zei hij. 'Wat een verspilling.' Hij liet me er een voelen. Het bont was zo zacht en zo dik dat je niet precies zeker wist wanneer je het aanraakte. Onze slaapzakken, jassen en mutsen waren met hetzelfde bont gevoerd, een onovertroffen isolatiemateriaal en prachtig om te zien. 'Schijnt nauwelijks de moeite waard,' zei ik, 'voor een stukje vlees.'

Estraven keek me aan met zijn korte, donkere blik en zei; 'We hebben eiwitten nodig.' En hij smeet de vachten weg waar de *russy*, de woeste, kleine ratslangen ze zouden verscheuren met ingewanden, botten, en al, en de bloederige sneeuw zouden schoonlikken.

Hij had gelijk; hij had bijna altijd gelijk. Aan een pesthry zat ongeveer anderhalf pond eetbaar vlees. Die avond at ik mijn portie en ik zou de zijne ook nog hebben kunnen opeten zonder iets te merken. Toen we de volgende morgen de bergen introkken was ik een dubbel zo goede sledemotor als daarvoor.

Die dag trokken we omhoog. De vriendelijke sneeuw en de *kroxet* — windstil weer tussen –18 en –7° C — die we in het Tarrenpethbos hadden gehad en die ons buiten bereik hadden gebracht van mogelijke achtervolgers, veranderden nu jammer genoeg in temperaturen boven het vriespunt en regen. Nu begreep ik waarom de Gethenen klagen als in de winter de temperatuur stijgt en waarom ze opklaren als hij zakt. In de stad is regen een ongemak; voor een reiziger is het een ramp. We sleepten de slee die hele morgen over de hellingen van het Sembensyengebergte door diepe, koude pap van doorweekte sneeuw. 's Middags was op de steile hellingen de sneeuw bijna verdwenen. Stromende regen en kilometers modder en stenen. We pakten de glijders in, zetten de wielen aan de slee en hesen verder. Als kar was het een kreng; ieder ogenblik zat hij vast of dompte hij. De duisternis viel voordat we wat beschutting van een rotswand of een goot hadden gevonden waarin we de tent konden opzetten, zodat alles nat werd

ondanks onze inspanningen.

Estraven had gezegd dat een tent als de onze vrij comfortabel was in alle soorten weer, zolang we hem van binnen maar droog hielden. ‘Als je je slaapzak niet meer droog kan houden, verlies je ‘s nachts teveel lichaamswarmte en slaap je niet goed. Onze voedselvoorraad is daar veel te klein voor. We kunnen er niet op rekenen dat we de spullen in de zon kunnen drogen, dus moeten we zorgen dat ze niet nat worden.’ Ik had goed geluisterd en was even grondig als hij met het sneeuw- en vochtvrij houden van de tent, zodat alleen de onvermijdelijke kookdamp en het vocht uit onze longen en poriën verdampt moest worden. Maar die nacht was alles doornat voor we de tent hadden staan. We hurkten dampend bij de Chabekachel en zaten al spoedig aan een hutspot van pesthryvlees, stevig en heet, bijna goed genoeg om al het andere goed te maken. De sledemeter, die het zware klimwerk van die dag negeerde, zei dat we maar veertien kilometer waren gevorderd.

‘Eerste dag dat we minder dan onze portie hebben gedaan,’ zei ik.

Estraven knikte en spleet keurig een botje doormidden voor het merg. Hij had zijn natte buitenkleren uitgetrokken en zat in zijn hemd en zijn broek, met open kraag en blote voeten. Ik vond het nog steeds te koud om mijn jas, mijn hieb en mijn laarzen uit te trekken. Daar zat hij mergpijpen te kraken; keurig, sterk en duurzaam, met zijn gladde vachtachtige haar waar het water afdroop als van een verenpak; het droop een beetje op zijn schouders als van een dakgoot, maar hij merkte er niets van. Hij was niet ontmoedigd. Hij hoorde hier thuis.

Van het eerste vleesrantsoen had ik wat ingewandskrampen gehad en die nacht werd het ernstig. Ik lag wakker in de doorweekte duisternis, vol regenlawaai. Aan het ontbijt zei hij: ‘Je hebt een slechte nacht gehad.’

‘Hoe weet je dat?’ Want hij sliep zeer diep en bewoog nauwelijks, zelfs niet als ik de tent uitging.

Hij keek me aan. ‘Wat scheelt eraan?’

‘Diarree.’

‘Mijn fout.Ik had —’

‘Geeft niet.’

‘Kan je reizen?’

‘Ja.’

De regen bleef maar stromen. Een westelijke zeewind hield de temperatuur boven het vriespunt. Zelfs daar op een hoogte van negen- tot twaalfhonderd meter. We konden niet meer dan een halve kilometer voor ons uitzien door de grijze mist en het regengordijn. Ik keek niet meer omhoog om te zien wat voor hellingen boven ons uitrezen: er was niets te zien dan stromende regen. We liepen op het kompas en hielden zover de richting en de steilte van de grote

hellingen dat toelieten, op het noorden aan. De gletsjer had deze berghellingen bedekt gedurende de honderdduizenden jaren dat hij heen en weer schuurde naar het noorden. In de granieten hellingen liepen diepe voren, lang en recht alsof ze met een grote U-guts waren getrokken. Soms konden we de slee door die voren trekken alsof we langs een weg liepen.

Trekken ging mij het best af; ik kon in het leidsel hangen en het werk hield me warm. Toen we 's middags even stopten om wat te eten, voelde ik me ziek en koud en kon ik niet eten. We gingen verder en klommen weer omhoog. De regen stroomde en stroomde en stroomde. Estraven hield halt onder een groot afdak van zwarte steen, ergens in de middag. Voor ik me uit het leidsel had gewerkt had hij de tent al opgezet. Hij beval me naar binnen te gaan en te gaan liggen.

'Ik voel me best,'zei ik.

'Niet waar,' zei hij. 'Vooruit.'

Ik gehoorzaamde, maar ik ergerde me aan zijn toon. Toen hij de tent binnenkwam met de spullen die we voor de nacht nodig hadden ging ik zitten om te koken, want het was mijn beurt. Hij vertelde me op dezelfde gebiedende toon dat ik moest blijven liggen.

'Je hoeft me niet te bevelen,' zei ik.

'Het spijt me,' zei hij onbuigzaam met zijn rug naar me toe.

'Ik ben niet ziek, weet je.'

'Nee, dat wist ik niet. Als je het niet ronduit wilt zeggen, moet ik op je uiterlijk afgaan. Je was nog niet helemaal hersteld en de weg was zwaar. Ik weet niet waar jouw grenzen liggen.'

'Dat zal ik je wel vertellen als ik er ben.'

Ik was woest om zijn bevaderende gedrag. Hij was een kop kleiner dan ik, en hij had eerder de bouw van een vrouw dan van een man, meer vet dan spieren, en als we samen trokken moest ik mijn passen inhouden om met hem gelijk te blijven, moest ik mijn kracht inhouden om niet harder te trekken dan hij: een hengst in één span met een muilezel —

'Dan ben je dus niet ziek meer?'

'Nee, ik ben natuurlijk wel moe. Maar jij ook.'

'Ja, inderdaad,' zei hij. 'Ik maakte me zorgen over je. We hebben nog een heel eind voor de boeg.'

Hij had me niet willen bevaderen. Hij dacht dat ik ziek was en zieken doen wat anderen zeggen. Hij was oprecht en verwachtte van mij eenzelfde oprechtheid, die ik misschien niet zou kunnen opbrengen. Hij had tenslotte geen standaarden van mannelijkheid, van viriliteit, om zijn trots ingewikkelder te maken.

Maar als hij zijn hele shifgrethor overboord kon zetten, wat hij voor mij had gedaan, besefte ik, kon ik misschien wel afzien van de wedijverelementen van mijn mannelijke zelfrespect, waar hij in ieder

geval net zo weinig van begreep als ik van shifgrethor…

'Hoeveel hebben we vandaag afgelegd?'

Hij keek om en lachte een beetje, vriendelijk. 'Negen en een halve kilometer,' zei hij.

De volgende dag deden we elf kilometer, de daaropvolgende negentien en de dag daarna lieten we de regen, de wolken en het gebied van de mens achter ons. Het was de negende dag van onze reis. We bevonden ons nu vijftien- à achttienhonderd meter boven de zeespiegel, op een hoogvlakte waarop zichtbaar jonge bergen te zien waren, en vulkanisme; we waren in de Vuurbergen van de Sembensyenketen. De vlakte vernauwde zich geleidelijk tot een dal en het dal tot een pas tussen lange ruggen. Toen we het eind van de pas naderden werden de regenwolken dunner en begon de heldere lucht erdoor te breken. Een koude noordenwind blies ze helemaal weg, waardoor de pieken boven de ruggen links en rechts van ons bloot kwamen; basalt en sneeuw, een bonte lapjesdeken van zwart en wit die in het plotselinge zonlicht schitterde onder een oogverblindende hemel. Voor ons lagen kronkelige dalen, onthuld door dezelfde harde wind, tientallen meters onder ons, vol ijs en keien. Dwars over die dalen stond een grote muur, een muur van ijs, en toen we onze ogen omhoog en omhoog lieten gaan naar de rand van de muur zagen we het IJs zelf, de Gobrin gletsjer, verblindend en zonder horizon tot in het uiterste noorden, spierwit, zo wit dat je er niet naar kon kijken.

Hier en daar rezen uit de dalen vol keistenen en uit de klippen en bochten en massieven van de rand van de grote ijsvlakte zwarte richels omhoog; uit de vlakte steeg een groot massief op tot aan de hoogte van de toppen waar we tussen stonden, en uit zijn zijkant dreven zware, kilometers lange rookslierten. Verderop waren er nog meer: pieken, torens, zwarte hoogovens op de gletsjer. Rook pufte uit vurige monden in het ijs.

Estraven stond daar naast me in het leidsel naar die geweldige en onbeschrijfelijke woestenij te kijken. 'Ik ben blij dat ik dit heb mogen beleven,' zei hij.

Ik voelde me net als hij. Het is goed om een einddoel te hebben waarheen je reist, maar aan het eind is alleen de reis nog belangrijk.

Hier op deze noordelijke hellingen had het niet geregend. De sneeuwvelden strekten zich uit van de pas naar de morenendalen. We borgen de wielen op, pakten de glijders uil, bonden onze ski's onder en vertrokken — omlaag naar het noorden, vooruit, naar de zwijgende uitgestrektheid van vuur en ijs die met reusachtige letters van zwart en wit DOOD, DOOD, over het continent had geschreven. De slee was zo licht als een veertje en we lachten van plezier.

16. TUSSEN DE DRUMNER EN DE DREMEGOLE

Odyrny Thern. Ai vraagt vanuit zijn slaapzak: ‘Wat schrijf je daar, Harth?’

‘Een verslag.’

Hij lachte een beetje. ‘Ik zou eigenlijk een journaal moeten bijhouden voor de archieven van de Oecumene, maar ik houd het niet vol zonder een spraakschrijver.’ Ik leg uit dat mijn aantekeningen zijn bedoeld voor mijn familie in Estre, en dat zij ze, als ze dat willen, in de Geschiedenis van het Domein kunnen opnemen; hierdoor denk ik aan mijn Haard en aan mijn zoon, ik probeer weer aan iets anders te denken en vraag: ‘Je ouder, je ouders bedoel ik, leven die nog —?’

‘Nee,’ zegt Ai. ‘Ze zijn al zeventig jaar dood.’

Dat verbaasde me. Ai was nog geen dertig jaar oud. ‘Zijn jullie jaren korter dan die van ons?’

‘Nee. O, ik begrijp het. Ik heb verschillende tijdsprongen gemaakt. Twintig jaar van de Aarde naar Hain-Davenant, vandaar vijftig naar Ollul, en van Ollul naar hier zeventien. Ik ben nog maar zeven jaar van de Aarde weg, maar ik ben daar honderdtwintig jaar geleden geboren.’

Lang geleden, in Erhenrang had hij me uitgelegd hoe de tijd wordt verkort in de schepen die bijna net zo snel als het licht tussen de sterren gaan, maar dat feit had ik niet afgemeten naast een mensenleven, of aan de levens die hij op zijn eigen wereld achterliet. Terwijl hij een paar uur beleefde in een van die onvoorstelbare schepen die van de ene planeet naar de andere gaan, werd iedereen die hij thuis had achtergelaten oud, en stierf, en hun kinderen werden oud… Eindelijk zei ik: ‘Ik dacht dat ik een banneling was.’

‘Jij om mijnentwil, ik om de jouwe,’ zei hij en hij lachte weer, een klein vrolijk geluid in de drukkende stilte. De afgelopen drie dagen nadat we de pas waren overgestoken hebben we veel zwaar werk moeten doen zonder enig resultaat, maar Ai is niet langer terneergeslagen en ook niet al te hoopvol; en hij heeft meer geduld met me. Misschien heeft hij nu al het gif uitgezweet. Of misschien hebben we geleerd samen een slee te trekken.

Vandaag hebben we de hele dag gedaan over de afdaling van de basaltpiek die we gister hadden beklommen. Vanuit het dal leek het een goede toegang tot de IJsvlakte, maar naarmate we hoger kwamen ontmoetten we steeds meer steenslag en gladde rotswand en werd de helling steeds steiler totdat we er zelfs zonder slee niet tegenop zouden kunnen. Vanavond zijn we weer aan de voet in de morenen,

de steenvallei. Er groeit hier niets. Rotsen, kiezels, keistenen, klei en modder. Vijftig of honderd jaar geleden is er een tong van de gletsjer over deze helling getrokken die de botten van de planeet open en bloot achterliet; zonder enig vlees van aarde of gras. Hier en daar braken schoorstenen een zware, gele mist uit die laag over de grond kruipt. Het is elf graden onder nul, windstil en bewolkt. Ik hoop dat er geen zware sneeuw valt voor we het moeilijke terrein hebben overgestoken tussen hier en de gletsjertong een paar kilometer naar het westen, die we vanaf de piek hebben gezien. Het lijkt op een brede ijsrivier die van de vlakte omlaag loopt tussen twee bergen, vulkanen met allebei een muts van stoom en rook. Als we erop kunnen komen via de dichtstbijzijnde vulkaan, kunnen we misschien langs die weg op de ijsvlakte komen. Oostelijk van ons loopt een kleinere gletsjer omlaag naar een bevroren meer, maar die loopt in een bocht en zelfs van hieruit zijn de diepe kloven erin zichtbaar; voor ons, met onze bepakking, is hij onbegaanbaar. We besloten de gletsjer tussen de vulkanen te proberen, hoewel we door naar het westen te trekken minstens een afstand van twee dagen naar ons einddoel kwijt zijn, één om naar het westen te trekken en één om de afstand weer in te halen.

Opposthe Thern. Het sneeuwt *neserem* (*fijne sneeuw met matige wind; een lichte sneeuwstorm*). Hierin valt niet te reizen. We hebben allebei de hele dag geslapen. We zijn nu al bijna een halve maand onderweg, de slaap doet ons goed.

Ottormenbod Thern. Het sneeuwt *neserem*. Genoeg slaap. Ai leerde me een Terraans spel dat op vierkanten wordt gespeeld met kleine stenen. Het heet go, een uitstekend en ingewikkeld spel. Zoals hij al opmerkte zijn er hier genoeg stenen om go mee te spelen.

Hij verdraagt de kou aardig en als moed alleen genoeg was, zou hij hem weerstaan als een sneeuwstorm. Het is vreemd hem ingepakt te zien in hieb en jas en muts, als de temperatuur niet lager dan 17° C onder nul is; maar als we de slee trekken en de zon schijnt of de wind is niet al te snijdend doet hij al gauw zijn jas uit en zweet hij als een van ons. Wat betreft de verwarming van de tent hebben we een compromis moeten sluiten. Hij zou het te warm maken, ik te koud. En het gemak van de een is de longontsteking van de ander. We houden het er net tussenin, en hij bibbert als hij buiten zijn slaapzak ligt en ik stik als ik erin lig; maar als we de afstand die we samen hebben afgelegd terwijl we de tent deelden in aanmerking nemen, gaat het allemaal best tussen ons.

Getheny Thanern. Na de sneeuwstorm is het helder, wind is gaan liggen, thermometer staat de hele dag op –9° C. We hebben de tent opgezet onderaan de westelijke helling van de dichtstbijzijnde vulkaan: de Dremegole, volgens mijn kaart van Orgoreyn. Zijn makker aan de andere kant van de ijsrivier heet Drumner. Het is een slechte

kaart; in het westen is een piek zichtbaar die er helemaal niet opstaat, en de verhoudingen zijn helemaal verkeerd. De Orgota komen kennelijk niet vaak in de Vuurbergen. Er valt daar ook weinig te zoeken, behalve een groots landschap. Vandaag hebben we zeventien en een halve kilometer afgelegd, zwaar werk: alles rotsen. Ai slaapt al. Ik heb de pees van mijn enkel beschadigd door als een dwaas te gaan rukken toen ik tussen twee keien vastzat en ik heb verder de hele middag gestrompeld. Een nacht rust zal het wel genezen. Morgen moeten we op de gletsjer komen.

Onze voedselvoorraad schijnt angstwekkend te zijn geslonken, maar dat komt doordat we de omvangrijke levensmiddelen eerst hebben opgegeten. We hadden tussen de veertig en de vijftig kilo grof voedsel, de helft daarvan de vracht die ik in Turuf had gestolen; daarvan zijn nu zevenentwintig kilo op, na vijftien dagen reizen. Ik ben begonnen met een pond gichy-michy per dag, zodat we twee zakken kadikkiemen, wat suiker en een kist gedroogde visvlokken over hebben voor wat variatie. Ik ben blij dat we van die zware rommel uit Turuf af zijn. De slee trekt lichter.

Sordny Thanern. Ongeveer –7° C; bevroren regen, wind die van de ijsrivier komt gieren als een luchtstroom door een tunnel. De tent staat een halve kilometer van de rand op een lang, plat stuk stevige, korrelige sneeuw. De afdaling van de Dremegole was zwaar en steil, over naakte rotsen en rotsvelden; de rand van de gletsjer zit vol spleten en liet ijs is zo verontreinigd met kiezel en keistenen dat we daar de slee ook op wielen probeerden. Voor we honderd meter waren gevorderd zat een van de wielen vast en was een as krom. Van nu af aan gebruiken we de glijders. Vandaag hebben we slechts zes en een halve kilometer afgelegd en nog steeds in de verkeerde richting. De zijgletsjer schijnt in een lange bocht naar het westen op het Gobrin IJs uit te lopen. Hier tussen de vulkanen is hij ongeveer zes kilometer breed en verder naar het midden zal hij wel niet zo moeilijk begaanbaar zijn, hoewel er meer spleten in zitten dan ik had gehoopt en het oppervlak is slecht.

De Drumner is in werking. De ijzel op onze lippen smaakt naar rook en zwavel. Zelfs onder de regenwolken doemde de hele dag in het westen een donkere schim op. Af en toe werd alles, wolken, ijzel, ijs en lucht, dofrood en zakte dan langzaam weer terug naar grijs. De gletsjer schudt een beetje onder onze voeten.

Eskichwe rem ir Her veronderstelde dat de vulkanische activiteit in noordwestelijk Orgoreyn en in de Archipel de laatste tien of twintig millennia is toegenomen en hij voorspelt het einde van de IJstijd, of tenminste het wegtrekken van het ijs en een interglaciale periode. De CO_2 die door de vulkanen in de atmosfeer wordt losgelaten zal op den duur een isolerende laag vormen die de warmte van lange golflengte

die door de aarde wordt uitgestraald zal vasthouden, terwijl de directe zonnewarmte ongehinderd kan binnendringen. Hij zegt dat de gemiddelde temperatuur uiteindelijk ongeveer zeventien graden zal stijgen tot een waarde van 22° C. Ik ben blij dat ik dat niet zal meemaken. Ai zegt dat Terraanse geleerden gelijksoortige theorieën hebben ontwikkeld om de nog onvolledige recessie van hun laatste IJstijd te verklaren. Dergelijke theorieën blijven grotendeels onweerlegbaar en onbewijsbaar; niemand weet met zekerheid waarom het ijs komt en waarom het wegtrekt. De Sneeuw van de Onkunde blijft ongerept. In het donker hangt er nu boven de Drumner een grote plak dof vuur te branden.

Eps Thanern. De dagteller staat op vijfentwintig kilometer, maar hemelsbreed zijn we niet meer dan twaalf kilometer gevorderd vanaf de kampplaats van gisteravond. We zijn nog steeds op de ijspas tussen de twee vulkanen. Drumner werkt nog steeds. Als de wind de kolkende en kronkelende wolken as en rook en witte stoom even opzij blaast, zien we vurige wormen langs zijn zwarte hellingen omlaag kruipen. De lucht is voortdurend, zonder enige onderbreking, gevuld met een fluisterend gesis; zo'n enorm en langdurig geluid dat je het niet hoort als je niet luistert Toch vult het alle poriën van je hele wezen. De gletsjer trilt onophoudelijk, hij kraakt en knalt onder onze voeten. Alle sneeuwbruggen die door de sneeuwstormen over de spleten waren geslagen zijn weg, kapot getrild, ineengestort door dit trillen en schokken van het ijs en de grond onder het ijs. We gaan heen en weer op zoek naar het eind van een kloof in het ijs die zo breed is dat hij de hele slee kan opslokken, dan zoeken we weer naar het eind van de volgende kloof; we proberen naar het noorden te trekken, maar we worden telkens naar het westen of het oosten gedwongen. Boven ons gromt de Dremegole uit sympathie voor Drumners inspanningen en hij blaast smerige rook uit.

Toen ik vanmorgen toevallig even naar Ai keek was zijn huid aangetast door de vorst; neus, oren en kin hadden een dodelijke grijze tint. Ik kneedde het leven er weer in terug, en er was geen blijvende schade maar we moeten voorzichtiger zijn. De wind die van het IJs omlaagblaast is eenvoudig dodelijk; en we lopen er met ons gezicht tegenin. Ik zal blij zijn als we deze gespleten en gerimpelde ijsarm tussen twee grommende monsters kunnen verlaten. Bergen moet je zien, niet horen.

Arhad Thanern. Een beetje *sove*-sneeuw, temperatuur tussen –9 en –7° C. Vandaag legden we negentien kilometer af, waarvan ongeveer acht in de goede richting en de rand van de Gobrinvlakte is zichtbaar dichterbij, boven ons in liet noorden. We zien nu dat de ijsrivier vele kilometers breed is: de arm tussen de Drumner en de Dremegole is slechts een vinger en nu zijn we op de rug van de hand. Als we vanuit

ons kamp naar beneden kijken, zien we hoe de gletsjerstroom wordt gespleten, verdeeld, gescheurd en omgewoeld door de zwarte, rokende bergtoppen die hem proberen tegen te houden. Als we vooruit kijken zien we dat hij breder wordt; hij stijgt in een wijde bocht omhoog en doet de donkere modderrichels in het niet verdwijnen tot hij de ijswand ontmoet ver boven ons onder gordijnen van wolken en rook en sneeuw. Tegelijk met de sneeuw vallen nu as en sintels omlaag en het ijs is bezaaid met klinkers die erop liggen of half zijn ingesmolten; een goed oppervlak om te wandelen, maar tamelijk zwaar voor een slee, en de glijders hebben nu al een nieuwe onderlaag nodig. Twee of driemaal stortte er een vulkanisch projectiel vlak naast ons op het ijs. Ze sissen luid als ze neerkomen en ze branden een hol in het ijs. We horen de sintels neerkletteren met de vallende sneeuw. We kruipen millimeter voor millimeter naar het noorden door de smerige chaos van een wereld die nog in de maak is. Heil dan de onvoltooide Schepping!

Netherhad Thanern. Geen sneeuw sinds vanmorgen; bewolkt en winderig, ongeveer –9° C. De grote meervoudige gletsjer waarop we ons bevinden daalt vanuit het westen in de vallei neer en wij zitten op de uiterste oostrand. Dremegole en Drumner liggen nu een stukje achter ons, hoewel er oostelijk van ons nog een scherpe rug van de Dremegole oprijst, bijna op ooghoogte. We zijn nu omhooggekropen en geklommen tot een punt waar we moeten kiezen of we de lange westelijke bocht van de gletsjer die langzaam omhoog stijgt naar de ijsvlakte zullen volgen, of dat we de ijsklippen anderhalve kilometer noordelijk van ons kamp van vanavond zullen beklimmen, en ons zo, met behoorlijk wat risico, een veertig à vijftig kilometer trekken besparen.

Ai wil liever het risico lopen.

Hij heeft een zekere broosheid. Hij is volkomen onbeschermd en uiterst kwetsbaar, zelfs tot en met zijn geslachtsorgaan dat hij altijd buiten zijn lichaam moet dragen; maar hij is sterk, ongelooflijk sterk. Ik ben er niet zeker van dat hij het trekken langer kan volhouden dan ik, maar hij trekt harder en sneller dan ik — tweemaal zo hard. Hij tilt de slee van voren of van achteren op om hem over een obstakel heen te helpen. Ik zou zo'n gewicht niet kunnen tillen als ik niet in dothe ben. Geheel overeenkomstig zijn broosheid en zijn kracht heeft hij een geest die gemakkelijk wanhoopt en zich snel laat uitdagen: een heftige, ongeduldige moed. Dit langzame, zware kruipwerk dat we de laatste dagen hebben gedaan put hem lichamelijk en geestelijk uit, zodat ik hem als hij van mijn ras was, een lafaard zou vinden, maar dat is hij allesbehalve; hij heeft een snelle dapperheid die ik nog nooit heb meegemaakt. Hij is bereid; hij verlangt er zelfs naar, om zijn leven te wagen in die wrede snelle strijd met de afgrond.

‘Vuur en angst, goede knechten, slechte heren.’ Hij maakt gebruik van zijn angst. Ik zou door mijn angst de lange weg hebben gekozen. Hij is moedig en verstandig. Wat heeft het voor zin op een dergelijke tocht een veilige route te zoeken. Er zijn onzinnige routes die ik niet zal nemen; maar er is geen veilige.

Streth Thanern. Geen geluk. Geen enkele route waarlangs we de slee omhoog kunnen krijgen, hoewel we daar de hele dag naar hebben gezocht.

Vlagerige *sove*-sneeuw met dichte as erdoorheen. Het was de hele dag donker, want de wind die weer naar het westen was gedraaid blies het rookgordijn van de Drumner weer naar ons toe. Hierboven schudt het ijs minder, maar er had een heftige beving plaats toen we een klip met richels probeerden te beklimmen; hij schudde de slee los die we klem hadden gezet en ik werd een meter of twee naar beneden gesleurd, maar Ai had een goed houvast en zijn kracht redde ons allebei van een val in de afgrond, die ruim zestig meter diep was. Als een van ons een arm of een been breekt in deze onderneming, betekent dat waarschijnlijk voor ons alletwee het eind; en daarin ligt nu bet risico — een tamelijk lelijk risico als je het goed bekijkt. Het dal van de gletsjers achter ons is wit van de stoom; de lavastroom heeft daar het ijs bereikt. We kunnen absoluut niet terug. Morgen zullen we verder naar het westen proberen omhoog te komen.

Beren Thanern. Geen geluk. We moesten nog verder naar het westen. Het was de hele dag schemerig. Onze longen zijn rauw, niet van de kou (het vriest zelfs ‘s nachts niet erg hard met deze westenwind) maar van het inademen van de as en de dampen van de uitbarsting. Aan het eind van deze tweede dag van nutteloze inspanning, kruipend en krabbelend over de rotsblokken en tegen ijsklippen op, om telkens weer te worden tegengehouden door een steile wand of een overhangend plateau, waarna we het verderop probeerden, waar het dan weer mislukte, was Ai uitgeput en ontzettend kwaad. Hij stond op het punt in tranen uit te barsten, maar hij deed het niet. Ik geloof dat hij huilen slecht of schandelijk vindt. Zelfs toen hij erg ziek was en zwak tijdens de eerste dagen van onze ontsnapping, verborg hij zijn gezicht voor me als hij huilde. Om persoonlijke, raciale, sociale of seksuele redenen — hoe kan ik weten waarom Ai niet mag huilen? Toch is zijn naam een kreet van pijn. Daarom zocht ik hem aanvankelijk op in Erhenrang, dat lijkt nu erg lang geleden; toen ik geruchten hoorde over een ‘Vreemdeling’, vroeg ik hoe hij heette en als antwoord kreeg ik een kreet van pijn van een menselijk wezen. Nu slaapt hij. Zijn armen trillen en schokken, spiermoeheid. De wereld om ons heen, ijs en steen, as en sneeuw, vuur en duisternis, trilt en schokt en gromt. Toen ik een minuut geleden naar buiten keek zag ik de gloed van de vulkaan als een doffe

rode bloem tegen de buik van de enorme wolken die boven de duisternis hangen.

Orny Thanern. Geen geluk. Dit is de tweeëntwintigste dag van onze tocht en na de tiende dag zijn we niet meer opgeschoten in oostelijke richting, en hebben we zelfs een kilometer of dertig à veertig verloren door naar het westen te trekken; van de achttiende dag af hebben we geen enkele vordering gemaakt en we hadden net zo goed stil kunnen zitten. Als we ooit nog op het IJs komen, zullen we dan nog genoeg voedsel hebben voor de overtocht? Deze gedachte kan ik moeilijk van me afzetten. Mist en vuiligheid van de uitbarsting belemmeren het uitzicht zodat we onze route niet goed kunnen bepalen. Ai wil iedere helling die omhoog lijkt te gaan proberen, hoe steil ook. Mijn voorzichtigheid ergert hem. We moeten op ons humeur letten. Over een paar dagen ben ik in kemmer en dan nemen alle spanningen toe. En onderwijl lopen we met onze kop tegen ijsklippen in een koude schemering vol as. Als ik een nieuw boek voor de Yomesh bijbel zou schrijven zou ik dieven hierheen sturen na hun dood. Dieven die ‘s nachts in Turuf zakken voedsel stelen. Dieven die een man zijn haard en zijn naam ontstelen en hem beschaamd en als banneling wegzenden. Ik ben een beetje in de war, ik moet dit later allemaal doorstrepen, te moe om het nu te herlezen.

Harhahad Thanern. *Op de Gobrinvlakte.* De drieëntwintigste dag van onze reis. We zijn op het Gobrin IJs. Zodra we vanmorgen vertrokken, zagen we, maar een paar honderd meter voorbij ons laatste kamp, een vrije toegangsweg naar het IJs; een brede, gebogen snelweg, geplaveid met sintels uit de kloven en de randmorene van de gletsjers, rechtstreeks omhoog tussen de ijsklippen door. We liepen erlangs omhoog alsof we langs de kade van de Sess wandelden. We zijn op het IJs. We gaan naar het oosten, naar huis.

Ik ben aangestoken door Ai’s vreugde over onze prestatie. Als je het nuchter bekijkt is het hier boven net zo slecht als beneden. We bevinden ons op de rand van de ijsvlakte. Spleten — sommige zo breed dat er wel een heel dorp in kan, niet huis voor huis, maar alles tegelijk — lopen landinwaarts en verdwijnen uit het gezicht. De meeste ervan lopen dwars door onze route, dus moeten we naar het noorden, niet naar het oosten. Het oppervlak is slecht begaanbaar. We scheuren de slee langs grote bonken en klonters ijs, grote brokken rommel, opgeduwd door de werking van het grote plasticvel van het ijs tegen de Vuurbergen. De opgekruide richels hebben vreemde vormen, omgevallen torens, reuzen zonder benen, katapulten. Het IJs dat aan het begin anderhalve meter dik is, komt hier omhoog en wordt dikker; het probeert de bergen te bedekken en de vurige monden met stilte te verstikken. Een paar kilometer naar liet noorden rijst er een piek omhoog uit het IJs, de scherpe sierlijke, kale kegel

van een jonge vulkaan: duizenden jaren jonger dan de ijsvlakte die helemaal gespleten en opgekruid in grote brokken en richels over de achttienhonderd meter van de lagere hellingen die wij niet kunnen zien heenschaaft en -schuift.

Als we ons overdag omdraaiden, zagen we de rook van de Drumner achter ons hangen als een grijsbruin uitsteeksel van het IJs. Er blaast een stevige noordoostenwind langs de grond, die deze hogere lucht schoonblaast van de roet en de stank uit de ingewanden van de planeet die we nu al dagenlang hebben ingeademd, en die de rook achter ons omlaagdrukt tot hij als een duister deksel de gletsjers, de lagere bergen, de steenvalleien en de rest van de wereld bedekt. Het IJs zegt: er bestaat niets anders dan IJs. — Maar de jonge vulkaan in het noorden heeft wel iets anders te vertellen.

Het sneeuwt niet, en er is een dun, hoog wolkendek. Tegen de avond vroor het 20° op de vlakte. Een warboel van korrelsneeuw, nieuw ijs en oud ijs onder onze voeten. Het nieuwe ijs is verraderlijk, glad, blauw spul dat onder een wit waas verborgen ligt, We zijn allebei een flink aantal keren gevallen. Op zo'n glad stuk gleed ik vijf meter door op mijn buik. Ai, die in het leidsel liep, sloeg dubbel van het lachen. Hij verontschuldigde zich en legde uit dat hij had gedacht dat hij op Gethen de enige was die ooit uitgleed op ijs.

Vandaag twintig kilometer, maar als we deze snelheid proberen vol te houden langs deze scherpe, hoge, gespleten richels, zullen we uitgeput raken of ernstiger dingen oplopen dan een val op het ijs.

De wassende maan staat laag, hij is dof als geronnen bloed en er hangt een groot, bruin iriserend halo omheen.

Guyrny Thanern. Een beetje sneeuw, opstekende wind en dalende temperatuur. Vandaag weer twintig kilometer, wat de totaal afgelegde afstand vanaf ons eerste kamp op vierhonderdzes kilometer brengt. Gemiddeld bijna zeventien kilometer per dag; achttien en een half als we de twee dagen van de sneeuwstorm niet meetellen. 100 à 150 van die zware kilometers hebben ons geen steek verder gebracht. We zijn niet veel dichter bij Karhide dan toen we vertrokken. Maar ik denk dat we nu meer kans hebben om er te komen.

Nu we uit de vulkaansoep vandaan zijn, hebben we niet al onze geestkracht nodig voor werk en zorgen, en na het eten praten we weer wat in de tent. Ik ben in kemmer en het zou eenvoudiger zijn Ai's aanwezigheid te negeren, maar dat is moeilijk in een tweepersoonstent. De moeilijkheid is natuurlijk dat hij, op zijn vreemde manier, ook in kemmer is: altijd in kemmer. Wat een vreemd, koel soort begeerte zal dat zijn, uitgesmeerd over alle dagen van het jaar en zonder de geslachtskeuze te kennen, maar zo ligt het; en hier ben ik. Vannacht was het erg moeilijk zijn voor mij uiterst fysieke aanwezigheid te negeren, en ik was te moe om het af te

wenden in on-trance of enig ander kanaal van de leer. Eindelijk vroeg hij me of hij me had gekwetst. Ik verklaarde een beetje verlegen mijn zwijgen. Ik was bang dat hij me zou uitlachen. Hij is tenslotte net zomin een rariteit, een seksueel misbaksel als ik: hier op het IJs zijn we allebei alleen, geïsoleerd, ik net zo goed van mijn gelijken, van mijn maatschappij met zijn regels, als hij van de zijne. Hier is geen wereld vol andere Gethenen om mijn bestaan te verklaren en te ondersteunen. Eindelijk zijn we dan gelijk; gelijk, vreemd en alleen. Natuurlijk lachte hij niet. Maar hij sprak met een zachtmoedigheid die ik niet van hem kende. Na een tijdje praatte ook hij over afzondering, over eenzaamheid.

'Jouw ras is ontzettend alleen op zijn wereld. Geen enkele nadere zoogdiersoort. Geen andere tweeslachtige soort. Zelfs geen dieren die intelligent genoeg zijn om te temmen en als huisdieren te houden. Deze uniekheid moet jullie gedachtenwereld wel bepalen. Nu bedoel ik niet alleen wetenschappelijk denken, hoewel jullie buitengewoon goed kunnen veronderstellen — het is zeer bijzonder dat jullie enig idee van evolutie hebben bereikt, met het oog op die onoverbrugbare kloof tussen julliezelf en de lagere diersoorten. Maar filosofisch, gevoelsmatig: om helemaal alleen te staan op zo'n vijandige wereld: dat moet je hele levensbeschouwing beïnvloeden.'

'De Yomeshta zouden zeggen dat juist in het unieke van de mens zijn goddelijkheid ligt.'

'Heren der Aarde, ja. Andere godsdiensten op andere werelden hebben diezelfde gevolgtrekking gemaakt. Dat zijn meestal godsdiensten uit dynamische, strijdlustige, ecologieverstorende culturen. Orgoreyn past op zijn manier wel in dat patroon; het lijkt er tenminste op dat ze erop uit zijn de dingen naar hun hand te zetten. Wat zeggen de Handdarata?'

'Tja, de Handdara heeft… zoals je weet, geen stellingen, geen dogma's… Misschien zijn zij zich wel minder bewust van de kloof tussen mens en dier, omdat ze zich meer bezighouden met de overeenkomsten, de verbindingen, het geheel waarvan al het leven een onderdeel is.' De hele dag al had ik de liefde van Tormer in mijn hoofd, en ik sprak de woorden:

> Licht is duisters linkerhand
> en duister de rechter van licht.
> Twee zijn één, leven en dood, die
> liggen tesamen; geliefden in kemmer,
> als handen ineen geslagen,
> als het doel en de weg.

Mijn stem trilde toen ik die verzen uitsprak, want terwijl ik ze zei,

herinnerde ik me dat mijn broer diezelfde woorden had gebruikt in de brief die hij me vlak voor zijn dood schreef.

Ai peinsde en zei na enige tijd: ‘Jullie zijn afgezonderd en onverdeeld. Misschien zijn jullie net zo bezeten van eenheid als wij van dualisme.’

‘Wij zijn ook dualisten. Tweevoudigheid is noodzakelijk, nietwaar? Zolang je *jezelf* hebt en *de ander*.’

‘Ik en Gij,’ zei hij. ‘Ja, het gaat zelfs verder dan seks…’

‘Vertel me eens, hoe onderscheidt de andere sekse van jouw ras zich van de jouwe?’

Hij keek verbaasd en in feite was ik zelf ook tamelijk verbaasd over mijn vraag; kemmer roept nou eenmaal dergelijke spontane zaken op. We waren ons allebei erg van onszelf bewust. ‘Daar heb ik nooit bij stilgestaan,’ zei hij. ‘Jij hebt nog nooit een vrouw gezien.’

Hij gebruikte het woord uit zijn Terraanse taal, dat ik kende.

‘Ik heb ze op plaatjes gezien. De vrouwen zagen eruit als zwangere Gethenen, maar dan met grotere borsten. Verschillen ze veel van jouw geslacht wat geestelijk gedrag betreft? Zijn ze als het ware een andere soort?’

‘Nee. Ja. Nee, natuurlijk niet, niet echt. Maar het verschil is erg belangrijk. Ik geloof dat het belangrijkste feit, de zwaarst wegende factor in iemands leven, is of hij als man of als vrouw wordt geboren. In de meeste gemeenschappen bepaalt dat je verwachtingen, je bezigheden, je levensbeschouwing, je ethische opvattingen, je gedrag — bijna alles. Woordenschat. Idioom. Kleding. Zelfs voedsel. Vrouwen-vrouwen hebben de neiging minder te eten. Het is ontzettend moeilijk de aangeboren verschillen van de aangeleerde te onderscheiden. Zelfs waar vrouwen gelijkelijk deelnemen aan de maatschappij, zijn zij toch degenen die alle kinderen ter wereld brengen, en dus hebben ze ook het grootste aandeel in de opvoeding…’

‘Is gelijkheid dan niet overal gebruikelijk? Zijn ze geestelijk minderwaardig?’

‘Dat weet ik niet Ze brengen niet vaak wiskundigen voort, componisten, of uitvinders of abstracte denkers. Maar dat komt niet doordat ze dom zijn. Lichamelijk zijn ze minder gespierd, maar wat taaier dan mannen. Geestelijk —’

Nadat hij lange tijd naar de gloeiende kachel had zitten staren schudde hij zijn hoofd. ‘Harth,’ zei hij, ‘ik kan je niet vertellen wat een vrouw is. Ik heb er nooit abstract over nagedacht, weet je, en — God! — zo langzamerhand weet ik het bijna niet meer. Ik ben hier al twee jaar… Jij begrijpt dat niet. In zekere zin zijn vrouwen me vreemder dan jij. Met jou heb ik tenminste één geslacht gemeen…’

Hij wendde zich af en lachte, treurig en gespannen. Mijn eigen

gevoelens waren ook nogal ingewikkeld en we lieten het onderwerp verder maar rusten.

Yrny Thanern. Vandaag negenentwintig kilometer, oostnoordoost volgens het kompas, op ski's. Na het eerste uur raakten we de richels en de spleten kwijt. We deden samen liet leidsel om, ik in het begin nog met de sonde, maar die is niet meer nodig: er ligt bijna een meter oude sneeuw over de massieve ijslaag, en op de oude sneeuw ligt een flink aantal centimeters stevige, tamelijk verse sneeuw met een goed oppervlak. Noch wij, noch de slee zakten erin weg en de slee trok zo licht dat het bijna niet te geloven was dat we nog steeds een kilo of veertig de man trokken. Gedurende de middag trokken we om beurten, wat makkelijk kan op deze geweldige onderlaag. Het is jammer dat al het zware werk tegen de hellingen en over de rotsen met de zware vracht moest gebeuren. Nu is de vracht erg licht. Veel te licht: ik merk dat ik me vaak zorgen maak over het voedsel. We eten etherisch zegt Ai. De hele dag trokken we licht en vlug over het vlakke ijs, spierwit onder een grijsblauwe lucht die alleen werd gebroken door de paar zwarte nunataktoppen, nu ver achter ons en een donkere veeg, de adem van de Drumner. Anders niet: de omfloerste zon en het ijs.

17. EEN ORGOTA SCHEPPINGSLEGENDE

Deze legende is ontstaan in de prehistorie; hij is in vele vormen opgetekend. Deze zeer primitieve vorm is afkomstig van een geschreven pre-Yomesh tekst, gevonden in de Rotsschrijn van Isenpeth in het Gobrin Achterland.

In den beginne was er niets dan ijs en zon. In vele jaren smolt de zonneschijn een grote kloof in het ijs. In de wanden van de kloof zaten grote gestalten van ijs en hij had geen bodem. Druppels water smolten van de ijsgestalten in de wanden van de kloof en vielen omlaag en omlaag. Een van de ijsgestalten zei: 'Ik bloed.' Een andere ijsgestalte zei: 'Ik ween.' Een derde zei: 'Ik zweet.'

De IJsgestalten klommen uit de kloof omhoog en stonden op de ijsvlakte. Hij die zei: 'Ik bloed,' hij reikte naar de zon en haalde handenvol drek uit de ingewanden van de zon en met die mest maakte hij de heuvels en de dalen van de aarde. Hij die zei: 'Ik ween,' hij ademde op het ijs en van het smeltwater maakte hij de zeeën en de rivieren. Hij die zei: 'Ik zweet,' hij verzamelde aarde en zeewater en daarmee maakte hij bomen, planten, kruiden en veldgewassen, dieren en mensen. De planten groeiden in de aarde en in de zee, de dieren liepen op het land en zwommen in de zee, maar de mensen werden niet wakker. Er waren er negenendertig. Ze sliepen op het ijs, en wilden zich niet verroeren.

Toen knielden de drie ijsgestalten neer en ze gingen zitten met opgetrokken knieën en ze lieten zich door de zon smelten. Ze smolten als melk en de melk liep in de monden van de slapers en de slapers ontwaakten. Die melk wordt alleen door mensenkinderen gedronken en zonder die melk komen ze niet tot leven.

De eerste die wakker werd was Edondurath. Hij was zo lang dat als hij rechtop stond zijn hoofd de hemel spleet en de sneeuw omlaag viel. Hij zag de anderen bewegen en ontwaken en hij werd bang toen ze begonnen te bewegen, dus doodde hij de een na de ander met een vuistslag. Hij doodde er zesendertig. Maar een van hen, de op een na laatste, rende weg. Haharath heette hij. Hij rende weg over de ijsvlakte en over het land van de wereld. Edondurath rende achter hem aan en haalde hem eindelijk in en sloeg hem dood. Haharath stierf. Toen keerde Edondurath terug naar de Geboorteplaats op de Gobrin IJsvlakte waar de lichamen van de anderen lagen, maar de laatste was verdwenen; hij was ontsnapt toen Edondurath Haharath achtervolgde.

Edondurath bouwde een huis van de bevroren lichamen van zijn broeders en wachtte daar in dat huis tot de laatste terug zou komen. Iedere dag sprak een van de lijken en zei; ‘Brandt hij? Brandt hij?’ Dan zeiden alle andere lijken met bevroren tong: ‘Neen, neen.’ Toen kwam Edondurath in kemmer terwijl hij sliep, en hij bewoog en praatte hardop in zijn dromen en toen hij wakker werd, zeiden alle lijken: ‘Hij brandt! Hij brandt!’ En de laatste broeder, de jongste, hoorde ze dat zeggen en hij kwam naar het huis van de lijken en paarde daar met Edondurath. Uit deze twee werden de mensenvolken geboren, uit het vlees van Edondurath uit de buik van Edondurath. De naam van de ander, de jongste broeder, de vader, zijn naam is niet bekend.

Al hun kinderen hadden een stukje duisternis dat hen overdag volgde waar ze ook gingen. Edondurath zei: ‘Waarom worden mijn zonen zo achtervolgd door duisternis?’ Zijn kemmering zei: ‘Omdat ze zijn geboren in het huis van vlees, daarom volgt de dood hen op de hielen. Ze staan in het midden van de tijd. In den beginne was er alleen zon en ijs en was er geen schaduw. Aan het eind, als wij klaar zijn, zal de zon zichzelf verscheuren en zal de schaduw het licht opslokken, en er zal niets overblijven dan ijs en duisternis.’

18. OP HET IJS

Soms, als ik inslaap in een donkere, rustige kamer, heb ik even een geweldig kostbare illusie van het verleden. De wand van de tent kromt zich over mijn gezicht, niet zichtbaar, maar hoorbaar, een schuin vlak van vaag geluid: het gemurmel van sneeuw en wind. Ik kan niets zien. Het lampgedeelte van de kachel is uit en hij bestaat alleen als een bol van hitte, een bron van warmte. De lichte vochtigheid en de omhullende druk van mijn slaapzak; het geluid van de sneeuw; Estravens ademhaling, nauwelijks hoorbaar als hij slaapt; duisternis. Niets anders. Wij zijn binnen, wij tweeën, beschut, gerust, in het middelpunt van alle dingen. Buiten ligt, als altijd, de grote duisternis, de koude, de eenzaamheid van de dood.

Als ik op zulke gelukkige ogenblikken inslaap, weet ik absoluut zeker wat het ware middelpunt van mijn leven is, die tijd die voorbij is en verloren, maar die toch blijvend is, dat eeuwige ogenblik, die bron van warmte. Ik probeer niet net te doen of ik gelukkig was in die weken dat we de slee voortsleepten over een ijsvlakte in het hart van de winter. Ik had honger, was uitgeput en vaak angstig en het werd erger naarmate het langer duurde. Ik was absoluut niet gelukkig. Geluk heeft met rede te maken, en alleen rede verdient geluk. Wat ik kreeg was iets dat je niet kan verdienen en niet bewaren, en vaak zelfs op het moment niet herkent; ik bedoel vreugde.

Ik werd altijd het eerst wakker, gewoonlijk voor zonsopgang. Mijn stofwisseling is iets sneller dan de Getheense norm, net als mijn lengte en mijn gewicht; Estraven had deze verschillen, op zijn zorgvuldige manier, die je of huisbakken of wetenschappelijk kon noemen, meegerekend bij de berekening van de voedselrantsoenen en van het begin af aan had ik ongeveer een half ons eten per dag meer dan hij. Tegenwerpingen over onrechtvaardigheid bezweken voor de overduidelijke rechtvaardigheid van deze ongelijke verdeling. Hoe het ook werd verdeeld, de porties waren klein. Ik had honger, voortdurend en het werd met de dag erger. Ik werd wakker omdat ik honger had.

Als het nog donker was deed ik het licht van de Chabekachel aan en zette ik een pan met ijs die we vorige nacht binnen hadden gezet om te ontdooien op het vuur. Estraven was onderwijl verwikkeld in zijn heftige en zwijgende strijd met de slaap, alsof hij met een engel worstelde. Hij won, ging rechtop zitten, staarde me vaag aan, schudde zijn hoofd en werd wakker. Tegen de tijd dat wij onze kleren en laarzen aan hadden en de zakken waren opgerold, was het ontbijt klaar: een kop kokendhete orsh en één blokje gichy-michy in heet water opgeweld tot een soort klein, deegachtig kadetje. We kauwden

langzaam, plechtig en zochten alle gevallen kruimels op. De kachel koelde af terwijl wij aten. We pakten hem in met de pan en de bekers, trokken onze jassen aan en kropen naar de open lucht. De kou was voortdurend ongelooflijk. Iedere morgen moest ik het weer helemaal opnieuw geloven. Als je al naar buiten was geweest om je behoefte te doen was de tweede keer alleen nog maar erger.

Soms sneeuwde het; soms lag het lange licht van de vroege ochtend prachtig goud en blauw over de kilometers ijs; meestal was het grijs.

We namen ‘s nachts de thermometer mee in de tent, en als we hem mee naar buiten namen was het interessant te zien hoe de wijzer naar rechts zwaaide (Getheense wijzerplaten gaan tegen de klok in) bijna te snel voor het oog, en steeds verder zakte hij tot hij ergens tussen de –15 en de –50° C bleef staan.

Een van ons liet de tent zakken terwijl de ander de kachel, de slaapzakken enzovoort op de slee bond; de tent ging over alles heen en dan waren we klaar voor ski’s en leidsel. Onze bindtouwen en sluitingen hadden weinig metalen delen, maar de leidsels hadden gespen van een aluminiumlegering, te klein om met wanten aan vast te maken, die in de kou aan je vingers brandden alsof ze roodgloeiend waren. Ik moest erg voorzichtig zijn met mijn vingers als de temperatuur onder de dertig graden was, vooral als het woei, want ik had verbazingwekkend snel last van bevriezen. Mijn voeten hadden er nooit last van — en dat is een factor van het allerhoogste belang op een wintertocht, waar één uur je voor een week of voor je hele leven ongelukkig kan maken. Estraven had mijn maat geschat en de laarzen die hij voor mij had gekocht waren een beetje groot, maar de overtollige ruimte werd opgevuld met een paar extra sokken. We trokken onze ski’s aan, deden zo snel mogelijk de leidsels om, duwden, trokken en schopten de slee los als de glijders zaten vastgevroren en vertrokken. Op ochtenden na zware sneeuwval hadden we soms een flinke tijd nodig om de tent en de slee uit te graven voor we konden vertrekken. De nieuwe sneeuw was niet moeilijk weg te scheppen, hoewel hij grote, indrukwekkende hopen om ons opwierp; wij waren tenslotte in honderden kilometers het enige obstakel, het enige ding dat boven het ijs uitstak.

We trokken op het kompas naar het oosten. Gewoonlijk blies de wind van het noorden naar het zuiden van het ijs af. Dag na dag kwam hij onderweg van links aangieren. De muts was niet afdoend tegen die wind en ik droeg een gelaatsmasker om mijn linkerwang en mijn neus te beschermen. Toch vroor een dag mijn linkeroog dicht, en ik dacht dat ik het kwijt was; zelfs toen Estraven het had opengedooid met zijn adem en zijn tong, kon ik er enige tijd niets mee zien. Misschien was er wel meer bevroren dan de oogharen alleen. Als de

zon scheen droegen we allebei de Getheense, gespleten oogschermen, en geen van ons had last van sneeuwblindheid. We hadden er ook weinig gelegenheid voor. Zoals Estraven had gezegd, heeft het IJs de neiging een hogedrukgebied vast te houden in het midden, waar duizenden vierkante kilometers wit het zonlicht weerkaatsen. Wij bevonden ons echter niet in het middengebied, maar op zijn hoogst in de rand ervan, tussen het midden en de strook van kolkende, wisselende, vlagerige stormen die voortdurend worden uitgestuurd om het land achter het ijs te teisteren. Noordenwinden brachten kaal, helder weer mee, maar noordoosten- of noordwestenwind bracht sneeuw mee, of joeg de droge sneeuw van de grond op tot verblindende, bijtende wolken, net zand- of stofstormen, of hij nam sterk af en kroop golvend voort over de bodem; dan werd de hemel wit, de lucht werd wit, de zon verdween uit het gezicht, er was geen schaduw, en de sneeuw zelf, het IJs, verdween onder onze voeten.

Omstreeks het middaguur hielden we halt en sneden we een paar blokken ijs uit als beschutting voor als het hard woei. We warmden wat water om een blokje gichy-michy in te weken en dronken het hete water, soms met wat suiker; dan deden we de leidsels weer om en gingen voort. Onderweg en tijdens het eten praatten we weinig, want we hadden zere lippen en als je je mond opendeed drong de kou binnen en dat deed pijn aan de tanden, keel en longen; het was noodzakelijk je mond dicht te houden en door je neus te ademen, tenminste als het veertig of vijftig graden onder nul was. Als het nog kouder was werd het hele ademhalingsproces nog ingewikkelder door het snelle bevriezen van de uitgeademde lucht; als je niet uitkeek konden je neusgaten dichtvriezen en dan moest je om niet te stikken een paar longenvol scheermessen inademen.

Onder bepaalde omstandigheden veroorzaakte het bevriezen van onze adem een zacht krakend geluid alsof er in de verte vuurwerk werd afgestoken, en een fontein van ijskristallen; iedere ademtocht een sneeuwstorm.

We trokken voort tot we uitgeput waren of tot het donker werd, stopten, zetten de tent op, verankerden de slee als er gevaar bestond voor harde wind en maakten ons klaar voor de nacht. Op gewone dagen hadden we dan zo'n elf tot twaalf uur gesleept en hadden we tussen de negentien en de negenentwintig kilometer afgelegd.

Dat lijkt niet zo'n best gemiddelde, maar de omstandigheden waren een beetje tegen ons. De sneeuwkorst was maar zelden geschikt voor zowel de ski's als de glijders van de slee. Als het lichte, nieuwe sneeuw was ging de slee er eerder doorheen dan overheen; als het gedeeltelijk was verhard, bleef de slee af en toe steken, maar wij op de ski's niet, wat betekende dat we telkens met een ruk achteruit werden getrokken; en als het hard was, was het vaak opgewaaid in lange

richels, *sastrugi*, die op sommige plaatsen wel meer dan een meter hoog waren. We moesten de slee over iedere messcherpe of fantastisch gekrulde rand heenslepen, hem voorzichtig laten zakken en dan weer omhoog tegen de volgende op; want het leek wel of ze nooit evenwijdig liepen aan onze koers. Ik had me de Gobrin IJsvlakte voorgesteld als een gladde vlakte, een bevroren vijver, maar er waren honderden kilometers dat hij meer op een plotseling bevroren, door storm opgezweepte zee leek.

Het opslaan van het kamp, alles verankeren, alle aanhangende sneeuw van je kleren slaan enzovoort, was een beproeving. Soms scheen het zelfs de moeite niet waard. Het was zo laat, zo koud, je was zo moe, dat het veel eenvoudiger zou zijn in je slaapzak in de luwte van de slee te gaan liggen en niet al die moeite te doen voor de tent. Ik herinner me nog hoe duidelijk me dat op bepaalde avonden voor de geest stond en hoe bitter ik het methodische, dictatoriale aandringen van mijn metgezel betreurde, die erop stond dat we alles deden en dan nog op de juiste manier en grondig. Op zulke ogenblikken haatte ik hem met een haat die rechtstreeks voortkwam uit de dood die in mijn geest rondwaarde. Ik haatte de meedogenloze, ingewikkelde, koppige eisen die hij aan me stelde uit naam van het leven.

Als alles klaar was, konden we de tent binnengaan en bijna onmiddellijk voelden we de warmte van de Chabekachel als een allesomhelzende, beschermende enveloppe. We waren omringd door iets wonderbaarlijks: warmte. Dood en koude waren elders, buiten.

De haat werd ook buitengelaten. We aten en dronken. Na het eten praatten we. Als het erg koud was kon zelfs de uitstekende isolatie van de tent de vorst niet buitenhouden en dan lagen we in onze slaapzakken zo dicht mogelijk bij de kachel. Aan de binnenkant van de tent verzamelde zich wat ruige rijp. Als we de deursluis openden kwam er een vlaag koude lucht naar binnen die onmiddellijk condenseerde en die de tent vulde met een warrelende mist van fijne sneeuw. Als er een sneeuwstorm was bliezen er koude luchtnaalden door de ontluchtingen naar binnen, hoewel die toch zeer uitgebreid waren afgeschermd en dan was de lucht nevelig van ongrijpbare sneeuwstofjes. In dergelijke nachten maakte de storm ongelooflijk veel lawaai en konden we niet anders dan met de hoofden dicht bijeen, luid schreeuwend spreken. Andere nachten was het stil, met een dergelijke stilte als men zich voorstelt van voor het ontstaan van de sterren of na de ondergang van alle dingen. Een uur na ons avondmaal draaide Estraven de kachel laag als het enigszins kon, en zette hij het lampgedeelte uit. Terwijl hij dat deed mompelde hij een korte, bekoorlijke dankformule, de enige rituele woorden die ik ooit van een Handdarata heb gehoord: ‘Gelooft dan duisternis en de onvoltooide Schepping,’ zei hij, en dan was het donker. We sliepen, ‘s Morgens

moesten we alles opnieuw doen.

We deden het vijftig dagen lang telkens opnieuw.

Estraven hield zijn dagboek bij, hoewel hij tijdens de weken op het IJs zelden meer schreef dan een aantekening over het weer en de afstand die we hadden afgelegd. Tussen de aantekeningen maakte hij af en toe melding van zijn eigen gedachte of een deel van onze conversatie, maar hij repte met geen woord over de diepgaande gesprekken van de eerste weken op het IJs, toen we nog genoeg energie hadden om te praten en bepaalde dagen die we door storm gedwongen in onze tent doorbrachten. Ik vertelde hem dat het mij niet was verboden, maar dat niet werd verwacht dat ik paraverbale spraak gebruikte op een niet geallieerde planeet, en ik vroeg hem datgene wat hij had geleerd voor zijn eigen volk geheim te houden, tenminste tot ik mijn handelingen kon bespreken met mijn collega's in het schip. Hij stemde toe en hij hield zijn woord. Hij zei noch schreef ooit iets over onze zwijgende gesprekken.

Denktaal was het enige dat ik Estraven kon geven, uit mijn hele beschaving, mijn vreemde werkelijkheid, waar hij zo'n groot belang in stelde. Ik kon eindeloos vertellen en beschrijven, maar dat was alles wat ik te geven had. Misschien is het zelfs wel het enige belangrijke wat wij Winter hebben te geven. Maar ik kan niet zeggen dat dankbaarheid de reden was dat ik inbreuk maakte op de Wet van het Culturele Embargo. Ik loste daarmee mijn schuld niet af. Zulke schulden kunnen niet worden afgelost. Estraven en ik waren gewoon op het punt aangekomen dat we alles deelden wat de moeite waard was.

Ik neem aan dat geslachtsverkeer tussen Getheense, tweeslachtige menselijke wezens en eenslachtige Hainse-normalen mogelijk zal blijken, hoewel zulke verbintenissen onvermijdelijk steriel zullen blijven. Dat moet dan nog worden bewezen. Estraven en ik bewezen niets, behalve dan misschien een veel subtieler feit. Eenmaal brachten onze seksuele behoeften ons dichtbij een crisis, dat was op een avond in het begin van de tocht, onze tweede nacht op het IJs. We hadden de hele dag heen en weer geworsteld en geploeterd in het klovengebied ten oosten van de Vuurbergen. We waren moe die avond, maar opgetogen, vast overtuigd dat er spoedig een open route in zicht zou komen. Maar na het eten werd Estraven zwijgzaam en telkens kapte hij mijn gesprekspogingen af. Na een rechtstreekse afwijzing zei ik eindelijk: 'Harth, als ik weer iets verkeerds heb gezegd, zeg dan alsjeblieft wat.'

Hij zweeg.

'Ik heb weer een vergissing gemaakt in shifgrethor. Het spijt me; ik zal het nooit leren. Ik heb eigenlijk nooit echt begrepen wat het woord precies betekent.'

‘Shifgrethor? Het komt van een oud woord dat schaduw betekent.’

We zwegen allebei een poosje en toen keek hij me vriendelijk aan. Zijn gezicht was in het rossige licht net zo zacht, zo kwetsbaar, zo ver weg als het gezicht van een vrouw die je in gedachten verzonken aankijkt en niets zegt.

En toen zag ik weer, en dit keer voor goed, wat ik altijd had gevreesd te zien, en wat ik had voorgewend niet in hem te zien: dat hij zowel vrouw als man was. Elke noodzaak de bronnen van die angst te verklaren viel weg gelijk met de angst zelf; waarmee ik achterbleef was het feit dat ik hem eindelijk aanvaardde zoals hij was. Tot dan had ik hem afgewezen, had ik hem in zijn eigen realiteit geweigerd. Hij had groot gelijk toen hij zei dat hij, de enige persoon op Gethen die mij vertrouwde, de enige Getheen was die ik wantrouwde. Want hij was de enige die mij volledig had aanvaard als een menselijk wezen: die me persoonlijk aardig vond en mij zijn volledige persoonlijke loyaliteit had gegeven: en die daardoor van mij een gelijke graad van erkenning, van aanvaarding had gevraagd. Ik was niet bereid die te geven. Ik was bang geweest die te geven. Ik wilde mijn vertrouwen, mijn vriendschap, niet weggeven aan een man die een vrouw was, een vrouw die een man was. Hij legde eenvoudig, en stijfjes uit dat hij in kemmer was en dat hij probeerde mij te ontwijken, voor zover een van ons de ander kon ontwijken. ‘Ik moet je vooral niet aanraken,’ zei hij met uiterste zelfbeheersing, en terwijl hij dat zei, wendde hij zich af.

Ik zei: ‘Ik begrijp het. Ik ben het er volkomen mee eens.’

Want het leek mij, en hem geloof ik ook, dat het door die seksuele spanning tussen ons kwam, die nu was erkend en begrepen, maar niet bevredigd, dat die grote, plotseling zekere vriendschap tussen ons ontstond: een vriendschap die we allebei zo nodig hadden in onze ballingschap en die zo duidelijk was gebleken in de dagen en nachten van onze bittere tocht, dat het net zo goed nu en later, liefde kan worden genoemd. Maar het was het verschil tussen ons, niet de affiniteit en de overeenkomsten, maar het verschil, dat die liefde deed ontstaan: en die was zelf de brug, de enige brug over de kloof die ons scheidde.

Als wij seksuele omgang hadden gewild, zouden we weer als vreemden tegenover elkaar hebben gestaan. We hadden elkaar de hand gereikt op de enige manier die voor ons mogelijk was. Daar lieten we het bij. Ik weet niet of we gelijk hadden. Die avond praatten we nog wat en ik herinner me dat ik het erg moeilijk had hem een samenhangend antwoord te geven toen hij me vroeg hoe vrouwen zijn. We waren de eerste dagen daarna allebei tamelijk vormelijk en voorzichtig met elkaar. Een diepe liefde tussen twee mensen houdt

tenslotte de macht en de mogelijkheid in diep te kwetsen. Voor die avond zou het nooit bij me zijn opgekomen dat ik Estraven zou kunnen kwetsen. Nu de hindernissen uit de weg waren geruimd, scheen mij de beperking van onze gesprekken en ons begrip onverdraaglijk toe. Vrij spoedig, twee of drie avonden later, zei ik na het eten — een bijzondere tractatie, kadikpap met suiker ter ere van een record van tweeëndertig kilometer — tegen mijn metgezel: 'Vorig voorjaar, die avond in het Rode Hoekhuis, zei je dat je meer zou willen weten over de denktaal.'

'Ja, dat is zo.'

'Wil je dat ik probeer het je te leren?'

Hij lachte. 'Je wilt me op een leugen betrappen.'

'Als je ooit tegen me hebt gelogen, was dat lang geleden en in een ander land.'

Hij was een eerlijk persoon, maar zelden ronduit. Dat prikkelde hem en hij zei: 'In een ander land kan ik je weer andere leugens vertellen. Maar ik dacht dat het verboden was jullie geestwetenschap aan de… de inboorlingen te leren, totdat wij ons bij de Oecumene aansluiten.'

'Niet verboden. Het gebeurt gewoon niet. Maar ik doe het toch, als je dat wilt. En als ik het kan. Ik ben geen Onderwijzer.'

'Zijn er voor deze kunde speciale leraren?'

'Ja. Niet op Alterra, waar een hoge natuurlijke gevoeligheid voorkomt, en waar — naar men zegt — moeders tegen hun ongeboren kinderen spreken. Ik weet niet wat de baby's antwoorden. Maar de meesten van ons moeten het leren, alsof het een vreemde taal is. Of liever gezegd, of het onze moedertaal is, maar dan erg laat geleerd.'

Ik geloof dat hij mijn motief voor mijn aanbod hem die kunst te leren, wel begreep, en hij wilde het erg graag leren. We probeerden het. Ik probeerde me zoveel mogelijk te herinneren hoe het mij op mijn twaalfde jaar was geleerd. Ik vertelde hem zijn geest leeg te maken, hem donker te maken. Dat deed hij, ongetwijfeld sneller en grondiger dan ik het ooit had gedaan: hij was tenslotte een ingewijde van de Handdara. Ik sprak hem in gedachten zo duidelijk mogelijk aan. Geen resultaat. We probeerden het nog eens. Aangezien iemand niet kan spreken tot hij is aangesproken, tot het telepatisch vermogen gevoelig is gemaakt door een duidelijke ontvangst, moest ik eerst bij hem overkomen. Ik probeerde het een half uur lang, tot mijn hersens rauw aanvoelden. Hij keek ontmoedigd. 'Ik dacht dat het makkelijk voor me zou zijn,' bekende hij. We waren allebei doodop en besloten er voor de eerste avond maar mee te stoppen.

Onze volgende poging had evenmin succes. Ik probeerde Estraven in zijn slaap te bereiken, omdat ik me herinnerde wat mijn Onderwijzer me had verteld over het voorkomen van 'droomberichten'

bij pre-telepatische volken, maar het werkte niet.

'Misschien mist mijn volk het vermogen,' zei hij. 'Wij hebben genoeg geruchten en aanwijzingen om dat vermogen een naam te geven, maar ik weet van geen bewezen gevallen van telepathie onder ons.'

'Zo was het duizenden jaren lang ook met mijn volk. Een paar natuurlijke Gevoeligen die hun gave niet konden bevatten en die niemand hadden om aan te spreken of van te ontvangen. De rest was allemaal hooguit latent. Je weet dat ik je heb verteld dat het, behalve in het geval van de zo geboren Gevoeligen, weliswaar een fysiologische basis heeft, maar toch een psychologisch vermogen is, een cultuurprodukt, een bijprodukt van het gebruik van het verstand. Jonge kinderen en gestoorden, en leden van onontwikkelde of gedegenereerde gemeenschappen kunnen niet via de geest spreken. Die geest moet eerst een zeker niveau van ingewikkeldheid bezitten. Je kan geen aminozuren maken uit waterstofatomen; er moeten eerst complexe verbindingen ontstaan: dezelfde situatie. Abstract denken, verschillende maatschappelijke interacties, ingewikkelde culturele aanpassingen, esthetische en ethische gevoeligheid, het moet allemaal een bepaald niveau hebben voor de verbindingen kunnen worden gelegd — voor het vermogen ook maar kan worden aangeraakt.'

'Misschien hebben wij Gethenen dat niveau nog niet bereikt.'

'Jullie liggen er ver boven. Maar er komt ook geluk bij te pas. Net als bij het ontstaan van aminozuren… Of om de vergelijkingen op het culturele vlak te houden — het zijn slechts vergelijkingen, maar ze lichten het wat toe — de wetenschappelijke methode bijvoorbeeld, het gebruik van concrete, proefondervindelijke technieken in de wetenschap.

Er zijn volken in de Oecumene die een hoge beschaving bezitten, een ingewikkelde maatschappij, filosofie, kunst, ethiek, een geweldige stijl en enorme vorderingen op al deze gebieden; en toch hebben ze nooit geleerd hoe ze nauwkeurig een steen moeten wegen. Ze kunnen het natuurlijk wel leren. Ze hebben het alleen een half miljoen jaar niet gedaan… Er zijn volken die helemaal geen hogere wiskunde kennen, niets dan de meest eenvoudige, toegepaste rekenkunde. Elk van hen is in staat de wiskunde te begrijpen, maar geen van hen doet het of heeft het ooit gedaan. Om je de waarheid te zeggen, mijn eigen volk, de Terranen, was drieduizend jaar geleden onkundig van het gebruik van het begrip nul.' Daar moest Estraven even met zijn ogen van knipperen. 'Wat Gethen betreft, ik zou wel eens willen weten of de rest van ons misschien zal merken dat ze het vermogen tot Voorspellen ook bezitten — of dat ook een onderdeel is van de evolutie van de geest — als jullie ons de technieken leren.'

'Vind je dat een nuttige verworvenheid?'

‘Nauwkeurige voorspelling? Ja, natuurlijk —!’

‘Je zou kunnen zijn gaan geloven dat het nutteloos is om het zo te kunnen beoefenen.’

‘Jullie Handdara fascineert me, Harth, maar nu en dan vraag ik me af of het niet eenvoudigweg een tot levenshouding ontwikkelde paradox is…’

We probeerden de denktaal weer. Ik had nog nooit eerder herhaaldelijk een volkomen onontvankelijk iemand proberen te bereiken. Ik voelde me net een biddende atheïst. Na een tijdje gaapte Estraven en hij zei: ‘Ik ben doof, zo doof als een kwartel. We kunnen beter gaan slapen.’ Ik was het met hem eens. Hij deed het licht uit onder het mompelen van zijn korte lof op de duisternis; we begroeven ons in onze slaapzakken en binnen een paar minuten gleed hij in slaap als een zwemmer die het donkere water inglijdt. Ik voelde zijn slaap alsof het de mijne was: de empathische band was aanwezig en slaperig probeerde ik hem nog een keer te bereiken en ik noemde zijn naam — ‘*Therem!*’

Hij schoot overeind, want zijn stem schalde boven me uit in het donker. ‘Arek, ben jij dat?’

‘*Nee; Genli Ai: Ik spreek tot je in gedachten.*’

Zijn adem stokte. Stilte. Hij morrelde aan de Chabekachel, deed het licht aan en staarde me aan met zijn donkere ogen vol angst. ‘Ik droomde,’ zei hij, ‘ik dacht dat ik thuis was.’

‘Je hoorde mij in je geest.’

‘Je riep me — Het was mijn broer. Het was zijn stem die ik hoorde. Hij is dood. Jij riep me — je noemde me Therem? Ik… Dit is afschuwelijker dan ik had gedacht.’ Hij schudde zijn hoofd, als iemand die een nachtmerrie probeert kwijt te raken, en legde toen zijn gezicht in zijn handen.

‘Harth, het spijt me vreselijk —’

‘Nee, noem me bij mijn naam. Als je in mijn schedel kan praten met de stem van een dode, kun je me bij mijn naam noemen! Zou *hij* me ‘Harth’ hebben genoemd? O, nu zie ik waarom de denktaal niet kan liegen. Het is iets vreselijks… Goed. Goed, spreek me nog eens aan.’

‘Wacht.’

‘Nee, vooruit.’

Met zijn felle angstige blik op mij gericht, sprak ik hem aan: ‘*Therem, mijn vriend, er is tussen ons niets om bang van te zijn.*’

Hij bleef me aanstaren zodat ik dacht dat hij me niet had verstaan; maar dat had hij wel. ‘Ah, maar dat is er wel,’ zei hij.

Toen hij na een tijdje zijn zelfbeheersing terug had, zei hij kalm: ‘Je sprak in mijn taal.’

‘Nou, jij kent de mijne immers niet.’

‘Je zei dat er woorden zouden zijn, dat weet ik… Toch had ik het me voorgesteld als — een soort begrijpen —’

‘Empathie is weer heel iets anders, hoewel het er wel verband mee houdt. Dat verschafte ons vanavond de band. Maar in de echte denktaal worden de spraakcentra van de hersenen geactiveerd, evenals —’

‘Nee, nee, nee. Vertel me dat later maar. Waarom sprak je met de stem van mijn broer?’ Zijn stem was gespannen.

‘Dat kan ik niet beantwoorden. Ik weet het niet. Vertel me van hem.’

‘*Nusuth*… Mijn volle broer, Arek Harth rem ir Estraven. Hij was een jaar ouder dan ik. Hij zou de Heer van Estre zijn geworden. Wij… ik verliet het huis, weet je, om hem. Hij is al veertien jaar dood.’

We zwegen allebei enige tijd. Ik kon niet weten of vragen, wat er achter zijn woorden stak: het enige dat hij had gezegd kostte hem al te veel.

Eindelijk zei ik: ‘Spreek me aan, Therem. Noem me bij mijn naam.’ Ik wist dat hij het kon: de verbinding was er, of zoals de deskundigen het willen, de fasen waren in harmonie en natuurlijk wist hij nog niet hoe hij vrijwillig een barrière kon opbouwen. Als ik een Ontvanger was geweest, had ik hem kunnen horen denken.

‘Nee,’ zei hij. ‘Nooit. Nog niet…’

Maar die onverzadigbare, verreikende geest kon niet lang worden tegengehouden door wat voor schok, ontzag of verbijstering ook. Nadat hij het licht weer had uitgedaan hoorde ik hem plotseling in mijn geest stamelen — ‘*Genry*’ — Zelfs in de denktaal kon hij de ‘1’ niet goed uitspreken.

Ik antwoordde onmiddellijk. In het donker slaakte hij een angstige kreet waar toch een vage voldoening in doorklonk. ‘Niet meer, niet meer,’ zei hij hardop. Na een tijdje vielen we eindelijk in slaap.

Het ging hem nooit makkelijk af. Niet dat hij de gave miste of de kundigheid niet kon ontwikkelen, maar het verwarde hem ontzettend en hij kon het niet zomaar aanvaarden. Hij leerde snel hoe hij de barrières moest vormen, maar ik ben er niet zeker van dat hij ooit voelde dat hij erop kon rekenen. Misschien waren we allemaal wel zo toen eeuwen geleden de eerste Onderwijzers terugkwamen van Rocannons Wereld om ons de ‘Laatste Kundigheid’ te leren. Misschien voelt een Getheen, die in zijn eentje al volledig is, telepathische spraak wel als een schending van die volledigheid, een inbreuk op zijn integriteit die hij moeilijk kan verkroppen. Misschien lag het wel aan Estravens eigen karakter, waarin oprechtheid en gereserveerdheid sterk waren vertegenwoordigd: ieder woord dat hij zei ontsprong uit een diepere stilte. Hij hoorde mijn stem als die van een dode, de stem

van zijn broer. Ik weet niet wat er, naast liefde en dood, tussen hem en die broer was geweest, maar ik wist dat er telkens als ik hem in gedachten aansprak, iets in hem ineenkromp alsof ik een wond aanraakte. Zodat het kennen van elkaars intiemste gedachten inderdaad een band was, maar een duistere en een harde band, die niet zozeer meer licht deed schijnen (wat ik ervan had verwacht) als wel de afmetingen van de duisternis liet zien. En dag na dag kropen we oostwaarts over de ijsvlakte. Op de helft van het aantal dagen, de vijfendertigste dag van onze tocht, Odorny Anner, hadden we nog bij lange na niet de helft van de afstand afgelegd. Volgens de sledemeter hadden we inderdaad ongeveer zeshonderdvijftig kilometer afgelegd, maar waarschijnlijk was daarvan slechts drievierde deel werkelijk voorwaartse vordering en we konden slechts zeer ruw schatten hoever we nog moesten. We hadden dagen, kilometers en voedsel verbruikt tijdens onze langdurige worsteling om op het IJs te komen. Estraven maakte zich minder zorgen dan ik om de honderden kilometers die we nog voor de boeg hadden. ‘De slee is lichter,’ zei hij. ‘Tegen het eind zal hij nog lichter zijn en we kunnen als dat nodig is de rantsoenen verkleinen. We hebben aldoor erg goed gegeten, weet je.’

Ik dacht dat hij een grapje maakte, maar ik had beter moeten weten.

De veertigste en de twee daaropvolgende dagen waren we ingesneeuwd door een sneeuwstorm. In die lange uren dat we uitgeteld in de tent lagen sliep Estraven bijna voortdurend; hij at niets, maar wel dronk hij op etenstijd orsh of suikerwater. Hij drong erop aan dat ik wel at, hoewel slechts halve rantsoenen. ‘Jij hebt geen ervaring in vasten,’ zei hij.

Ik was beledigd. ‘Hoeveel ervaring heb jij — Heer van een Domein, en Eerste Minister —?’

‘Genry, wij oefenen ons in het vasten tot we er zeer bedreven in zijn. Thuis in Estre heb ik als kind al geleerd hoe ik moest vasten, en daarna heb ik het van de Handdarata geleerd in de Sterkte Rotherer. In Erhenrang ben ik het inderdaad ontwend, maar dat heb ik in Mishnory weer goed gemaakt… Doe alsjeblieft wat ik zeg, vriend: ik weet wat ik doe.’

Dat deed hij, en ik ook.

We trokken vier dagen door ontzettende koude, nooit boven de –57° C, en toen kwam er weer een sneeuwbui aanrazen, recht op ons af uit het oosten, gedragen door een orkaan. Binnen twee minuten van de eerste harde vlagen joeg de sneeuw zo dik dat ik Estraven die twee meter van me afliep niet meer kon zien. Ik had hem, de slee en de plakkende, verblindende, verstikkende sneeuw mijn rug toegekeerd om adem te kunnen halen en toen ik me een minuut later omdraaide was hij weg. De slee was weg. Er was niets meer. Ik deed een paar

stappen in de richting waar ze hadden gestaan en ik voelde om me heen. Ik schreeuwde en hoorde mijn eigen stem niet. Ik was doof en alleen in een heelal dat helemaal was gevuld met kleine, stekende, grijze naalden. Ik raakte in paniek, strompelde naar voren en riep in gedachten angstig: *Therem!*'

Hij zat recht onder mijn hand op zijn knieën en zei: 'Vooruit, help me eens een handje met de tent.'

Dat deed ik en over mijn minuut van paniek werd niet meer gepraat. Dat was niet nodig.

Deze sneeuwstorm duurde twee dagen; we waren vijf dagen kwijt en er zouden er nog meer komen. Nimmer en Anner zijn de maanden van de grote stormen.

'We beginnen het wel op een goudschaaltje te leggen, hè,' zei ik op een avond toen ik ons gichy-michy rantsoen afpaste en het in heet water te weken legde. Hij keek me aan. Het verlies aan gewicht was op zijn stevige, brede gezicht duidelijk zichtbaar aan de diepe schaduwen onder de jukbeenderen; zijn ogen lagen diep weggezonken en zijn lippen waren gebarsten en gesprongen. God weet hoe ik eruit zag, als hij er zo uitzag. Hij lachte. 'Als we geluk hebben, halen we het, anders niet.'

Dat had hij altijd al gezegd van het begin af aan. Met al mijn angsten, mijn gevoel dat ik een laatste, wanhopige gok waagde, enzovoort was ik toch niet realistisch genoeg geweest om hem te geloven. Zelfs nu dacht ik: maar nu we zo hard hebben geploeterd — Maar het IJs wist niet hoe hard we hadden geploeterd. Waarom ook. Afstand moet er zijn.

'Hoe staat het met je geluk, Therem?' zei ik eindelijk.

Hij lachte daar niet om. Maar hij gaf ook geen antwoord. Na een tijdje zei hij: 'Ik heb over iedereen *daar beneden* nagedacht.' Daar beneden was voor ons gaan betekenen, het zuiden, de wereld achter de ijsvlakte, het gebied met aarde als bodem, mensen, wegen, steden, wat we ons allemaal nog maar moeilijk konden voorstellen als werkelijk bestaand. 'Je weet dat ik de koning heb bericht over jou, de dag dat ik Mishnory verliet. Ik vertelde daarin wat Shusgis mij had verteld, dat je naar de Pulefen Boerderij zou worden gestuurd. Op dat ogenblik wist ik nog niet precies wat mijn bedoeling daarmee was, maar ik volgde gewoon een ingeving. Daarna beb ik over die ingeving nagedacht. Er kan ongeveer het volgende gebeuren; De Koning zal een kans zien shifgrethor te spelen. Tibe zal het hem afraden, maar Argaven moet nu ongeveer Tibe moe zijn, en hij zou zijn raad in de wind kunnen slaan. Hij zal informeren. Waar is de Gezant, de gast van Karhide? —

Mishnory zal liegen. Hij stierf afgelopen herfst aan hormkoorts, zeer betreurenswaardig. — Hoe komt het dan dat wij van onze eigen

Ambassade vernemen dat hij zich op de Pulefen Boerderij bevindt? —

Hij is daar niet, ga zelf kijken. —

Nee, nee, natuurlijk niet, wij aanvaarden de woorden van de Kommensaals van Orgoreyn… Maar een paar weken na dit gesprek duikt de Gezant op in Noord Karhide, ontsnapt uit de Pulefen Boerderij. Opschudding in Mishnory, verontwaardiging in Erhenrang. Gezichtsverlies voor de Kommensaals die op een leugen zijn betrapt. Jij zal een kostbare schat zijn voor Koning Argaven, een lang-verloren haardbroeder, Genry. Een poosje tenminste. Je moet onmiddellijk je Sterrenschip waarschuwen, bij de eerste gelegenheid die je daarvoor krijgt. Breng je mensen naar Karhide en volbreng onmiddellijk je zending, voor Argaven tijd heeft gehad in jou een potentiële vijand te zien, voor Tibe of een andere raadsheer hem weer bang maakt door van zijn krankzinnigheid te profiteren. Als hij met jou een overeenkomst sluit, houdt hij die. Het verbreken ervan zou betekenen dat hij zijn eigen shifgrethor breekt. De Harge Koningen houden hun beloften. Maar je moet snel handelen en spoedig het schip omlaag brengen.'

'Dat zal ik doen, als ik ook maar het geringste teken van welkom bespeur.'

'Nee: vergeef me dat ik je raad geef, maar je moet niet op een welkom wachten. Ik geloof dat je welkom zal worden geheten. En het Schip ook. Dit afgelopen halfjaar is Karhide geweldig vernederd. Jij verschaft Argaven de kans de bakens te verzetten. Ik denk dat hij die zal aangrijpen.'

'Goed, Maar jij, ondertussen —'

'Ik ben Estraven de Verrader, Ik beb absoluut niets met je te maken.'

'In bet begin.'

'In bet begin,' stemde bij toe.

'Kan je je ergens verstoppen, als er aanvankelijk gevaar dreigt?'

'O ja, zeker.'

Ons eten was klaar en we vielen aan. Eten was zo belangrijk en het nam ons zo in beslag dat we nooit meer spraken onder het eten; bet taboe was nu volmaakt, misschien wel in de oorspronkelijke vorm en er werd geen woord gesproken tot de laatste kruimel was verdwenen. Toen alles op was, zei hij; 'Nou, ik hoop dat mijn vermoedens juist zijn… Je… je vergeeft me toch…'

Dat je me rechtstreeks raad hebt gegeven?' zei ik, want er waren bepaalde dingen die ik eindelijk begon te begrijpen. 'Natuurlijk, Therem. Hoe kan je daar nou aan twijfelen? Je weet toch dat ik geen shifgrethor heb te verliezen.' Dat amuseerde hem, maar hij bleef zitten peinzen.

'Waarom,' zei hij eindelijk, 'waarom ben je alleen gekomen —

waarom stuurden ze je alleen? Alles hangt er nog steeds van af of dat Schip komt of niet. Waarom hebben ze het zo moeilijk gemaakt voor jou, en voor ons?'

'Dat is de gewoonte van de Oecumene, er zijn redenen voor. Hoewel ik me begin af te vragen of ik die redenen eigenlijk ooit heb begrepen. Ik dacht dat het voor jullie bestwil was dat ik alleen kwam, zo duidelijk alleen, zo kwetsbaar, dat ik op mezelf geen dreiging vormde, geen evenwicht kon verstoren: geen invasie, maar een gewone boodschappenjongen. Maar er zit meer aan vast dan dat. Alleen kan ik jullie wereld niet veranderen. Maar ik kan er zelf wel door veranderen. Alleen moet ik niet slechts spreken, maar ook luisteren. Alleen zal het verbond dat ik uiteindelijk sluit, als dat al gebeurt, niet onpersoonlijk en niet zomaar politiek zijn: het is individueel, het is persoonlijk, het is zowel meer als minder dan politiek. Niet Wij en Zij; niet Ik en Het; maar Ik en Gij. Niet politiek, niet pragmatisch, maar mystiek. In zekere zin is de Oecumene niet een politiek lichaam, maar een mystiek lichaam. Hij beschouwt een begin als iets verschrikkelijk belangrijks. Het begin en de weg. Zijn stelling is precies omgekeerd aan de stelling dat het doel de middelen heiligt. Daarom gebruikt hij subtiele wegen en langzame, en vreemde, gevaarlijke wegen; ongeveer net als de evolutie, die in zekere zin model heeft gestaan… Dus ben ik voor jullie bestwil alleen hierheen gestuurd? Of voor mijn bestwil? Ik weet het niet. Ja, het heeft alles wel moeilijk gemaakt. Maar ik zou jou met evenveel resultaat kunnen vragen waarom het nooit bij jullie is opgekomen vliegende voertuigen uit te vinden. Een klein, gestolen vliegtuigje zou jou en mij een heleboel narigheid hebben bespaard.'

'Hoe zou een man met een gezond verstand het ooit in zijn hoofd halen dat hij zou kunnen vliegen?' zei Estraven streng. Dat was een eerlijk antwoord, op een wereld waar geen enkel levend wezen vleugels heeft en waar zelfs de engelen van de Heilige Yomesh Hiërarchie niet vliegen, maar omlaag zweven naar de aarde als zachte sneeuwvlokken, als door de wind gedragen zaden van die bloesemloze wereld.

Ongeveer midden in Nimmer, na veel wind en bittere kou, hadden we een flink aantal dagen rustig weer. Als het stormde was dat ver zuidelijk van ons, daar beneden, en wij, in het hart van de sneeuwstorm, hadden slechts een zeer winderig wolkendek boven ons hoofd. Eerst was het wolkendek dun, zodat de lucht vaag straalde met een gelijkmatig van nergens afkomstig zonlicht dat werd weerkaatst door de wolken en door de sneeuw, van boven en van beneden. 's Nachts werd het weer wat dikker. Alle glans was weg, en er bleef niets van achter. We stapten de tent uit het niets in. De slee en de tent waren er en Estraven stond naast me, maar noch hij, noch ik, had een

schaduw. Overal om ons heen was een dof licht. Toen we over de krakende sneeuw liepen, was er geen schaduw om onze voetafdrukken zichtbaar te maken. We lieten geen spoor achter. Slee, tent, hij, ik: verder helemaal niets. Geen zon, geen hemel, geen horizon, geen wereld. Een witgrijze leegte waarin wij schenen te zweven. De illusie was zo volmaakt dat ik moeite had mijn evenwicht te bewaren. Mijn binnenoor was gewend aan bevestigende gegevens van mijn ogen omtrent de plaats waar ik stond; maar die kwamen niet; ik had net zo goed blind kunnen zijn. Als we inlaadden was er niets aan de hand, maar het trekken van de slee, met niets voor ons uit, niets om naar te kijken, niets dat het oog als het ware kon vastgrijpen, was aanvankelijk onaangenaam en later uitputtend. We waren op de ski's, op een goede onderlaag van rulle sneeuw, zonder *sastrugi*, en — dat was zeker — massief tot op een diepte van vijftien- à achttienhonderd meter. We hadden een flinke afstand moeten afleggen. Maar onze snelheid zakte steeds af, we zochten ons tastend een weg over de volkomen lege vlakte, en het kostte heel wat wilskracht om een normale snelheid te bereiken. Iedere lichte variatie in het oppervlak was een schok — net als bij traplopen, de onverwachte trede of de wel verwachte maar niet aanwezige trede — want we zagen het niet van te voren: er was geen schaduw om het te laten zien. We skieden blind met onze ogen open. Dag na dag was het zo, en we begonnen onze afstanden korter te maken, want midden in de middag stonden we allebei te zweten en te schudden van inspanning en vermoeidheid. Op het laatst ging ik naar sneeuw verlangen, naar een sneeuwstorm; naar alles; maar ochtend na ochtend stapten we vanuit de tent de leegte in, het witte meer, wat Estraven de Onschaduw noemde.

Op zekere dag, Odorny Nimmer, de eenenzestigste dag van de tocht, begon tegen het middaguur dat vlakke, blinde niets om ons heen te vloeien en te kronkelen. Ik dacht dat mijn ogen me voor de gek hielden, wat al vaker was gebeurd, en schonk weinig aandacht aan de vage, betekenisloze luchtbewegingen tot ik plotseling een glimp opving van een kleine, waterige, dode zon boven ons hoofd. En toen ik van de zon omlaagkeek, zag ik een enorme zwarte gestalte uit de leegte op ons afkomen. Zwarte tentakels kronkelden omhoog, tastten naar voren. Ik stond met een ruk stil, waardoor Estraven een hele slag ronddraaide op zijn ski's, want we waren allebei ingespannen in het tuig.

'Wat is dat?'

Hij staarde naar de donkere, monsterlijke vormen die schuilgingen achter de nevel en zei eindelijk: 'De rotsen… Dat moeten de Esherhoth Rotsen zijn.' En hij trok verder. We waren kilometers ver verwijderd van de rotsen, waarvan ik dacht dat ze binnen handbereik lagen. Toen het witte weer in dikke, lage mist veranderde en toen

opklaarde, zagen we duidelijk voor de zon onderging: nunataks, grote puntige, gehavende rotspieken die uit het ijs omhoogstaken. Ze waren net zover zichtbaar als een ijsberg boven water: koude, verdronken bergen, al eeuwenlang door.

Ze vertelden ons dat we ons iets ten noorden van onze kortste route bevonden als we tenminste de slecht getekende kaart konden vertrouwen die het enige was dat we hadden. De volgende dag trokken we voor het eerst in een iets zuidoostelijke richting.

19. DE THUISKOMST

In donker, winderig weer sjokten we verder en we probeerden moed te putten uit de aanblik van de Esherhoth Rotsen, de eerste keer in zeven weken dat we iets anders zagen dan ijs of sneeuw of lucht. Op de kaart stonden ze aangegeven als niet ver van de Shensey Moerassen in het zuiden, en van de Guthen baai in het oosten. Maar het was geen betrouwbare kaart van het Gobringebied. En we werden erg moe.

We bevonden ons dichter bij de zuidrand van de Gobrinvlakte dan op de kaart stond aangegeven, want de tweede dag na onze richtingsverandering kwamen we opgekruid ijs en kloven tegen. Het IJs was niet zo erg opgekruid en gekreukt als in het gebied van de Vuurbergen, maar het oppervlak was slecht. Er waren diepe gaten, kilometers breed, die waarschijnlijk 's zomers meren waren; valse sneeuwvloeren die plotseling met een enorme zucht om je heen in elkaar zakten in de luchtkamer een halve meter eronder; stukken vol kloven en kleine gaten en spleten; en steeds vaker waren er grote kloven, oude ravijnen in het IJs, sommige zo breed als bergpassen en andere slechts vijftig à zeventig centimeter breed, maar diep. Op Odyrny Nimmer (volgens Estravens dagboek, want ik hield er geen bij) scheen de zon helder en blies er een sterke noordenwind. Als we de slee voorttrokken over de sneeuwbruggen over de smalle kloven konden we links en rechts omlaagkijken in blauwe schachten en afgronden waarin stukjes ijs die door de glijders waren losgestoten omlaag vielen met een oneindig tere, zachte muziek, alsof er zilveren draden langs kristallen vlakken vielen. Ik herinnerde me de snelle, dromerige, dolle vreugde van die zonnige tocht over de afgronden. Maar de hemel werd witter, de lucht werd dik, de schaduwen verbleekten, het blauw verdween uit de hemel en uit de sneeuw. We waren niet bedacht op het gevaar van het witte weer bij zo'n ondergrond. Omdat het ijs vreselijk was verweerd, duwde ik terwijl Estraven trok; ik had mijn ogen op de slee gericht en duwde zo hard als ik kon, dacht nergens anders aan dan aan zo hard mogelijk duwen, toen ineens het handvat bijna rut mijn handen werd gerukt en de slee plotseling naar voren schoot. Instinctmatig hield ik vast en ik riep: 'Hé!' naar Estraven om hem langzamer te laten gaan, omdat ik dacht dat hij zijn snelheid had verhoogd op een glad stuk. Maar de slee bleef doodstil staan, met de neus omlaag en Estraven was nergens te zien.

Bijna liet ik het handvat los om hem te gaan zoeken. Louter geluk dat ik het niet deed. Ik hield vast, terwijl ik dom om me heen staarde en zo zag ik de rand van de kloof, zichtbaar geworden doordat er weer

een stuk van de gebroken sneeuwbrug omlaag viel. Hij was met zijn voeten naar beneden recht omlaag gestort, en mijn gewicht dat het achterdeel van de glijders nog op stevig ijs hield, was het enige dat de slee verhinderde hem achterna te gaan. Hij dompte een beetje verder naar voren, omlaaggetrokken door zijn gewicht terwijl hij daar in het leidsel boven de afgrond hing.

Ik ging aan het handvat hangen en trok en wrikte en schudde de slee terug van de rand van de kloof. Dat ging niet makkelijk. Maar ik hing met mijn hele gewicht aan de stang en rukte tot hij met tegenzin in beweging kwam en toen ineens met grote snelheid van de kloof weggleed. Estraven had zijn handen op de rand van de kloof en zijn gewicht hielp nu mee. Krabbelend, omhooggesleurd door het leidsel, kwam hij eindelijk over de rand geschoven en hij bleef met zijn gezicht omlaag op het ijs liggen.

Ik knielde naast hem neer en probeerde het leidsel los te gespen, geschrokken omdat hij daar zo lag zo stil, op het heftig op en neer gaan van zijn borst na. Zijn lippen waren blauw en een kant van zijn gezicht was gekneusd en geschaafd. Hij kwam onzeker overeind en zei op een fluitende fluistertoon; ‘Blauw — alles blauw — torens in de diepte —’

‘Wat?’

‘In de kloof. Alles blauw — vol van licht.’

‘Is alles goed met je?’

Hij gespte het leidsel weer vast.

‘Ga jij voorop — aan het touw — met de stok,’ hijgde hij. ‘Zoek de weg maar uit.’

Urenlang trok een van ons de slee terwijl de ander de weg wees, we liepen als een kat op eierschalen, en probeerden iedere stap van te voren met de stok. In het witte weer zag je een kloof niet voordat je erin kon kijken — een beetje laat, want de randen helden meestal over en waren lang niet altijd stevig. Iedere stap was een verrassing, een duik omlaag of een bult omhoog. Geen schaduwen. Een vlakke, witte, geluidloze bol: wij trokken voort in een enorme bol van craquelé glas. In de bol was niets, en er buiten was ook niets. Maar er zaten barsten in het glas. Sondeer en stap, sondeer en stap. Sondeer naar de onzichtbare barsten waardoor je uit de witte, glazen bol kon vallen en vallen en vallen en vallen… Een niet op te heffen spanning nam langzamerhand bezit van al mijn spieren. Het werd ontzettend moeilijk ook maar één stap te doen.

‘Wat is er Genry?’

Ik stond daar temidden van het niets. Tranen drupten uit mijn ogen en deden mijn oogleden aaneen vriezen. Ik zei: ‘Ik ben bang dat ik zal vallen.’

‘Maar je zit aan het touw,’ zei hij. Hij kwam dichterbij en toen hij

zag dat er in de verste verte geen kloof was te zien, begreep hij wat er aan de hand was en hij zei: ‘Kamp opslaan.’

‘Het is nog geen tijd, we moeten eigenlijk nog verder.’

Hij had de tent al losgemaakt.

Later toen we hadden gegeten, zei hij: ‘Het was tijd om te stoppen. Ik geloof niet dat we zo verder kunnen. Het IJs lijkt langzamerhand slechter te worden en het zal nog de hele weg slecht zijn en vol kloven zitten. Als we wat konden zien, konden we het halen; maar niet in de Onschaduw.’

‘Maar hoe komen we dan bij de Shenshey Moerassen?’

‘Nou, als we weer oostelijk aanhouden inplaats van zuidelijk, kunnen we goed ijs hebben totaan de Guthenbaai. Ik heb ‘s zomers het IJs een keer gezien vanuit een boot op de Baai. Als we over een van die gletsjers omlaag gaan kunnen we regelrecht over het zee-ijs naar het zuiden naar Karhide trekken, en dan komen we bij de kust in plaats van aan een grens, wat misschien wel beter is. Onze weg wordt er iets langer door — tussen de dertig en de tachtig kilometer extra, denk ik. Wat denk jij ervan, Genry?’

‘Ik denk ervan dat ik nog geen dertig meter kan afleggen zolang het witte weer aanhoudt.’

‘Maar als we in het ruwe gebied komen…’

‘O, als we tussen de kloven vandaan zijn is er niks aan de hand. En als de zon ooit weer gaat schijnen, ga jij op de slee zitten en dan geef ik je een gratis rit naar Karhide.’

Dat was tekenend voor onze pogingen tot grappen in dit stadium van de reis; ze waren altijd erg dom, maar soms moest de ander erom lachen. ‘Met mij is er niets aan de hand,’ ging ik verder, ‘behalve acute, chronische angst.’

‘Angst is erg nuttig. Net als duisternis en schaduw.’ Estravens lachende mond was een rafelige spleet in een vellerig, bruin, gebarsten masker, met een mop zwart bont als haar en twee stukken zwarte steen als ogen. ‘Het is vreemd dat we aan daglicht niet genoeg hebben. We hebben schaduwen nodig om te kunnen lopen.’

‘Mag ik even je notitieboek?’

Hij had net onze dagreis beschreven en wat berekeningen uitgevoerd met kilometers en rantsoenen. Hij schoof het kleine boekje en het potlood om de Chabekachel heen naar me toe. Op het ongelinieerde vel dat tegen de achterkant zat geplakt, tekende ik de dubbele bocht in de cirkel, ik maakte de yin-helft van het symbool zwart en schoof het weer terug naar mijn metgezel. ‘Ken je dit teken?’ Hij keek er lange tijd naar met een vreemde blik, maar hij zei: ‘Nee.’

‘Het komt voor op Aarde en op Hain-Davenant, en op Chiffewar. Het is yin en yang. Licht is duisters linkerhand… hoe was het ook weer? Licht en donker. Angst en moed. Koude en warmte. Vrouwelijk,

mannelijk. Jij bent het zelf, Therem. Twee en toch een. Een schaduw op de sneeuw.'

De volgende dag trokken we in noordoostelijke richting door de witte afwezigheid van alles, tot de bodem van het niets niet langer kloven vertoonde: een dagtocht. We waren op tweederde rantsoen en hoopten zo genoeg voedsel te hebben voor de langere route. Het scheen mij toe dat het niet veel zou uitmaken, aangezien het verschil tussen weinig en niets zeer klein is. Maar Estraven was zijn geluk op het spoor. Hij volgde kennelijk een ingeving of zijn intuïtie, maar het kan net zo goed zijn verstand en zijn ervaring geweest zijn. Vier dagen lang trokken we naar het oosten, de vier langste afstanden die we hadden afgelegd, ruim dertig kilometer per dag, en toen was het afgelopen met het rustige weer en veranderde het in een tollende draaikolk van kleine sneeuwdeeltjes voor ons, achter ons, opzij en in onze ogen; een storm die opstak toen het licht wegstierf. We lagen drie dagen in de tent terwijl de sneeuwstorm tegen ons schreeuwde, een drie dagen durende woordeloze kreet vol haat uit die levenloze longen.

'*Straks ga ik nog terugschreeuwen*,' zei ik in denktaal tegen Estraven en hij antwoordde met de aarzelende vormelijkheid die zo kenmerkend voor hem was: '*Heeft geen zin, hij luistert toch niet*.'

We sliepen uren achtereen, aten wat, verzorgden onze vorstwonden, ontstekingen en schaafplekken, spraken in de denktaal, en sliepen weer. De drie-dagen-durende schreeuw stierf weg tot gekakel, tot gesnik en toen was het stil. De dag brak aan. Door de geopende deursluis scheen de heldere hemel naar binnen. Dat verheugde ons, hoewel we te uitgeput waren om onze opluchting te tonen in levendigheid of snelheid. We braken het kamp op — dat duurde bijna twee uur, want we kropen rond als oude mannen — en gingen op pad. De grond liep wat omlaag, een onmiskenbare lichte daling; de sneeuwkorst was volmaakt voor de ski's. De zon scheen. Midden op de ochtend wees de thermometer –25° C aan. Het trekken scheen ons goed te doen en we vorderden licht en gemakkelijk. Die dag gingen we door tot de sterren opkwamen. Bij het avondeten deelde Estraven een vol rantsoen uit. Als we dat zouden blijven doen, hadden we nog maar genoeg voor zeven dagen.

'Het rad draait,' zei hij ernstig. 'Als we willen opschieten, moeten we eten.'

'Eet, drink en wees vrolijk,' zei ik. Het eten had me opgepept. Ik lachte onbehoorlijk om mijn eigen woorden. 'Allemaal hetzelfde — eten — drinken — vrolijk zijn. Kan niet vrolijk zijn zonder eten, nietwaar?' Dit scheen me een mysterie van dezelfde orde als dat van de yin-yang cirkel, maar het bleef niet. Er lag iets in Estravens blik dat

de betovering verbrak. Toen stond ik op het punt in tranen uit te barsten, maar ik deed het niet. Estraven was niet zo sterk als ik, en het zou niet eerlijk zijn, misschien zou hij ook wel moeten huilen. Hij sliep al: hij was zittend in slaap gevallen, met zijn kom op zijn schoot. Het was niets voor hem zo onmethodisch te zijn. Maar het was geen slecht idee, slapen.

We werden 's morgens tamelijk laat wakker, aten een dubbel ontbijt, deden toen het tuig om en trokken onze lichte slee over de rand van de wereld.

Onder de rand van de wereld, een steile, met keien bezaaide helling van wit en rood onder een bleek middaglicht, lag de bevroren zee: de Guthenbaai, dichtgevroren van kust tot kust en van Karhide tot aan de Noordpool.

Het afdalen naar het zee-ijs langs de afgebrokkelde randen, horsten en slenken van het IJs dat tegen de Rode Bergen lag opgeplooid, nam die hele middag en de volgende dag in beslag. Op die tweede dag lieten we onze slee achter. We maakten rugbepakking; met de tent als hoofdbestanddeel van het ene pak en de slaapzakken van het andere, en het voedsel gelijkelijk verdeeld, hadden we elk minder dan twaalf kilo te dragen; ik voegde de Chabekachel aan mijn pak toe en had nog steeds geen vijftien kilo. Het was prettig verlost te zijn van het eeuwige gesleep en geduw, het getrek en gewrik aan die slee en dat zei ik tegen Estraven toen we verder gingen. Hij keek om naar de slee, een stukje afval in de eindeloze woestenij van ijs en roodachtige rots. 'Hij heeft zijn best gedaan,' zei hij. Zijn loyaliteit strekte zich zonder abnormale vormen aan te nemen zelfs uit tot dingen, de geduldige, koppige, betrouwbare dingen die we gebruiken en waaraan we gewend raken, de dingen waarmee we leven. Hij miste de slee.

Die avond, de vijfenzeventigste van onze tocht, onze eenenvijftigste dag op de vlakte, Harhahad Anner, kwamen we van het Gobrin IJs op het zee-ijs van de Guthenbaai. We reisden weer lang en laat, tot de nacht viel. De lucht was erg koud, maar helder en windstil en het gladde ijsoppervlak was aanlokkelijk voor onze ski's nu we geen slee te trekken hadden. Toen we die nacht in de tent lagen was het een vreemde gedachte dat er onder ons niet langer anderhalve kilometer ijs was, maar slechts enkele decimeters, en dan zout water. Maar we hadden weinig tijd om na te denken. We aten en sliepen.

's Morgens, weer een heldere dag, maar vreselijk koud, bij zonsopgang onder de –40° C, konden we naar het zuiden kijken en dan zagen we de kustlijn, hier en daar een beetje hobbelig door een uitspringende gletsjer, bijna in een rechte lijn naar het zuiden lopen. We volgden hem aanvankelijk vlak onder de kust. Een noordenwind hielp ons vooruit tot we ter hoogte kwamen van een valleimonding

tussen twee hoge, oranje heuvels; uit die mond blies een orkaan die ons allebei omverwoei. We schuifelden verder naar het oosten, het vlakke zee-ijs op, waar we tenminste overeind konden blijven en wat vaart konden houden. ‘Het Gobrin IJs heeft ons uitgespuwd,’ zei ik.

De volgende dag zagen we recht voor ons de kustlijn duidelijk naar het oosten buigen. Rechts van ons lag Orgoreyn, maar die blauwe kromming voor ons was Karhide. Die dag maakten we de laatste korrels orsh op en de laatste grammen kadikkiemen; nu hadden we nog ieder bijna een kilo gichy-michy en honderdzeventig gram suiker. Ik merk dat ik die laatste dagen van onze tocht niet zo erg goed kan beschrijven, omdat ik ze me niet herinner. Honger kan de waarneming verhogen, maar niet in combinatie met verschrikkelijke vermoeidheid; ik neem aan dat al mijn zintuigen behoorlijk waren afgestompt. Ik herinner me dat ik hongerkrampen had, maar ik herinner me niet dat ik er last van had. Als ik iets ervoer, was het voortdurend een vaag gevoel van bevrijding, dat ik ergens overheen was, van vreugde; ook was ik ontzettend slaperig. We bereikten het land op de twaalfde, Posthe Anner en klauterden over een bevroren strand naar de rotsachtige, besneeuwde woestenij van de kust van Guthen.

We waren in Karhide. We hadden ons doel bereikt. Het was bijna een loze prestatie want onze pakken waren leeg. We vierden onze aankomst met een feestmaal van heet water. De volgende morgen stonden we op en gingen op zoek naar een weg, een nederzetting. Het is een verlaten streek en we hadden geen kaart. De wegen die er misschien waren lagen onder twee à drie meter sneeuw en misschien hebben we er verscheidene gekruist zonder het te weten. Er was geen teken van beschaving. Die dag en de daaropvolgende zwierven we naar het zuiden en het westen, en toen we de volgende avond door de schemering en de lichte sneeuw een licht zagen schijnen op een verre heuveltop zeiden we lange tijd geen van beiden iets. We stonden en staarden maar. Eindelijk kwaakte mijn metgezel. ‘Is dat een licht?’

Het was allang donker toen we een Karhidisch dorp kwamen bmnenstrompelen, een straat tussen donkere huizen met hoge daken, de sneeuw opgepakt en opgewaaid tot aan de winterdeuren. We stopten bij de gemeenschappelijke keuken waar het gele licht dat wij over de winterheuvels hadden gezien in kieren en stralen en pijlen onder de smalle luiken vandaan scheen, We deden de deur open en gingen naar binnen.

Het was Odsordny Anner, de eenentachtigste dag van onze reis; we waren elf dagen achter op het schema van Estraven. Hij had onze voedselvoorraad precies goed geschat: genoeg voor achtenzeventig dagen in de buitenlucht. Volgens de sledemeter hadden we dertienhonderdvierenveertig kilometer afgelegd, plus nog een geschatte hoeveelheid voor de laatste paar dagen. Een groot deel van

die kilometers was besteed aan omwegen en als we werkelijk dertienhonderd kilometer hadden moeten afleggen, hadden we het nooit gehaald. Toen we een goede kaart in handen kregen berekenden we dat de afstand tussen Pulefen en dit dorp minder dan elfhonderdzeventig kilometer was. Al die kilometers en dagen waren we voortgetrokken over een woestenij zonder huizen en zonder aanspraak: rotsen, ijs, lucht en stilte: eenentachtig dagen niets anders, behalve dan elkaar. We stapten binnen in een grote, bloedhete, felverlichte kamer vol voedsel en de geuren van voedsel, en mensen en de stemmen van mensen. Ik greep Estraven bij zijn schouder. Vreemde gezichten keerden zich naar ons, vreemde ogen. Ik had vergeten dat er ook mensen bestonden die er anders uitzagen dan Estraven. Ik was verbijsterd.

In werkelijkheid was het een tamelijk kleine kamer en de menigte vreemdelingen bestond maar uit zeven of acht mensen die allemaal evenzeer ontsteld waren als ik. Midden in de winter komt er in het Kurkurast Domein nooit iemand ‘s nachts uit het noorden. Ze staarden en tuurden en iedereen zweeg.

Estraven sprak, een nauwelijks hoorbaar gefluister. ‘Wij vragen de gastvrijheid van het Domein.’

Lawaai, gemompel, verwarring, opschudding, welkom.

‘We komen van het Gobrin IJs.’

Meer lawaai, meer stemmen, vragen; ze drongen om ons heen.

‘Wilt u voor mijn vriend zorgen?’

Ik dacht dat ik dat zei, maar het was Estraven. Iemand liet me gaan zitten. Ze brachten ons voedsel; ze verzorgden ons, namen ons op en heetten ons welkom thuis.

Achterlijke, twistzieke, hartstochtelijke, onwetende zielen, landslieden van een arm land; hun hartelijkheid gaf die zware tocht een nobel einde. Ze gaven met beide handen. Geen afwegen, geen berekening. En zo ontving Estraven datgene wat ze ons gaven, als een heer onder heren of een bedelaar onder bedelaars, een man onder zijn eigen volk. Voor die vissersliedenen die op de rand van de rand leven, op de uiterste bewoonbare punt van een nauwelijks bewoonbaar continent, is eerlijkheid even essentieel als voedsel. Ze moeten eerlijk tegen elkaar zijn; er is niet genoeg om vals te spelen. Estraven wist dat, en toen ze na een dag of twee discreet en langs een omweg, met inachtneming van shifgrethor, begonnen te vragen waarom we hadden verkozen een winter lang over het Gobrin IJs te zwerven, antwoordde hij onmiddellijk: ‘Zwijgen doe ik niet graag, toch is het me liever dan liegen.’

‘Het is bekend dat eerbare mannen buiten de wet worden geplaatst, toch neemt hun schaduw niet af,’ zei de kok van de gemeenschappelijke keuken, die na het dorpshoofd de hoogste in rang

was en wiens keuken in de winter een soort huiskamer was voor het hele Domein.

'De een wordt in Karhide buiten de wet geplaatst, de ander in Orgoreyn,' zei Estraven.

'Inderdaad; en de een door zijn familie, de ander door de koning in Erhenrang.'

'De koning kan iemands schaduw niet korter maken, ook al probeert hij het,' merkte Estraven op, en de kok keek tevreden. Als Estravens eigen familie hem had uitgewezen zou hij een verdacht persoon zijn geweest, maar de kritiek van de koning was onbelangrijk. Wat mij betreft, ik was kennelijk een vreemdeling en dus degene die in Orgoreyn buiten de wet was geplaatst en dat kon alleen maar gunstig zijn.

We hebben onze gastheren in Kurkurast nooit verteld hoe we heetten. Estraven wilde geen valse naam gebruiken en onze echte namen konden we niet zeggen. Het was tenslotte een misdaad om met Estraven te spreken, laat staan hem te voeden en te kleden en te huisvesten, zoals zij deden. Zelfs een afgelegen dorp aan de Guthenbaai heeft een radio en ze konden niet aanvoeren dat ze onbekend waren met het Verbanningsbevel; alleen werkelijke onkunde van de identiteit van hun gast zou hen kunnen verontschuldigen. Hun kwetsbaarheid zat Estraven erg dwars, voor ik er zelfs maar aan dacht. Op onze derde avond kwam hij op mijn kamer om onze volgende stap te bespreken.

Een Karhidisch dorp lijkt wel wat op een antiek kasteel van de Aarde in het feit dat er weinig of geen aparte privéwoningen zijn. Toch kon elk van de vijfhonderd dorpelingen in de hoge, onregelmatige gebouwen van de Haard, de Handel, het Co-Domein (Kurkurast had geen Heer) en het Buiten-Huis, alleen zijn, kon hij zich zelfs afzonderen in de kamers van die oude gangen met muren van een halve meter dik.

Wij hadden allebei een kamer gekregen op de bovenste verdieping van de Haard. Ik zat in de mijne naast het vuur, een klein, heet, zwaargeurend vuur van turf uit de Shenshey Moerassen, toen Estraven binnenkwam. Hij zei: 'We moeten hier spoedig weg, Genry.'

Ik zie hem daar nog staan in de schaduwen van de door vuur verlichte kamer, op blote voeten met niets anders aan dan de losse broek van bont die het dorpshoofd hem luid gegeven. In de beslotenheid en wat zij als de warmte van het huis beschouwen, lopen Karhiders vaak halfnaakt of naakt rond. Op onze tocht was Estraven alle gladde, compacte stevigheid kwijtgeraakt die zo kenmerkend is voor de Getheense lichaamsbouw; hij was mager en zat vol littekens, en zijn gezicht was door de kou getekend als door vuur. Hij was een donkere, harde en toch vluchtige gestalte in het snelle, rusteloze licht.

‘Waarheen?’

‘Naar het zuiden en het westen, denk ik. Naar de grens. Ons eerste karwei is een radiozender zoeken die sterk genoeg is om je schip te bereiken. Daarna moet ik een schuilplaats zoeken of anders enige tijd teruggaan naar Orgoreyn om te voorkomen dat degenen die ons hier helpen worden gestraft.’

‘Hoe wil je dan teruggaan naar Orgoreyn?’

‘Zoals ik al eerder gedaan heb — de grens oversteken. De Orgota hebben niets tegen me.’

‘Waar kunnen we een zender vinden?’

‘Niet dichterbij dan Sassinoth.’

Ik kreunde. Hij grinnikte.

‘Niet dichterbij?’

‘Een kilometer of tweehonderdveertig; we zijn wel verder getrokken over slechter terrein. We kunnen de hele tocht de wegen volgen; de mensen zullen ons opnemen; misschien krijgen we wel een lift op een motorslee.’

Ik stemde toe, maar ik was terneergeslagen door het vooruitzicht op nog een wintertocht, en deze niet naar een veilige haven, maar terug naar die verdomde grens waar Estraven misschien weer in ballingschap zou gaan, en mij alleen zou achterlaten.

Ik dacht er even over na en zei eindelijk: ‘Er is één voorwaarde die Karhide zal moeten vervullen voor ze zich bij de Oecumene kunnen aansluiten. Argaven moet je verbanning ongedaan maken.’

Hij zei niets maar staarde in het vuur.

‘Ik meen het,’ hield ik vol. ‘Belangrijke zaken gaan voor.’

‘Ik dank je Genry,’ zei hij. Als hij erg zacht sprak, net als nu, leek zijn stem precies op die van een vrouw, een beetje schor en zonder ondertonen. Hij keek me vriendelijk aan, maar hij lachte niet. ‘Maar ik heb nu al lange tijd niet verwacht ooit mijn huis terug te zien. Ik leef al twintig jaar in ballingschap, weet je. Dit verschilt niet zoveel, deze verbanning. Ik zal voor mezelf zorgen; dan zorg jij ook voor jezelf en je Oecumene. Dat moet je alleen doen. Maar we praten daar veel te vroeg over. Laat je schip omlaag komen! Als dat is gebeurd zal ik erover denken wat er daarna moet gebeuren.’

We bleven nog twee dagen in Kurkurast, aten goed en rustten uit, terwijl we op een wegenstamper wachtten die uit het zuiden onderweg was en ons mee zou nemen als hij weer terugging. Onze gastheren kregen Estraven zover dat hij de hele geschiedenis van onze tocht over het IJs vertelde. Hij vertelde het, zoals alleen iemand uit een volk met een traditie van mondelinge literatuur dat kan, zodat het een sage werd, vol traditionele zegswijzen en zelfs traditionele voorvallen, maar toch nauwkeurig en levendig, van het zwavelige vuur en de duisternis van de pas tussen de Drumner en de Dremegole

tot en met de gierende orkaanvlagen uit de bergdalen die over de Baai van Guthen bliezen; met komische tussenstukjes zoals zijn val in de kloof, en mystieke, wanneer hij over de geluiden en de stilten van het IJs sprak, over het weer zonder schaduw en de duisternis van de nacht. Ik luisterde even geboeid toe als de rest, met mijn ogen op het donkere gezicht van mijn vriend.

We verlieten Kurkurast dicht opeen gepakt in de cabine van een wegenstamper, een van de grote gemotoriseerde voertuigen die de sneeuw op de Karhidische wegen platwalsen en aanstampen, de enige manier om ‘s winters de wegen open te houden, aangezien het de helft van de tijd en het geld van het Koninkrijk zou kosten om ze sneeuwvrij te houden, en alle verkeer gaat ‘s winters toch op glijders. De stamper sukkelde voort met een gangetje van drie en een halve kilometer per uur, en we kwamen lang na het vallen van de duisternis in het eerste dorp ten zuiden van Kurkurast aan. Daar werden we, zoals altijd, welkom geheten, gevoed en ondergebracht voor de nacht; de volgende dag gingen we te voet verder. We bevonden ons nu aan de landzijde van de kustheuvels die de felle noordenwind van de Guthenbaai wat afzwakken, in een vrij dichtbewoond gebied, en trokken dus niet van kamp tot kamp maar van Haard tot Haard. Een paar keer kregen we een lift op een motorslee, één keer wel vijftig kilometer. Ondanks de veelvuldige, zware sneeuwval waren de wegen platgewalst en goed afgebakend. Er was altijd voedsel in onze pakken, erin gestopt door de gastheren van de vorige avond; er was altijd een dak en een vuur aan het eind van de dag.

Toch waren die acht of negen dagen van gemakkelijk trekken en skiën door een gastvrij land het moeilijkste en saaiste deel van onze hele tocht, erger dan de afdaling van de gletsjer, erger dan de honger van de laatste dagen. De sage was afgelopen, die behoorde aan het IJs. We waren erg moe. We gingen de verkeerde kant op. Alle vreugde had ons verlaten.

‘Soms moet je tegen de richting van het rad ingaan,’ zei Estraven. Hij was even standvastig als altijd, maar in zijn manier van lopen, zijn stem, zijn houding, was de kracht vervangen door geduld en de zekerheid door koppige vastberadenheid. Hij was erg stil en wilde ook niet veel met me spreken in de denktaal.

We kwamen bij Sassinoth. Een stad van verscheidene duizenden inwoners, hoog op de heuvels geplakt boven de bevroren Ey; witte daken, grijze wanden, heuvels met zwarte vlekken van bossen en rotsuitsteeksels, witte velden en een witte rivier; aan de overkant van de rivier de betwiste Sinothvallei, helemaal wit…

We kwamen daar bijna met lege handen. Het meeste wat we nog over hadden van onze reisuitrusting, hadden we weggegeven aan verschillende vriendelijke gastheren en nu hadden we niets anders dan

de Chabekachel, onze ski's en de kleren die we aanhadden. Zo onbelast trokken we voort en we vroegen een paar keer de weg, niet naar de stad, maar naar een afgelegen boerderij. Het was een karige plaats, geen deel van het Domein, maar een enkele boerderij die onder de Administratie van de Sinothvallei viel. Toen Estraven als jong secretaris bij die Administratie werkte was hij met de eigenaar bevriend geweest en hij had in feite deze boerderij voor hem gekocht, een jaar of twee geleden, toen hij de mensen hielp zich weer ten oosten van de Ey te vestigen in de hoop zo het geschil over het eigendom van de Sinothvallei uit de weg te ruimen. De boer deed zelf open, een stevige man met een zachte stem, van ongeveer Estravens leeftijd. Hij heette Thessicher.

Estraven reisde in dit gebied met zijn muts diep over zijn ogen om zijn gezicht te verbergen. Hij was bang hier herkend te worden. Dat was nauwelijks nodig; er was een zeer scherpe opmerkzaamheid voor nodig om Harth rem ir Estraven te herkennen in deze magere, verweerde zwerver. Thessicher zat hem telkens stiekem aan te staren; hij kon niet geloven dat hij degene was die hij zei.

Thessicher nam ons op en zijn gastvrijheid was groot hoewel hij arm was. Maar hij voelde zich niet op zijn gemak, hij zou ons liever niet hebben gehad. Dat was begrijpelijk; hij riskeerde de inbeslagname van zijn bezit door ons onderdak te geven. Aangezien hij dat bezit aan Estraven te danken had en hij nu misschien wel even behoeftig als wij geweest zou zijn, als Estraven niet voor hem had gezorgd, scheen het niet onrechtvaardig hem nu te vragen op zijn beurt wat risico te lopen. Maar mijn vriend vroeg zijn hulp niet als terugbetaling maar meer als een vriendendienst, omdat hij niet op Thessichers verplichtingen rekende, maar op zijn vriendschap. En inderdaad, toen de eerste schrik voorbij was, ontdooide Thessicher wat, en werd hij met Karhidisch enthousiasme sentimenteel en nostalgisch en zat hij de halve nacht met Estraven naast het vuur herinneringen aan de dagen en de kennissen van weleer op te halen. Toen Estraven hem vroeg of hij enig idee had voor een schuilplaats, een verlaten of afgelegen boerderij waar een verbannen man zich een maand of twee zou kunnen schuilhouden, in de hoop dat zijn verbanning zou worden herroepen, zei Thessicher meteen: 'Blijf bij mij.'

Bij die opmerking begonnen Estravens ogen te stralen, maar hij maakte allerlei tegenwerpingen; Thessicher moest wel toegeven dat hij zo dicht bij Sassinoth niet veilig was en beloofde hem een schuilplaats. Het zou niet zo moeilijk zijn, zei hij, als Estraven een valse naam zou aannemen en zou gaan werken als kok of boerenknecht, wat misschien niet zo aangenaam zou zijn, maar in ieder geval beter dan teruggaan naar Orgoreyn. 'Wat voor de duivel moet je daar in Orgoreyn? Waar moet je van leven, hè?'

‘Van de Kommensaliteit,’ zei mijn vriend, met een spoor van zijn oude otterglimlach. ‘Ze voorzien alle zelfstandigen van een baan, weet je. Geen moeilijkheden. Maar ik zou liever in Karhide blijven… als je werkelijk denkt dat het valt te regelen…’

We hadden de Chabekachel gehouden, het enige ding van waarde dat we nog hadden. Hij was ons, op de een of andere manier, tot het uiterste eind van onze tocht van dienst. De ochtend na onze aankomst bij de boerderij van Thessicher, nam ik de kachel en skiede ik naar de stad. Estraven ging natuurlijk niet mee, maar hij had me verteld wat ik doen moest en het ging allemaal goed. Ik verkocht de kachel in het Handelsgebouw van de Stad en ging toen met de flinke som geld die hij had opgebracht de heuvel op naar de kleine Handelsschool waar het radiostation was ondergebracht en kocht daar tien minuten ‘privé zendtijd naar een privé ontvanger’. Alle stations reserveren iedere dag een bepaalde tijd voor zulke kortegolfuitzendingen; aangezien de meeste berichten worden verzonden door kooplieden aan hun agenten overzee of aan klanten in het Eilandenrijk, Sith of Perunter, is de prijs vrij hoog, maar niet onredelijk. In ieder geval minder dan de kosten van een tweedehands Chabekachel. Mijn tien minuten waren even na Drie Uur, achter in de middag. Ik wilde niet de hele dag heen en weer skiën naar Thessichers boerderij, dus hing ik in Sassinoth rond en kocht ik een stevige, goede, goedkope maaltijd in een van de restaurants. De Karhidische keuken was ongetwijfeld beter dan die van Orgoreyn. Onder het eten herinnerde ik me Estravens opmerking daarover toen ik hem vroeg of hij Orgoreyn haatte; ik herinnerde me de klank van zijn stem toen hij de vorige avond zachtmoedig zei: ‘Ik zou liever in Karhide blijven…’ En niet voor het eerst, vroeg ik me af wat patriottisme is, waaruit liefde voor je land werkelijk bestaat, hoe die smachtende loyaliteit die zijn stem had doen beven, ontstaat: en hoe zo’n echte liefde maar al te vaak kan veranderen in een dwaze, gemene dweepzucht. Waar gaat het verkeerd?

Na het eten liep ik wat door Sassinoth rond. De volle stad, de winkels, de markten en de straten, druk ondanks sneeuwbuien en vriesweer, leken wel een toneelstuk, onwerkelijk en verbijsterend. Ik was nog niet helemaal over de eenzaamheid van het IJs heen. Ik voelde me niet op mijn gemak tussen vreemden en ik miste voortdurend Estraven aan mijn zij.

In de schemering beklom ik de steile, aangestampte straat naar de School en men bracht me bij de openbare zender en vertelde me hoe ik hem moest bedienen. Op de aangewezen tijd zond ik het *ontwaak*-signaal naar de satelliet, die ongeveer 500 kilometer boven zuidelijk Karhide een vaste baan volgde. Hij was daar voor precies zo’n situatie als deze, wanneer ik mijn weerwort kwijt was zodat ik Ollul niet kon vragen het schip op te roepen en ik geen tijd of uitrusting had om

direkt contact te maken met het schip in zijn baan om de zon.

De Sassinothzender was sterk genoeg, maar aangezien de satelliet slechts kon reageren door het signaal door te zenden naar het schip, kon ik niets anders doen dan dit signaal zenden en het daarbij laten. Ik wist niet of de boodschap was opgevangen en doorgegeven aan het schip. Ik wist niet of het wel goed was om die boodschap te zenden. Ik kon inmiddels dergelijke onzekerheden met een gerust hart aanvaarden.

Het was intussen hard gaan sneeuwen, zodat ik de nacht in de stad moest doorbrengen, want ik kende de wegen niet goed genoeg om 's nachts in een sneeuwbui op pad te gaan. Ik had nog wat geld en vroeg naar een herberg, waarop zij aandrongen dat ik in de School bleef logeren; ik gebruikte de maaltijd met een groep vrolijke studenten en sliep in een van de slaapzalen. Ik sliep in met een prettig gevoel van geborgenheid, een bevestiging van Karhides buitengewone, onfeilbare vriendelijkheid tegenover vreemden. Ik was aanvankelijk in het goede land terechtgekomen, en nu was ik terug. Zo viel ik in slaap; maar ik werd erg vroeg wakker en ging nog voor het ontbijt op weg naar Thessichers boerderij na een onrustige nacht vol dromen en wakker liggen.

De opkomende zon, klein en koud aan de heldere hemel, wierp van ieder kuiltje en bobbeltje in de sneeuw een lange schaduw naar het westen. De hele weg was bezaaid met donkere en lichte strepen. Er bewoog niets op de besneeuwde velden; maar in de verte op de weg kwam een kleine gestalte op me af, met de glijdende gang van een skiër. Lang voor ik zijn gezicht kon zien, herkende ik Estraven.

'Wat is er aan de hand, Therem?'

'Ik moet naar de grens,' zei hij zonder zelfs maar even in te houden toen we elkaar eindelijk tegenkwamen. Hij was nu al buiten adem. Ik keerde en samen gingen we naar het westen, waarbij ik moeite had hem bij te houden. Waar de weg afboog naar Sassinoth ging hij eraf en skiede hij de open velden op. Ongeveer anderhalve kilometer ten noorden van de stad staken we de dichtgevroren Ey over. De oevers waren steil en aan het eind van de klim moesten we allebei even uitrusten. Onze conditie was niet goed genoeg voor een dergelijke race.

'Wat is er gebeurd? Thessicher?'

'Ja. Hoorde hem aan zijn zender. Vanmorgen.' Estravens borst ging hijgend op en neer net als toen hij op het ijs lag naast de blauwe kloof. 'Tibe heeft kennelijk een prijs op mijn hoofd gezet.'

'Die verdomde, ondankbare verrader!' zei ik stamelend, waarmee ik niet Tibe bedoelde, maar Thessicher, die een vriend had verraden.

'Dat is hij,' zei Estraven, 'maar ik heb ook teveel van hem verlangd, heb een kleine ziel teveel belast. Luister, Genry. Ga terug

naar Sassinoth.'

'Ik breng je in ieder geval tot de grens, Therem.'

'Misschien zijn er Orgota wachters.'

'Ik blijf aan deze kant. Om godswil —'

Hij lachte. Hij hijgde nog steeds, maar hij stond op en ging weer op pad en ik ging met hem mee.

We skieden door berijpte bosjes en over de heuvels en de velden van de betwiste vallei. We konden ons niet verbergen, niet verstoppen. Een zonnige hemel, een witte wereld, en wij twee voortsnellende schaduwvlekken daarop. Oneffen terrein hield de grens voor ons verborgen tot we er vlakbij waren: toen zagen we hem plotseling duidelijk, afgebakend met een hek, waarvan de palen met hun roodgeschilderde koppen nog maar een meter boven de sneeuw uitstaken. Aan de Orgota kant waren geen wachters te zien. Aan deze kant zagen we skisporen en verder naar het zuiden een paar kleine gestalten.

'Er is bewaking aan deze kant. Je moet wachten tot het donker is, Therem.'

'Tibes Inspecteurs,' hijgde hij verbitterd, en hij draaide zich om.

We schoten terug over het kleine heuveltje waar we net achter vandaan kwamen en verborgen ons zodra het kon. Daar bleven we de hele, lange dag, in een kuil tussen de dichte hemmenbomen die hun zwaar met sneeuw beladen takken over ons uitspreidden. We bespraken een lielelmnl plannen om naar het noorden of het zuiden langs de grens te trekken om uit dit moeilijke gebied te komen, maar geen enkel plan voldeed. Estravens aanwezigheid was verraden en we konden niet meer zo openlijk door Karhide reizen als we hadden gedaan. En we konden ook niet in het geheim een grote afstand afleggen: we hadden geen tent, geen voedsel en niet veel kracht. Er zat niets anders op dan een rechtstreekse ren over de grens, er was maar één manier.

We lagen in de donkere kuil onder de donkere bomen in de sneeuw. We lagen dicht bij elkaar om warm te blijven. Tegen de middag viel Estraven in slaap maar ik was te hongerig en te koud om te slapen; ik lag daar naast mijn vriend in een soort verdoving en ik probeerde me de woorden te herinneren die hij eens voor me had geciteerd: *Twee zijn één, leven en dood, die liggen tesamen*… Het was een beetje als in de tent op het IJs, maar dan zonder beschutting, zonder voedsel, zonder rust: er was niets over dan onze kameraadschap en die zou ook spoedig afgelopen zijn. Gedurende de middag werd de lucht bewolkt en de temperatuur begon te dalen. Zelfs in de beschutte kuil werd het te koud om stil te zitten. We moesten in beweging blijven, en toch kreeg ik tegen zonsondergang nog bibberaanvallen, zoals ik ze in de gevangeniswagen in Orgoreyn had gehad. Het leek eeuwen te

duren voor het donker was. In de late, blauwe schemering verlieten we de kuil en kropen we achter bomen en struiken over de heuvel tot we het grenshek konden zien, een paar vage stipjes in de witte sneeuw. Geen licht, geen beweging, geen geluid. Ver weg in het zuidwesten, glansden de gele lichtjes van een kleine stad, een of ander klein Kommensaal dorp van Orgoreyn, waar Estraven heen kon met zijn onaanvaardbare identiteitspapieren en waar hij in ieder geval een nacht logies in de Kommensaalse Gevangenis kon krijgen of misschien wel in de dichtstbijzijnde Boerderij. Plotseling — daar, op dat laatste ogenblik, niet eerder — besefte ik wat mijn zelfzucht en Estravens zwijgzaamheid voor me verborgen hadden gehouden, waar hij heenging en wat hem te wachten stond. Ik zei, 'Therem — wacht —'

Maar hij was al weg, de heuvel af: een geweldig snel skiër en dit keer hield hij zich niet in voor mij. Hij schoot weg in een lange bocht tussen de schaduwen in de sneeuw. Hij rende van me weg, regelrecht in de geweren van de grenswachten. Ik geloof dat ze waarschuwingen riepen of hem bevalen stil te staan en ergens ging een licht aan, maar ik ben er niet zeker van; in ieder geval stopte hij niet, maar hij flitste verder naar het hek en ze schoten hem neer voor hij het kon bereiken. Ze gebruikten geen resonantiepistolen maar roofgeweren, die antieke wapens die in één schot een groot aantal metalen projectielen afvuren. Ze schoten om te doden. Hij was stervende toen ik bij hem kwam. Hij lag languit in een verwrongen houding, een heel eind van zijn ski's die uit de sneeuw omhoog staken. Zijn borst was half weggeschoten. Ik nam zijn hoofd in mijn armen en praatte tegen hem, maar hij antwoordde niet; slechts op één manier beantwoordde hij mijn liefde voor hem, toen hij vanuit de stille chaos en verwarring van zijn geest terwijl hij zijn bewustzijn verloor, één keer duidelijk in de denktaal '*Arek!*' riep. Toen niets meer. Ik zat op mijn knieën in de sneeuw en hield hem in mijn armen terwijl hij stierf. Dat stonden ze me toe. Toen moest ik opstaan en brachten ze mij naar de ene kant en hem naar de andere; ik naar de gevangenis, hij naar de duisternis.

20. EEN DWAZE ONDERNEMING

Ergens in de aantekeningen die Estraven op onze tocht over het Gobrin IJs maakte, vraagt hij zich af waarom zijn metgezel zich schaamt om te huilen. Ik zou hem zelfs toen hebben kunnen vertellen dat het niet zozeer schaamte was als angst. Nu trok ik verder door de Sinothvallei, door de avond van zijn dood, naar het koude land dat achter de angst ligt. Daar merkte ik dat je kunt huilen zoveel je wilt, maar dat het niet helpt.

Ze namen me mee terug naar Sassinoth en sloten me op, omdat ik in gezelschap was geweest van een vogelvrije en misschien ook omdat ze niet wisten wat ze anders met me aanmoesten. Van het begin af aan, zelfs voor er officiële orders uit Karhide kwamen, werd ik goed behandeld. Mijn Karhidische gevangenis was een gemeubileerde kamer in de Toren van de Uitverkoren Heren van Sassinoth; ik had een haardvuur, een radio en per dag vijf overvloedige maaltijden. Het was er niet comfortabel. Het bed was hard, de dekens dun, de vloer kaal en de lucht was koud — net als elke andere kamer in Karhide. Maar ze stuurden me een dokter, wiens handen en stem me een langduriger, bruikbaarder troost verschaften dan ik ooit in Orgoreyn vond. Na zijn eerste bezoek lieten ze geloof ik de deur open. Ik herinner me dat hij openstond en dat ik wilde dat hij dicht was vanwege de kille luchtstroom uit de hal. Maar ik miste de kracht en de moed om op te staan en de deur van mijn gevangenis te sluiten.

De dokter, een ernstige, moederlijke jongeman, vertelde me vreedzaam, maar beslist: ‘U bent vijf à zes maanden lang ondervoed en overwerkt geweest. U hebt uzelf opgebruikt. Er is niets meer over. U moet liggen en rusten. Liggen als de rivieren die ‘s winters dichtvriezen in de dalen. Lig stil. Wacht.’

Maar als ik sliep was ik altijd in de vrachtwagen, bijeengekropen met de anderen, allemaal op één na. Eén lag er helemaal alleen tegen de dichte deur; de koude, met een mond vol geronnen bloed. Hij was de verrader. Hij was alleen weggegaan, had ons verlaten, had mij verlaten. Ik werd dan woedend wakker, een machteloze, bibberige woede die overging in machteloze tranen.

Ik moet tamelijk ziek zijn geweest, want ik herinner me dat ik hoge koortsen had en de dokter is een nacht bij me gebleven, of misschien wel meer. Ik herinner me die nachten niet meer, maar ik herinner me wel dat ik de klagende, jankerige toon van mijn eigen stem hoorde toen ik tegen hem zei: ‘Hij kon nog stoppen. Hij zag de wachters. Hij holde zo de geweren tegemoet.’

De jonge arts zei een tijdje niets. ‘Je bedoelt toch niet dat hij zelfmoord pleegde?’

‘Misschien —’

‘Dat is een bitter ding om van een vriend te zeggen. En ik wil het niet geloven van Harth rem ir Estraven.’

Toen ik die woorden uitsprak dacht ik niet aan de verachtelijkheid van zelfmoord voor deze mensen. Voor hen is het niet, zoals voor ons, een kwestie van kiezen. Het is het afstand doen van alle keuze, het is verraad. Voor een Karhider die onze schrift leest, ligt de misdaad van Judas niet in het feit dat hij Christus verraadde, maar in de handeling die de wanhoop bezegelt, die de kans op vergeving, waardering, op leven ontkent: zijn zelfmoord.

‘Dan noemt u hem dus niet Estraven de Verrader?’

‘En dat heb ik ook nooit gedaan. Er zijn vele mensen die die beschuldiging tegen hem nooit hebben geloofd, meneer Ai.’

Maar ik kon daar geen troost uit putten en riep in dezelfde verwarring uit: ‘Waarom schoten ze hem dan neer? Waarom is hij dan dood?’

Daar gaf hij geen antwoord op, omdat het er niet was.

Ik ben nooit officieel ondervraagd. Ze vroegen hoe ik uit de Pulefen Boerderij was ontsnapt en in Karhide was gekomen, en ze vroegen de bestemming en de strekking van het codebericht dat ik op hun radio had verzonden. Ik vertelde het hun.

Die informatie ging regelrecht naar Erhenrang, naar de koning. De kwestie van het schip werd kennelijk geheim gehouden, maar het nieuws van mijn ontsnapping uit een Orgota gevangenis, mijn tocht in de winter over het IJs, en mijn aanwezigheid in Sassinoth werd vrijuit bekend gemaakt en besproken, Estravens aandeel daarin werd door de radio niet genoemd, noch zijn dood. Toch was het bekend, Geheimhouding is in Karhide in buitengewone mate een zaak van discretie, van een overeengekomen, begrepen zwijgen — het achterwege blijven van vragen, maar geen achterwege blijven van antwoorden. De nieuwsberichten spraken alleen over de Gezant, meneer Ai, maar iedereen wist dat het Harth rem ir Estraven was die me uit de klauwen van de Orgota had gerukt en met mij over het IJs naar Karhide was getrokken om zo het verhaal van de Kommensaals dat ik afgelopen herfst in Mishnory plotseling aan hormkoorts was gestorven, te schande te maken… Estraven had de gevolgen van mijn terugkomst nauwkeurig geschat; hij had zich alleen vergist in de omvang ervan. Vanwege de vreemdeling, die in een kamer in Sassinoth ziek lag, niets deed en nergens om gaf, vielen binnen twee dagen twee regeringen. Als je zegt dat een Orgota regering valt, betekent dat natuurlijk dat de ene groep Kommensaals de andere groep Kommensaals opvolgt op de belangrijke posten van de Drieëndertig. Sommige schaduwen worden korter, andere langer, zoals ze in Karhide zeggen. De Sarfpartij die mij naar Pulefen had

gestuurd, bleef zitten, ondanks het nooit eerder vertoonde, pijnlijke feit dat ze op een leugen waren betrapt, tot Argaven openbaar bekend maakte dat het Sterrenschip in Karhide werd verwacht. Die dag nam Obsles groep, de Vrijhandelspartij, de belangrijkste posities van de Drieëndertig over. Ik was ze uiteindelijk toch nog van dienst geweest, In Karhide betekent de val van een regering meestal de ongenade en de vervanging van de Eerste Minister, wat gepaard gaat met een Hergroepering van de kyorremy; hoewel moord, aftreden en oproer vaak voorkomende alternatieven zijn. Tibe deed geen poging zich te handhaven. Mijn huidige waarde in het spel van internationale shifgrethor, plus mijn daaruit voortvloeiende verdediging van Estraven, gaven mij als het ware een prestige die het zijne zo duidelijk te boven ging dat hij, zoals ik later vernam, zelfs al aftrad voor de Regering in Erhenrang wist dat ik mijn schip had gewaarschuwd. Hij had op de tip van Thessicher gehandeld, wachtte slechts tot hij bericht kreeg van Estravens dood en trad toen af. Hij nam zijn nederlaag en zijn wraak daarvoor allemaal in een klap.

Toen Argaven eenmaal volledig was ingelicht, stuurde hij me een uitnodiging, een verzoek om onmiddellijk naar Erhenrang te komen en daarbij een royale kostentoelage. De Stad Sassinoth zond, met dezelfde gulheid, haar jonge dokter met me mee, want ik was nog niet erg goed in vorm. We maakten de tocht in motorsleden. Ik herinner me slechts gedeelten van de reis; het ging vlot en zonder haast, met lange periodes van wachten tot de stampers de wegen vrij hadden, en lange nachten in herbergen. Het kan maar twee of drie dagen hebben geduurd, maar het leek een lange tocht en ik herinner me er niet veel van tot aan het ogenblik dat we door de Noorderpoort van Erhenrang de diepe straten vol sneeuw en schaduw binnengleden.

Toen voelde ik dat mijn hart zich verhardde en mijn hoofd helder werd. Ik was nergens meer, helemaal kapot. Maar nu merkte ik dat ik nog wat ongebroken kracht overhad, ondanks de vermoeidheid van de reis. Waarschijnlijk de macht der gewoonte, want hier was eindelijk een plaats die ik kende, een stad waar ik meer dan een jaar had gewoond en gewerkt. Ik kende de straten, de torens, de sombere hoven en gangen en gevels van het Paleis. Ik kende mijn taak hier. Daarom werd het me daar voor het eerst duidelijk dat ik, nu mijn vriend dood was, datgene moest klaarspelen waarvoor hij was gestorven. Ik moest de sluitsteen in de boog metselen.

Bij de Paleispoort lag er een bevel voor me, me naar een van de gasthuizen binnen de Paleismuren te begeven. Het was het Ronde Torenhuis, wat een hoge graad van shifgrethor aan het hof betekende; niet zozeer de gunst van de koning als wel zijn erkenning van een altijd al hoge rang. Daar logeerden gewoonlijk ambassadeurs van bevriende mogendheden. Het was een goed teken. Maar om er te

komen moesten we langs het Rode Hoekhuis en ik keek door de smalle poort naar de kale bomen boven de vijver, grijs van het ijs, en naar het huis dat nog steeds leeg stond.

Bij de deur van de Ronde Toren werd ik opgewacht door een gestalte in een witte hieb en een rood hemd, met een zilveren keten om zijn hals: Faxe, de Voorspeller van de Sterkte Otherhord. Bij het zien van zijn vriendelijke, knappe gezicht, het eerste bekende gezicht dat ik in dagen had gezien, verzachtte een vloed van opluchting mijn vastberaden stemming. Toen Faxe mijn handen greep in de zeldzame Karhidische groet en me als vriend verwelkomde, kon ik zijn warmte enigszins beantwoorden.

Hij was voorin de herfst door zijn district, Zuidelijk Rer, afgevaardigd naar de kyorremy. De verkiezing van raadsleden uit de Inwoners van Handdara Sterkten is niet ongebruikelijk; het is echter voor een Wever niet gebruikelijk de post te aanvaarden, en ik geloof ook dat Faxe zou hebben geweigerd als hij niet zo bezorgd was geweest over Tibes regering en de richting waarin die het land dreef. Dus had hij de gouden keten van de Wever afgelegd en de zilveren van de raadsheer omgehangen; en hij had er niet lang over gedaan om van zich te laten horen, want sinds Thern was hij lid van de Hes-kyorremy of Inter-Overlegorgaan dat dienst doet als tegenwicht tegen de Eerste Minister, en het was de koning die hem op die post had benoemd. Misschien was hij wel op weg naar die hoogte waarvan Estraven, nog geen jaar geleden, was omlaaggestort. Politieke loopbanen in Karhide zijn abrupt en zonder enige zekerheid.

In de Ronde Toren, een koude, pompeuze, kleine woning, praatten Faxe en ik nog lange tijd met elkaar voor ik iemand anders moest ontvangen of voor ik een officiële verklaring moest afleggen of een officieel bezoek moest brengen. Hij keek me aan met zijn heldere ogen en vroeg: ‘Er komt dus een schip omlaag, naar de aarde; een groter schip dan waarmee jij drie jaar geleden op het eiland Horden landde. Is dat juist?’

‘Ja. Dat wil zeggen, ik heb een bericht gestuurd dat ze zich moesten klaarmaken voor de landing.’

‘Wanneer komt het?’

Toen ik besefte dat ik niet eens wist welke dag van de maand het was, begon ik te beseffen hoe slecht ik er eigenlijk aan toe was geweest de laatste tijd. Ik moest terugtellen naar de dag van Estravens dood. Toen ik berekende dat het schip nu al in een baan om de planeet op mijn bericht zou wachten, als het zich toen op de minimumafstand had bevonden, kreeg ik opnieuw een schok.

‘Ik moet met het schip communiceren. Ze wachten op instructies. Waar wil de koning ze laten landen? Het moet een tamelijk groot, onbewoond gebied zijn. Ik moet een zender hebben —’

Alles werd vlot en makkelijk geregeld. De eindeloze kronkelwegen en frustraties van mijn vroegere ervaringen met de Regering van Karhide waren weggesmolten als pakijs in een overstroomde rivier. Het rad draaide… De volgende dag zou ik een audiëntie hebben met de koning. Het had Estraven zes maanden gekost mijn eerste audiëntie te regelen. Deze tweede had hem zijn hele verdere leven gekost.

Ik was dit keer te moe om bang te zijn en ik had dingen aan mijn hoofd die belangrijker waren dan zelfbewustzijn. Ik liep de lange, rode hal door onder de stoffige vaandels en ik stond stil voor het platform met de drie open haarden, waarin drie vrolijke vuren knapperden en kraakten. De koning zat bij de middelste haard ineengedoken op een gebeeldhouwde stoel aan de tafel.

'Ga zitten, meneer Ai.'

Ik ging tegenover Argaven zitten aan de andere kant van het vuur, en ik zag zijn gezicht in het licht van de vlammen. Hij zag er slecht en oud uit. Hij zag eruit als een vrouw die haar baby heeft verloren, als een man die zijn zoon heeft verloren.

'Nou meneer Ai, dus uw schip gaat landen.'

'Het zal in Athten Fen landen, Heer, zoals u heeft verzocht. Vanavond tegen Drie Uur moet het omlaag komen.'

'En als ze de plek mislopen? Vliegt dan alles in de brand?'

'Ze vliegen op een radiosignaal; dat is allemaal geregeld. Ze zullen de plaats niet mislopen.'

'En met zijn hoevelen zijn zij — elf? Is dat juist?'

'Ja. Niet genoeg om bang voor te zijn, Heer.'

Argavens handen bewogen in een niet afgemaakt gebaar. 'Ik ben niet langer bang van u, meneer Ai.'

'Daar ben ik blij om.'

'U heeft mij goed gediend.'

'Maar ik ben uw dienaar niet.'

'Dat weet ik,' zei hij onverschillig. Hij staarde naar het vuur en kauwde op zijn onderlip.

'Mijn weerwortzender is waarschijnlijk in handen van de Sarf in Mishnory. Maar als het schip landt, heeft het een weerwort aan boord. Vanaf dat ogenblik zal ik, met uw welnemen, Gevolmachtigd Gezant van de Oecumene zijn, en zal ik bevoegd zijn een vriendschapsverbond met Karhide te bespreken en te tekenen. Dit alles kan via de weerwort worden geverifieerd met Hain en de verschillende Stabiliteiten.'

'Uitstekend.'

Ik zei niets meer, want hij was er niet helemaal met zijn gedachten bij. Hij verschoof een blok in het vuur met de punt van zijn laars zodat de vonken opspatten. 'Waarom voor de duivel hield hij me

voor de gek?' vroeg hij met zijn hoge, schelle stem, en voor het eerst keek hij me recht aan.

'Wie?' zei ik, terugkijkend.

'Estraven.'

'Hij zag erop toe dat u uzelf niet voor de gek hield. Toen u een partij begon te begunstigen die mij niet goed gezind was, bracht hij mij uit het gezicht. Hij bracht me bij u terug toen mijn terugkeer op zichzelf al voldoende was u te overreden de Boodschap van de Oecumene te aanvaarden, en de eer die daaruit voortvloeide.'

'Waarom heeft hij me nooit over het grote schip verteld?'

'Omdat hij dat niet wist: ik heb het tegen niemand gezegd tot ik in Orgoreyn was.'

'Een mooi stelletje hebben jullie uitgekozen om tegen te praten, jullie tweeën. Hij heeft geprobeerd de Orgota jouw Boodschap te laten aanvaarden. Hij werkte aldoor al met hun Vrijhandelaren samen. Wil je me soms vertellen dat dat geen verraad was?'

'Dat was het niet. Hij wist dat welk land ook als eerste een verbond sloot met de Oecumene, het andere spoedig zou volgen: wat ook het geval is: zoals ook Sith en Perunter en het Eilandenrijk zullen volgen. Tot jullie uiteindelijk een eenheid vormen. Hij hield zeer veel van zijn land, Heer, maar hij diende het niet, netzomin als hij u diende. Hij diende de heer die ik dien.'

'De Oecumene?' zei Argaven, verbaasd.

'Nee. De Mensheid.'

Ik wist niet of het waar was wat ik zei. Het was gedeeltelijk waar; een aspect van de waarheid. Het zou niet minder waar zijn als ik had gezegd dat Estraven louter uit persoonlijke loyaliteit had gehandeld, uit een gevoel van verantwoordelijkheid en vriendschap voor een enkel menselijk wezen; ikzelf. En dat zou ook niet de volledige waarheid zijn.

De koning antwoordde niet. Zijn sombere, gerimpelde, pokdalige gezicht was weer naar het vuur gekeerd.

'Waarom heeft u dat schip van u al opgeroepen voor u mij bericht had gezonden van uw terugkeer naar Karhide?'

'Om u tot handelen te dwingen, Heer. Een bericht aan u zou ook Heer Tibe ter ore zijn gekomen, en hij zou me misschien aan de Orgota hebben uitgeleverd. Of me laten neerschieten. Zoals hij mijn vriend heeft laten neerschieten.'

De koning zei niets.

'Mijn eigen leven is niet zo belangrijk, maar ik heb en had toen een plicht tegenover Gethen en de Oecumene, ik had een taak te vervullen. Ik heb eerst het schip gewaarschuwd, om mezelf enige kans te geven die plicht te vervullen. Dat was op aanraden van Estraven, en hij had gelijk.'

‘Nou, het was niet verkeerd. In ieder geval zullen ze hier landen; wij zullen de eerste zijn… En ze zijn allemaal net als jij? Allemaal verdorvenen, altijd in kemmer? Een vreemd stel om de eer van een ontvangst te ondergaan… Vertel Heer Gorchern, de kamerheer, wat voor ontvangst ze verwachten. Let erop dat er niets verkeerd gaat en dat er niets wordt vergeten. Ze zullen in het Paleis logeren, waar u denkt dat passend is. Ik wil ze eerbied betonen. U hebt mij flink wat voordeel bezorgd, meneer Ai. Eerst de Kommensaals voor leugenaar gezet, en daarna voor gek.’

‘En binnenkort zijn ze bondgenoten, Heer.’

‘Dat weet ik!’ zei hij schel. ‘Maar Karhide eerst — Karhide eerst!’

Ik knikte.

Na enige tijd zei hij: ‘Hoe was het, die tocht over het IJs?’

‘Niet eenvoudig.’

‘Estraven zou een goeie zijn om mee te reizen, op zo’n krankzinnige tocht. Hij was zo sterk als een blok ijzer. En nooit verloor hij zijn geduld. Het spijt me dat hij dood is.’

Daar had ik geen antwoord op.

‘Ik zal uw… landgenoten morgenmiddag om Twee Uur ontvangen. Valt er anders nu nog iets te zeggen?’

‘Heer, wilt u het verbanningsbevel van Estraven herroepen, om zijn naam te zuiveren?’

‘Nog niet, meneer Ai. Ga niet te snel. Nog iets anders?’

‘Niets anders.’

‘Dan kunt u gaan.’

Zelfs ik verraadde hem. Ik had gezegd dat ik het schip niet zou laten landen voor zijn ballingschap ten einde was, voor zijn naam was gezuiverd. Maar ik kon datgene waarvoor hij was gestorven niet weggooien door aan die voorwaarde vast te houden. Dat zou hem niet terugbrengen uit deze ballingschap.

De rest van de dag werd in beslag genomen door besprekingen met Heer Gorchern en anderen over de ontvangst en het verblijf van het gezelschap uit het schip. Om Twee Uur vertrokken we per motorslee naar Athten Fen, ongeveer vijftig kilometer ten noordoosten van Erhenrang. Het landingsterrein lag aan de rand van het grote, verlaten gebied, een veenmoeras dat te drassig was om te bebouwen of te bewonen en dat nu midden in Irrem een vlakke, bevroren woestenij was die meters diep onder de sneeuw lag. Het radiobaken werkte de hele dag al en ze hadden bevestigende signalen ontvangen van het schip.

Tijdens de daling moet de bemanning op de schermen de nachtschaduwlijn hebben gezien, dwars door het Grote Continent langs de grens van de Guthenbaai tot aan de Golf van Charisune, met de toppen van het Kargavgebergte nog in het zonlicht, een keten van

sterren; want de schemering was al gevallen toen wij die ene ster zagen afdalen. Ze kwam prachtig en bulderend omlaag, en een witte stoomwolk siste omhoog toen de stabilisatoren in het grote meer van water en modder verdwenen, dat was veroorzaakt door de remraket; diep onder het moeras was er permafrost, zo hard als graniet en ze kwam keurig in evenwicht tot stilstand en stond daar af te koelen boven het snel weer dichtvriezende water, een grote, slanke vis die op zijn staart balanceert, zilver in de schemering van Winter.

Naast me sprak Faxe van Otherhord, voor het eerst na het lawaai en de pracht van de landing van het schip. ‘Ik ben blij dat ik dit heb mogen meemaken,’ zei hij. Dat had Estraven ook gezegd toen hij naar het IJs keek, naar de dood; dat zou hij vanavond ook hebben gezegd. Om de bittere spijt kwijt te raken begon ik over de sneeuw naar het schip te lopen. Het was al berijpt door de koelvloeistoffen in de dubbele scheepswand en toen ik dichterbij kwam gleed de hoge luchtsluis open en werd de loopplank naar buiten geschoven, een sierlijke boog omlaag naar het ijs.

De eerste die uitstapte was Lang Heo Hew, onveranderd natuurlijk, precies zoals ik haar de laatste keer had gezien, drie jaar geleden in mijn leven en een paar weken in het hare. Ze keek naar mij en naar Faxe en naar de anderen van het escorte die mij waren gevolgd en ze stond stil aan de voet van de loopplank. Ze zei plechtig in het Karhidisch; ‘Ik kom in vriendschap.’ In haar ogen waren we allemaal even vreemd. Ik liet Faxe haar eerst begroeten.

Hij wees naar mij en ze kwam bij me en nam mijn rechterhand op de wijze van mijn volk, terwijl ze me recht aankeek. ‘O, Genly,’ zei ze, ‘ik herkende je niet!’

Het was vreemd na zolang weer een vrouwenstem te horen.

De anderen kwamen op mijn aanraden ook uit het schip: elk teken van wantrouwen op dit ogenblik zou het Karhidische escorte zwaar beledigen en zou hun shifgrethor ernstig verlagen. Ze kwamen naar buiten en traden de Karhiders met een prachtige beleefdheid tegemoet. Maar voor mij waren het allemaal vreemdelingen, de mannen en de vrouwen, hoe goed ik ze ook kende. Hun stemmen klonken vreemd: te laag of te hoog.

Ze waren net een troep grote, vreemde dieren van twee verschillende soorten: grote apen met verstandige ogen, allemaal bronstig, in kemmer… Ze grepen mijn hand, raakten me aan, omhelsden me.

Ik slaagde erin mezelf in bedwang te houden en vertelde Heo Hew en Tulier alles wat ze noodzakelijkerwijs onmiddellijk moesten weten over de toestand waarin ze nu verkeerden, tijdens de slederit terug naar Erhenrang. Maar toen we bij het Paleis kwamen, moest ik onmiddellijk naar mijn kamer.

De arts uit Sassinoth kwam binnen. Zijn rustige stem en zijn gezicht, een jong ernstig gezicht, geen mannengezicht en ook geen vrouwengezicht, maar een mensengezicht, waren een opluchting voor me, vertrouwd, goed… Maar nadat hij me naar bed had gestuurd met een licht kalmerend middel, zei hij: 'Ik heb je medegezanten gezien. Dit is iets geweldigs, deze komst van mensen van de sterren. En dat tijdens mijn leven!'

Daar had je weer die verrukking, die moed die ik zo bewonder in de Karhidische geest — en in de menselijke geest — en hoewel ik het niet met hem kon delen, zou het ontkennen ervan een verachtelijke handeling zijn. Zonder ernst, maar volkomen eerlijk, zei ik: 'Het is voor hen ook geweldig, een nieuwe wereld, een nieuwe mensheid.'

Aan het eind van dat voorjaar, achterin Tuwa toen de Dooivloeden wat afnamen en reizen weer mogelijk was, nam ik vakantie van mijn kleine Ambassade in Erhenrang en trok ik naar het oosten. Mijn mensen waren nu over de hele planeet verspreid.

Toen we eenmaal toestemming hadden de luchtwagens te gebruiken, was Heo Hew met drie anderen naar Sith en naar het Eilandenrijk gevlogen, landen op het Oceanische Halfrond die ik volkomen had verwaarloosd. Een paar van de anderen waren in Orgoreyn, en twee waren er tegen hun zin in Perunter, waar de Dooi pas in Tuwa begint en alles (naar men vertelt) een week later weer bevriest. Tulier en K'esta deden het erg goed in Erhenrang en konden alle eventualiteiten opvangen. Er was niets dringends. Tenslotte kon een schip dat onmiddellijk was vertrokken van de dichtstbijzijnde bondgenoot van Winter niet eerder aankomen voordat er zeventien jaar, planetaire tijd, waren verstreken. Het is een grenswereld in het randgebied. Ver-derweg, in de richting van de zuidelijke arm van Orion is er geen enkele wereld meer gevonden waarop mensen leven. En het is een heel eind van Winter naar de belangrijkste werelden van de Oecumene, de haard-werelden van ons ras; vijftig jaar naar Hain-Davenant, een mensenleven naar de Aarde. Geen haast.

Ik stak het Kargavgebergte over, dit keer via de laagste passen, over een weg die voortkronkelt boven de zuidelijke zeekust. Ik bracht een bezoek aan het eerste dorp waar ik had gelogeerd, toen de vissers me drie jaar geleden van het eiland Horden hadden meegenomen; het volk van die Haard ontving me, toen en nu, zonder de minste verbazing. Ik bleef een week in de grote havenstad Thather aan de monding van de rivier de Eneh en toen ging ik, voorin de zomer, te voet op weg naar Kermland. Ik liep naar het oosten en naar het zuiden door het steile, barse landschap vol kloven, groene heuvels, grote rivieren en afgelegen huizen, tot ik bij het IJsvoetmeer kwam. Toen ik op de oever naar de heuvels in het zuiden keek, zag ik een licht dat ik

kende: de felle gloed, de wit oplichtende hemel, de schittering van de gletsjer die er ver achter lag. Het IJs was daar.

Estre was een erg oud dorp. De Haard en de buitengebouwen waren allemaal van grijze steen, gehouwen uit de steile bergwand waar ze tegenaan kleefden. Het was somber en erg winderig.

Ik klopte en de deur ging open. Ik zei: 'Ik vraag de gastvrijheid van het Domein. Ik was een vriend van Therem van Estre.'

Degene die opendeed, een slanke, ernstig kijkende jongen van negentien à twintig jaar, hoorde mijn woorden zwijgend aan en liet me zwijgend binnen in de Haard. Hij nam me mee naar de badkamer, de kleedkamers en de grote keuken en toen hij erop had toegezien dat de vreemdeling was gewassen, gekleed en gevoed, liet hij me alleen in een slaapkamer die uit diepe, spleetvormige ramen uitkeek over het grijze meer en de grijze thorewouden die tussen Estre en Stok liggen. Het was een somber land, een somber huis. Het vuur loeide in de diepe haard, en verschafte als altijd meer warmte aan het oog en de geest dan aan het vlees, want de stenen vloer en de muren, de wind die buiten over de bergen en het IJs kwam aanwaaien absorbeerden de meeste warmte van de vlammen. Maar ik voelde de kou niet meer zoals vroeger, tijdens mijn eerste twee jaar op Winter; ik leefde nu al lange tijd in een koud land.

Ongeveer een uur later kwam de jongen (hij had de vlugge sierlijkheid van een meisje in zijn uiterlijk en zijn bewegingen, maar een meisje kan niet zo grimmig zwijgen als hij) me vertellen dat de Heer van Estre me wilde ontvangen als het mij behaagde. Ik volgde hem de trap af, door lange gangen waar een soort verstoppertje werd gespeeld. Kinderen schoten ons voorbij en glipten om ons heen, kleintjes gillend van opwinding, grotere die als schaduwen van deur naar deur gleden met hun hand voor hun mond om hun lach stil te houden. Een klein dikkerdje van een jaar of vijf, zes botste tegen mijn benen op, dook weg en greep de hand van mijn begeleider. 'Sorve,' piepte hij, terwijl hij mij met wijd opengesperde ogen aanstaarde: 'Sorve, ik ga me verstoppen in de brouwerij —!' En weg was hij als een ronde kiezel uit een katapult. Zonder een spier van zijn gezicht te vertrekken leidde de jongeman Sorve me verder en bracht me in de Binnenste Haard van de Heer van Estre. Esvans Harth rem ir Estraven was een oud man, over de zeventig, aan zijn stoel gekluisterd door jicht in de heupen. Hij zat rechtop in een rolstoel bij het vuur. Hij had een breed gezicht, afgestompt en verweerd door de tijd als een rots in een stroomversnelling: een kalm gezicht, afschuwelijk kalm.

'U bent de Gezant, Genry Ai?'

'Inderdaad.'

Hij keek naar me en ik naar hem. Therem was de zoon van deze oude heer, zijn eigen vlees en bloed. Therem, de jongste zoon; Arek de

oudste, die broer met wiens stem hij mij had horen spreken in de denktaal; nu allebei dood. Ik herkende niets van mijn vriend in dat verweerde, kalme, harde, oude gezicht dat mij aankeek. Ik zag er niets anders dan de zekerheid, het zekere feit van Therems dood. Het was een dwaze onderneming naar Estre te gaan, in de hoop daar enige troost te vinden. Er was hier geen troost; en waarom zou een pelgrimstocht naar de plaats waar mijn vriend zijn jeugd had doorgebracht enig verschil maken, een leegte vullen of spijt verzachten? Niets kon nu meer worden veranderd. Mijn komst naar Estre had echter nog een andere reden en daar kon ik wel iets aan doen.

'Ik was bij uw zoon in de maanden voor zijn dood. Ik was bij hem toen hij stierf. Ik heb het journaal dut hij bijhield meegebracht. En als er iets is dat ik u kan vertellen over die dagen —'

Het gezicht van de oude man was zonder uitdrukking. Niets kon die kalmte verstoren Maar de jongeman stapte plotseling uit de schaduw in het licht tussen het raam en het vuur, en hij zei hardvochtig: 'In Erhenrung noemen ze hem nog steeds Estraven de Verrader.'

De oude heer keek naar de jongen en toen naar mij. 'Dit is Sorve Harth,' zei hij, 'kroonprins van Estre, de zoon van mijn zoon.'

Er is hier geen taboe op incest, dat wist ik maar al te goed. Alleen het eigenaardige ervan voor mij als Terraan; do schok toen ik de vlammende geest van mijn vriend in deze grimmige, woeste, provinciale jongen aantrof, maakte mij een poos sprakeloos. Toen ik sprak beefde mijn stem. 'De koning zal het herroepen. Therem was geen verrader. Wat maakt het uit hoe dwazen hem noemen?'

De oude heer knikte langzaam en vloeiend. 'Het maakt uit,' zei hij.

'Jullie zijn samen het Gobrin IJs overgestoken?' vroeg Sorve, 'hij en jij?'

'Ja.'

'Dat verhaal zou ik graag horen, mijnheer de Gezant,' zei de oude Esvans erg kalm. Maar de jongen, Therems zoon, zei haperend: 'Wilt u ons vertellen hoe hij stierf? — Wilt u ons vertellen over de andere werelden tussen de sterren — de andere mensen, de andere levens?'

DE GETHEENSE KALENDER EN DE KLOK

Het Jaar

Gethens omlooptijd is 8401 Terraanse Standaarduren lang, ofwel 0,96 Terraans Standaard jaar.

De omwentelingstijd is 23.08 Terraanse Uren: het Getheense jaar heeft 364 dagen.

In Karhide/Orgoreyn worden de jaren niet opeenvolgend geteld van een basisjaar tot aan het heden; het lopende jaar is het basisjaar. Iedere Nieuwjaarsdag (Getheny Them) wordt het jaar dat net voorbij is het jaar 'één-geleden', en iedere datum uit het verleden wordt met één vermeerderd. De toekomst wordt op dezelfde manier geteld, het komende jaar is het 'eerstkomende-jaar', tot het op zijn beurt Jaar Een wordt.

Deze omslachtige manier van dateren wordt op verschillende manieren vereenvoudigd, bijvoorbeeld door verwijzingen naar bekende gebeurtenissen, regeringsperioden van koningen, dynastieën, plaatselijke Heren, enz. De Yomeshta tellen in cycli van 144 jaar vanaf de Geboorte van Meshe in het Oecumenische jaar 1492, nu 2202 jaar geleden en zij houden iedere twaalf jaar rituele feesten; maar dit stelsel is strikt aan de cultus gebonden en wordt niet officieel gebruikt, zelfs niet door de regering van Orgoreyn die de Yomesh godsdienst propageert.

De Maand

De omlooptijd van Gethens Maan duurt 26 Getheense dagen; de omwentelingstijd is even lang, zodat de maan altijd met dezelfde kant naar de planeet is gekeerd. Het jaar heeft 14 maanden en aangezien de kalenders van de zon en de maan zo dicht bij elkaar liggen dat er slechts een keer in de 200 jaar een aanpassing nodig is, zijn de dagen van de maand onveranderlijk, net als de data van de fasen van de maan. De Karhidische namen van de maanden:

Winter:
1.Them
2. Thanern

3. Nimmer
4. Anner

Voorjaar:
5. Irrem
6. Moth
7. Tuwa

Zomer:
8. Osme
9. Ockre
10. Kus
11. Hakanna

Herfst:
12. Gor
13. Susmy
14. Grende

De 26 dagen van de maand zijn verdeeld in twee halve maanden van 13 dagen.

De Dag

De dag (23.08 T.S.U.) is verdeeld in 10 uur (zie onder); aangezien de dagen van de maand onveranderlijk zijn, worden ze gewoonlijk met een naam aangeduid, Zoals onze weekdagen, en niet met een nummer. (Veel van de namen hebben betrekking op de stand van de maan, b.v. Getheny, ‘duisternis’, Arhad, ‘eerste kwartier’, enz. Het voorzetsel od- dat in de tweede halve maand wordt gebruikt is een omkering, die een tegengestelde betekenis geeft, zodat Odgetheny kan worden vertaald als ‘onduisternis’.) De Karhidische namen van de dagen van de maand:

1. Getheny	14. Odgetheny
2. Sordny	15. Odsordny
3. Eps	16. Odeps
4. Arhad	17. Odarhad
5. Netherhad	18. Onnetherhad
6. Streth	19. Odstreth
7. Berny	20. Obberny
8. Omy	21. Odomy
9. Harhahad	22. Odharhahad
10. Guymy	23. Odguymy
11.Ymy	24. Odymy
12. Posthe	25. Opposthe
13. Tormenbod	26. Ottormenbod

Het Uur

De decimale klok die in alle Getheense beschavingen wordt gebruikt komt ruwweg als volgt overeen met de Terraanse dubbel-twaalfurige klok (N.B,: dit is slechts een aanduiding van het tijdstip dat wordt aangegeven met een Getheens 'Uur'; een nauwkeurige omzetting die zeer ingewikkeld zou zijn, gegeven het feit dat de Getheense dag slechts 23.08 Terraanse Standaard Uren telt, is voor mijn doel niet van belang):

Een Uur… middag tot 2.30 n.m.
Twee Uur… 2.30 tot 5.00 n.m.
Drie Uur… 5.00 tot 7.00 n.m.
Vier Uur… 7.00 tot 9.30 n.m.
Vijf Uur… 9.30 tot middernacht
Zes Uur… middernacht tot 2.30 v.m.
Zeven Uur… 2.30 tot 5.00 v.m.
Acht Uur… 5.00 tot 7.00 v.m.
Negen Uur… 7.00 tot 9.30 v.m.
Tien Uur… 9.30 tot middag